

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE A MOLDOVEI

ECONOMICA

Revistă științifico-didactică

An. XXII, nr.2 (88), iunie 2014

© Departamentul Editorial-Poligrafic al ASEM

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Prof. univ. dr. hab. Ion BOLUN, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. univ. dr. hab. Vasile BUCUR, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. dr. Piotr BULA, Academia de Economie din Kracowia, Polonia
Prof. univ. dr. hab. Eugenia FEURAȘ, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. dr. hab. Iurii MACAGON, Universitatea Națională, Ucraina
Prof. univ. dr. hab. Vitalii MACAROV, Academia de Științe, Rusia
Prof. univ. dr., acad. Anatolie MAZARACHI, Universitatea Națională de Comerț și Economie din Kiev, Ucraina
Prof. univ. dr. hab. acad. Gheorghe MIȘCOI, Academia de Științe a Moldovei
Prof. univ. dr. hab. m.c. al AȘM, Dumitru MOLDOVAN, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. univ. dr. Ion PETRESCU, Universitatea „Spiru Haret”, Brașov, România
Prof. dr. Alban RICHARD, Universitatea „Pierre Mendès France de Grenoble”, Franța
Prof. dr. Agop SARKISYAN, Academia de Economie „Dn. Ţenov” din Sviștov, Bulgaria
Prof. univ. dr. Ioan-Franc N. VALERIU, Institutul de Cercetări Economice al Academiei Române
Prof. univ. dr. Gheorghe ZAMAN, m.c. al Academiei Române, Institutul de Economie Națională
Prof. univ. dr. hab. Rodica HÎNCU, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. univ. dr. Oleg STRATULAT, Academia de Studii Economice a Moldovei
Conf. cercet. dr. Corneliu GUȚU, Academia de Studii Economice a Moldovei
Conf. univ. dr. Nadejda BOTNARI, Academia de Studii Economice a Moldovei
Conf. univ. dr. Oxana SAVCIUC, Academia de Studii Economice a Moldovei
Conf. univ. dr. Liubomir SCORIC, Universitatea de Comerț, Economie și Cooperație de Consum, Gomel, Belarus

ECHIPA REDACȚIONALĂ:

Redactor-șef: **Grigore BELOSTECINIC**,
prof. univ. dr. hab., academician al AȘM
Redactor șef-adjunct: **Mihai MEREUȚĂ**
Redactor (l. engleză): **Gerhard OHRBAND**
Corector: **Vera CHIRUȚĂ**
Operatori: **Tatiana BOICO, Natalia IVANOVA**
Redactor tehnic: **Feofan BELICOV**
Designer copertă: **Maria BUDAN**

ADRESA REDACȚIEI:

Str. Mitropolit G. Bănulescu-Bodoni 59,
ASEM, bloc B, b.501,
tel: 402-986; 402-886
Cod: MD 2005, Chișinău,
Republica Moldova
E-mail: economica@ase.md

**Revista este acreditată de Consiliul Național
pentru Acreditare și Atestare al RM, categoria „B”**

Certificat de înregistrare nr.270 din 31.10.2013
Index poștal: PM-31627
ISSN 1810-9136

Editura ASEM, Chișinău-2014

Redacția nu este responsabilă pentru conținutul articolelor publicate

ACADEMY OF ECONOMIC STUDIES OF MOLDOVA

ECONOMICA

Scientific and didactic journal

Year XXII, nr.2 (88), June 2014

© Editorial-Polygraphic Department of ASEM

EDITORIAL BOARD:

Univ. Professor Dr. hab. Ion BOLUN, Academy of Economic Studies of Moldova
Univ. Professor Dr. hab. Vasile BUCUR, Academy of Economic Studies of Moldova
Prof. PhD. Piotr BULA, Krakow Academy of Economy, Poland
Univ. Professor Dr. hab. Eugenia FEURAS, Academy of Economic Studies of Moldova
Prof. Dr. Hab. Iurii MACAGON, National University, Ukraine
Univ. Professor Dr. hab. Vitalii MACAROV, Academy of Science, Russia
Univ. Professor PhD, Acad. Anatolie MAZARACHI, Kyiv State University of Commerce and Economics, Ukraine
Univ. Professor Dr. hab. Acad. Gheorghe MISCOI, Academy of Science of Moldova
Univ. Professor Dr. hab. c.m. of ASM Dumitru MOLDOVAN, Academy of Economic Studies of Moldova
Univ. Professor PhD. Ion PETRESCU, „Spiru Haret” University, Brasov, Romania
Prof. PhD. Alban RICHARD, „Pierre Mendès France de Grenoble” University, France
Prof. PhD. Agop SARKISYAN, D. Tsenov Academy of Economics, Svishtov, Bulgaria
Univ. Professor PhD. Ioan-Franc N. VALERIU, National Institute of Economic Research of Romanian Academy
Prof. PhD. Gheorghe ZAMAN, c. m. of Romanian Academy, Institute of National Economy
Univ. Professor Dr. hab. Rodica HINCU, Academy of Economic Studies of Moldova
Univ. Professor PhD. Oleg STRATULAT, Academy of Economic Studies of Moldova
Assoc. Professor Researcher PhD. Corneliu GUTU, Academy of Economic Studies of Moldova
Assoc. Professor PhD. Nadejda BOTNARI, Academy of Economic Studies of Moldova
Assoc. Professor PhD. Oxana SAVCIUC, Academy of Economic Studies of Moldova
Assoc. Professor PhD. Liubomir SCORIC, Belarusian Trade-Economic University of Consumer’s Cooperation, Gomel, Belarus

EDITORIAL STAFF:

Editor-in-chief: **Grigore BELOSTECINIC**,
Univ. Professor Dr. hab., Academician
Vice-Editor-in-chief: **Mihai MEREUTSA**
Editor (English): **Gerhard OHRBAND**
Operators: **Tatiana BOICO, Natalia IVANOVA**
Technical editor: **Feofan BELICOV**
Designer of cover: **Maria BUDAN**

ADDRESS OF PUBLISHING DEPARTMENT:

59, Mitropolit G. Banulescu-Bodoni street
ASEM, block B, office 501,
tel: 402-986; 402-886
Postcode: MD 2005, Chisinau,
Republic of Moldova
E-mail: economica@ase.md

**The journal is accredited by the National Certification
and Accreditation Council of RM, Category „B”**

Registration certificate nr.270 of 31.10.2013
Postcode: PM-31627
ISSN 1810-9136

Publishing department ASEM, Chisinau-2014

The editorial is not responsible for the content of the published articles

SUMAR

ECONOMIE FUNDAMENTALĂ ȘI APLICATIVĂ

Sugestii privind modalitățile de eficientizare a sectorului de cercetare științifică al Republicii Moldova	7
<i>Dr. hab. prof. univ. Eugenia Feuraș, ASEM</i> <i>Director al Școlii Doctorale</i>	
Importanța turismului pentru economia românească	23
<i>Prof. univ. dr. hab. Petru Ion Roșca, ULIM</i> <i>Drd. Dan Alexandru Bușu, ULIM, (România)</i>	
Analiza indicelui competitivității Republicii Moldova și eficienței pieței muncii conform metodei forumului economic mondial	32
<i>Dr. conf. univ. Irina Movilă, Universitatea de Stat „A.Russo” din Bălți</i> <i>Drd. Alina Suslenco, Universitatea „Al.I.Cuza”, Iași, România</i>	

BUSINESS ȘI ADMINISTRARE

Noi evoluții și tendințe în dezvoltarea științei și practicii de marketing	39
<i>Dr. lect. sup. Vitalie Rapcea, ASEM</i>	
Cooperarea producătorilor agricoli – prioritate a dezvoltării sectorului agrar	47
<i>Dr. lect. sup. Silvia Zaharco, UASM</i>	

FINANȚE, CONTABILITATE ȘI ANALIZĂ FINANCIARĂ

Stabilitatea financiară a securității sociale în Bulgaria – probleme și perspective	57
<i>Dr. conf. univ. Plamen Jordanov, Departamentul de asigurare și afaceri sociale</i> <i>Academia D.A. Ţenov, or. Sviştov, Republica Bulgară</i>	
Estimarea gradului de eficiență a mecanismului de finanțare a sistemului de sănătate	72
<i>Dr. conf. univ. Victoria Ganea</i> <i>Drd. Cristina Copăceanu, ASEM</i>	
Propuneri în vederea măririi influenței politicii monetar-creditară asupra creșterii economice	79
<i>Dr. conf. cercetător Vladimir Cucirevii, INCE</i>	
Impactul noii abordări metodologice de calcul al plății serviciilor de intermediere financiară indirect măsurate asupra PIB al Ucrainei	94
<i>Aspirant al studiilor statistice STC, Dmitrii Bilik,</i> <i>șef adjunct al Comitetului de Stat de Statistică al Ucrainei, Kiev, Ucraina</i>	

INTEGRAREA EUROPEANĂ ȘI POLITICI SOCIALE

Estimarea implicației migrației internaționale a forței de muncă în evoluția pieței muncii din Republica Moldova	101
<i>Conf. univ. dr. Nelly Filip, ASEM</i> <i>Drd. Natalia Branașco</i>	
Efectele estimative ale reformei în comerț	109
<i>Dr. conf. cercet. Marica Dumitrașco,</i> <i>Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei</i>	
Calitatea guvernării și satisfacția cu viața a populației în Republica Moldova	121
<i>Dr. hab. conf. univ. Svetlana Gorobievski, UTM</i> <i>Drd. L. Prodan-Șestacova, UTM</i>	
Impactul pieței valutare-financiare internaționale asupra economiei naționale în condițiile integrării și globalizării financiare	136
<i>Drd. Adrian Țurcanu, USM</i>	

INFORMATICĂ STATISTICĂ ȘI CIBERNETICĂ ECONOMICĂ

Societatea empatică a conștiinței	144
<i>Prof. univ. dr. hab. Dumitru Todoroi, m. c. ARA, ASEM</i>	
Diseminarea rezultatelor științifice pe baza principiilor accesului deschis	160
<i>Drd. Natalia Cheradi, ASEM</i>	

Recenzii

Un valoros set de materiale didactice în sprijinul pregătirii jurnaliștilor și viitorilor specialiști în comunicare	167
<i>Prof. dr. emerit Al. Isaic-Maniu ASE – București</i>	

CONTENT

FUNDAMENTAL AND APPLIED ECONOMICS

Suggestions on how to streamline the scientific research sector in the Republic of Moldova	7
<i>Univ. Professor Dr. Hab. Eugenia Feuras, AESM Director of Doctoral School</i>	
The importance of the Romanian tourism economy	23
<i>Univ. Prof., PhD Petru Ion Roșca, ULIM Dan Alexandru Busu, S-PhD, ULIM, (Romania)</i>	
Analysis of Moldova's competitiveness index and labor market efficiency according to the World Economic Forum method	32
<i>Assoc. Prof., PhD Irina Movila, State University „A.Russo” of Balti Phd Student Alina Suslenco, University „Al.I.Cuza” of Iași</i>	

BUSINESS AND ADMINISTRATION

New evolutions and trends in the development of marketing science and practice	39
<i>Dr. Lect. Sup. Vitalie Rapcea, ASEM</i>	
The cooperation of agricultural producers – a priority of agricultural sector development	47
<i>PhD, Senior Lecturer Silvia Zaharco, State Agrarian University of Moldova</i>	

FINANCE, ACCOUNTING AND FINANCIAL ANALYSIS

Financial stability of social security in Bulgaria – problems and perspectives	57
<i>Assoc. Prof. PhD Plamen Yordanov Department of Insurance and Social Security D. A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov, Bulgaria</i>	
Proposals to increase the influence of monetary and credit policy on economic growth	72
<i>PhD, associate researcher Vladimir Cucirevii, NIER</i>	
Estimation of the degree of efficiency of the financing mechanism of the health system	79
<i>Assoc. Prof., PhD Victoria Ganea PhD student Cristina Copăceanu, Academy of Economic Studies of Moldova</i>	
Impact on the GDP of Ukraine of a new methodological approach of calculating the payment of financial intermediation services indirectly measured	94
<i>D. V. Bilyk, graduate student of statistical studies (STC) Deputy Head of the State Statistics Committee of Ukraine, Kiev, Ukraine</i>	

EUROPEAN INTEGRATION AND SOCIAL POLICIES

Estimation of the implication of the international migration of workforce in the evolution of the labor market in the Republic of Moldova	101
<i>PhD Nelly Filip, ASEM PhD student Natalia Branasco</i>	
Estimating effects of trade reform	109
<i>Doctor of economics, associate professor Marica Dumitrasco, Institute of political and juridical research, Academy of Sciences of Moldova</i>	
Of governance and the population's life satisfaction in the Republic of Moldova	121
<i>PhD in Economics, associate professor Svetlana Gorobievski, UTM PhD candidate L. Prodan-Sestacova, UTM</i>	
The impact of the international currency and financial market on the national economy under financial integration and globalization	136
<i>PhD student Adrian Țurcanu, Moldova State University</i>	

STATISTICAL INFORMATICS AND ECONOMIC CYBERNETICS

Empathic consciousness society	144
<i>Univ. Prof. Dr. Hab. Dumitru Todoroi, ARA corr. member, AESM</i>	
Dissemination of scientific findings based on open access principles	160
<i>Drd. Natalia Cheradi, Academy of Economic Studies of Moldova</i>	

SUGESTII PRIVIND MODALITĂȚILE DE EFICIENTIZARE A SECTORULUI DE CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ AL REPUBLICII MOLDOVA

Dr. hab. prof. univ. Eugenia FEURAȘ, ASEM
Director al Școlii Doctorale

Articolul vizează problemele cu care se confruntă sectorul autohton de cercetare științifică, măsurile de reformare, propuse în Strategia de cercetare-dezvoltare a țării până în 2020 „Moldova cunoașterii”, și sugestiile autorului în trei domenii: crearea unui nou model de organizare a sectorului de cercetare – dezvoltare – inovare; reformularea Direcțiilor strategice de cercetare (schimbări demografice, dezvoltare durabilă, identitate națională); analiza Indicelui Global al Competitivității prin Talente, cu depistarea punctelor vulnerabile pentru Republica Moldova și emiterea unor recomandări.

Cuvinte-cheie: economie bazată pe cunoaștere, sector de cercetare-dezvoltare, cheltuieli de cercetare-dezvoltare, strategie de cercetare-dezvoltare, competitivitate prin talente.

JEL: I2

Introducere. Performanțele atinse în constituirea economiei bazate pe cunoaștere (EBC) sunt reflectate, mai des, prin **Indicele Economiei Bazate pe Cunoaștere – Knowledge Economy Index (KEI)**. După acest indicator, R.Moldova a ocupat, în anul 2012, **locul 77 în lume** (din 145 de țări), plasându-se între Columbia și Guyana. Însă acest loc sub medie în clasament nu prea bucură. Dar și mai regretabil este faptul că, pe parcursul timpului, R.Moldova retrogradează continuu la acest capitol (tabelul 1).

SUGGESTIONS ON HOW TO STREAMLINE THE SCIENTIFIC RESEARCH SECTOR IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

dr. hab., univ. prof., Eugenia FEURAȘ, AESM
Director of Doctoral School

This paper is concerned with issues that the local scientific research sector faces, reform measures proposed in the Strategy for Research and Development of the Republic of Moldova 2020 ("Knowledge Moldova"), and the author's suggestions in three areas. They include the creation of a new model of organizing the Sector of Research Development and Innovation; reformulation of Strategic Directions of Research (demographic change, sustainable development, national identity); analysis of the Global Talent Competitiveness Index with identification of weak points for the Republic of Moldova as well as several recommendations.

Key words: Knowledge-based economy, research and development sector, research and development expenses, Research and Development strategy, talent-based competitiveness.

JEL: I2

Introduction: The performance achieved in building up a knowledge-based economy (KBE) is mostly reflected through the **Knowledge Economy Index (KEI)**. This indicator ranked the Republic of Moldova the 77th in the world (out of 145 countries) in 2012, placing it between Colombia and Guyana. However, the position below the middle in the ranking does not bring about the greatest dissatisfaction. It is more dangerous that, over time, the Republic of Moldova has been retrograding in this context. (Table 1)

Tabelul 1 / Table 1

Involuția EBC în Republica Moldova / Involution of KBE in the Republic of Moldova

	1995	2000	2012	Media mondială / world average
Indicele EBC / KBE Index	5,07	4,93	4,92	5,12
Inclusiv: / including				
Regim economico-instituțional / Economic and institutional regime	3,51	4,50	4,44	5,45
Inovarea / Innovation	4,43	4,39	4,16	7,72
Educația / Education	6,77	6,32	5,79	3,72
TIC/ ICT	5,55	4,50	5,28	3,58

Sursa/Source: www.worldbank.org/KAM

După cum denotă datele din tabel, ne aflăm sub media mondială la capitolele *Regimul economico-instituțional* (4,44 față de 5,45) și *Inovare* (4,16 față de 7,72). Pornind de la faptul că, în EBC, locul central îl deține sistemul de cercetare, în articolul de față, ne-am

As denoted by the data in the table, we are below the world average in terms of the "economic and institutional regime" (4.44 compared to 5.45) and "innovation" (4.16 as against 7.72). Starting from the fact that the research system holds a central place in KBE, in

propus să examinăm 3 aspecte ce țin de subclasarea sus-menționată: structura instituțională a sectorului de cercetare, finanțarea lui și atragerea/menținerea talentelor necesare procesului de inovare.

1. Structura instituțională a sectorului de cercetare-dezvoltare (C-D)

În prezent, în sectorul autohton C-D, activează 52 de organizații din sfera științei și inovării, între care – 13 instituții de învățământ superior. O particularitate a sistemului de organizare a cercetării este caracterul lui centralizat, iar rolul principal în elaborarea strategiilor dezvoltării științei și inovării, realizarea politicilor de stat în domeniu, distribuirea alocațiilor bugetare pe direcții strategice de cercetare, elaborarea mecanismelor de monitorizare și de stimulare a implementării rezultatelor programelor de stat în sfera științei și inovării revenindu-i Academiei de Științe a Moldovei.

Structura centralizată a organizării cercetării în R.Moldova îi atribuie AȘM poziția de monopol, cu o serie de efecte negative, precum:

- eficiența redusă a utilizării mijloacelor bugetare, înregistrată în rapoartele Curții de Conturi;
- stabilirea unui acces asimetric la mijloacele bugetare destinate cercetării (diferit pentru membrii instituționali, membrii de profil și membrii afiliați; lipsa accesului organizațiilor din sectorul real al economiei).

Reformele care au avut loc în domeniul cercetării-dezvoltării, prin adoptarea, în anul 2004, a *Codului cu privire la știință și inovare*, deși au avut un rol pozitiv în stoparea degradării și în renașterea științei autohtone, și-au epuizat potențialul, din care motiv s-a purces la reformarea cadrului instituțional și a principiilor generale de funcționare a sistemului național de cercetare. Noul model de guvernare a științei în R.Moldova este prevăzut să corespundă următoarelor principii:

- separarea clară a domeniului de elaborare a politicilor de cel de implementare a lor;
- separarea clară a funcțiilor de cercetare de cele de management al cercetării.

Conform prevederilor *Strategiei de cercetare-dezvoltare a R.Moldova până în 2020* „Moldova cunoașterii”, sistemul de organizare a sectorului C-D se presupune a fi optimizat prin instituirea următoarelor structuri de administrare [1]:

1. *Academia de Științe* – cu funcția de efectuare și coordonare a cercetărilor științifice fundamentale și elaborare a politicii de cercetare în calitate de consultant științific al autorităților publice. Organul ei suprem de conducere va deveni Asamblarea Oamenilor de Știință din Moldova, iar organul executiv – Prezidiul AȘM. Ea va coordona și gestiona instituțiile de cercetare-dezvoltare din subordine și instituțiile auxiliare: de învățământ (colegiul și Universitatea AȘM), Biblioteca Științifică Centrală, Centrul Proiecte Internaționale.

this article, we intend to examine three aspects of the above-mentioned sub-classification: the institutional structure of the research, its funding and attraction / maintenance of talents necessary for innovation.

1. The institutional structure of the Research and Development Sector (R & D)

Currently in the local R&D operate 52 organizations in science and innovation areas, of which there are 13 higher education institutions. One particularity of the system for organizing research is its centralized character. Yet, the central role in elaborating the strategies for science and innovation development, in achieving the state policy in the field, in distributing budgetary allocations in strategic research directions, in developing mechanisms for monitoring and implementing the results of state programs in science and innovation belongs to the Academy of Sciences of Moldova.

The centralized structure of organizing research in the Republic of Moldova favors ASM to become a monopoly, having effects on:

- low efficiency of the use of budgetary funds, as detected in the Court of Auditors reports;
- establishing an asymmetric access to budgetary resources for research (different access for institutional members, field members and affiliate members, lack of access of real sector organizations).

Although the reforms carried out in the field of research and development through the adoption in 2004 of *the Code on Science and Innovation* have exhausted their potential, they had a positive role in stopping the decay and in beginning the revival of domestic science. Which is why, they started to reform the institutional framework and general principles of operation of the National Research System. The new governance of science in the Republic of Moldova is set to suit the following principles:

- clear separation of the policy elaboration domain from that of policy implementation;
- clear separation of research functions from those of research management.

According to the *Strategy for Research and Development of the Republic of Moldova 2020* "Knowledge Moldova", the system of organizing the R&D is supposed to be optimized by setting the following management structures [1]:

1. *The Academy of Science (ASM)* – its function is the coordination of fundamental scientific researches and development of research policy as a scientific consultant agency to public authorities. Its supreme governing body will become the Assembly of Scientists in Moldova, and its executive body is the the Presidium of ASM. It will coordinate and manage subordinated research and development institutions and auxiliary institutions: education (College and University of ASM), Central Science Library, Center for

2. *Agenția Națională pentru Cercetare – Dezvoltare* – cu funcția de implementare a politicii de stat în domeniul cercetării-dezvoltării. Organul ei suprem de conducere va fi Comitetul de conducere, în subordonarea căruia se vor afla trei subdiviziuni: Centrul de finanțare a cercetării fundamentale și aplicative (CFCFA); Centrul de dezvoltare și transfer tehnologic (CDTT); Centrul de evaluare a activității CFCFA și CDTT.
3. *Comitetul Consultativ pentru Cercetare – Dezvoltare – Inovare*, organ consultativ al Prim-ministrului.
4. *Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare* – cu funcția de evaluare și acreditare a organizațiilor din sfera științei și inovării, precum și de atestare a cadrelor științifice și științifico-didactice de înaltă calificare.
5. *Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală* – cu funcția de realizare a politicii de stat în domeniul proprietății intelectuale.

Opinii și sugestii

Deci a demarat procesul de trecere efectivă a sistemului C-D din R.Moldova la o structură operațională de tip european. Dar, deși au fost delimitate sfera de elaborare (AȘM) de cea de implementare a politicilor de cercetare (ANCD), **considerăm că structura de administrare rămâne suboptimală, deoarece cercetarea științifică continuă să fie separată de sistemul de educație și de inovare. Sugerăm că integrarea lor poate fi efectuată prin intermediul instituirii Ministerului Învățământului Superior, Științei și Inovării, care va coordona activitatea atât a instituțiilor de învățământ superior, cât și a Academiei de Științe cu instituțiile de cercetare din subordinea ei. Acest minister urmează să obțină mijloace financiare de la Guvern și să le investească în două domenii:**

- **Agenția Națională de Cercetare-Dezvoltare, pentru a fi repartizate, prin sistemul de proiecte, actorilor din sectorul public și privat. În opinia noastră, Centrul Proiecte Internaționale ar fi rațional să intre în componența acestei Agenții.**
- **Centrul de dezvoltare și transfer tehnologic, care ar fi rațional să fie transformat în Agenție de Transfer Tehnologic – cu orientare spre comercializarea rezultatelor cercetării și susținerea întreprinderilor inovative.**

Centrul de evaluare din cadrul ANCD ar trebui să fie Agenție Națională a Managementului Cercetării – Dezvoltării – Inovării autonome, cu funcții de evaluare și control al tuturor actorilor din sfera de cercetare. Prin această restructurare, CNAA ar deveni o subdiviziune a Agenției menționate, iar AGEPI – o subdiviziune a Agenției de Transfer Tehnologic.

International Projects.

2. *The National Agency for Research and Development* – its function is the implementation of state policy regarding research and development. Its supreme governing body will be Governing Committee, to which three divisions will be subordinated: Center for Fundamental and Applied Research Funding (CFARF); Center for Technology Development and Transfer (CTDT); Centre for Assessment of CFARF and CTDT activity.
3. *Advisory Committee for Research, Development and Innovation* - an advisory body to the Prime Minister.
4. *The National Council for Accreditation and Attestation* – its function is the evaluation and accreditation of organizations in the field of science and innovation, and the attestation of scientific and scientific-pedagogical personnel of higher qualification.
5. *State Agency for Intellectual Property* – its function is implementation of state policy in intellectual property domain.

Opinions and suggestion. Thus, the process of shifting the actual R&D system in Moldova to a European type of operational structure has begun. However, although the development area (ASM) has been delimited from that of research policy implementation (NARD), **we believe that the management structure remains sub-optimal, because scientific research remains separated from the education and innovation system. We suggest that the integration can be done through the establishment of the Ministry of Higher Education, Science and Innovation, which will coordinate both higher education institutions and the Academy of Sciences with research institutions subordinated to it. This ministry would raise funds from the government and would head them in two directions:**

- **The National Agency for Research and Development, to be distributed through a project system to public and private actors. It would be rational for the Center for International Projects to become part of this Agency.**
- **The Centre for Technology Development and Transfer. It would be rational for it to get transformed into the Agency for Technology Transfer orientated towards commercialization of research results and support of innovative enterprises.**

The Assessment Centre under NARD should be an autonomous National Agency for Research, Development and Innovation Management, having the function of evaluation and control of all actors in the field of research. Through this restructuring CNAA would become a division of the Agency referred, and Agency – a division of Agency for Technology Transfer.

În opinia noastră, Comitetul Consultativ pentru Cercetare-Dezvoltare și Inovare este o verigă artificială și puțin eficientă. În primul rând, care este rostul acestui Comitet, dacă Acordul de parteneriat se încheie între Guvern și Agenția Națională pentru Cercetare-Dezvoltare, consultările putând fi organizate cu Comitetul de conducere al ANCD? În al doilea rând, selectarea anuală a candidaților în vederea decernării Premiului Național ar fi mai corect să o efectueze Asamblarea Oamenilor de Știință și nu de reprezentanții acestui comitet, pentru a minimiza factorul politic la luarea deciziilor.

In our opinion, the Advisory Committee for Research, Development and Innovation is an artificial link and less effective. First, what is the purpose of this committee if the Partnership Agreement is concluded between the Government and the National Agency for Research, and Development, and the Governing Committee of NARD can organize consultations with it? Secondly, in order to minimize the political factor in decision-making, it would be more appropriate if the Assembly of Scientists, and not representatives of this committee, made the selection of candidates for the annual National Award Ceremony.

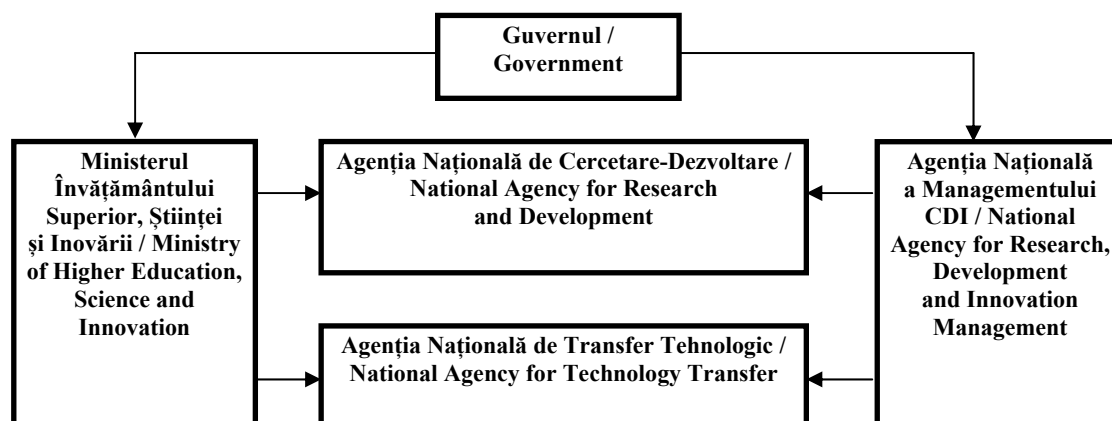

Figura 1. Model posibil de organizare a sectorului de CDI /
Figure 1. A possible model for organizing the RDI sector

2. Finanțarea cercetării-dezvoltării

Actualmente, persistă riscul adâncirii „fracturii științifice”, în cazul în care guvernele nu concep știința și tehnologiile ca o investiție economică de prim rang. Bugetul cercetării în lume (peste 1300 de mld. dol.) depășește, actualmente, 1% din PIB-ul mondial, iar în UE – 2% din PIB-ul comunitar, urmând să ajungă la 3%, în 2020.

Obiectivul pe termen lung de investire a 1% din PIB în C-D a fost trasat în Codul cu privire la știință și inovare a R.Moldova (2004). Însă, ajungând la 0,7% din PIB, în 2008, finanțarea sectorului s-a prăbușit dramatic, coborând la nivelul de doar **0,35%, în 2013**. Conform estimărilor, în cazul în care pentru știință se alocă mai puțin de 0,4% din PIB, se asigură doar funcția ei socioculturală, astfel că **nivelul minim necesar de finanțare care oferă posibilitatea de realizare a procesului de inovare este de 1% din PIB**.

Trebuie menționat faptul că, deși cercetarea în R.Moldova este ca pondere de 5 ori mai mică decât media europeană (2%), valori de finanțare a C-D, sub 1% din PIB, au avut o serie de țări din UE, mărimea absolută de finanțare fiind net superioară:

2. Research and Development Funding

Currently there is a risk of deepening the “scientific disruption”, in which governments do not conceive science and technology as a primary economic investment. The research budget in the world (over 1300 billions of dollars) currently exceeds 1% of global GDP and in the EU 2% of EU GDP, which is expected to grow by 3% in 2020.

The long-term goal of investing 1% of GDP in R&D was stipulated in the Code on Science and Innovation of Moldova (2004). However, reaching 0.7% of GDP in 2008, the funding of the sector fell dramatically down to the level of **0.35% in 2013**. According to estimates, if less than 0.4% of GDP is allocated to science, only its socio – cultural function is ensured, so that the **minimum required level of funding that enables the implementation of the process of innovation is 1% of GDP**.

It should be noted that although the share of research in the Republic of Moldova is five times lower than the European average (2%), the share of financing R&D in a number of EU countries was below 1% of GDP CD, while the absolute size of funding is rather high:

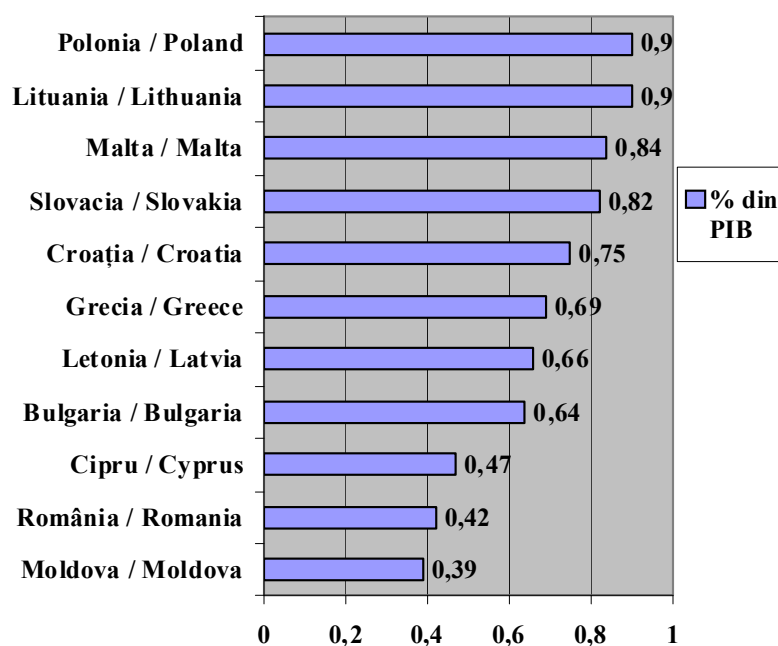

Figura 2. Ponderea cheltuielilor pentru C-D din PIB, anul 2012 /
Figure 2. Share of R&D-related expenses in GDP, 2012

Sursa: Datele EUROSTAT / Source: EUROSTAT Data

Potrivit legislației naționale, finanțarea activității din sfera științei și inovării se realizează din următoarele surse: a) mijloace de la bugetul de stat; b) mijloace de la bugetele unităților administrativ-teritoriale; c) mijloace proprii ale subiecților activității din sfera științei și inovării; d) mijloace ale organizațiilor interesate în activitatea din sfera științei și inovării; e) investițiile (donații, grant-uri etc.) ale persoanelor fizice și juridice, inclusiv străine; f) defalcările în proporție de 50% din sumele obținute din vânzarea patrimoniului nefolosit, inclusiv a imobilelor; g) alte surse legale [2].

În R.Moldova, finanțarea cercetării este realizată doar din fondurile publice, în baza direcțiilor prioritare de dezvoltare ale științei. **Statistica autohtonă oficială nu oferă niciun fel de informații privind investițiile sectorului privat în C-D**, estimările Institutului UNESCO pentru Statistică fiind de 11,3%, în 2009.

Este de menționat că, în țările UE 27, sectorul governmental a finanțat, în 2011, doar 33,4% din totalul cheltuielilor pentru C-D, ponderea întreprinderilor private fiind de 54,9% (de 1,6 ori mai mare). A treia sursă de finanțare (9,2%) a reprezentat o categorie „străinătate”. În tabelul 2, sunt prezentate sursele de finanțare publică și privată în țările membre ale UE.

According to national legislation, many sources participate in the funding of science and innovation, and namely: a) the means from the state budget; b) means from the budgets of administrative-territorial units; c) own means from business subjects in the area of science and innovation; d) means from organizations interested in the work of science and innovation; e) investments (donations, grants, etc. sites.) by individuals and legal entities, including foreigners; f) allocation of 50% of the proceeds from the sale of unused property, including buildings; g) other legal sources [2].

In the Republic of Moldova, research funding is made only from public funds based on priority directions of science development. The official domestic statistics do not offer any information on private sector investment in R&D. The estimates of the UNESCO Institute for Statistics were 11.3% in 2009.

We would like to mention that in the EU 28, in 2011, the government sector financed only 33.4% of the total CD, yet the share of private enterprises was 54.9% (1.6 times higher). A third source of funding – 9.2% represented the category of "international funding". In Table 2, we present the distribution of public and private funding sources in the EU countries.

Tabelul 2 / Table 2

Diferențele din structura cheltuielilor interioare brute pentru C-D, în țările UE
(anul 2011) / Differences in the structure of gross internal expenses for R&D in EU countries, 2011

Țările fondatoare și aderente la UE, înainte de 2000 / Founder and acceding countries to the EU by 2000			Țările aderente la UE, după 2000 / Acceding countries to the EU after 2000		
Țara / Country	Cheltuielile din fondurile publice / Public expenditure	Cheltuielile finanțate de firmele private / Expenses financed by private companies	Țara / Country	Cheltuielile din fondurile publice / Public expenditure	Cheltuielile finanțate de firmele private / Expenses financed by private companies
Belgia / Belgium	23,4	60,2	Bulgaria / Bulgaria	38,8	16,9
Danemarca / Denmark	28,9	60,3	Republica Cehă / Czech Republic	41,7	37,7
Germania / Germany	29,8	65,6	Estonia / Estonia	32,8	55
Irlanda / Ireland	30,3	48,4	Croația / Croatia	48,2	38,2
Grecia / Greece	49,2	32,7	Letonia / Latvia	22,5	24,8
Spania / Spain	44,3	44,5	Lituania / Lithuania	42,2	28,2
Franța / France	35,4	55	Ungaria / Hungary	38,1	47,5
Italia / Italy	41,9	45,1	Polonia / Poland	55,8	28,1
Luxemburg / Luxembourg	34,8	44	România / Romania	49,1	37,4
Olanda / The Netherlands	35,5	49,9	Slovenia / Slovenia	31,5	61,2
Austria / Austria	40,4	46,2	Slovacia / Slovakia	49,8	33,9
Portugalia / Portugal	41,8	44	Cipru / Cyprus	70,6	11
Finlanda / Finland	25	67	Malta / Malta	29	51,9
Suedia / Sweden	27,7	57,3			
Regatul Unit / The UK	30,5	45,9			

Sursa: Datele EUROSTAT / Source: EUROSTAT Data

Notă: Fără cheltuielile efectuate de sectorul învățământului superior, sectorul privat nonlucrativ și străinătate /

Remark: No costs incurred by the higher education sector, non-profit private sector and from abroad

După cum se poate observa, în primul grup de țări, doar Grecia a avut o finanțare publică mai mare decât cea a firmelor private, iar Spania și-a repartizat în mod egal cheltuielile între sectorul public și cel privat. În toate celelalte țări, sectorul privat l-a prevalat pe cel public. În țările recent aderente la UE, situația este inversă, cu excepția a patru state: Estonia, Ungaria, Slovenia și Malta.

Finanțarea europeană de către instituțiile de învățământ este una nereprezentativă – la nivel de 0,9%, evidențiindu-se doar Portugalia cu 6,2%. Nesemnificativă este și ponderea sectorului privat nonlucrativ (1,6%). Dar s-a dovedit importantă

As we can see from the table, in the first group of countries only Greece had a greater public funding than that of private companies, and Spain has shared the costs equally between the public and private sectors. In all other countries, the private sector prevailed over the public one. In the newly acceding EU countries, the situation is reversed, with the exception of four states: Estonia, Hungary, Slovenia and Malta.

European funding to schools is unrepresentative – 0.9%, Portugal showing only 6.2%. The share of non-profit private sector is insignificant (1.6%). However, the share of foreign funding of R&D is important,

ponderea finanțării străine a C-D, trei țări evidențiindu-se clar: Irlanda (20,1%), Lituania (28,4%) și Bulgaria (43,9%). Analizând situația din celelalte țări recent aderate la UE, observăm că, cu mici excepții, acestea atrag activ mijloace financiare pentru dezvoltarea sectorului de cercetare în vederea reducerii decalajului existent față de țările mai dezvoltate și avansării lor rapide pe calea EBC.

highlighting particularly three countries: Ireland (20.1%), Lithuania (28.4%) and Bulgaria (43.9%). Looking at other countries that have recently joined the EU we notice that, with few exceptions, they actively attract funds for the development of research sector in order to reduce the existing gap against more developed countries and rapid progress on the path of KBE.

Tabelul 3 / Table 3

Finanțarea C-D din resursele externe în unele state ale UE (anul 2011) / R&D funding from external resources in some EU countries, 2011

10-15%	15,1 -20%	21,1 – 30%	30,1 – 40%	40,1 -50%
Belgia/Belgium, Grecia/Greece, Olanda/The Netherlands, Suedia/Sweden, Estonia/Estonia, Croația/Croatia, Ungaria/Hungary, Polonia/Poland, România/Romania, Slovacia/Slovakia, Cipru/Cyprus	Austria /Austria, Regatul Unit / The UK, R.Cehă / Czech Republic, Malta / Malta	Lituania/Lithuania		Bulgaria/Bulgaria

Sursa: Datele EUROSTAT / Source: EUROSTAT Data

În R.Moldova, singurele care pot fi finanțate din fonduri publice și din proiecte internaționale sunt instituțiile de stat, sectorul privat fiind dezavantajat comparativ cu ele. Aceasta e în contradicție cu practica UE, unde ponderea fondurilor publice, acordate companiilor private, este de 14% [3, p.90], modalitățile de obținere a alocațiilor publice fiind mai simple și mai ușoare. Totodată, deschiderea fără precedent a UE pentru R.Moldova creează mari posibilități de finanțare din fondurile structurale europene în vederea accesării la infrastructura europeană de cercetare.

Cercetarea științifică se evidențiază printr-un nivel ridicat de risc: probabilitatea de a obține un rezultat pozitiv este, deseori, mult prea mică pentru a considera știința o activitate eficientă. Ca urmare, statul, ca reprezentant al interesului public, caută mecanisme care, pe de o parte, ar asigura eficiența științei, pe de altă parte, ar face să devină posibil controlul activității științifice. În prezent, unul dintre cele mai acceptate mecanisme de acest gen este finanțarea prin competiție, concursurile fiind cea mai indicată metodă de sprijin a concurenței, ce contribuie la creșterea calității și performanței rezultatelor științifice. În această ordine de idei, trecerea de la finanțarea instituțională la finanțarea proiectelor, în R.Moldova, prin crearea în 2012 a Centrului pentru Finanțarea Cercetărilor Fundamentale și Aplicative, a semnificat o modificare structurală importantă a sectorului C-D autohton.

Însă ponderea finanțării instituționale în R.Moldova continuă să fie mare – 71%, în 2010-2012, în timp ce finanțarea competitivă pe bază de proiecte a constituit doar 10,5%, celorlalte tipuri de finanțare (finanțarea organelor administrative, celor de deservire a cercetării, agențiilor subordonate AȘM și infrastructurii) revenindu-le 18,5% [4]. Practica țărilor avansate denotă preponderența finanțării prin proiecte:

In the Republic of Moldova, public institutions are the only ones that can be financed by public funds and projects, the private sector being disadvantaged compared to them. This contradicts the EU practice, where the share of public funds granted to private companies, is 14% [3, p.90], because of simple and affordable ways of obtaining public allocations. Meanwhile, unprecedented openness of the EU for Moldova creates great possibilities for funding from European Structural Funds in accessing European research infrastructure.

Scientific research is distinguished by a high level of risk: the probability of a positive result is often too small to consider science an efficient activity. As a result, the state, as a representative of the public interest, seeks mechanisms, which, on the one hand, would ensure the effectiveness of science, and, on the other hand, would make it possible the control of scientific activity. Currently, one of the most accepted mechanisms of this kind is competition-based funding, through which competitions are recognized as a method to support the call, thus contributing to the increase of the quality and performance of scientific results. In this context, the transition from institutional funding to project financing in the Republic of Moldova, by creating in 2012 the Centre for Funding Fundamental and Applied Research, meant an important structural change for the domestic R&D sector.

Nevertheless, the share of institutional funding in the Republic of Moldova remains high – 71% in 2010-2012, while project-based competitive funding was only 10.5%, other types of financing (financing the administrative bodies, those of servicing research, agencies subordinated to the ASM and infrastructure) accounting for 18.5% [4]. The practice of advanced countries shows predominance of project-based

60% (SUA), 50% (Germania) și 40% (Finlanda). Mai mult decât atât, Curtea de Conturi a înregistrat imperfecțiuni în evaluarea proiectelor atât în etapa de organizare a concursurilor, cât și în cea de finalizare a înregistrării rezultatelor cercetărilor științifice [5].

În *Strategia de cercetare-dezvoltare a R. Moldova de până în 2020*, este prevăzută o serie de obiective și măsuri de modificare a mecanismului finanțării C-D:

financing: 60% in the U.S., 50% in Germany and 40% in Finland. Moreover, the Court of Auditors has found flaws in evaluating projects at the level of both the organization of the competitions and finalizing the recording of research results [5].

The *R&D strategy of the Republic of Moldova in 2020* provided the following objectives and measures amending financing mechanism of R&D financing:

Tablelul 4 / Table 4

Finanțarea cercetării-dezvoltării / Financing R&D

Obiective / Objectives	Măsuri / Measures
1. Selectarea priorităților de cercetare în vederea concentrării resurselor pentru atingerea scopurilor propuse și nevoilor societății / The selection of research priorities to focus resources on achieving the goals and needs of society	<ul style="list-style-type: none"> Identificarea și antrenarea tuturor părților interesate în stabilirea priorităților de cercetare / Identify and involve all stakeholders in setting research priorities Racordarea priorităților naționale de cercetare la cele 6 teme-cheie din Strategia sectorială a UE Orizont 2020¹ / Connect the national research priorities to the 6 key themes of the EU Strategic Framework Horizon 2020¹ Focalizarea eforturilor de cercetare pe prioritățile aprobate / Focus of research efforts on the priorities approved
2. Introducerea modelului de finanțare care ar stimula aplicarea rezultatelor științifice în economie și societate / Introduction of a funding model that would stimulate the application of scientific results in the economy and society	<ul style="list-style-type: none"> Sporirea transparenței proceselor de depunere și evaluare a proiectelor de CD / Increase the transparency of submission and evaluation of R&D projects Schimbarea principiilor de finanțare a cercetării, micșorând volumul finanțării instituționale și majorând volumul finanțării pe proiecte prin concurs / Change the principles of research funding, reducing the amount of institutional funding and increasing the financing amount of competition-based projects Finanțarea prioritară a proiectelor cu cofinanțare din mediul de afaceri / Funding priority projects financed from business Finanțarea prioritară a proiectelor cu beneficiari determinați / Funding priority projects of determined beneficiaries
3. Evaluarea proiectelor de cercetare ajustate la rigorile spațiului european de cercetare / Evaluation of research projects adjusted to the requirements of the European Research Area	<ul style="list-style-type: none"> Îmbunătățirea sistemului de evaluare a proiectelor prin implicarea pe larg a experților din afara țării / Improve the project evaluation system by involving extensively experts from abroad Implicarea beneficiarilor în procesul de evaluare a rezultatelor științifice / Involve beneficiaries in the evaluation of scientific results Dezvoltarea unui sistem informatic unitar pentru elaborarea și evaluarea proiectelor de CD / Develop a unified information system for the designing and evaluation of R&D projects Implementarea unor proceduri eficiente de raportare a rezultatelor cercetării / Implement effective procedures for reporting research results

Sursa: *Strategia de cercetare-dezvoltare a R. Moldova până în 2020 /*

Source: *The R&D strategy of the Republic of Moldova in 2020*

¹ Cele 6 teme-cheie din *Strategia sectorială a UE Orizont 2020* sunt: 1) sănătate, schimbări demografice și bunăstare; 2) securitate alimentară, agricultură durabilă, cercetarea în domeniul marin și maritim și bioeconomie; 3) sursele de energie sigure, ecologice și eficiente; 4) mijloace de transport inteligente, ecologice și integrate; 5) combaterea schimbărilor climatice, utilizarea oficială a resurselor și materiilor prime; 6) societăți sigure, inovatoare și incluzive. / The 6 key-topics of the EU Strategic Framework Horizon 2020 are: 1. Health, Demographic Changes and Well-being; 2. Food Security, Long-Run Agriculture, Marine and Maritime Research and Biochemistry; 3. Secure, Clean and Efficient Energy Sources; 4. Smart, Green and Integrated Transport Means; 5. Official Resource Efficiency and Climate Change Challenge; 6. Inclusive, Innovative, and Secure Societies.

Opinii și sugestii

Dacă ne referim la primele trei măsuri din cele indicate în tabelul 4, AȘM a delimitat cinci *Direcții strategice ale activității în sfera științei și inovării pentru perioada 2013-2020*:

- Materiale, tehnologie și produse inovative
- Eficiența energetică și valorificarea surselor regenerabile de energie
- Sănătate și biomedicină
- Biotehnologie
- Patrimoniul național și dezvoltarea societății [6].

Toate acestea (cu excepția patrimoniului național) pot fi reunite într-o singură direcție – de dezvoltare durabilă. Considerăm că prioritățile de cercetare trebuie să rezulte din problemele stringente cu care se confruntă R.Moldova în perioada actuală și urmează să se confrunte în următorii ani. Pornind de la o asemenea abordare, **considerăm că eforturile de cercetare trebuie orientate spre soluționarea a trei probleme majore:**

1. Schimbările demografice
2. Dezvoltarea durabilă
3. Identitatea națională

Problema schimbărilor demografice necesită un nou concept al vieții active, o adaptare a serviciilor publice și private la deservirea populației de vârstă a treia, o politică mai eficientă de creștere a natalității, găsirea modalităților de reducere a efectelor negative ale migrației și exodului de inteligență. Soluționarea acestei probleme presupune inovații substanțiale de ordin social și organizatoric.

Problema dezvoltării durabile este stringentă prin faptul că, actualmente, ne aflăm sub presiunea efectelor alegerii făcute de predecesorii noștri, iar alegerea pe care urmează să o facem noi va avea impact asupra generațiilor viitoare și posibilităților acestora de a-și defini propriul destin. Dezvoltarea durabilă reunește imperativele economice, sociale și de mediu și presupune inovații tehnice, tehnologice și sociale care ar modifica substanțial modul de consum și de producție al R.Moldova.

Problema identității naționale ne îndeamnă să ne cunoaștem mai bine pe noi înșine. Căci trăim într-o societate în continuă evoluție și, deseori, ne vine greu să înțelegem noul sens al comportamentului nostru. În plus, perenitatea poporului nostru, spre deosebire de alte popoare, nu este garantată, fiind relativ fragile istoria, limba și cultura națională. Această fragilitate, datorată factorului istoric și geografic, justifică dezvoltarea cercetărilor ce țin de relațiile de colaborare și socializare, de antreprenoriat și meserii, de formare a culturii civice și politice etc., care pot aduce importante inovații de ordin social și cultural. Doar cunoscând potențialul nostru psihosocial putem utiliza mai bine propriul capital uman.

Deci, cercetarea acestor trei probleme permite mobilizarea actorilor din domenii de cunoaștere foarte diferite, presupune investigații fundamentale și aplicative

Opinions and suggestions. When referring to the first three measures of those indicated in Table 4, ASM has established *five strategic business directions of science and innovation for the years 2013 to 2020*:

- Materials, technology and innovative products;
- Energy efficiency and use of renewable energy sources;
- Health and Biomedicine;
- Biotechnology
- National Heritage and development of society [6].

All of them (except national heritage) can be classified in one direction – sustainable development. We believe that research priorities should result in acute problems that the Republic of Moldova has faced in the current period and will face in an average period of time. Based on this approach, **we believe that research efforts are required to be orientated to solve the three major problems:**

1. Demographic changes.
2. Sustainable Development.
3. National Identity.

Demographic change requires a new concept of active life, an adaptation of public and private services to serve the older population, a more effective policy to increase the birth rate, finding ways to reduce the negative effects of migration and brain drain. Solving this problem requires substantial social and organizational innovations.

The issue of sustainable development is urgent because, currently, we are under pressure from the effects of the choice made by our predecessors, and the choice that we make today will have an impact on future generations and their ability to define their own destiny. Sustainable development meets the imperatives of economic, social and environmental conditions and requires technical, technological and social innovations that would substantially change Moldova's consumption and production.

The issue of national identity urges us to know ourselves better. We live in an increasingly evolving society, and often it is hard to understand the new interpretation of our behaviors. In addition, the permanence of our nation, unlike other nations, is not guaranteed, given its fragile history, language and national culture. Due to historical and geographical factor, this fragility justifies the development of research related to collaboration and socializing relations, entrepreneurship and crafts, forming of civic and political culture, etc., which can bring exciting social and cultural innovations. Just knowing our psychosocial potential, we can use better our human capital.

Thus, the research conducted into these three issues allows the mobilization of actors in very different fields of knowledge, and involves fundamental and applied investigations as well as

și se adresează generației actuale și celor viitoare. În plus, acestea se încadrează în prioritățile de cercetare ale Strategiei sectoriale a UE *Orizont 2020*.

Deși Strategia de cercetare-dezvoltare prevede „concentrarea eforturilor de cercetare pe prioritățile aprobate”, pe lângă logica de structurare a cercetării, trebuie să existe și logica de libertate a cercetării, dat fiind faptul că descoperirile nu se programează. Ne referim la **creșterea importanței proiectelor de cercetare din inițiativa cercetătorilor, astfel fiind susținută creativitatea individuală, generatoare de noi direcții de cercetare. În acest scop, devine rațională instituirea unui fond special pentru finanțarea respectivului tip de proiecte.** Este de menționat că, în SUA, proiectelor de inițiativă le sunt alocate circa ¼ din finanțările dedicate cercetării științifice.

Totodată, este necesară o colaborare mai activă cu administrațiile publice centrale și locale, precum și cu actorii interesați, pentru a atribui tematicii de cercetare un caracter aplicativ, orientat spre soluționarea problemelor particulare de ordin social și economic.

3. Atragerea/menținerea talentelor necesare procesului de inovare. În paralel cu investițiile financiare, resursa de bază a dezvoltării sectorului de cercetare o constituie capitalul intelectual autohton. R.Moldova, la acest capitol, se confruntă cu resurse umane numeric reduse și o medie de vârstă ridicată, combinată cu dificultatea de a-i atrage și a-i menține pe tinerii cercetători. Astfel, numărul cercetătorilor la o mie de angajați este de 2,05 și de 95 la 100 de mii de locuitori, ceea ce este de patru ori mai puțin decât în UE [7]. În perioada 1999-2010, cota cercetătorilor cu vârsta de peste 65 de ani a crescut de trei ori (la 14,2%), pe când cea a cercetătorilor cu vârstă cuprinsă între 35 și 45 de ani a scăzut de 1,8 ori (la 15%) [8, p.3], vârsta medie a cercetătorilor din țară devenind 52 de ani, față de 34 de ani în UE. În plus, o problemă gravă cu care se confruntă R.Moldova este „exodul de inteligență”, care reduce potențialul creativ al țării și posibilitățile de avansare în EBC. Pe cât de gravă este această problemă o demonstrează **Indicele Global a Competitivității prin Talente (Global Talent Competitiveness Index – GTCI)**, elaborat de INSEAP (*Business School for the World*), în parteneriat cu *Human Capital Leadership Institute* pentru 103 țări, inclusiv R.Moldova [9].

Indicatorul GTCI este calculat în baza a 48 de variabile, în limita scalei 1-100, și cuprinde două grupe mari: indicatori *input*, care indică modul în care țara reglementează, atrage, dezvoltă și menține talente, și indicatorii *output*, care se referă la aptitudinile vocațional-tehnice și la cele legate de cunoștințele generale (figura 9).

În topul primelor 20 de țări, conform acestui indicator, se plasează: Elveția, Singapore, Danemarca, Suedia, Luxemburg, Olanda, UK, Finlanda, SUA, Islanda, Canada, Norvegia, Belgia, Austria, Australia, Germania, Noua Zeelandă, Irlanda, Emiratele Arabe și Franța. Locurile de frunte deținute de aceste state se

addresses the present and future. In addition, they fall within the research priorities of the EU Strategic Framework Horizon 2020.

Although the research and development strategy requires "focusing research efforts on the priorities approved", besides the logic of research structuring there must be the logic of research freedom, given that the findings are not scheduled. We refer to the **increasing importance of investigator-driven research projects, thus supporting individual creativity, which is the creator of new directions for research. To this end, it becomes rational to establish a special fund to finance such projects.** We want to mention that the U.S. initiative projects are allocated approximately ¼ funding from scientific research.

It is also necessary to work more actively with the central and local public authorities and stakeholders interested in attributing the research topics a more applied character, aimed at solving particular social and economic problems.

3. Attracting / retaining talents necessary for the innovation process.

Along with financial investment, the main resource for the development of the research sector is the domestic intellectual capital. The Republic of Moldova, in this context, faces numerically reduced human resources and high average age, combined with the difficulty of attracting and retaining young researchers. Thus, the number of researchers per 1000 employees is 2.05 and 95 per 100 thousand inhabitants, which is 4 times less than in the EU [7]. In the period 1999-2010 the share of researchers over the age of 65 increased three-fold (up to 14.2%), whereas the share of researchers aged 35-45 decreased by 1.8 times (up to 15%) [8, p.3], the average age of researchers in the country becoming 52 years compared to 34 years in the EU. In addition, a serious problem Moldova faces today is "brain drain" that reduces the country's creative potential and possibilities of advancement in KBE. It is the **Global Talent Competitiveness Index (GTCI)**, which demonstrates how serious this problem is. It is developed by INSEAP (*Business School for the World*) in partnership with the *Human Capital Leadership Institute* for 103 countries, including Moldova [9].

The GTCI indicator is calculated based on 48 variables within the 1-100 scale and comprises two groups: *input* indicators, which indicate how the country regulates, attracts, develops and retains talents, and *output* indicators that refer to vocational-technical skills and those related to general knowledge (figure 9). According to this indicator, the top 20 countries are as follows: Switzerland, Singapore, Denmark, Sweden, Luxembourg, Netherlands, UK, Finland, USA, Iceland, Canada, Norway, Belgium, Austria, Australia, Germany, New Zealand, Ireland, United Arab Emirates and France. The leading position is held due to both

datorează atât tradițiilor lor educaționale solide, cât și unei politici eficiente de imigrare.

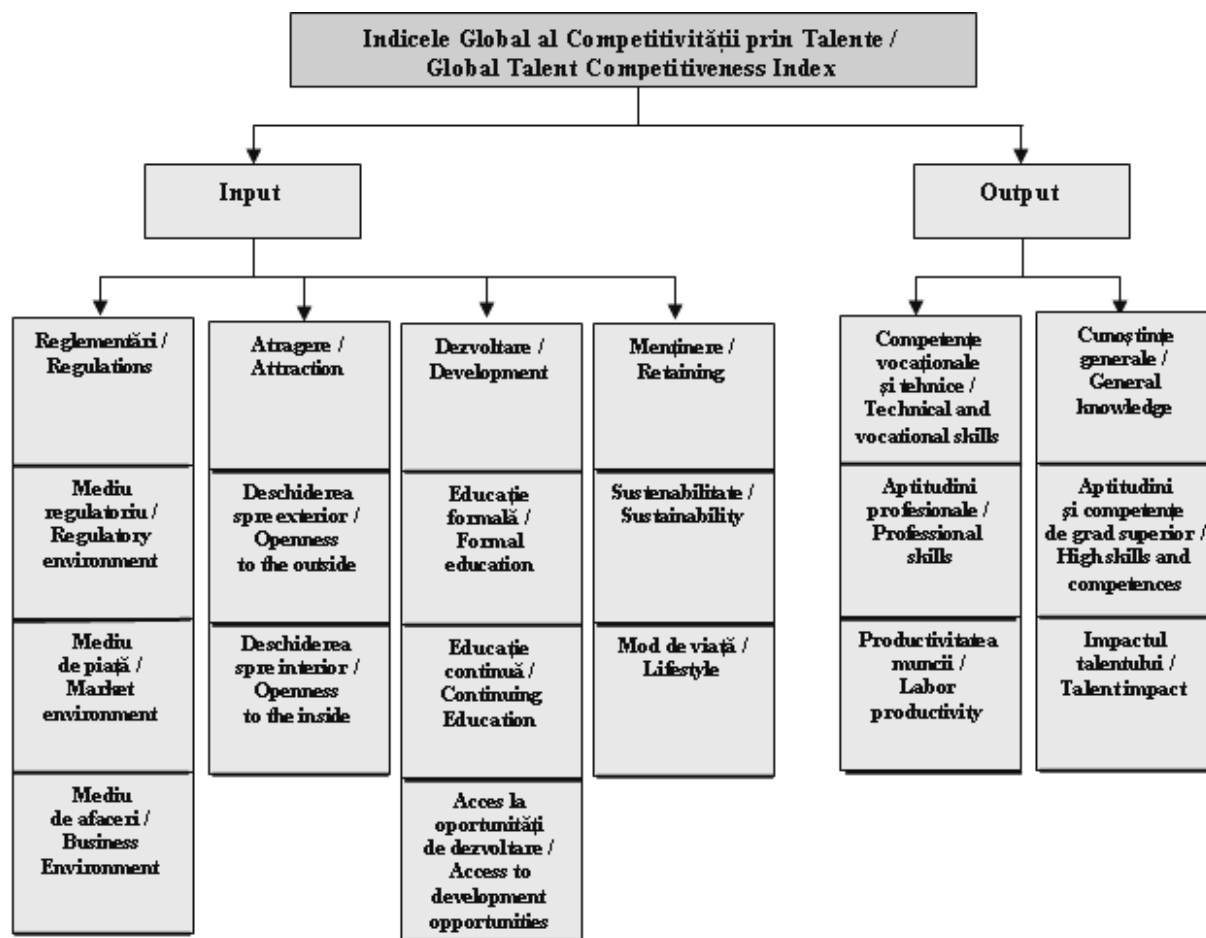

Figura 3. Structura Indicelui Global al Competitivității prin Talente, 2013 /

Figure 3. The structure of Global Talent Competitiveness Index, 2013

Sursa/Source: The Global Talent Competitiveness Index 2013, p.22

În topul global, R.Moldova deține locul 68, cu un scor de 41,11 puncte (din 100), plasându-se între Turcia și Namibia. O situație mai defavorabilă se observă la grupul indicatorilor *input* – locul 80, dar mai favorabilă la indicatorii *output* – locul 47.

Pentru a delimita părțile slabe și cele forte, vom analiza indicatorii și mărimea lor în cadrul grupelor și subgrupelor.

Deci, la subgrupul „Reglementări”, o poziție relativ favorabilă pentru atragerea talentelor o asigură barierele slabe în inițierea businessului de către agenții străini, pe când factorii defavorabili pentru menținerea talentelor sunt lipsa capitalului de risc, neînsemnată absorbție a tehnologiilor noi de către firme, reglementările excesive impuse de stat.

In the global top, The Republic of Moldova holds the 68th position, with a score of 41.11 points (out of 100), ranking between Turkey and Namibia. The worst situation is noticed in the group of *input* indicators – the 80th position, and a more favorable situation – in the group of *output* indicators – 47th position.

To delineate the weaknesses and strengths, we will analyze the indicators and their size within groups and subgroups.

Thus, the subgroup "Regulations" displays a relatively favorable position to attract talents, one element of which is barriers in starting small businesses by foreign agents, while unfavorable factors for maintaining talents are lack of venture capital, poor absorption of technologies by firms, excessive state regulations.

Tabelul 5 / Table 5

Locul R.Moldova conform indicatorului „Reglementări” / The position of the Republic of Moldova according to the indicator “Regulations”

Variable / Variables	Scor / Score	Rang / Rank
1. REGLEMENTĂRI / REGULATIONS	43,03	76
1.1. Mediul regulator / Regulatory environment	49,13	66
• eficiența guvernamentală / governmental efficiency	15,51	88
• stabilitatea politică / political stability	63,02	60
• inițierea businessului de către agenții străini / starting up a business by foreign agents	68,87	29
1.2. Mediul de piață / Market environment	38,08	73
• intensitatea competiției locale / intensity of local competition	53,81	82
• prezența capitalului de risc / the presence of venture capital	17,79	90
• absorbția de tehnologii la nivel de firmă / firm-level absorption of technology	49,29	95
• cheltuieli în cercetare-dezvoltare / R&D expenses	11,51	52
• acces la TIC / Access to ICT	55,86	49
• ușurința de a organiza afaceri / ease of business organization	40,20	62
1.3. Mediul de afaceri / Business environment	41,87	81
• flexibilitatea pieței muncii / labor market flexibility	36,48	74
• recursul la o gestionare profesională / use of a professional management	47,26	73

Sursa/Source: Global Talent Competitiveness Index 2013. www.knowledge.insead.edu

Pentru a soluționa, parțial, aceste probleme, **statul trebuie să-și schimbe modul de implicare în activitatea economică – de la reglementări excesive, să porceadă la crearea cererii de inovații.** În țările slab dezvoltate, cererea de inovații din partea sectorului privat este riscantă, fiindcă firmele particulare depind de atractivitatea comercială a propriilor produse: dacă produsul lor inovativ suferă un eșec pe piață, ele pot falimenta înainte de a crea un alt produs inovativ. În plus, creditarea precară, caracterul subdezvoltat al pieței hârtiilor de valoare și lipsa capitalului de risc, în R.Moldova, determină imposibilitatea obținerii de pe piața financiară a mijloacelor necesare investirii în inovare.

Statul poate stimula cererea pentru produse inovaționale în mod previzibil. Cererea lui garantată permite firmelor private să se dedice unor probleme care necesită un timp relativ îndelungat. În plus, cererea sponsorizată de către stat creează mediul în care pot coexista câteva soluții ale problemelor tehnice și tehnologice. Desigur, după o anumită perioadă firmele private vor deveni capabile să ofere independent produse inovative și, astfel, va apărea cererea de piață și cererea de talente pentru realizarea ideilor inovatoare.

Conform datelor din tabel, la indicatorul „Atragere de talente”, R.Moldova se poziționează mai rău decât la cel al reglementărilor, fiind neatractivă pentru „mințile lucide”. Cele mai serioase motive pentru a părăsi sau ocoli țara noastră sunt lipsa brațelor de muncă calificate, gradul scăzut de toleranță față de minorități, slaba mobilitate socială.

To partially address these problems **the state must change the involvement character in economic activity – from excessive regulation to proceed to the creation of demand for innovation.** In less developed countries, the demand for innovation from the private sector is risky because private firms depend on the commercial attractiveness of their products: if an innovative product on the market suffers a failure, they may go bankrupt before creating a new innovative product. In addition, precarious crediting, the underdeveloped nature of the securities market and the lack of venture capital in the Republic of Moldova makes it impossible to obtain the necessary means from financial markets to invest in innovation.

The state could stimulate predictably the demand for innovative products. Its guaranteed demand allows private companies to commit to problems that require a relatively long time. In addition, the demand sponsored by the state creates environment in which several solutions to technical and technological problems can coexist. Of course, after a period of time, private companies will become able to provide independently innovative products, thus leading to appearance of market demand and demand for talent to achieve innovative ideas.

According to the table, the Republic of Moldova is positioned worse related to the indicator “Talent Attraction” than related to that of “The Regulations”, becoming unattractive to “clear mind”. The most serious reasons for leaving or bypassing our country are lack of skilled labor force, low level of tolerance towards minorities, poor social mobility.

Tabelul 6 / Table 6

Locul R.Moldova conform indicatorului „Atragere de talente” / The position of the Republic of Moldova according to the indicator “Talent Attraction”

Variabile / Variables	Scor / Score	Rang / Rank
2. ATRAGERE DE TALENTE / TALENT ATTRACTION	43,78	85
2.1. Deschiderea spre exterior / Openness to Outside	32,40	86
• fluxul de investiții străine directe / the flow of direct foreign investments	30,43	37
• afluxul de brațe de muncă calificate / inflow of skilled labour force	17,79	98
• mărimea proprietății străine / the amount of foreign ownership	48,97	88
2.2. Deschiderea spre interior / Openness to the Inside	55,16	74
• toleranță față de minorități / tolerance towards minorities	52,07	92
• toleranță față de imigranți / tolerance towards immigrants	53,58	90
• mobilitate socială / social mobility	39,63	1
• femei în rândul lucrătorilor profesioniști și tehnici / women among professional and technical workers	100,0	
• femei în rândul parlamentarilor / women parliamentarians	30,54	51

Sursa/Source: Global Talent Competitiveness Index 2013. www.knowledge.insead.edu

Exodul de inteligență este o evoluție anormală a fenomenului general „mobilitate științifică”, acesta afectând grav potențialul de dezvoltare științifică a țării. Soluțiile propuse pentru reducerea exodului se referă, preponderent, la încurajarea revenirii expatriaților intelectuali în țara lor de origine și descurajarea emigrării. Însă aceste soluții sunt puțin eficiente. Stimularea revenirii în țară nu este concordată cu ameliorarea condițiilor de muncă și de viață, cu stabilitatea politică și siguranța personală, iar descurajarea emigrării creează bariere de mobilitate pentru o bună parte de cercetători.

EBC permite o soluție parțială a problemei exodului de inteligență prin **crearea și extinderea rețelelor științifice cu participarea expatriaților** în vederea participării universitarilor și cercetătorilor conaționali la dezvoltarea capitalului cognitiv al țării de origine: prin proiecte comune, acordarea serviciilor științifice la distanță, prin publicații colective etc. Un moment central în constituirea unor asemenea rețele este nivelul de dezvoltare și funcționare al TIC.

Brain drain is an abnormal evolution of the general phenomenon “scientific mobility”, which seriously affects the potential of the country’s scientific development. The proposed solutions for reducing brain drain cover predominantly the encouragement to intellectual expatriates to return their home country and discouragement of immigration. However, these solutions are less effective. Incentivizing expatriates to return home is not consistent with the improvement of working and living conditions, political stability and personal safety, and discouragement of immigration creates mobility barriers for most researchers.

KBE allows a partial solution to the problem of brain drain by **creating and expanding scientific networks involving expatriates** in order to invite universities and co-national researchers to participate in the co-cognitive capital development of their country of origin, through common projects, rendering of remote scientific research services, joint publications, etc. The central point in building up such networks is the development and operation of ICT.

Tabelul 7 / Table 7

Locul R.Moldova conform indicatorului „Dezvoltare” / The position of the Republic of Moldova according to the indicator „Development”

Variabile / Variables	Scor / Score	Rang / Rank
1	2	3
3. DEZVOLTARE / DEVELOPMENT	38,31	90
3.1. Educație formală / Formal education	37,29	60
• raportul elev – învățător / student-teacher relationship	90,82	22
• înrolarea în învățământul tehnico-vocațional / enrollment in technical and vocational education	24,42	57
• înrolarea în învățământul terțiar / enrollment in tertiary education	35,86	60
• scorul PISA / PISA score	29,60	55
• clasarea universităților în sistemul QS / ranking universities in QS system	-	-
• afluxul studenților străini / influx of foreign students	5,75	60

1	2	3
3.2. Instruirea continuă / Continuing education	38,02	97
• calitatea managementului școlar / quality of school management	39,17	93
• măsuri de formare a personalului / staff training steps	36,88	90
3.3. Acces la oportunități de creștere / Access to growth opportunities	39,62	93
• utilizarea rețelelor virtuale sociale / the use of virtual social networks	71,34	71
• starea dezvoltării clusterelor / state of cluster development	22,56	101
• calitatea instituțiilor de cercetare științifică / the quality of scientific research institutions	24,00	98
• gradul de birocratizare / the degree of bureaucratization	40,57	57

Sursa/Source: Global Talent Competitiveness Index 2013. www.knowledge.insead.edu

Cea mai rea situație se observă la subgrupul „Dezvoltare”, sau creșterea internă a talentelor – locul 90 din 101, inclusiv ultimul loc în lume după starea dezvoltării clusterelor (considerate inițiatori de inovații), al treilea loc de la coadă după calitatea instituțiilor de cercetare științifică (considerate incubatoare de formare a tinerilor cercetători) și al patrulea loc de la urmă după gradul de dezvoltare al educației continue (ameliorarea aptitudinilor și competențelor). Unicul indicator favorabil creșterii talentelor este raportul relativ bun elev – învățător, învățătorii având posibilități de a practica instruirea individualizată (ceea ce nu exclude faptul că ei nu folosesc aceste posibilități).

The worst situation is noticed in the subgroup “Development” or internal growth of talents – 90th position out of 101, followed by the last place in the world by the state of cluster development (considered the originator of innovations), the third place in the end of ranking by the quality of scientific research institutions (considered incubators for training young researchers) and the fourth place in the end of ranking by to the degree of continuing education development (improving skills and competencies possessed). The only indicator favorable for talent growth is relatively good student-teacher ratio, teachers having opportunities to practice individualized instruction (which does not mean that they do not use these possibilities).

Tabelul 8 / Table 8

**Locul R.Moldova conform indicatorului „Menținerea talentelor” /
The place of the Republic of Moldova according to the indicator “Retaining Talents”**

Variabile / Variables	Scor / Score	Rang / Rank
4. MENȚINEREA TALENTELOR / RETAINING TALENTS	48,75	57
4.1. Sustenabilitate / Sustainability	48,98	51
• sistemul de pensionare / retirement system	58,89	44
• amplexarea și efectele fiscalității / taxation extent and effects	39,07	60
4.2. Modul de viață / lifestyle	48,53	
• calitatea mediului ambiant / environmental quality	28,05	8771
• infracțiuni față de bunurile posedate / offenses against property owned	66,59	60
• securitate în timp de noapte / Night time safety	56,15	68
• densitatea serviciilor medicale / frequency of health services	43,33	42

Sursa/Source: Global Talent Competitiveness Index 2013. www.knowledge.insead.edu

Conform indicatorului „Menținerea talentelor”, R.Moldova ocupă locul de mijloc în topul țărilor, talentele acordând preferință unui mod de viață mai sănătos și sigur pentru ele și pentru copiii lor. Aceasta o confirmă și locul 92 din 178, pe care R.Moldova îl deține în clasamentul celor mai potrivite țări pentru a-și crește copiii, realizat de organizația *Save the children* [10].

As to the indicator “Retaining Talents”, the Republic of Moldova ranks on an average position among countries, the talents giving preference to healthier and safer lifestyles for themselves and their children. This is also confirmed by the 92nd place out of 178 that Moldova holds in the ranking of the most suitable country to raise a child, carried out by the organization *Save the Children* [10].

Tabelul 9 / Table 9

Locul R.Moldova conform indicatorului „Competențe vocaționale și tehnice” /
The place of the Republic of Moldova according to the indicator “Vocational and technical competences”

Variabile / Variables	Scor / Score	Rang / Rank
5. COMPETENȚE Vocaționale ȘI TEHNICE / VOCATIONAL AND TECHNICAL COMPETENCES	33,47	70
5.1. Aptitudini profesionale / Professional skills	35,83	68
• forță de muncă cu studii secundare / labor force having secondary education	60,71	21
• tehnicieni și personal auxiliar / technicians and auxiliary personnel	34,18	59
• gradul de ocupare în rândurile tinerilor / youth employment	12,58	89
5.2. Productivitatea muncii / Labour productivity	31,12	74
• productivitatea muncii per angajat / labour productivity per employee	7,24	77
• raportul salariu – productivitate a muncii / wages - labor productivity ratio	54,99	34

Sursa/Source: Global Talent Competitiveness Index 2013. www.knowledge.insead.edu

Cercetând tabelul 9, putem conchide că, deși ponderea forței de muncă cu studii secundare este relativ înaltă, gradul de șomaj în rândurile tinerilor este mare, aceștia găsindu-și cu greu un loc de muncă bine remunerat, ceea ce îi îndeamnă să-și caute de lucru peste hotarele țării. Salariile mici sunt rezultatul productivității joase a muncii, aceasta fiind determinată, în mare măsură, de nivelul extrem de scăzut al instruirii continue.

From Table 9 we can conclude that although the share of labor force with secondary education is relatively high, the level of youth unemployment is high, being hard for the latter to find a better-paid job. It urges them to seek employment abroad. Low wages are the result of low labor productivity, which is largely determined by the extremely low level of continuing education.

Tabelul 10 / Table 10

Locul R.Moldova conform indicatorului „Cunoștințe generale” /
The place of the Republic of Moldova according to the indicator “General knowledge”

Variabile / Variables	Scor / Score	Rang / Rank
6. CUNOȘȚINȚE GENERALE / GENERAL KNOWLEDGE	39,34	39
6.1. Aptitudini și competențe de grad superior / High level skills and competences	31,44	45
• forță de muncă cu studii terțiare / labor force with tertiary education	38,72	49
• legiuitori, funcționari superiori și manageri / legislators, senior employees and managers	38,20	31
• profesionali / professionals	40,55	39
• cercetători / researchers	8,29	52
6.2. Impactul talentului / Talent impact	47,25	32
• ieșirea de inovații / innovation output	47,25	29
• noi produse din activitatea antreprenorială / new products from entrepreneurial activity	-	-

Sursa/Source: Global Talent Competitiveness Index 2013. www.knowledge.insead.edu

La indicatorul „Cunoștințe generale”, R.Moldova deține cea mai avansată poziție – locul 39 în lume. Deși talentele părăsesc țara și nu se formează în măsura necesară în sectorul de cercetare, țara noastră mai posedă unele rezerve de dezvoltare, fapt demonstrat de locul 45 în lume la inovații. Deci, R.Moldova are talente, însă nu le poate valorifica și menține la nivelul corespunzător necesităților EBC.

As to the indicator “General Knowledge”, the Republic of Moldova has its most profitable position – 39th in the world. Although talents leave the country and are not produced to the extent required in the sector of research, our country also has some room for development, which denotes a 45th place in the world in innovation. Thus, Moldova has talents, but cannot capitalize and retain them at the proper level of KBE needs.

4. Concluzie. Considerăm că în țările mai slab dezvoltate, precum este Republica Moldova,

4. Conclusions. We believe that for less developed economies, such as that of the Republic of

dezvoltarea competențelor prin talente ar trebui să fie direcționată spre competențele specifice de care are nevoie economia națională. Formarea competențelor cerute în întreaga lume nu poate fi neapărat o alegere bună, dacă nu va fi susținută de o politică energetică de păstrare a talentelor în patrie. Prin urmare, formarea și menținerea talentelor necesită o nouă viziune asupra migrării, reformării sistemului de educație, instruirii continue și dezvoltării economico-sociale.

Moldova, talent-based skill development should head towards the specific skills needed by the national economy. Required skills training around the world may not necessarily be a good choice if it is not accompanied by a strong policy of retaining talent in the country. Therefore, training and retaining talents requires a new vision of migration, education system reform, continuing education and socio-economic development.

Referințe bibliografice / Bibliographic references:

1. Proiectul Legii pentru modificarea și completarea Codului cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova, prezentat la 19.12.2012
2. Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova, 2004
3. CRUDU, R. *Creșterea inteligentă – formula potrivită pentru prosperitatea Republicii Moldova*. În: Necesitatea reformării politicilor de creștere economică în R.Moldova. Chș., ASEM, 2013
4. Rapoarte privind activitatea Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică și rezultatele științifice principale obținute în sfera științei și inovării: 2012. www.asm.md
5. www.ccrm.md
6. Hotărârea Parlamentului nr.150 din 14.06.2013 – Direcțiile strategice ale activității din sfera științei și inovării pentru anii 2013-2020
7. [http://erawatch.jrc.ec.europa.eu/erawatch/open cms/information/contry_pages/md/country](http://erawatch.jrc.ec.europa.eu/erawatch/open%20cms/information/country_pages/md/country)
8. Strategia de Cercetare-Dezvoltare a R.Moldova până în 2020 “Moldova cunoașterii”
9. The Global Talent Competitiveness Index 2013 www.knowledge.insead.edu/
10. www.savethechildren.org

IMPORTANȚA TURISMULUI PENTRU ECONOMIA ROMÂNEASCĂ

*Prof. univ. dr. hab. Petru Ion ROȘCA, ULIM
Drd. Dan Alexandru BUȘU, ULIM,
(România)*

Turismul este un element dinamizator al sistemului economic global prin antrenarea unei creșteri constante în sfera producției de bunuri și servicii, cu stimularea altor ramuri economice (industrie, agricultură, transporturi) care se implică direct în susținerea acestuia și pe plan economic.

Cuvinte-cheie: turism, resurse naturale, structuri turistice, infrastructură, marketing și promovare.

JEL: A1, E2, F2, F5

Introducere. România are o mare diversitate de resurse naturale care formează o mare parte din produsul turistic „de bază”. Acestea includ litoralul Mării Negre, Dunărea și râurile, Carpații și alte lanțuri montane, precum și Rezervația Biosferei Delta Dunării. Există 13 Parcuri Naționale și 13 Rezervații Naturale ce acoperă 7% din suprafața țării.

Există o mare biodiversitate, cu multe specii de floră și faună unice în Europa. România are cea mai bogată varietate de specii de mamifere mari din Europa și este un culoar major pentru migrația păsărilor.

1. România ca destinație turistică. România rămâne în general o țară preponderent agricolă, cu numeroase sate și cu un peisaj rural atrăgător, ce oferă posibilități excelente pentru turismul rural [3, p. 75].

O treime din izvoarele naturale din Europa sunt localizate în România. Există 117 localități cu diferiți factori terapeutici – apă, nămol, gaze etc. – ce reprezintă baza de resurse pentru numeroase stațiuni din țară. Există 29 de stațiuni desemnate ca stațiuni de importanță națională și alte 32 – de importanță locală. Acestea reprezintă o resursă majoră pentru turismul de odihnă și tratament, precum și pentru tratamentele medicale.

Litoralul românesc se întinde pe 245 de kilometri – de la Delta Dunării, în nord, până la granița cu Bulgaria, în sud, și prezintă întinderi mari de plajă cu stațiuni turistice și porturi importante. Aproape jumătate din numărul de locuri de cazare din țară se află pe litoral [2, p.92].

Patrimoniul cultural. Patrimoniul cultural religios are o importanță aparte. Există 30 de monumente incluse în lista Patrimoniului Mondial UNESCO, printre care bisericile de lemn din Maramureș, bisericile pictate din Moldova și cetățile dacice din Munții Orăștie.

Există o rețea de orașe ce cuprinde numeroase monumente arhitecturale cu câteva centre istorice bine conservate.

Există peste 6 600 de monumente de importanță națională și peste 670 de muzee.

THE IMPORTANCE OF THE ROMANIAN TOURISM ECONOMY

*Petru Ion ROȘCA, PhD, univ. prof., ULIM
Dan Alexandru BUSU, S-PhD, ULIM,
(Romania)*

Tourism is a stimulating element of the global economic system by training a constant increase in the production of goods and services to stimulate other economic sectors (industry, agriculture, transport) that are directly involved in its support and economically.

Key words: tourism, natural resources, tourism structures, infrastructure, marketing and promotion.

JEL: A1, E2, F2, F5

Introduction. Romania has a great diversity of natural resources that form a large part of the tourism product "core". These include the Black Sea, the Danube and other rivers, the Carpathians and other mountain ranges and the Danube Delta Biosphere Reserve. There are 13 National Parks and 13 Nature Reserves, covering 7% of the country.

There is great biodiversity with many species of flora and fauna unique to Europe. Romania has the richest variety of large mammals in Europe and is a major bird migration corridor.

1. Romania as a tourist destination. Romania remains in large parts a predominantly agricultural country with numerous villages and an attractive rural landscape, which offers excellent opportunities for rural tourism [3, p. 75].

A third of the natural springs in Europe are located in Romania. There are 117 cities with different therapeutic factors: water, mud, gas, etc., which are the resource base for many resorts in the country. There are 29 spa resorts designated as of national importance and 32 other of local importance. They are a major resource for tourism, rest and treatment, and medical treatments.

The Romanian coastline stretches 245 kilometers from the Danube Delta in the north to the border with Bulgaria and features long stretches of beach resorts and major ports. Almost half of the places in the country are on the coast [2, p.92].

Cultural heritage. Religious heritage is of particular importance. There are 30 monuments included in the UNESCO World Heritage List including th wooden churches of Maramures, the painted Churches of Moldavia and the Dacian fortresses Drastic.

There is a network of cities that includes numerous architectural monuments with several preserved historic centers.

Există o cultură populară puternică și numeroase evenimente și festivaluri tradiționale.

Artele vizuale sunt puternic reprezentate și la standarde internaționale. Există 146 de locații principale ce oferă anual peste 17 000 de spectacole.

Transport. Rețeaua de drumuri este extinsă dar, în general, sub standardele europene. Proiectele de îmbunătățire a infrastructurii planificate ar trebui, în general, să rezolve această deficiență până în 2015.

Rețeaua de căi ferate este una din cele mai ample din Europa. Mare parte din materialul rulant necesită modernizare și este necesară electrificarea mai multor linii de cale ferată.

Există o rețea extinsă de aeroporturi regionale, multe dintre acestea oferind curse internaționale regulate precum și curse *charter*. Bucureștiul are două aeroporturi cu conexiuni directe și curse regulate către majoritatea capitalelor europene și regionale [2, p. 92].

De asemenea, este necesară amenajarea debarcaderelor de acostare a navelor de croazieră, pentru vizitarea de către turiști a orașelor portuare de la Marea Neagră.

Cazare. În 2013, au funcționat 4710 structuri de primire turistice ce oferă 281 000 locuri de cazare. 70% din unitățile de cazare sunt însă de 2 stele sau și mai puțin. S-a înregistrat o creștere a numărului de hoteluri din mediul urban și, în special, de pensiuni urbane și rurale, în ultimii ani.

Un procent mare de unități de cazare se află pe litoral, dar au un sezon turistic scurt.

There are over 6,600 monuments of national importance and more than 670 museums.

There is a strong popular culture with many traditional events and festivals.

The arts are strong and comply with international standards. There are 146 major venues over 17,000 shows annually.

Transport. The road network is extensive, but generally below European standards. Planned infrastructure improvement projects should generally resolve this deficiency by 2015.

The railroad network is one of the largest in Europe. Much of the rolling stock requires modernization and several rail lines need electrification.

There is an extensive network of regional airports, many of them with international regular and *charter* flights. Bucharest has two airports with direct and regular flights to most European capitals and regional [2, p. 92].

Also required port stops arrangement of cruise ships visiting the ports of the Black Sea.

Accommodation. In 2013 there were 4,710 tourist accommodations offering 281,000 places. 70% of the accommodation units are, however, two stars or less. In recent years there was an increase in the number of urban hotels, and particularly rural and urban hostels.

A large percentage of units are on the coast, but they have a short touristic season.

Tabelul 1 / Table 1

Unități de cazare și locuri de cazare în funcție de locație / Accommodation by location

Locație / Location	Unități de cazare / Units of accommodation	% Unități de cazare / % Units accommodation	Locuri de cazare / Accommodation	% Locuri de cazare / % accommodation
Litoral / Seaside	1 497	42	160 214	56
Balnear / Spa/baths	369	10	39 090	14
Montan / Mountain	828	23	33 196	12
Deltă / Delta	122	3	3 806	1
Orașe / Cities	745	21	51 734	18

Sursa: Institutul Național de Statistică / Source: National Institute of Statistics

Structurile turistice de pe litoral beneficiază de cel mai redus sezon, deschis în medie pe an timp de mai puțin de trei luni. Sezonul turistic din Delta Dunării funcționează, de asemenea, timp de mai puțin de șase luni pe an. Gradul de ocupare în cursul perioadelor de funcționare nu este foarte ridicat.

Seaside tourist structures have the shortest season, opening on average less than three months per year. The tourist season in the Danube Delta functions also for less than six months per year. Occupation during periods of operation is very high.

Tabelul 2 / Table 2

Gradul de ocupare anual mediu în cursul perioadelor de funcționare /
Average annual occupancy during periods of operation

Locație / Location	% Grad de ocupare / %Occupancy
Litoral / Seaside	45
Balnear / Spa/baths	53
Montan / Mountain	22
Deltă / Delta	27
Orașe / Cities	31

Sursa: Institutul Național de Statistică / Source: National Institute of Statistics

Oferta de locuri de cazare de calitate slabă depășește cu mult cererea. Se observă o cerere pentru unități de cazare de calitate superioară.

Resurse umane. Existau 151 000 de angajați în sectorul hoteluri și restaurante în 2013.

Există 2 822 agenții de turism înregistrate, din care 2 638 sunt de asemenea autorizate să funcționeze ca tour operatori. Nu se cunoaște numărul de angajați.

Viziune. Viziunea este să transformăm România într-o destinație turistică de calitate pe baza patrimoniului său natural și cultural care să corespundă standardelor Uniunii Europene privind furnizarea produselor și serviciilor până în 2013 și să realizăm o dezvoltare durabilă din punct de vedere al mediului a sectorului turistic într-un ritm de dezvoltare superior altor destinații turistice din Europa.

2. Puncte forte și puncte slabe ale României ca destinație turistică

Punctele forte:

- biodiversitatea Deltei Dunării (Rezervație a Biosferei, aflată în Patrimoniul Mondial al UNESCO);
- diversitatea parcurilor naționale și a ariilor naturale protejate – 7% din suprafața țării – cu păduri, lacuri și râuri nepoluate;
- litoralul și plajele Mării Negre;
- munții Carpați;
- fluviul Dunărea;
- număr mare de peșteri;
- diversitatea florei și faunei, din care numeroase specii unice sau cu cea mai mare densitate din Europa, în special carnivore mari;
- 35% din izvoarele de ape minerale din Europa și de mofete, care oferă o gamă largă de tratamente balneare;
- climat temperat continental;
- condiții naturale bune pentru activități de turism – schi, drumeții montane, hipism, ciclism, sporturi nautice etc.

Cultură și patrimoniu cultural:

- diversitatea obiectivelor de patrimoniu – mănăstiri, șantiere arheologice, așezări fortificate etc., inclusiv 7 obiective/areale care se află în patrimoniul mondial al UNESCO;
- cetăți medievale;

The supply of places with poor quality exceeds the demand by far. A demand for higher quality accommodation can be observed.

Human Resources. There were 151,000 employees in hotels and restaurants in 2013.

There are 2822 registered travel agencies, out of which 2638 are also authorized to act as tour operators. Their number of employees is unknown.

Vision. The vision is to transform Romania into a quality tourist destination, based on its natural and cultural heritage, to meet EU standards for the provision of goods and services by 2013 and to achieve sustainable development of the environment in terms of the tourism sector in a growth rate, superior to other tourist destinations in Europe.

2. Strengths and weaknesses of Romania as a tourist destination

Strang points:

- The Danube delta's biodiversity (Biosphere Reserve, located in the UNESCO World Heritage);
- Diversity of national parks and protected natural areas – 7% of the country, with unpolluted forests, lakes and rivers;
- Black and Black Sea beaches;
- Carpathian mountains;
- The Danube river;
- A great number of caves;
- Diversity of flora and fauna, including many unique species or with the highest density in Europe, especially large carnivores;
- 35% of the mineral springs in Europe and pits, which offer a range of spa treatments;
- Moderate continental climate;
- Good natural conditions for tourism activities – skiing, hiking, riding, cycling, water sports etc.

Culture and Heritage:

- Diversity of heritage – monasteries, archaeological sites, etc. fortified settlements, including 7 destinations/ areas which are part of UNESCO World Heritage;
- Medieval fortresses;
- Rural settlements where one can experience

- așezări rurale în care se poate experimenta stilul de viață tradițional o *Muzee* – pe diverse tematici;
- spectacole muzical-artistice de talie mondială – atât clasice, cât și moderne o gamă largă de festivaluri de tradiții și folclor;
- legende – Dracula etc.
- Sibiu – Capitala Culturală a Europei în 2007.

Infrastructură, transport și comunicații:

- o rețea bună de aeroporturi;
- o rețea feroviară mare – a patra ca mărime din Europa o Rețea de drumuri amplă, cu numeroase puncte de trecere a frontierei;
- companii de transport aerian cu o rețea amplă de destinații și prezența a numeroși alți transportatori;
- autocare de înaltă calitate pentru transportul interurban și alte mijloace de transport prin tur-operatori [3, p. 74];
- un sistem de transport fluvial bine pus la punct;
- rețele de telecomunicații bine dezvoltate – telefon, radio, GSM, satelit;
- furnizarea energiei electrice pentru 95% din țară.

Resurse umane:

- o țară cu oameni primitori și cu ospitalitate tradițională;
- populație tânără cu abilități lingvistice, ce oferă un potențial pentru resursele umane din turism;
- a fost înființat Centrul Național pentru Educație Turistică care monitorizează pregătirea profesională din industria hotelieră;
- cursuri de turism asigurate de către numeroase instituții de educație auxiliare;
- numeroși touroperatori calificați și experimentați.

Cadrul legal și organizarea:

- sistemul de autorizare a activității turistice și a furnizorilor de servicii turistice este funcțional, însă este supus presiunilor;
- cadru juridic solid pentru gestionarea ariilor protejate (parcuri naționale, rezervații ale biosferei) și pentru protecția mediului;
- specialiști ai Autorității Naționale pentru Turism cu o bogată experiență, cu rol de coordonare în dezvoltarea turismului.

Marketing și promovare:

- sector dinamic al operatorilor din turism;
- Institutul Național de Cercetare – Dezvoltare în Turism (INCDT);
- rețea de birouri de promovare și informare turistică ale Autorității Naționale pentru Turism în străinătate;
- program amplu de promovare a turismului în străinătate – publicitate, târguri, mass-media și vizite ale operatorilor de turism [50, p. 49];
- mărcile de turism existente – Dracula și Transilvania.

Altele:

- interesul crescut al investitorilor străini în dezvoltarea turismului.

the traditional lifestyle, museums on various themes;

- World-class musical and artistic events, – both classic and modern, a wide range of traditional and folklore festivals;
- Legends – like Dracula etc.
- Sibiu – European Capital of Culture in 2007.

Infrastructure, Transport and Communications:

- A good network of airports;
- A large railway network – the fourth largest in Europe, an extensive road network, with many border crossing points;
- Air transport companies with an extensive network of destinations and the presence of many other carriers;
- High-quality coaches and other interurban transportation with tour operators[3, p. 74];
- Inland water transport system well developed;
- Well-developed telecommunications networks – telephone, radio, GSM, satellite;
- Supply of electricity for 95% of the country.

Human Resources:

- A country with hospitable people and traditional hospitality;
- Young population with language skills, providing potential human resources in tourism;
- The National Center for Education Tourist monitoring training in the hospitality industry;
- Tourism courses provided by numerous auxiliary educational institutions;
- Many qualified and experienced tour operators.

Legal framework and organization:

- Authorization system of tourism activity and tourism service providers is functional, but is under pressure;
- Solid legal framework for management of protected areas (national parks, biosphere reserves), and environmental protection;
- National Authority for Tourism specialists with extensive experience coordinating role in tourism development.

Marketing and Promotion:

- Dynamic sector tourism operators;
- National Institute of Research – Development in Tourism (INCDT);
- Network promotion and tourist information offices of the National Tourism abroad;
- Comprehensive program to promote tourism abroad – advertising, fairs, media visits and tour operators [50, p. 49];
- Existing tourism brands – Dracula and Transilvania.

Other:

- Increased interest of foreign investors in

Punctele slabe.

Geografie și mediu:

- poluarea industrială;
- unități industriale dezafectate și poluante cu un impact vizual negativ;
- puncte de colectare și reciclare a deșeurilor slab răspândite sau insuficiente o Poluare a Dunării, a Mării Negre și a râurilor;
- eroziunea și poluarea plajelor [4, p. 111];
- schimbarea climei reprezintă o amenințare la adresa stațiunilor montane de schi;
- o slabă implementare a legislației de mediu ca urmare a lipsei resurselor umane și material
- Densitatea excesivă a unităților turistice în anumite zone;
- utilizarea abuzivă a bazei forestiere [2, p. 93].

Cultură și patrimoniu cultural:

- starea de degradare a numeroaselor clădiri și monumente istorice;
- legislația privind conservarea clădirilor și păstrarea caracteristicilor arhitecturale nu este implementată [1, p.119];
- calitatea prezentării și traducerii în muzee este, în general, de slabă calitate;
- lipsa investițiilor statului în dezvoltarea și promovarea obiectivelor culturale – muzee, monumente etc.;
- lipsa unei baze de date a festivalurilor și a evenimentelor culturale care să permită o promovare eficientă pentru turiști (interni și străini);
- lipsa susținerii față de tradițiile locale și folclor.

Infrastructură, transport și comunicații:

- slaba dotare a aeroporturilor locale și a gărilor;
- este necesară, în unele cazuri, extinderea pistelor aeroporturilor pentru a le transforma în noduri regionale de transport aerian și pentru a facilita dezvoltarea turismului;
- calitatea slabă a trenurilor și a autobuzelor;
- calitatea slabă a drumurilor;
- lipsa autostrăzilor și drumuri trans-europene nefinalizate;
- lipsa șoselelor de centură în jurul orașelor istorice;
- lipsa indicatoarelor turistice la obiectivele și atracțiile turistice – indicatoare turistice convenționale internaționale de culoare maro;
- electrificarea insuficientă a rețelei de căi ferate;
- acces limitat pentru persoanele cu dizabilități la numeroase hoteluri și puncte de atracție turistică;
- lipsa sistemelor de canalizare și de alimentare cu apă, în special în zonele rurale;
- folosirea slabă a surselor de energie alternativă;
- numeroase unități de cazare necesită modernizare;
- facilități de campare adesea de slabă calitate;
- dotări depășite în numeroase stațiuni balneare;
- lipsa parcărilor și a grupurilor sanitare în numeroase obiective turistice;
- rețea redusă și incorect răspândită a centrelor de

tourism development.

Weak points

Geography and Environment:

- Industrial pollution;
- Dismantled and polluting industrial units with a negative visual impact;
- Collection points and recycling weak or insufficient to spread pollution of the Danube, the Black Sea and rivers;
- Erosion and pollution of beaches [4, p. 111];
- Climate change is a threat to mountain ski resorts;
- Poor implementation of environmental legislation due to lack of human and material resources, excess density of the tourism facilities in certain areas;
- Misuse of forest base.

Culture and Heritage:

- Status of degradation of many historical buildings and monuments;
- Legislation on the conservation and preservation of buildings with unique architectural characteristics is not implemented [1, p.119];
- Presentation and translation quality in museums is generally poor;
- Lack of state investment in the development and promotion of culture - museums, monuments and so on;
- Lack of a database on festivals and cultural events that allow an effective promotion for tourists (domestic and foreign);
- Lack of support to local traditions and folklore.

Infrastructure, Transport and Communications

- Poor quality of local airports and stations;
- It is required in some cases to expand airport runways, to turn them into regional aviation hubs and facilitate tourism development;
- Poor quality of trains and buses;
- Poor quality of roads;
- Lack of Trans European highways and roads completed;
- Lack of ring roads around the historic towns;
- Lack of tourism signs to the objectives and attractions – conventionally brown international tourist signs;
- Insufficient electrification of the rail network;
- Limited access for people with disabilities to many hotels and tourist attractions;
- Lack of sewerage and water supply, especially in rural areas;
- Poor use of alternative energy sources;
- Numerous accommodation facilities require modernization;
- Camping facilities often of poor quality;
- Outdated facilities in many resorts;

- informare turistică;
- rute de transport aerian național și orare de zbor necoordonate;
- slabe facilități de transport terestru la aeroporturile regionale;
- lipsa unui centru internațional de conferințe special destinat acestui scop.

Resurse umane:

- conștientizarea slabă a importanței turismului pentru economie;
- lipsa școlilor hoteliere;
- salarii mici și condiții de muncă grele, care stimulează migrația forței de muncă din industria hotelieră;
- pregătirea profesională din sectorul hotelier nu corespunde întocmai nevoilor angajatorilor migrația forței de muncă din industria hotelieră;
- educația insuficientă în școli în domeniul turismului și protecției mediului;
- slaba conștientizare a oportunităților și a potențialului de dezvoltare a carierei în industria turismului.

Cadrul legal și organizarea:

Normele de acordare a autorizărilor în turism necesită o revizuire pentru a satisface cerințele curente ale pieței

- lipsa structurilor instituționale de dezvoltare regională a turismului;
- lipsa planurilor de dezvoltare turistică integrată a orașelor/stațiunilor;
- lipsa stimulentei și a mecanismelor de sprijin pentru investitori;
- nesoluționarea problemelor juridice privind proprietatea asupra terenurilor și a proprietăților imobiliare care limitează dezvoltarea;
- consultarea la nivel inter-guvernamental înaintea elaborării noilor legi este slabă;
- implementarea legislației curente este adesea inadecvată – este necesară stabilirea de priorități [4, p. 112];
- trebuie să se stabilească prioritatea de circulație pe anumite drumuri.

Marketing și promovare:

- lipsa unei imagini puternice, pozitive a României în străinătate ca destinație turistică;
- lipsa unui plan de marketing oficial al destinațiilor turistice la nivel național;
- cercetarea insuficientă a pieței;
- număr insuficient al personalului din birourile autorității naționale pentru turism din străinătate, fapt ce limitează pătrunderea pe piață;
- rețea necoordonată de centre de informare turistică în România care să ofere servicii la diferite niveluri;
- insuficienta utilizare a mijloacelor informatice și a internetului pentru informare, marketing și rezervare;
- colaborare redusă a sectorului public/privat pe

- Lack of parking and restrooms at numerous attractions;
- Scarce and unevenly spread network of tourist information centers;
- The coordination of national air routes and flight schedules;
- Poor land transport facilities at regional airports;
- Lack of an international conference centers specially designed for this purpose.

Human resources:

- Poor awareness of the importance of tourism to the economy;
- Lack of hotel schools;
- Low wages and difficult working conditions that stimulate labor migration in the hospitality industry;
- Training in the hospitality sector does not exactly match the needs of employers;
- Labor migration in the hospitality industry;
- Insufficient education in schools on tourism and environmental protection;
- Low awareness of the opportunities and potential career development in the tourism industry.

Legal framework and organization:

- Rules for granting authorizations tourism requires a revision to meet current market needs.
- Lack of institutional structures for regional development of tourism;
- Lack of integrated tourism development plans of cities / resorts;
- Lack of incentives and support mechanisms for investors;
- Solving legal problems regarding ownership of land and property that limits development;
- Inter-governmental consultation before drafting new laws is weak;
- Implementation of the current legislation is often inadequate – should be a priority [4, p. 112];
- Traffic on certain roads needs to be prioritized.

Marketing and Promotion:

- Lack of a strong, positive image of Romania abroad as a tourist destination;
- Lack of a formal marketing plan of tourist destinations at national level;
- Insufficient market research;
- Insufficient number of staff in the national tourism offices abroad, which limits market penetration;
- Uncoordinated network of tourist information centers in Romania offering services at different levels;
- Insufficient use of information technologies and the Internet for information, marketing and

probleme de marketing.

Altele:

- sezon turistic scurt al stațiunilor de pe litoral și al stațiunilor pentru practicarea sporturilor de iarnă,

Obiective:

- crearea unei imagini nuanțate atât la nivel intern, cât și la nivel extern privind avantajele României ca destinație turistică și imaginea mărcii sale turistice;
- asigurarea unei dezvoltări durabile a turismului într-o manieră în care bogățiile sale de mediu, culturale și de patrimoniu să fie în egală măsură apreciate în prezent și păstrate pentru generațiile viitoare;
- asigurarea recunoașterii turismului ca factor cheie în cadrul economiei și ca un generator de noi locuri de muncă;
- conștientizarea populației din România cu privire la bogățiile turistice ale țării noastre și dorința de a le împărtăși oaspeților Consolidarea rolului ANT ca o organizație națională de turism eficientă, care să asigure respectarea standardelor de calitate a produselor și serviciilor, să ofere informații vizitatorilor și să sprijine toate sectoarele industriei turistice a țării în procesul de dezvoltare a turismului;
- dezvoltarea și implementarea anuală a planurilor de marketing a destinației turistice prin colaborarea dintre sectorul public și cel privat, vizând toate piețele principale cu potențial pentru România [1, p. 118];
- asigurarea mecanismelor de sprijin coordonat pentru organizațiile de turism regionale și locale în dezvoltarea politicii turismului zonal.

Strategii și planuri:

- extinderea sistemului pentru colectarea, analiza și diseminarea regulată a statisticilor și a studiilor de piață, pentru a oferi asistență în crearea unui Cont Satelit de Turism pentru România și pentru sprijinirea investițiilor și a procesului decizional în marketing;
- crearea unei rețele de centre de informare turistică coordonate în toate principalele zone turistice, pentru a extinde mesajul de ospitalitate față de oaspeți, oferind acestora informații corecte pentru a-i asista în orientarea, plăcerea și aprecierea destinației lor;
- realizarea unei baze de date la nivel național a produselor, unităților, evenimentelor și serviciilor atât în industria turistică, cât și în ceea ce privește accesul publicului;
- extinderea paginii de turism național, aceasta reprezentând un instrument major de promovare, informare și efectuare a rezervărilor;
- dezvoltarea unui sistem performant de clasificare și evaluare a produselor și a serviciilor pentru a asigura furnizarea de produse și servicii de calitate, în vederea satisfacerii nevoilor și

reservation;

- Reduced collaboration between the public and private sectors on issues of marketing.

Other:

- Short tourist season at seaside resorts and resorts for winter sports.

Objectives:

- Creating a nuanced image both internally and externally on the advantages of Romania as a tourist destination and its tourism brand image;
- Ensuring the sustainable development of tourism in a way, that its environmental, cultural and heritage riches are equally appreciated at present and preserved for future generations;
- Ensure recognition of tourism as a key factor in the economy as a generator of new jobs;
- Raising awareness of Romania's population about the tourist attractions of our country and the desire to share them with guests;
- Empowering the role of ANT as an efficient national organization for tourism, ensuring quality standards of products and services, provide visitor information and support all sectors of the tourism industry of the country in the development of tourism;
- Developing and implementing annual marketing plans for tourist destinations through collaboration between the public and private sectors, covering all major markets with a potential for Romania [1, p. 118];
- Ensuring coordinated support mechanisms for local and regional tourism organizations in the development of regional tourism.

Strategies and plans:

- Extending the collection, analysis and dissemination of statistics and regular market research to assist in the creation of a Tourism Satellite Account for Romania and for supporting investment and marketing decision-making;
- Creating a network of tourist information centers coordinated in all the main tourist areas to expand the message of hospitality to guests, providing them with accurate information, to assist them in orientation, enjoyment and appreciation of their destination;
- Creating a national database of products, facilities, events and services in both the tourism industry and in terms of public access;
- Expanding the national tourism homepage, this is a major instrument for promoting, informing and making appointments;
- Developing an efficient classification and evaluation of products and services to ensure

- așteptărilor oaspeților;
  - introducerea de mecanisme și subvenții pentru a facilita investițiile în turism atât din partea investitorilor români, cât și a celor străini;
  - consolidarea cadrului legal pentru turism astfel încât acesta să asigure o bună aplicabilitate și să garanteze standarde ridicate fără existența unei birocrății inutile;
  - încurajarea autorităților municipale, județene și regionale în dezvoltarea planurilor integrate de dezvoltare a turismului, inclusiv a tuturor elementelor de infrastructură pentru a evita dezvoltarea lipsită de coordonare;
  - dezvoltarea sistemului de educație prevocațională și vocațională pentru sectorul hotelier astfel încât programa să includă satisfacerea necesităților pieței și asigurarea calificării unui număr de personal suficient pentru a respecta criteriile de angajare / pentru completarea posturilor vacante [3, p. 74];
  - facilitarea dezvoltării unui centru convențional național care să permită capitalului și țării să concureze pentru realizarea de întruniri la nivel internațional;
  - dezvoltarea stațiilor balneare din România pentru a asigura gama de tratamente, centre și servicii necesare pentru un număr de clienți într-o rapidă creștere;
  - dezvoltarea zonelor montane și a stațiilor montane pentru a oferi facilități și atracții oaspeților pe parcursul întregului an;
  - identificarea oportunităților și luarea măsurilor care să permită extinderea sezonului turistic de către stațiile de pe litoralul Mării Negre;
  - asigurarea faptului că cerințele turiștilor sunt luate în considerare cu prioritate în dezvoltarea sistemului de transport național inclusiv a rețelei de drumuri și căi ferate, a infrastructurii de aeroporturi și porturi. Extinderea sistemului de marcare a obiectivelor turistice de interes național în conformitate cu standardele UE și introducerea de rute turistice tematice;
  - sprijinirea dezvoltării ecoturismului din Delta Dunării, a parcurilor naționale, a rezervațiilor și a zonelor rurale;
  - instruirea și pregătirea personalului muzeelor și monumentelor naționale majore în îmbunătățirea facilităților oferite de către acestea oaspeților, în special a facilităților ospitaliere, de interpretare și de marketing, ca un exemplu pentru toate aceste monumente;
  - crearea unei baze de date a evenimentelor culturale pentru a facilita promovarea artelor vizuale și auditive, în special a festivalurilor tradiționale și a evenimentelor folclorice;
  - dezvoltarea unei Strategii de Implementare Eficiente pentru a asigura îndeplinirea obiectivelor Master Planului.
- that the provision of products and quality services meets the needs and expectations of guests;
  - Introduction of mechanisms and subsidies to facilitate investment in tourism from both Romanian investors and foreign ones;
  - Strengthening the legal framework for tourism so that it ensures a good application and ensures high standards without the existence of unnecessary red tape;
  - Encouraging the municipal, county and regional integrated development plans for tourism development, including all infrastructure elements to avoid uncoordinated development;
  - Development of prevocational and vocational education for the hospitality sector so that the program include market needs, ensuring the qualification of a number of staff to meet the criteria for hiring / filling vacancies [3, p. 74];
  - Facilitate the development of a national conventional center allowing the capital and the country to compete for the organization of international events;
  - Development of spas in Romania to ensure the range of treatments, centers and services needed for a rapidly growing number of customers;
  - Development of mountain areas and mountain resorts facilities and attractions to offer visitors throughout the year;
  - Identifying opportunities and taking action to allow extending the tourist season resorts on the Black Sea;
  - Ensuring that the requirements of the tourists are considered a priority in the development of the national transport network including roads and railways, airports and ports infrastructure Extension marking landmarks national interest in accordance with EU standards and the introduction themed tourist routes;
  - Support the development of ecotourism in the Danube Delta, the national parks, the reserves and rural areas;
  - Staff training at major national museums and monuments, improving the facilities offered by these visitors, particularly hospitable facilities, interpretation and marketing, as an example for all of these monuments;
  - Creating a database of cultural events to facilitate the promotion of the visual arts and music, particularly traditional festivals and folk events;
  - Development of effective implementation strategies to achieve the objectives of the master plan.

Tinte – Potențial

În cazul în care recomandările referitoare la structură, produse, servicii și marketing vor fi implementate, se estimează că sosirile de vizitatori străini vor crește de două ori și jumătate, în 2026, atingând cifra de cca 15 500 000.

Se prevede că volumul cheltuielilor vizitatorilor străini va crește de peste opt ori, ajungând, în 2014, la aproximativ 7,7 miliarde euro. Cheltuielile în turismul intern se estimează că vor crește de aproape patru ori și jumătate, atingând cifra de 8,3 miliarde euro, în aceeași perioadă.

Contribuția totală la PIB al României se estimează că până în 2026 va constitui 6,9%.

3. Concluzii. În urma celor prezentate în acest articol putem aprecia că, un produs turistic bine realizat, pe bază de cercetări, poate influența dezvoltarea unei zone defavorizate prin:

- atragerea unui flux de turiști străini în zonă;
- modernizarea și extinderea infrastructurilor: cazare, alimentație, transport astfel încât să nu afecteze mediul natural existent;
- crearea de noi locuri de muncă și dezvoltarea resurselor umane locale prin perfecționarea angajaților;
- păstrarea continuității tradițiilor, obiceiurilor și valorilor spirituale din zonă. Produsele turistice ce se creează de către ofertanții naționali trebuie să se bazeze pe preferințele turiștilor străini și naționali, aflate din cercetări de piață. Acest lucru ar duce la asigurarea fluxului turistic în zonele promovate de produsele respective și un înalt grad de satisfacție al turistului.

Calitatea și competitivitatea produselor turistice românești pot contribui la dezvoltarea și menținerea unui turism durabil, mai ales dacă se ține seamă și de tendințele turismului mondial care se manifestă spre:

- a) căutarea rădăcinilor culturale, a specificului local autentic: arhitectura, obiceiurile, arta, tradițiile etc.;
- b) căutarea echilibrului personal, fizic și mental, prin practicarea activităților fizice care nu presupun spiritul de competiție.

Fiind numit și „industria oamenilor” turismul antrenează prin amploarea și conținutul său un vast potențial natural, material și uman având implicații profunde asupra dinamicii economiei și societății, asupra relațiilor internaționale.

Targets – potential

If the recommendations relating to the structure, products, services and marketing are implemented, it is estimated that foreign visitor arrivals will increase by two and a half times by 2026, reaching up to 15.500 million.

It is predicted that the foreign visitor expenditure will increase eight-fold by 2014, to about 7.7 billion. Domestic tourism expenditure is expected to increase nearly four and a half times, to 8.3 billion in the same period.

The total contribution to Romania's GDP is projected to grow to 6.9% by 2026.

3. Conclusions. As a result of this article we can say that a well-developed tourism product, based on research, may influence the development of disadvantaged areas through:

- Attracting a stream of foreign tourists in the area;
- Modernization and expansion of infrastructure: accommodation, food, transports so as not to affect the existing natural environment;
- Creation of new jobs and the development of local human resources by improving employees;
- Maintaining continuity in traditions and spiritual values in the area. Tourism products are created by domestic bidders shall be based on the preferences of domestic and foreign tourists, assessed through market research. This would ensure the inflow of visitors to the promoted areas and to high tourist satisfaction.

Quality and competitiveness of Romanian tourism can contribute to the development and maintenance of sustainability, especially if one takes into account the global tourism trends manifested in:

- a) search for cultural roots, the specific authentic local architecture, customs, art, traditions and so on;
- b) seeking personal balance, physically and mentally, by practicing physical activities that do not involve a competitive spirit.

Being called "people industry", tourism involves through its complexity and content a vast natural, material and human potential, having profound implications for the dynamics of the economy and society, as well as international relations.

Referințe bibliografice / Bibliographic references:

1. BAN, O. *Economia turismului internațional*. Oradea: Universitatea din Oradea, 2006, (p.118-119).
2. BĂDULESCU, A. *Economia turismului*. Oradea: Universitatea din Oradea, 2004. (p.91-93).
3. CÂNDEA, M., ERDELI, G., SIMION, T. *România potențial turistic și turism*. Universitatea din București, 2008 (p.72-75).
4. ISPAS, A. *Imaginea României ca destinație turistică*, în Revista Convorbiri Economice, nr. 4/aprilie 2007, (p.48-53).
5. NEDELEA, A. *Piața turistică*. București: Didactică și Pedagogică, 2003. (p.110-112).

**ANALIZA INDICELUI
COMPETITIVITĂȚII
REPUBLICII MOLDOVA
ȘI EFICIENȚEI PIETEI MUNCII
CONFORM METODEI
FORUMULUI ECONOMIC
MONDIAL**

*Dr. conf. univ. Irina MOVILĂ,
Universitatea de Stat „A.Russo” din Bălți
Drd. Alina SUSLENCO, Universitatea
„Al.I.Cuza”, Iași, România*

În cadrul acestui articol, au fost analizate și trecute în revistă aspectele determinante ale competitivității naționale. S-a efectuat o analiză comparativă a situației Republicii Moldova și a țărilor învecinate – România și Ucraina, la capitolul competitivitatea economiei naționale. Au fost punctate aspectele pozitive și cele negative ale pozițiilor înregistrate de țările analizate. În urma cercetării, s-a ajuns la concluzia că țara noastră are nevoie de consolidarea eforturilor agenților economici pe de o parte și a statului, pe de altă parte, pentru a susține și impulsiona accesarea țării pe tărâmul dezvoltării competitive sustenabile.

Cuvinte-cheie: competitivitatea națională, indicele competitivității, eficiența pieței muncii, capital uman.

JEL: M12, N90, R11

Introducere. Asigurarea și menținerea competitivității pe plan regional, național și mondial, cuantificarea modalităților eficiente de sporire a avantajelor competitive ale economiei naționale reprezintă o prioritate a strategiei de dezvoltare socioeconomică a statelor lumii. Pentru economiile emergente, caracterizate prin strategii de dezvoltare contradictorii și obiective de mare volatilitate, care se confruntă cu procese complexe de deschidere a sistemelor economice naționale și de integrare în circuitul economic mondial, problema asigurării competitivității economice devine deosebit de acută și vitală. Analiza competitivității permite businessului și politicianilor să aplice un instrument de apreciere obiectivă a punctelor nevralgice și forte ale economiei naționale în comparație cu alte țări.

1. Material și metodă

În cadrul acestui articol, au fost cercetate aspectele dezvoltării competitivității economiei naționale. Scopul cercetării a fost reliefarea situației create la nivelul țării privind competitivitatea economiei naționale, cu punctarea soluțiilor oportune pentru impulsionarea economiei naționale pe calea dezvoltării sustenabile. Această

**ANALYSIS OF MOLDOVA’S
COMPETITIVENESS INDEX
AND LABOR MARKET
EFFICIENCY ACCORDING
TO THE WORD ECONOMIC
FORUM METHOD**

*Irina MOVILA, Assoc. prof., PhD, State
University „A.Russo” of Balti
Alina SUSLENCO, Phd Student, University
„Al.I.Cuza” of Iasi*

In this paper, we analyzed and reviewed aspects which determine national competitiveness. A comparative analysis was made of the situation of Moldova and neighboring countries like Romania and Ukraine in terms of national economic competitiveness. The purpose of this research was to highlight the current situation in the country in the chapter “competitiveness of the national economy”. The positive as well as negative aspects of the positions taken by the analyzed countries have listed. From the research, we concluded that our country needs the consolidation of efforts by private enterprises on the one hand and the state on the other hand, to support and boost the country's accession into the realm of sustainable competitive development.

Key words: competitiveness, national competitiveness index, labor market efficiency, human capital.

JEL: M12, N90, R11

Introduction. Achieving and maintaining competitiveness at the regional, national and global level, the quantification of the effective ways to enhance the competitive advantages of the national economy is a priority for the socio-economic development strategy of the countries of the world. The problem of ensuring economic competitiveness becomes particularly strident and vital for emerging economies characterized by contradictory development strategies and high volatility targets and which face complex processes of opening the national economic systems and of integrating into the world economic circuit. Competitiveness analysis is the businessmen’s and politicians’ tool which allows an objective assessment of the possible weaknesses and strengths of the national economy as compared to those of other countries.

1. Material and methods

In this article we investigated issues of developing the competitiveness of the national economy. The purpose of the research was to highlight the current situation in the country in regard of the national economy’s competitiveness by scoring the most appropriate solution for boosting the national economy the path of sustainable development. This

cercetare s-a axat pe consultarea literaturii naționale și din străinătate, precum și pe analiza datelor statistice. Cercetarea respectivă s-a bazat pe următoarele metode: metoda comparativă, analiza, sinteza, inducția și abducția, analiza cantitativă.

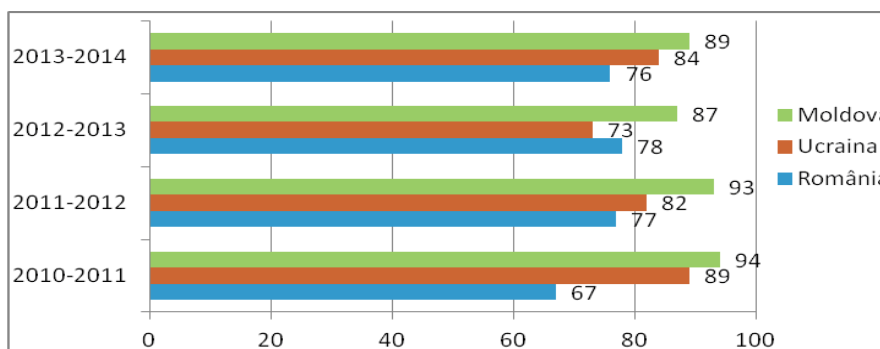
2. Rezultate și discuții

Conform datelor Forumului Economic Mondial, în anul 2013, Republica Moldova ocupă locul 89 din 148 de țări după nivelul competitivității. În raport cu anul 2012, indicele competitivității a scăzut cu 2 puncte, iar în raport cu anul 2011 a crescut cu 4 puncte. Evoluția Indicelui competitivității al Republicii Moldova și a țărilor vecine este prezentată grafic în figura 1.

research focused on national and international industry literature and statistical data analysis. The research was based on the following methods: comparative, analysis, synthesis, induction and abduction quantitative analysis.

2. Results and discussion.

According to the 2013 World Economic Forum, Moldova ranks 89 out of 148 countries in terms of the competitiveness level. In comparison with 2012, the competitiveness index decreased by 2 points and compared with 2011, it increased by 4 points. The evolution of the competitiveness index of Moldova and of its neighboring countries is shown in Fig.1.

Figura 1. Analiza comparativă a Indicelui competitivității al Republicii Moldova și a țărilor vecine / Figure 1. Comparative analysis of Moldova’s position and the position of its neighboring countries Competitiveness Index

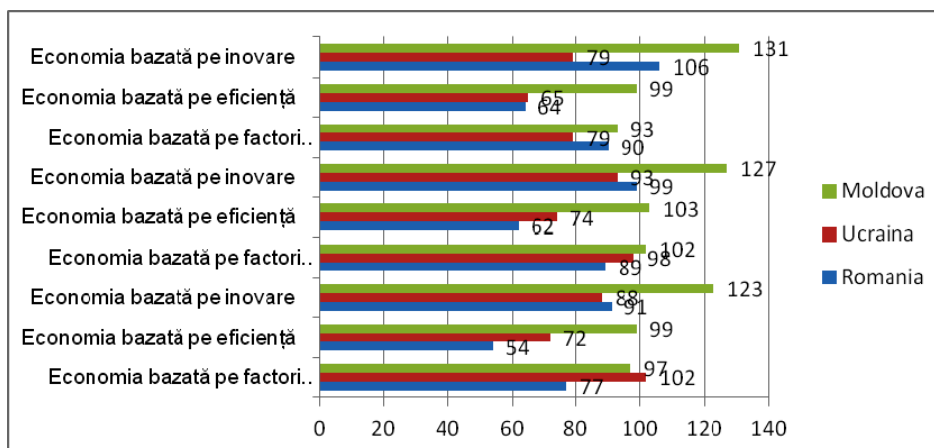
Sursa/ Source: elaborat pe baza rapoartelor WEF/ Based on WEF Reports.

Rezultatele analizei comparative a Indicelui competitivității Republicii Moldova și a țărilor vecine (România și Ucraina), au demonstrat faptul că, din cele trei țări analizate, cea mai competitivă este economia României.

The results of the comparative analysis of Moldova’s position and the position of its neighboring countries (Romania and Ukraine) competitiveness index have demonstrated that the Romanian economy is considered as the most competitive one out of these three countries.

Analiza subindexului competitivității confirmă faptul că economia Republicii Moldova este bazată pe factori, precum factorii de producție primari: forța de muncă ieftină și accesul la resursele naturale – surse dominante ale avantajului competitiv (figura 2).

The analysis of the competitiveness subindex attests the fact that the Moldovan economy is based on such factors as the primary inputs: cheap labor and access to natural resources, which are the dominant sources of the competitive advantage (figure.2).

Figura 2. Evoluția subindexului după nivelurile de dezvoltare / Figure 2. Subindex evolution according to stages of development

Analiza evoluției țărilor la subindexul după nivelele de dezvoltare, arată că Republica Moldova, în raportul pentru anii 2010-2011, s-a plasat pe poziția 97, la capitolul *economia bazată pe factori*, în anii 2011-2012 s-a poziționat pe locul 102, iar în anii 2012-2013 s-a poziționat pe locul 93 din 144 de țări investigate. Aceasta ne dovedește că țara noastră înregistrează progrese la acest capitol.

La capitolul *economia bazată pe eficiență*, țara noastră a înregistrat poziția 99, în 2010-2011, și aceeași poziție a păstrat-o în 2012-2013, ceea ce dovedește consolidarea eforturilor pentru a accede de la economia bazată pe factori la economia bazată pe eficiență. Deci, țara noastră este o țară emergentă – de la economia bazată pe factori la cea bazată pe eficiență. Dacă analizăm *economia bazată pe inovare*, țara noastră înregistrează poziții inferioare la acest capitol – de la poziția 123, în 2010-2011, la poziția 131, în 2012-2013, ceea ce dovedește necesitatea unor schimbări pertinente în domeniu.

Ucraina se poziționează foarte bine la capitolul *economia bazată pe inovare*, ceea ce este un element esențial al unei creșteri economice sănătoase. România este poziționată bine la *economia bazată pe eficiență* (poziția 62, în 2012-2013) și se prezintă mai slab la capitolul *economia bazată la inovare* (poziția 106 în 2012-2013).

Conform metodologiei Forumului Economic Mondial, Indicele Global al Competitivității este calculat în baza a 110 indicatori, repartizați pe 12 grupe, patru dintre care constituie factorii de bază, șase factori sunt de creștere a eficienței și doi factori – inovaționali.

Conform datelor tabelului 1, Republica Moldova se poziționează bine la factorii: *pregătirea tehnologică* (65), *eficiența pieței muncii* (81), *învățământul superior și training* (88), *sănătate și educație primară* (86). La factorii enumerați, țara noastră înregistrează valori bune, ceea ce duce la concluzia că acești factori sunt bine dezvoltați.

Factorii, la care țara noastră înregistrează valori mai puțin impresionante sunt: *capacitatea instituțională* (110), *eficiența pieței bunurilor* (100), *complexitatea pieței financiare* (104), *dimensiunea pieței* (121), *complexitatea businessului* (120), dar cel mai rău, Republica Moldova se poziționează la capitolul *inovații* (135), ceea ce dovedește necesitatea implementării unor schimbări pertinente în domeniu. Dacă am face o analiză comparativă a țării noastre și a țărilor vecine, (România și Ucraina), am observa că România, de asemenea, are probleme la capitolul *inovații*, înregistrând poziția 102 în clasament, în timp ce Ucraina este poziționată foarte bine, fiind plasată pe poziția 71 din clasament.

România are dificultăți la factorii *eficiența pieței muncii* (104), *eficiența pieței bunurilor* (113). Ucraina este poziționată rău la factorii *capacitatea instituțională* (132), *capacitatea pieței bunurilor* (117).

The analysis of the countries at the levels of the development subindex shows that Moldova was ranked 97 in terms of economy based on factors in 2010-2011 report, it was ranked 102 in 2011-2012, and it was ranked 93 out of 144 countries under analysis in 2012 - 2013. It proves that our country makes progress in this area.

Our country was ranked 99 in the efficiency-based economy section in 2010-2011 and kept the same position in 2012-2013, which displays a reinforcement of efforts to change from a factor-driven economy to an efficiency-based economy. Thus, our country is an emerging country from a factor-driven economy to an efficiency-based economy. Analyzing our country at the innovation-based economy section, it is obvious that it ranked low from the 123rd position in 2010-2011 to the 131st position in 2012-2013, a fact which requires relevant changes in this field.

Ukraine is positioned very well in the innovation-based economy section which is an essential element of a healthy economic growth. Romania is well positioned in the efficiency-based economy section, the 62nd place in 2012-2013, and less well positioned in the innovation-based economy section; it ranks 106 in 2012-2013.

According to the World Economic Forum methodology, the Global Competitiveness Index is calculated on the basis of 110 indicators, divided into 12 groups, four of which are considered basic factors, six are increasing efficiency factors and two are innovative factors.

According to Table 1, Moldova ranks well in such factors as: technological readiness/preparation (65), labor market efficiency (81), higher education and training (88), health and primary education (86). Taking all these factors into account, our country is well positioned, leading to the conclusion that these factors are well-developed.

Our country registers less impressive values in terms of the following factors: institutions (110), goods market efficiency (100), financial market sophistication (104), market size (121), business sophistication (120), yet, Moldova has the worst and the lowest rankings in terms of innovations (135), which proves the necessity of implementing relevant changes in the field. If we make a comparative analysis of our country with the neighboring countries such as Romania and Ukraine, we will observe that Romania has also problems and low rankings in terms of innovations, falling to 102nd position, while Ukraine is well positioned, registering the 71st position in the rankings.

Romania encounters difficulties with such factors as labor market efficiency (104) and goods market efficiency (113). The most problematic areas of concern for Ukraine are the institution factor (132) and goods market efficiency factor (117).

Tabelul 1 / Table 1

**Poziția Republicii Moldova și a țărilor vecine potrivit celor 12 piloni ai competitivității, în anii 2012-2013 /
Moldova's position and the position of its neighboring countries according to 2012-2013 competitiveness pillars**

	Moldova (nivelul de dezvoltare I) / Moldova (Stage of development I)	România (nivelul de dezvoltare II) / Romania (Stage of development II)	Ucraina (nivelul de dezvoltare II) / Ukraine (Stage of development II)
1. Factori / Factors	93 (60%)	90 (40%)	79 (40%)
Capacitate instituțională / Institutions	110	116	132
Infrastructură / Infrastructure	92	97	65
Stabilitate macroeconomică / Macroeconomic stability	93	58	90
Sănătate și educație primară / Health and primary education	86	83	62
2. Factori de eficiență a activităților / Efficiency enhancers	99 (35%)	64 (50%)	65 (50%)
Învățământul superior și training / Higher education and training	88	59	47
Eficiența pieței bunurilor / Goods market efficiency	100	113	117
Eficiența pieței muncii / Labor market efficiency	81	104	62
Complexitatea pieței financiare / Sophistication of financial market	104	77	114
Pregătirea tehnologică / Technological readiness	65	59	81
Dimensiunea pieței / Market size	121	43	38
3. Inovare și complexitatea factorilor / Innovation and sophistication factors	131 (5%)	106 (10%)	79 (10%)
Complexitatea businessului / Business sophistication	120	110	91
Inovații / Innovation	135	102	71

Sursa: elaborat pe baza rapoartelor WEF / Source: based on WEF reports.

Poziția Republicii Moldova în ratingul țărilor din Raportul Global al Competitivității (după nivelul competitivității) este prezentată în tabelul 2. Observăm, că Republica Moldova se poziționează între Ecuador și Bosnia și Herțegovina, care au înregistrat, în raportul pentru anii 2012-2013, poziția 86 și, respectiv, 88. Printre alte țări, cu poziții asemănătoare, delimităm: Cambodjia, Guatemala, Armenia, Albania. Dacă analizăm raportul pentru anii 2010-2011, Republica Moldova se învecina, după pozițiile înregistrate, cu așa țări ca: Georgia, Honduras, Siria, Serbia, Armenia, Mongolia.

Moldova's position in the Global Competitiveness Index Rankings Report (the competitiveness level) is presented bellow in Table 2. We observe that the Republic of Moldova ranks between Ecuador and Bosnia and Herzegovina, which hold the 86th place and, respectively, the 88th place. If we look at the 2010-2011 report, Moldova is placed next to countries such as Georgia, Honduras, Syria, Serbia, Armenia and Mongolia.

Tabelul 2 / Table 2

Poziția Republicii Moldova în ratinghul țărilor în Raportul Global al Competitivității (după nivelul competitivității)/
Moldova's position in the Global Competitiveness Index Rankings Report (the competitiveness level)

2010-2011 (de la 90 până la 100) / 2010-2011 (90 to 100)		2012-2013 (de la 80 până la 90) / 2012-2013 (80 to 90)		2013-2014 (de la 80 până la 90) / 2013-2014 (80 to 90)	
Țara / Country	Poziția / Position	Țara / Country	Poziția / Position	Țara / Country	Poziția / Position
Gambia / Gambia	90	Macedonia, FYR / Macedonia, FYR	80	Seychelles / Seychelles	80
Honduras / Honduras	91	Croatia / Croatia	81	Lao PDR / Lao PDR	81
Lebanon / Lebanon	92	Armenia / Armenia	82	Iran, Islamic Rep. / Iran, Islamic Rep.	82
Georgia / Georgia	93	Guatemala / Guatemala	83	Tunisia / Tunisia	83
Moldova / Moldova	94	Trinidad and Tobago / Trinidad and Tobago	84	Ukraine / Ukraine	84
Jamaica / Jamaica	95	Cambodia / Cambodia	85	Uruguay / Uruguay	85
Serbia / Serbia	96	Ecuador / Ecuador	86	Guatemala / Guatemala	86
Syria / Syria	97	Moldova / Moldova	87	Bosnia și Herțegovina / Bosnia and Herzegovina	87
Armenia / Armenia	98	Bosnia and Herzegovina / Bosnia and Herzegovina	88	Cambodjia / Cambodia	88
Mongolia / Mongolia	99	Albania / Albania	89	Moldova / Moldova	89
Libya / Libya	100	Honduras / Honduras	90	Namibia / Namibia	90

Sursa: elaborat pe baza rapoartelor WEF / Source: based on WEF reports.

Eficacitatea pieței muncii este destul de importantă pentru asigurarea mobilității și transferării rapide a lucrătorilor dintr-un sector în alt sector, ceea ce stimulează utilizarea forței de muncă la un nivel ridicat.

În calcularea Indicelui competitivității economiei naționale, se ia în considerație asigurarea egalității între bărbați și femei, managementul calificativ și reținerea talentelor în țară.

Analizând poziția Moldovei la pilonul 7 – *Eficiența pieței muncii*, observăm, că țara noastră înregistrează un trend descrescător la acest capitol. Poziționarea slabă a țării noastre în acest domeniu ne sugerează implementarea reformelor, pentru a putea avea o piață dezvoltată și o economie sustenabilă. Rezultatele sunt redată în figura 3.

Labor market efficiency is quite important in ensuring the workers' rapid mobility from one sector to another sector and it stimulates the usage of labor force at a high level.

While calculating the competitiveness index of the national economy, one has to consider gender equality, management qualification and one has to avoid brain drain.

Analyzing Moldova's position in the 7th pillar – *Labor market efficiency*, it is possible to see that our country has registered a decline in this area. Moldova's weak position here requires the implementation of reforms in order to have a developed market and a sustainable economy. The results are shown in Fig. 3.

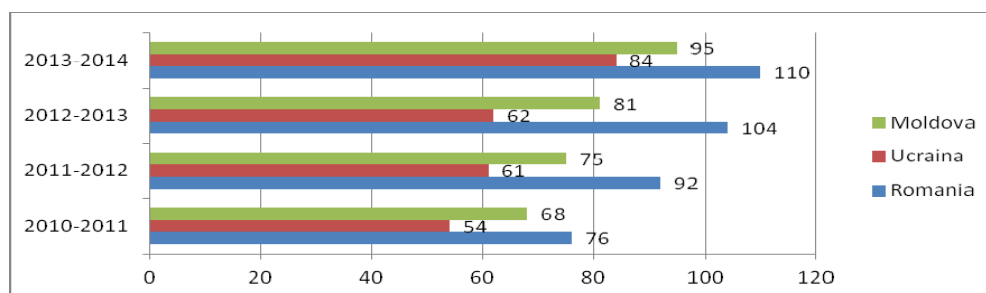

Figura 3. Evoluția pilonului 7 – Eficiența pieței muncii/
Figure 3. Evolution of 7th pillar – Labor market efficiency

Sursa: elaborat în urma analizei rapoartelor WEF/ based on WEF reports

Astfel, piața muncii este un element definitoriu al prosperității unei economii naționale. Thus, the labor market is a defining element of the prosperity of a national economy.

Tabelul 3 / Table 3

Poziția Republicii Moldova în ratingul țărilor în Raportul Global al Competitivității (după pilonul 7 – Eficiența pieței muncii) / Moldova's position in the Global Competitiveness Index Rankings Report (7th pillar – Labor market efficiency)

2010-2011 (de la 60 până la 70) / 2010-2011 (60 to 70)		2012-2013 (de la 80 până la 90) / 2012-2013 (80 to 90)		2013-2014 (de la 90 până la 100) / 2013-2014 (90 to 100)	
Țara / Country	Poziția / Position	Țara / Country	Poziția / Position	Țara / Country	Poziția / Position
France / France	60	Senegal / Senegal	80	Guatemala / Guatemala	90
Botswana / Botswana	61	Republica Moldova / Moldova	81	Ghana / Ghana	91
Hungary / Hungary	62	India / India	82	Brazil / Brazil	92
Albania / Albania	63	Haiti / Haiti	83	Zambia / Zambia	93
Kuwait / Kuwait	64	Rusia / Russia	84	Benin / Benin	94
Kyrgyz Republic / Kyrgyz Republic	65	Guinea / Guinea	85	Republica Moldova / Moldova	95
Saudi Arabia / Saudi Arabia	66	Slovak Republic / Slovak Republic	86	Kyrgyz Republic / Kyrgyz Republic	96
Madagascar / Madagascar	67	Efiopia / Ethiopia	87	Sierra Leone / Sierra Leone	97
Republica Moldova / Moldova	68	Colombia / Colombia	88	Myanmar / Myanmar	98
Colombia / Colombia	69	Panama / Panama	89	India / India	99
Germany / Germany	70	Guatemala / Guatemala	90	Philippines / Philippines	100

Sursa: elaborat pe baza rapoartelor WEF / Source: based on WEF reports.

Poziția Republicii Moldova la pilonul *eficiența pieței muncii* arată că în raportul pentru anul 2010-2011 țara noastră s-a poziționat pe locul 68, pe când în raportul pentru anul 2012-2013 s-a poziționat pe locul 81, ceea ce confirmă necesitatea schimbărilor reformelor în acest domeniu.

Piața muncii reflectă foarte bine situația creată în țară la capitolele *ocupare, populație activă, șomaj, dezvoltare profesională, dezvoltarea potențialului personalului*. Deci, toate aceste elemente au înregistrat o scădere ceea ce denotă necesitatea reformelor în domeniu.

La pilonul *eficiența muncii*, Republica Moldova s-a învecinat după pozițiile înregistrate cu Senegal, India, Haiti, Rusia.

3. Concluzii. Astfel, trebuie acordată o atenție sporită potențialului uman, corespunderii pieței muncii cu potențialul profesional al specialiștilor și a dezvoltării potențialului lucrătorilor, aplicării strategiilor de dezvoltare a capitalului uman al specialiștilor cu utilizarea programelor de dezvoltare orientate spre piață, aplicarea în cadrul întreprinderilor a strategiilor și metodelor de dezvoltare și recalificare a

Moldova's position in *labor market efficiency* pillar shows that our country ranked 68 in 2010-2011 report, while, in 2012-2013 report, it ranked 81, a thing which induces the need for change and reforms in this area. The labor market reflects very well the situation in the country in the field of *employment, labor force, unemployment, career development and staff development potential*. Thus, all those factors have decreased and this fact requires immediate reforms in this area.

The Republic of Moldova's neighboring countries in this position at this pillar are Senegal, India, Haiti and Russia.

3. Conclusions. Consequently, special attention should be drawn to human potential, the compliance of labor market with specialists' potential professionalism and workers' potential development, the implementation of strategies intended for the development of professionals' human capital, the use of market-oriented development programs, the implementation of strategies and methods of specialists' development and requalification within enterprises. Companies'

specialiștilor. Dezvoltarea personalului întreprinderilor, în scopul asigurării competitivității lor, este o condiție indispensabilă și absolut necesară pentru menținerea competitivității economiei naționale și a întreprinderilor, în special, depășirii efectelor recesiunii profunde cauzate de transformările sistemice, care, pe parcurs, au fost accentuate de criza economică mondială, realizării unei creșteri economice durabile și îmbunătățirii standardelor de viață ale populației.

Competitivitatea capitalului uman reprezintă o importantă determinantă pentru activitatea inovațională, iar reprezentarea capitalului uman la nivelul unei națiuni poate însemna o exprimare a abilităților relevante pentru inovare. În urma cercetărilor efectuate, venim cu propunerea de a dezvolta capitalul uman al întreprinderilor, pentru a putea impulsiona dezvoltarea competitivă a țării. Investițiile în factorul uman vor deveni investiții cu efect de sinergie, care vor antrena și activă sectoarele economice, vor spori posibilitatea implementării inovațiilor în cadrul economiei naționale, care reprezintă pilonul de bază al competitivității naționale.

Toate aceste măsuri vor contribui la accesarea țării noastre pe o nouă treaptă a progresului bazat pe eficiență, căci doar oamenii constituie acea resursă vitală care asigură dezvoltarea economică rapidă și durabilă a țării.

staff development in order to ensure their competitiveness is fundamental and absolutely necessary to maintain the effectiveness of the national economy and businesses, to overcome the effects of the deep recession caused by systemic changes that, over time, have been exacerbated by the global economic crisis, to achieve sustainable economic growth and to improve living standards of the population.

The competitiveness of human capital is an important determinant for innovation activity and the representation of the nation's human capital can be seen as an expression of skills relevant for innovation. The following research helped us frame a proposal to develop the human capital in national enterprises, in order to boost the competitive development of the country. Investing in people will turn into synergy effect investments, which will train and enable national economy sectors and will increase the possibility of innovations in the national economy, which is a pillar of the national competitiveness.

All these measures will help our country's accession to a new stage of development based on efficiency, because only people are the vital resource which forms the origins of a comprehensive and sustainable economic development.

Referințe bibliografice / Bibliographic references:

1. CONSTANTIN, L., 2004, *Elemente fundamentale de economie regională*, Editura ASE, București.
2. INGHAM, M. – „*M Management stratégique et compétitivité*”, De Boeck, Bruxelles, 1995, p.2.
3. KITSON, M., Martin, R., Tyler, P., 2004, *Regional competitiveness: an elusive yet key concept?*, *Regional Studies*, Vol.38. Nr.8.
4. LANDAU, R. *Capital Formation and US Competitiveness*, *International Productivity and Competitiveness*. Oxford University Press, New-York - Oxford, 1992.
5. NICA, P., Zaiț, D., Roman, T., 2009, *Convergența economică și rolul cunoașterii în condițiile integrării în Uniunea Europeană*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
6. PRODAN, A., 2011, *Managementul Resurselor Umane: Ghid Practică*, Editura Economică, București.
7. ZAIȚ, D., Spalanzani, A., 2006, *Cercetarea în economie și management*, Editura Economică, București.
8. *Global Competitiveness Report 2011-2012*. World Economic Forum, Geneva, 2011.
9. *Global Competitiveness Report 2012-2013*. World Economic Forum, Geneva, 2012.
10. *Global Competitiveness Report 2013-2014*. World Economic Forum, Geneva, 2013.

NOI EVOLUȚII ȘI TENDINȚE ÎN DEZVOLTAREA ȘTIINȚEI ȘI PRACTICII DE MARKETING

*Dr. lect. sup. Vitalie RAPCEA, ASEM,
email: vitalie.rapcea@gmail.com*

După Charles Lamb, marketingul are două fațete: una este cea de filozofie sau orientare managerială, iar cea de-a doua este dată de activitățile și procesele care duc la realizarea filozofiei de afaceri. Atât filozofia, cât și practicile manageriale de marketing au cunoscut o evoluție continuă; marketingul fiind, probabil, conceptul economic cel mai dinamic. Astăzi, atât filozofia, cât și practicile manageriale trec printr-o perioadă de redefinire. Secolul al XXI-lea vine cu noi provocări pentru știința și practica de marketing. Prezentul studiu își propune să identifice aceste provocări și să argumenteze științific răspunsul pe care îl oferă marketingul, atât sub aspect de filozofie, cât și de practică managerială.

Cuvinte-cheie: marketing vertical, marketing orizontal, salt lateral, diferențiere, customerizare, poziționare, efect de sinergie, hiper-fragmentare, rețele sociale, comunicare asincronă, marketing relațional, conflict; marketing 3.0, era valorilor, oceane albastre, oceane roșii, vacă mov, paradoxul alegerii, consumator nevinovat, triburi.

JEL: M31

Introducere. Profesorul universitar Valerică Oltean menționează interdependența dintre evoluția teoriei și practicii de marketing și evoluția piețelor și a economiei pe ansamblu¹. Fiecare etapă nouă în evoluția teoriei și practicilor de marketing poate fi explicată prin răspunsul la situațiile de pe piață. Turbulențele economice prin care trece omenirea în etapa actuală impun științei și practicii de marketing necesitatea cunoașterii mediului de piață. Trăim în „era cunoașterii” care pune la dispoziția științei marketingului informațiile necesare, pentru ca aceasta să-și formuleze răspunsul la noile provocări.

Era cunoașterii facilitează tranziția de la orientarea spre produs la orientarea spre consumator. Astfel, studiul pieței și cunoașterea preferințelor de moment ale consumatorilor permit o adaptare rapidă a ofertei producătorilor la cerințele imediate ale cererii. „Economia bazată pe cunoaștere” redefineste mediul de marketing. Acesta devine extrem de dificil și provocator, cu dinamici nemaiîntâlnite. Printre aceste dinamici, putem remarca micșorarea numărului concurenților, în tandem cu creșterea semnificativă a

NEW EVOLUTIONS AND TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF MARKETING SCIENCE AND PRACTICE

*Dr. lect. sup. Vitalie RAPCEA, ASEM
e-mail: vitalie.rapcea@gmail.com*

According to Charles Lamb, marketing has two sides: one side is that of a philosophy or orientation, and the second is given by the activities and processes which lead to the realization of the business philosophy. Both philosophy and marketing management practices have continuously evolved. Marketing is probably the most dynamic economic concept. Today, both philosophy and managerial activities are passing through a period of redefinition. The 21st century brings new challenges to the science and practice of marketing. This study aims to identify these challenges and provide scientifically answers for both the philosophy and managerial practices.

Key words: Vertical marketing, horizontal marketing, lateral jump, differentiation, customerization, positioning, synergy effect, hyper-fragmentation, social networks, asynchronous communication, relationship marketing, conflict, marketing 3.0, the era of values, blue ocean, purple oceans, purple cow, the paradox of choice, innocent consumer, tribes.

JEL: M31

Introduction. University professor Valerică Oltean mentions the interdependence between the evolution of marketing theory and practice, and the markets and the economy as a whole¹. Each new stage in the evolution of marketing theory and practice can be treated as the response marketing has to give to a certain market situation. The present economic turmoil that affects the global economy requires the knowledge and practice of marketing to better investigate the opportunities and risks of the market environment. We live in the "Knowledge Age", which provides marketing science, information necessary for it to formulate the answer to the new challenges.

The knowledge era facilitates the transition from product orientation to customer orientation. Thus, market research and knowledge of consumer time preferences allows a rapid adaptation of manufacturers' offers to the immediate requirements of the customers. The "Knowledge Economy" is redefining the marketing environment, so that it becomes extremely difficult and challenging. The new marketing environment is one with an unprecedented dynamics. New changes that occur include reducing the number of competitors in tandem with the increase in the number of

¹ Valerică Oltean, "Tendințe în dezvoltarea marketingului în economia bazată pe cunoaștere", pag. 26 <http://www.managementmarketing.ro/pdf/articole/2.pdf> (vizitat 28.05.2014)

numărului mărcilor comercializate, ciclurile de viață ale produselor scăzând dramatic, iar numărul variantelor de produs a crescut spectaculos, piețele au devenit hiperfragmentate, capacitatea marketerilor de a găsi un loc liber în mintea consumatorului s-a diminuat¹. În aceste condiții, se cere un răspuns conceptual nou pe care știința și practica de marketing trebuie să-l dea noii realități economice și sociale.

1. Material și metodă. Pentru studiul noilor tendințe din știința și practica de marketing, a fost utilizată metoda studiului analitic. Argumentarea științifică a concluziilor formulate o constituie publicațiile autorilor cu renume Philip Kotler, Seth Godin, Charles W. Lamb, J.Hair, Barry Schwartz, M.M. Tseng, Chase Richard, J. Pine, И.С Березин, Robert Palmatier, Kim W. Chan, Renee Mauborgne, Justin Levi, Valerică Oltean, precum și studiile comportamentale efectuate de compania de cercetări în marketing, de talie mondială „Trend watching”. În studiul efectuat, se respectă principiile unei cercetări științifice veritabile: principiul cauzalității, principiul corespondenței și cel al observabilității. Toate fenomenele constatate privind evoluția științei și practicii de marketing sunt însoțite de explicații și argumente.

2. Rezultate și discuții. Modelul clasic de marketing – *segmentare și poziționare* – a generat extrem de multe alternative pentru consumator. Aceleași nevoi pot fi astăzi satisfăcute printr-un număr foarte mare de produse. Această varietate de alternative condiționează probleme mari pentru consumatori, diminuând gradul de satisfacție al acestora. Barry Schwartz notează în cartea sa, „The paradox of choice”², că varietatea foarte mare a alternativelor îl face pe consumator să fie nemulțumit, indiferent de produsul pe care-l achiziționează. Acest fenomen se produce din cauza conștientizării existenței a multor alte alternative de produs, pe care consumatorul nu a avut timp, sau răbdare să le încerce, dar care au un potențial de satisfacție a nevoilor sale mai mare decât produsul ales de el. Astfel, într-o lume care abundă în diferite alternative, există mereu sentimentul de insatisfacție care însoțește alegerea făcută, și cu cât este mai mare alegerea, cu atât mai mare devine și angoasa, de aici și nemulțumirea consumatorului. Modelul clasic de marketing, bazat pe algoritmul *segmentare, poziționare, planificare de marketing*, devine insuficient pentru a satisface consumatorii. Acest model de marketing vertical își epuizează potențialul, dovedindu-și limitele în piețele saturate, or o nouă ofertă pe astfel de piețe nu face decât să crească angoasa pe care o resimte consumatorul.

În condițiile unei oferte atomice, diferențierea devine strategia care permite detașarea de tot ce se oferă pe piață. Atunci când insistăm pe caracterul inedit al

marketed brands, product life cycles have decreased dramatically while the number of product variants have increased in a spectacular way, markets are hyper-fragmented and marketers ability to find free space in the consumer's mind diminished¹. These conditions requires a new conceptual response which the science and practice of marketing has to give in response to the new economic and social realities.

1. Material and methods. The analytical research method was used for the study of the new trends in the marketing science and practice. The scientific argumentation of the research conclusions is based on the publications of well-known authors such as: Philip Kotler, Seth Godin, Charles W. Lamb, J.Hair, Barry Schwartz, MM Tseng, Chase Richard, J. Pine, И.С Березин, Robert Palmatier, W. Chan Kim, Renee Mauborgne, Justin Levi, Valery Oltean and behavioral studies conducted by the world class marketing research company "Trend watching". The study complies with the principles of genuine scientific research such as the principle of causality, the principle of observability and the principle of correspondence. All the phenomena identified by the author in the development of marketing science and practice are accompanied by explanations and scientific arguments.

2. Results and discussion. The classic marketing *segmentation and positioning* model generated a lot of alternatives for the consumer. The very same need can be satisfied today by a large number of products. This variety of alternatives generates a lot of problems for the consumer, reducing their level of satisfaction. Barry Schwartz notes in his book, "The paradox of choice"² that the great variety of alternatives makes the consumer dissatisfied with whatever product he decides to purchase, this is because of the awareness of the existence of many alternative products with a greater satisfaction potential, but which, because of the lack of time or patience, the customer did not evaluate as an alternative in his buying process. Thus, in a world that abounds in various product alternatives there is always the feeling of dissatisfaction that accompanies the buying decision, and the greater the choice, the greater becomes the anguish that causes the consumer dissatisfaction. The classical marketing model based on *segmentation, positioning and marketing planning* becomes insufficient to satisfy consumers. This vertical marketing model is losing its potential, proving its limits in saturated markets, a new offer on such markets will only increase the angst that the customers are already feeling.

Given the condition of an atomized offer, differentiation becomes the strategy that allows the detachment from everything else that is offered on the

¹ Kotler, Philipe, Kevin L. Keller, Marketing Management 14th edition, Prentice Hall, New Jersey, SUA 2012, pag 1-14

² Barry Schwartz, The paradox of choice, why more is less, Harper Collins Publishers, USA, 2005, pag 9.

produsului, consumatorul este pus în fața dilemei: fie că alege un produs diferențiat de tot ce este pe piață, fie că alege celelalte alternative asemănătoare. În consecință, în marketing apare fenomenul de customizare masivă – „mass customization”¹, ceea ce semnifică o diferențiere a produsului pentru fiecare consumator până la cel mai avansat nivel al rețelei de aprovizionare livrare.² Mai exact, noțiunea e descifrată în felul următor: personalizarea produselor și serviciilor pentru consumatorii individuali, la un preț de producție în serie.

Titlul de părinte al acestui concept îi aparține lui Stan Davis, autorul publicației „Viitorul Perfect”, iar Joseph Pine în cartea sa: „Mass Customization – The New Frontier in Business Competition” a dezvoltat și mai mult această noțiune. Customizarea în masă, sau personalizarea masivă poate avea patru forme distincte³: **customizarea sau personalizarea colaborativă** – se produce în cazul în care produsul apare ca rezultat al colaborării dintre producător și consumator, adică e vorba de o co-creare; **customizarea adaptivă** – are loc atunci când firmele produc aceleași produse standard pentru toți consumatorii, iar aceștia le modifică așa cum doresc; **customizarea transparentă** – se produce în cazul unei astfel de personalizări, când întreprinderile furnizează consumatorilor produse adaptate nevoilor acestora, fără a menționa explicit acest lucru; **customizarea cosmetică** – apare când firmele generează produse standard pentru toți consumatorii, dar le promovează pentru fiecare client în mod diferit.

În 1989, Francis Fukuyama afirmă că se apropie sfârșitul istoriei. În opinia sa, sfârșitul istoriei constă în demontarea la nivel global a regimurilor totalitare și înlocuirea acestora cu democrațiile liberale. În aceeași ordine de idei, considerăm că ultima tentativă de reanimare a modelului de marketing vertical o reprezintă microsegmentarea în varianta de customerizare.

Cu toate beneficiile pe care le comportă, customerizarea este un proces anevoios și relativ costisitor, iar aceste limitări, ridicând semne de întrebare referitoare la universalitatea aplicabilității modelului, dar și fezabilității acestuia. Progresul tehnologic și cel științific vin să pună la dispoziție instrumente care ușurează adaptarea produsului la specificul clientului, fapt ce continuă să susțină fenomenul de personalizare a produsului. Totuși, în contextul marketingului clasic, adaptarea produsului pentru fiecare client în parte este varianta finală a procesului de segmentare și deci și limita superioară a marketingului vertical.

Cunoașterea mai îndeaproape a clientului a

market. When the accent is made on the uniqueness of the product, the consumer is facing two choices, either a differentiated product or all other similar alternatives offered on the market. Consequently, there is a new marketing phenomenon taking place, the one called “mass customization”¹, which means a product differentiation for every consumer to the most advanced supply network level². In other words, the concept is deciphered as follows: customizing products and services to individual consumers at a mass production price.

The parenthood of this concept is attributed to Stan Davis and his masterpiece “The perfect future”, whereas Joseph Pine in his book “Mass Customization – The New Frontier in Business Competition” further developed this concept. Mass customization or mass personalization can take four distinct forms³: **Collaborative customization or personalization**, this is when the product is the result of collaboration between producers and consumers; it is also known as a co-creation. **Adaptive customization** occurs when firms produce the same standard products for all consumers while they on their behalf personalize the products as they wish. In the case of a **transparent customization** businesses provide consumers with products tailored to their needs without explicitly mentioning it. **Cosmetic customization** occurs when companies generate standard products for all customers, but promote it for each client differently.

In 1989, Francis Fukuyama stated that the end of history is approaching. After him the end of history lies in dismantling, at the global scale, of authoritarian regimes and replacing them with liberal democracies. In the very same token, we believe that the latest attempt to revive the vertical marketing model is the customization version of micro-segmentation.

Despite all the benefits brought by customization, it is a difficult and relatively expensive process; these limitations raise questions regarding the applicability of the model, its universality and feasibility. Technological and scientific progress provides tools that facilitate the adaptation of a product to specific customer needs, which continues to support product customization phenomenon. However, in the context of the classical marketing model, product customization for each individual customer is the final destination of the segmentation process and hence the upper limit of the vertical marketing.

A better knowledge of the customer’s wants and

¹ M.M Tseng, J. Jiao, *Mass Customization, in: Handbook of Industrial Engineering, Technology and Operation Management* (ediția a 3-a), Wiley&Sons, New York, SUA 2007, pag. 685

² Chase Richard B., Jacobs F. Robert; Aquilano Nicholas J., *Operations Management for Competitive Advantage (a 11-a ediție)*. McGraw-Hill/Irwin, New York, SUA 2006, pag. 419

³ Pine B.J., Davis Stan, *Mass Customization: The New Frontier in Business Competition.*, Harvard Business School, Boston, SUA 1999, pag 33-77

condiționat modernizarea paradigmei marketingului modern. Astfel, conceptul de consumator și orientare spre consumator sunt înlocuite de conceptul de persoană și orientare spre *persoană și trăirile acesteia*. Necesitatea schimbării paradigmei cu referire la client este motivată de necesitatea unei abordări conceptuale noi a exponenților cererii. Astfel, consumatorul reprezintă o entitate cu nevoi și bani, în timp ce persoana este un sistem foarte complex, compus dintr-un amalgam întreg de emoții, trăiri, experiențe, atitudini etc. Noul model de marketing, tip 3.0, țintește sufletul omului ca noțiune ce sintetizează toți factorii care modelează persoana. Misiunea noii paradigme se axează pe ideea de a face lumea mai bună. În cadrul acestui model, responsabilitatea socială și câștigul întregii comunități prevalează interesul de moment și de maximizare a profitului. După cum afirmă și autorii acestui concept, suntem martorii evoluției *erei valorilor*¹. Marketingul de tip 3.0 nu se limitează la crearea valorilor pentru clienți, ci pentru clienți și comunitate în întregime. În acest context, responsabilitatea socială este un concept tot mai prezent și mai actual.

Pentru ca întreprinderea să poată ținti „sufletul” clientului, ea trebuie să stabilească „relații” cu acesta. Astfel, noile tehnici de marketing orientat spre persoană, presupun crearea, dezvoltarea și menținerea unor relații eficiente, de durată și mutual avantajoase între consumatori și vânzători². Relațiile condiționează implicarea consumatorului, crește încrederea dintre participanții la relație, diminuând totodată nivelul conflictului, ceea ce duce, în ultimă instanță, la o mai bună cunoaștere reciprocă și un atașament relațional între persoană și întreprindere.

O mai bună cunoaștere semnifică soluții adecvate propuse consumatorilor, iar atașamentul poate presupune intenția de a investi, ireversibil, în acea relație. Practica de marketing utilizează în acest scop și instrumentele de social media, care permit menținerea și dezvoltarea relațiilor cu consumatorii. Fenomenul rețelelor sociale permite oamenilor să rămână conectați la grupurile de relații, favorizând comunicarea atât în timp real, cât și asincron³. În unele cazuri, prezența și activitatea consumatorilor în *on line* este mai mare și mai personalizată decât în *off line*. Prin intermediul acestor instrumente inovatoare, companiile pot crea propriile comunități, angajându-se într-o relație de comunicare, de durată cu toți consumatorii. Dimensiunea marketingului, denumită sugestiv *marketing relațional*, contribuie sau chiar determină stabilirea unei relații speciale între întreprindere și clienții săi deși, totuși, nu presupune modificarea modelului de marketing vertical, care și-a dovedit limitele metodologice. Date fiind aceste limite, Philip Kotler și Fernando Trias de Bes propun completarea modelului clasic prin includerea în patrimoniul instrumental al marketingului creativitatea și inovația.

needs led to the modernization of the marketing paradigm. Thus, the concept of consumer and customer orientation are replaced by the concept of person and the orientation towards the *person and its feelings*. The need to change the paradigm with regard to the customer is motivated by the need of a new conceptual approach with respect to the exponents of the market demand. The consumer is an entity that satisfies two conditions: it has needs and financial potential to satisfy these needs, while a person is a very complex system, composed of a whole amalgam of emotions, feelings, experiences, attitudes, etc. The new 3.0 marketing model targets the human soul as a concept that summarizes all the factors that shape a person. The mission of the new marketing paradigm focuses on the idea of making the world better. According to this model, social responsibility and gain of the whole community prevails the individual profit maximization approach. As the authors of this concept put it we are witnessing the evolution of the "*values era*". The 3.0 marketing concept is not limited to creating value for customers, but for all consumers and the community at the same time. In this context, social responsibility is more present and even more valid than ever before.

For the enterprise to be able to target the customer's "soul", it must establish a "relationship" with him. The new person-oriented marketing techniques have the goal of creating, developing and maintaining effective relationships, which are long-lasting and mutually beneficial for consumers and sellers². The existence of the relationship determines consumer involvement, which leads increased trust between participants, while reducing the level of conflict, leading ultimately to better mutual understanding and a relational attachment between the individual and the enterprise.

A better knowledge means better solutions proposed to consumers, which leads to customer attachment to the seller that can determine an irreversible investment in that relationship. Marketing practice uses for this purpose the social media tools that help maintaining and developing relationships with consumers. The phenomenon of social networks allows people to stay connected to groups of relationships, fostering communication both real-time and asynchronously³. In some cases the presence and activity of the consumers on line is greater and more active than off line. Using these new innovative tools, companies can create their own communities and engage in creating sustainable relationships with consumers. Relational marketing does not require the modification of the vertical marketing model that has proven its methodological limits. Given these limitations, Philip Kotler and Fernando Trias de Bes proposed to augment the classical model by including in the instrumental patrimony of marketing new tools: creativity and innovation.

¹ Березин И.С. Маркетинговый анализ. Рынок. Фирма. Товар. Продвижение. Вершина, Москва 2008, pag. 23.

² Palmatier Robert, Relationship Marketing, Marketing Science Institute, Cambridge Massachusetts, SUA 2008, pag. 9.

³ Levi Justin, facebook marketing, Que Publishing, SUA 2010, pag. 14.

Modelul de *marketing lateral* presupune următorul itinerar: alegerea unui produs sau serviciu, alegerea unui focar de interes pentru procesul de marketing, generarea unei discontinuități de marketing și realizarea conexiunii¹.

Elementele de noutate care dau consistență conceptului de marketing lateral sunt reprezentate tocmai de conținutul proceselor care-l definesc.

Marketingul lateral aplicat la nivelul produsului are ca punct de pornire un produs existent pe piață aflat în oferta întreprinderii. Privit în succesiune, procesul cuprinde disecarea produsului, alegerea punctelor de acces și efectuarea salturilor laterale. Ca tehnici, pot fi avute în vedere substituirea, combinarea, inversarea, eliminarea, exagerarea și reordonarea. Și această variantă are ca punct final realizarea unei noi conexiuni – cuplarea noului produs la o piață posibilă².

Marketingul lateral, aplicat la nivelul celorlalte elemente ale mixului de marketing presupune inovarea în cadrul componentelor: *distribuție, preț, promovare*. O astfel de alternativă are multe puncte comune cu *marketingul vertical*, deosebirea esențială regăsimuse în efectuarea saltului lateral urmată de o nouă conexiune cu celelalte elemente ale mixului. Cel mai frecvent este utilizată tehnica „preluării mixului de la alte produse”³.

Marketingul lateral nu îmbogățește doar conceptul de marketing, ci și pe cel al management-marketingului, fiindcă aspectele referitoare la implementarea sa se plasează în aria acestuia din urmă. Important de reținut e că managementul marketingului începe a include în patrimoniul său subsistemele: piața de idei a companiei și piața de talente a companiei. Denumirile acestor subsisteme sunt deosebit de importante pentru înțelegerea mecanismului inovativ din cadrul unei companii. Prezența subsistemelor menționate permit companiilor să parcurgă cele trei etape ale marketingului lateral: alegerea focarului, deplasarea focarului sau deplasarea pe laterală, stabilirea legăturii dintre produs și piață.

Aproape că simultan cu Trias de Bes și Philip Kotler, și W. Chan Kim și Renee Mauborgne atacă subiectul unei noi abordări de marketing în calitate de rețetă imuabilă a succesului. Astfel, cei doi autori lansează conceptele metaforice de „Oceane Albastre” și „Oceane Roșii”⁴.

Oceanele roșii sunt reprezentate de numeroasele companii care au o abordare clasică de marketing, companiile care se luptă între ele pentru același segment de consumatori, condiționând vărsări masive

The model of **lateral marketing** involves the following itinerary: choosing a product or service, choosing a focus of interest for the marketing process, generating marketing discontinuities and realization of the connectivity¹. The innovations that give consistency to the lateral marketing concept are given just by the content of the processes it defines.

Applied to the product the lateral marketing has as a starting point an existing product that is offered on a market. Viewed in sequence, the process includes product dissection, the selection of the access points, and performing the lateral jumps. As techniques for performing the lateral jump can be considered: substitution, combination, inversion, elimination, exaggeration and reordering. This solution has as an endpoint realization of new connections – connecting of the new product to a potential market².

Lateral marketing applied to other elements of the mix involves innovation that has to occur at the level of distribution, price and promotion. Such an alternative has much in common with the vertical marketing model, the essential difference being the performance of the lateral jump followed by the realization of a new connection with the other elements of the mix. In this sense the most commonly used technique is the "takeover of the mix of other products"³.

The lateral marketing concept enriches not only the notion of marketing, but also that of the marketing management given the fact that in its area are placed the implementation aspects of lateral marketing. It is important to note that the corresponding system is composed of subsystems such as the ideas market of the company and its talent market. The names of these subsystems are particularly significant for understanding the innovation mechanism within a company. The presence of the specified subsystems allows businesses to walk along the three stages of lateral marketing: the selection of the focus, shifting focus or the lateral move, the realization of the link between the product and the market.

Almost simultaneously with Trias de Bes and Philip Kotler, W. Chan Kim and Renee Mauborgne attack the subject of a new marketing approach as an immutable recipe for success. Thus, the authors launch metaphorical concepts of “blue and red oceans”⁴.

Red oceans are represented by numerous companies that have a classical approach to their marketing activity, companies that are fighting each other for the same segment of consumers, conditioning

¹ Ph. Kotler, F.T. de Bes, *Lateral Marketing*, John Wiley&Sons, New Jersey, SUA, 2003, pag.101

² Ibidem pag. 165-181

³ Ibidem, pag. 191

⁴ Chan W. Kim, Mauborgne Renee, "Blue ocean strategy", Harvard Business School Publishing Corporation, Boston, SUA 2005, pag. 3-46

de „sânge”, fără să aducă modificări semnificative valorii perpetuate către consumatorii finali. **Oceanele Albastre** sunt acele oaze generate de companiile care nu se consumă în lupta cu concurenții, ci identifică nișe de piață pe care le valorifică din plin. Aceste nișe sunt abordate prin intermediul produselor inedite, absolut diferite de oferta existentă, compania devenind o adevărată oază de liniște în oceanul însângerat al concurenței acerbe. Această abordare este considerată de autori drept fiind singura strategie de succes prin intermediul căreia se deschid noi dimensiuni ale pieței, nevalorificate anterior.

Necesitatea diferențierii pentru exploatarea unor segmente de piață nevalorificate, este încurajată și de Seth Godin și conceptul său de „vacă mov”¹. În viziunea sa, deplasarea laterală este posibilă doar prin eradicarea rutinei, prin concepte de afaceri care se deosebesc radical de tot ce este oferit pe piață. Abordarea de marketing trebuie să șocheze la fel de mult ca și o vacă mov.

Din cele menționate mai sus, putem constata că marketingul ca știință și activitate antreprenorială, este într-o schimbare categorică. Toate aceste mutații reprezintă răspunsul la provocările din mediul extern. Astfel o mai bună înțelegere a fenomenelor cu impact asupra științei și practicii de marketing ne vor ajuta să înțelegem mai bine evoluția viitoare a acestui concept.

Compania de cercetări „trend watching”, a stabilit în 2014 principalele tendințe care vor afecta mediul de marketing în anii ce urmează². Astfel, desfășurând 2600 studii locale în peste 100 state din lume, au fost determinate 7 modificări ale comportamentului consumatorului care vor impune mutații la nivelul științei, dar mai ales a practicii de marketing. Primii trei factori care vor influența comportamentul consumatorilor în perioada ulterioară sunt cei ce urmează:

1) **Statutul de consumator nevinovat.** Consumatorii au un set de valori care include tot mai multe valori axate pe grija față de mediu, fapt menționat în studiul specialiștilor. Astfel, pentru acești consumatori este extrem de important să se minimizeze contradicția dintre consum și impactul nefast pe care acesta-l are asupra mediului. Eliminarea acestei senzații de vină este constrângerea nr. 1 pentru marketingul secolului al XXI-lea. Putem deduce că, pentru a crește efectul comercial, practica de marketing trebuie să insiste asupra unui stil de afaceri prietenos cu mediul și inofensiv sub aspect ambiental.

2) **Cristalizarea triburilor.** Grație progresului tehnologic, oamenii devin tot mai interconectați și se organizează în conglomerate, pe grupe de interese. Astfel, consumatorii devin mai ușor de segmentat, iar criteriul de bază aplicat pentru segmentarea acestora devine apartenența la un anumit grup de interese. Studiarea informațiilor

massive spills of "blood" without significant amendments to the value perpetuated to end users. **Blue oceans** are those oases generated by companies that are not consumed in the struggle with competitors, companies that are trying instead to identify market niches to penetrate. These niches are addressed through unique products, absolutely different from existing ones. These companies became a true oasis of tranquility in an ocean of fierce and bloody competition. This approach is considered by the authors as the only successful strategy that allows businesses to open new, previously untapped, market dimensions..

The need for differentiation for the exploitation of unvalued market segments is encouraged by Seth Godin and his concept of the "purple cow" In his opinion, lateral movement is possible only through the eradication of routine, through business concepts that are very different from what is offered on the market. A marketing approach needs to shock as much as a purple cow does.

As a result of the above discussions we can conclude that marketing as a science and entrepreneurial activity is passing through a categorical change. All of these changes are a response to the challenges of the external environment. Thus, a better understanding of phenomena with an impact on the science and practice of marketing will help us to better understand the future development of the marketing concept.

The research company "Trend watching," established in 2014 the main trends affecting the marketing environment in the years to come². Thus, through 2600 local studies in over 100 countries around the world; as a result it determined 7 consumer behavior changes that will require future adaptive changes in the science, especially the practice of marketing. The top three factors that will influence consumer behavior in the coming years are:

1) **The status of the guilt-free consumer** describes the desire of the customer to consume without the resentment of guilt. Customer values are increasingly focused on care for the environment, a fact noted by the study specialists. Thus, for these customers it is extremely important to minimize the contradiction between consumption and the adverse impact that it has on the environment. Removing this constraint means removing the feeling of guilt. This marketing preoccupation will be the number one in the 21st century. Therefore we can conclude that to increase the sales effect, marketing practice should insist on an environment-friendly business style.

2) **Tribe shaping** Thanks to technological progress, people are becoming more interconnected and organized in conglomerates based on their interest. Thus, consumers become easier to segment. The old segmentation criteria

¹ Godin Seth, "Purple cow", Penguin Group, NY 2009, pag. 2-10

² Trend watching, „7 consumer trends to run with in 2014”, <http://trendwatching.com/trends/7trends2014/> (vizitat 28.05.2014)

referitoare la comportamentul membrilor acestor grupuri va permite o mai bună fundamentare a politicilor de marketing.

3) **Eco făcut în China.** În perioada ce vine, vom fi martorii unei schimbări care se va petrece în China. Această țară urmează să-și transforme stilul de producție în unul prietenos cu mediul înconjurător. Va fi ridicată ultima barieră care limita potențialul comercial al Chinei. Aceasta nu numai că va produce într-un stil mai prietenos cu mediul, ci va deveni un exemplu de inovație și progres tehnologic. Percepția consumatorilor, în ceea ce privește produsele originare din China, urmează să se schimbe.

3. Concluzii. Concluzionând, putem afirma că noile tendințe în evoluția conceptului de marketing reflectă o altă scară la care sunt vizualizate și analizate fenomenele de piață. Astăzi, vânzările nu sunt privite ca un scop în sine, ci sunt abordate ca fiind rezultatul unor acțiuni cu impact asupra consumatorului. Activitățile de marketing societal, relațional și de comunicare creează active relaționale ce pot modifica comportamentul de consum al „persoanei”, fapt care, în ultimă instanță, poate condiționa rezultat financiar. Printr-o astfel de abordare a fost eliminată miopia: activitate de marketing – rezultat financiar. Noile concepte, lipsite de handicapul rezultatului financiar imediat, au permis depășirea limitelor cutiei negre a consumatorului și deplasarea laterală a focarului de marketing. Astăzi, „oazele albastre” încep să devină un standard pentru companiile care sunt orientate pe termen mediu-lung.

Știința și practica de marketing s-au debarasat de haina pocită a unui concept ce are drept scop determinarea consumului cu orice preț, neglijând calitatea produsului sau chiar și normele etico-morale. Conform spuselor lui Octave Bibere, „marketingul a rămas, se pare că, unica știință care se ocupă de om, celelalte științe ocupându-se cu marketingul”.

Astăzi o viziune segmentară asupra realității înconjurătoare nu mai este suficientă, activitatea de marketing nu se separă de restul activităților din cadrul întreprinderii. Politicile de produs, preț, promovare și plasament sunt privite doar în tandem, în niciun caz separat. Astfel, efectul general al activităților de marketing este mult mai mare decât suma efectelor locale. Aname ținerea efectului de sinergie va continua să sculpteze formele de manifestare a științei și practicii de marketing în perioada viitoare.

are now supplemented by criteria such as membership in a particular interest group.

3) **Green made in China.** In the following years we will witness a change that is happening in China and that will affect the entire world. China will transform its production style into an environment-friendly one. It will be the last high barrier limit for the commercial potential of China. It will not only produce in a more environment-friendly way, but will also become an example of innovation and technological progress. Consumer perception regarding products originating from China is about to change.

3. Conclusions. In conclusion, we can state that the new trends in the evolution of the marketing concept reflects a different scale from which market phenomena are viewed and analyzed. Today, sales are not regarded as a purpose but as being the result of actions with great impact on the consumer. Societal marketing activities, relational and communicational marketing activities create assets that can change a “person’s” behavior which ultimately may lead to the financial result. Through this new approach the following myopia has been eliminated: marketing activity - financial result. New marketing concepts, freed from the handicap of immediate financial results, allow marketers to exceed the limits of the consumer’s black box and perform a lateral move of the marketing focus. Today, “blue oases” are starting to become a standard for companies that are focused on the medium and long term.

The marketing science and practice got rid of its ugly face, of a concept that aims to impose consumption at any cost, despite the product quality or even while neglecting ethical and moral principles. According to Octave Bibere “marketing remained apparently the only science that deals with the human being, while other sciences deal with marketing”.

Today, a segmented marketing approach is no more sufficient. The marketing mix elements such as price, promotion and placement have now to be regarded only as system, not as individual entities. The overall effect of marketing activities is greater than the local effects of each element of the mix. Targeting this specific synergetic effect will continue to sculpt the forms of manifestation of marketing in the near future.

Referințe bibliografice / Bibliographic references:

1. CHARLES, W. Lamb, Hair, J., C. McDaniel, *Marketing 10e*, South-Western Cengage Learning OH, SUA, 2010, 741 pag.
2. KOTLER, Philipe, KELLER, Lane Kevin, *Marketing Management 14th edition*, Prentice Hall, New Jersey, 2012, SUA, 657 pag.
3. SCHWARTZ, Barry, *The paradox of choice, why more is less*, Harper Collins Publishers, USA, 2005, 304 pag.
4. TSENG, M.M.; JIAO, J. *Mass Customization, in: Handbook of Industrial Engineering, Technology and Operation Management* (ediția a 3-a), edited by Gavriel Salvendy, John Willey and sons, New York, SUA.; 2007, 2796 pag.
5. CHASE, Richard, JACOBS, F. Robert; Aquilano Nicholas J., *Operations Management for Competitive Advantage (a 11-a ediție)*, McGraw-Hill/Irwin, New York, SUA 2006, 806 pagini
6. PINE, B.J., DAVIS, Stan, *Mass Customization: The New Frontier in Business Competition*, Harvard

- Business School, Boston, SUA, 1999, 333 pagini
7. БЕРЕЗИН, И.С. *Маркетинговый анализ. Рынок. Фирма. Товар. Продвижение.* – Москва: Вершина, 2008, 480 pag.
  8. PALMATIER, Robert. *Relationship Marketing*, Marketing Science Institute, Cambridge Massachusetts, SUA 2008, 84 pagini
  9. LEVI, Justin. *Facebook marketing*, Que Publishing, SUA, 2010, 235 pagini
  10. KOTLER, Ph., F.T. de Bes, *Lateral Marketing*, John Wiley&Sons, New Jersey, SUA, 2003, 207 pagini.
  11. W. CHAN, Kim. Renee Mauborgne, „*Blue ocean strategy*”, Harvard Business School Publishing Corporation, Boston, SUA 2005, 256 pag.
  12. GODIN, Seth. „Purple cow”, *Penguin Group*, New York, SUA 2009, 224 pagini

Documente electronice / electronic documents:

13. OLTEAN, Valerică. „*Tendențe în dezvoltarea marketingului în economia bazată pe cunoaștere*”, ASE București 2007.
<http://www.managementmarketing.ro/pdf/articole/2.pdf> (vizitat 28.05.2014)
14. Trend watching, „7 consumer trends to run with in 2014”,
<http://trendwatching.com/trends/7trends2014/> (vizitat 28.05.2014)

COOPERAREA PRODUCĂTORILOR AGRICOLI – PRIORITATE A DEZVOLTĂRII SECTORULUI AGRAR

Dr. lect. sup. Silvia ZAHARCO, UASM

Lucrarea de față reprezintă un studiu al formelor de cooperare și asociere în agricultură. Sunt remarcate avantajele economice ale diferitelor forme de cooperare agrară, fiind prezentate unele aspecte privind situația cooperării agrare din țările europene dezvoltate și menționată importanța aplicării și respectării principiilor cooperării moderne. Totodată, se fac propuneri pentru crearea unui cadru legislativ favorabil dezvoltării unor exploatații agricole viabile și competitive, evidențiindu-se necesitatea adoptării unor legi corespunzătoare pentru reglementarea modului de organizare a cooperativelor agricole, s-a subliniat necesitatea sprijinului statului în vederea dezvoltării rurale și a formării unui sistem cooperatist viabil în agricultura națională.

Cuvinte-cheie: agricultură, asociere, cooperare, cooperativa de întreprinzător, integrare, piață agrară, producător agricol, produse agroalimentare.

JEL: Q13

1. Introducere. Cooperarea are o tradiție foarte veche, în decursul istoriei întâlnindu-se diverse forme de cooperare, dar care reprezentau forme primitive. Agricultură este un domeniu în care asocierea și cooperarea au fost și sunt mai necesare decât în orice alt domeniu al activității umane, agricultorul izolat simțindu-se practic neputincios în fața circumstanțelor ce apar într-o economie de piață.

Cooperativele sunt, de fapt, asociații care se formează pentru ca cei ce se asociază să realizeze avantaje personale. Din punct de vedere al comportamentului economic, persoanele decid să coopereze în situația în care avantajele prevăzute depășesc cheltuielile. Datorită faptului că pentru fiecare există și posibilitatea de a acționa de unul singur pe o piață descentralizată sau să formeze cu alții o întreprindere integrată, trebuie ca avantajele nete ale cooperării să fie superioare celor alternative.

În agricultura țărilor dezvoltate cooperarea a căpătat o largă recunoaștere, crescând în amploare și multiplicându-și formele de manifestare. Cooperarea a apărut și s-a dezvoltat ca o soluție pentru producătorii individuali supuși impactului atât al pieței resurselor de producție, cât și al pieței produselor agricole. Cooperarea și asocierea producătorilor agricoli are ca scop apărarea intereselor acestora și a drepturilor lor sociale, economice, financiare.

THE COOPERATION OF AGRICULTURAL PRODUCERS – A PRIORITY OF AGRICULTURAL SECTOR DEVELOPMENT

*Ph.D., Senior Lecturer, Silvia ZAHARCO,
State Agrarian University of Moldova*

This paper is focused on the study of the cooperation and association forms in agriculture. There have been highlighted the economic advantages of different forms of agricultural cooperation, presented some aspects concerning the agricultural cooperation in developed European countries and noted the importance of implementation and observance of modern cooperation principles. Also, there have been made proposals to create a legal framework, conducive to the development of viable and competitive agricultural farms, highlighting the need to adopt appropriate laws to regulate the organization of agricultural cooperatives. The author has stressed the need for state support in order to enhance rural development and the formation of a viable cooperative system in national agriculture.

Key words: agricultural market, agricultural producer, agriculture, agri-food products, association, cooperation, entrepreneur cooperative, integration.

JEL: Q13

1. Introduction. Cooperation has a very old tradition, and human history recorded various forms of it, nevertheless most of them represent primitive types of cooperation. Agriculture represents such a field where association and cooperation were and still are more necessary than in any other field of human activity, because the isolated farmer feels practically powerless to circumstances arising in a market economy.

Cooperatives are actually the associations that were formed in order that people who get associated can achieve personal gains. From the point of view of economic behavior, people decide to cooperate if the expected benefits exceed the involved costs. Due to the fact that everybody has the possibility to act alone on a decentralized market or to form an integrated enterprise with other people, there is a necessary requirement: the net benefits of cooperation should be superior to the alternative ones.

Cooperation has gained significant recognition in the agriculture of developed countries, expanding and multiplying its forms of manifestation. Cooperation has emerged and developed as a solution for individual producers subject to the impact of both production resources and market of agricultural products. Thus, the cooperation and association of agricultural producers aims to protect their interests and their social, economic and financial rights.

2. Material și metodă. Studiul analizează impactul procesului de cooperare și asociere asupra producătorilor agricoli pe termen lung, modul de constituire a diverselor structuri organizatorice, precum și beneficiile ce pot fi realizate odată cu formarea cooperativelor.

Datele prezentate se bazează pe aspectele concrete înregistrate în Republica Moldova privind mediatizarea legislației în domeniu, condițiile necesare pentru înființarea asociațiilor producătorilor agricoli, sprijinul acordat acestora conform prevederilor legislative, actualele asociații constituite, abordarea procesului de asociere la nivel instituțional.

3. Rezultate și discuții. Agricultură a fost și este una din ramurile prioritare ale economiei naționale, afirmându-se ca un domeniu de activitate destul de complex. Complexitatea agriculturii este determinată de rolul sectorului agrar în dezvoltarea economică și de particularitățile lui tehnice, economice și sociale. Deși agricultura ocupă un loc atât de important în economia Republicii Moldova, dezvoltarea acestei ramuri trezește o tot mai mare îngrijorare. Este necesar să se petreacă transformări fundamentale în structura agrară, în baza tehnico-materială, în organizarea exploatațiilor agricole, care să asigure practicarea unei agriculturi moderne și eficiente. Piața agrară națională este una mai mult stihinică, dezinformată, cu afaceri ocazionale de vânzare-cumpărare etc. Ca rezultat, apare supraproducția de anumite produse agroalimentare, scăderea prețurilor de vânzare, lipsa unor piețe de desfacere, importul unor produse agricole mai ieftine decât cele autohtone. Toate acestea cauzează pierderi semnificative producătorilor agricoli.

Drept consecință, apare necesitatea creării unui model modern al agriculturii, ce presupune revitalizarea proceselor de cooperare și asociere a producătorilor agricoli autohtoni. Necesitatea cooperării și asocierii în sectorul agroalimentar este condiționată de o mulțime de factori, printre care evidențiem:

- parcelarea terenurilor agricole;
- insuficiența tehnicii agricole și a mijloacelor de transport;
- lipsa unor structuri organizatorice corespunzătoare;
- lipsa unui sprijin adecvat din partea statului etc.

Cooperarea și asocierea producătorilor agricoli constituie un model lucrativ și eficient de colaborare atât cu alți producători agricoli, cât și cu agenții economici care prelucrează materia primă agricolă, o ambalează, o păstrează și o comercializează. Astfel, cooperarea se prezintă ca un model de stabilire a unor legături implicite și explicite între membrii implicați direct sau indirect într-o activitate, datorită cărora se formează un organism economic puternic ce contribuie la înlăturarea barierelor artificiale dintre aceștia [3, p.9].

2. Material and method. This study analyzes the long-term impact of cooperation and association processes on the agricultural producers, the methods of creating various organizational structures as well as the benefits that can be achieved from the formation of cooperatives.

The data presented in this study are based on concrete issues registered in the Republic of Moldova regarding the promotion of relevant legislation, the conditions necessary to create associations of agricultural producers, the support they can get according to the law, the existing associations and the approach of association process at the institutional level.

3. Results and discussions. Agriculture was and still is one of the key branches of the national economy, emerging as a quite complicated sphere of activity. The complexity of agriculture is determined by the role of the agricultural sector in the economic development and its technical, economic and social peculiarities. Although agriculture occupies such an important place in Moldova's economy, the development of this sector raises great concern. It is necessary to make fundamental changes in the agrarian framework, as well as modifications concerning its material and technical basis, and the organization of farms in order to ensure the development of a modern and efficient agriculture. National agricultural market is rather an unplanned and misinformed one with occasional sale-purchase agreements. As a result, a series of events could occur such as: the overproduction of certain agro-food products, lower trading prices, lack of sale markets, imports of cheaper agricultural products than the local ones, etc. All this causes significant losses to agricultural producers.

Consequently, there is the need to create a modern model of agriculture that involves revitalizing the cooperation and association processes of local agricultural producers. The need for cooperation and association in the agri-food sector depends on a lot of factors, among which we could mention:

- Parceling of agricultural land;
- Lack of agricultural equipment and means of transport;
- Lack of appropriate organizational structures;
- Lack of adequate support from the state etc.

The cooperation and association of agricultural producers represents a lucrative and effective collaboration model, both with other agricultural producers and with the economic agents who process, pack, store and sell the agricultural raw material. Thus, the cooperation could be represented as a model of establishing some implicit and explicit connections between the members directly or indirectly involved in this activity, the result of which is the formation of an economic body that contributes to the removal of artificial barriers between them [3, p.9].

Se disting două forme de integrare în agricultură: integrarea orizontală și integrarea verticală.

Procesul de *integrare orizontală* presupune plasarea la nivelul aceleiași verigi a lanțului economic al întreprinderilor și activităților de același gen [4, p.143]. După caracterul relațiilor ce se stabilesc între producătorii agricoli integrați, se disting două situații:

1) întreprinderile agricole mari, specializate, stabilesc relații contractuale cu întreprinderile mici, integrându-le în lanțul lor tehnologic. Întreprinderile integrate își păstrează formal autonomia, dar în realitate devin dependente de cele mari, care le fixează programul de producție, desfacere, exploatare;

2) integrarea de tip cooperatist, care presupune unirea producătorilor agricoli în societăți și asociații agricole, cu scopul de a produce anumite produse, de a utiliza în comun unele utilaje și mașini costisitoare, de a executa anumite lucrări de interes general, de a se aproviziona cu materialele necesare producției agricole.

Integrarea verticală a producătorilor agricoli reprezintă orice tip de coordonare între două sau mai multe unități, care se situează pe trepte diferite și succesive în lanțul operațiilor de livrare a mijloacelor de producție agricolă; producția ca atare, condiționarea sau prelucrarea produselor agricole, colectarea, depozitarea, transportarea și desfacerea producției agricole finite [5, p.157]. Integrarea verticală capătă o gamă variată de forme:

1. *Integrarea verticală totală*. Constă în integrarea unui ansamblu complet de operații dintr-un anumit lanț economic (figura 1).

There are two forms of integration in agriculture: horizontal integration and vertical integration.

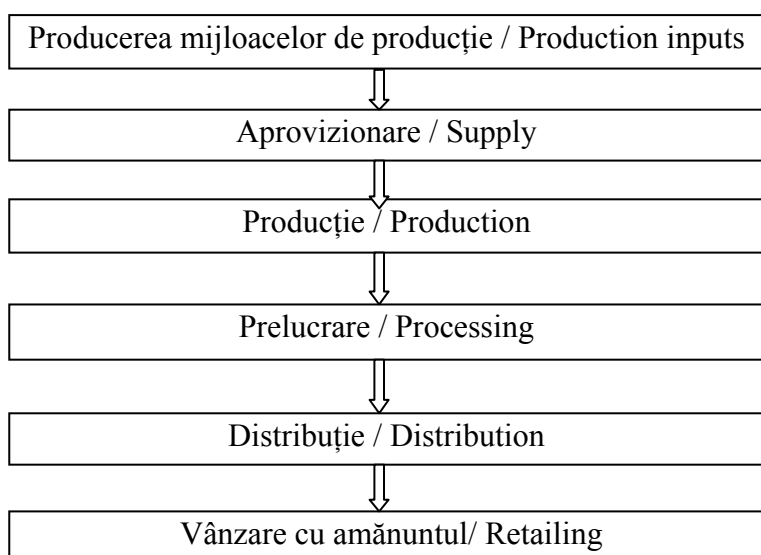
Horizontal integration process involves placing the same type of enterprises and activities at the level of the same link in the economic chain [4, p.143]. According to the character of relationships established between the integrated agricultural producers, one can distinguish two different situations:

1) Specialized large agricultural enterprises conclude contracts with small enterprises, integrating them into their technological chain. The integrated enterprises formally maintain their autonomy, but in fact they depend on the large ones, which set their program of production, sales, service, etc.

2) The cooperative integration involving the union of agricultural producers in agricultural societies and associations in order to produce certain products, to implement the common use of certain expensive equipment and machinery, to perform certain works of general interest, to supply themselves with the necessary agricultural production, etc.

Vertical integration of agricultural producers is any coordination between two or more units, which are situated on different and successive stages in the chain distributing of the agricultural production means, the production itself, conditioning or processing of agricultural products, collection, storage, transport and sale of final agricultural production [5, p.157]. Vertical integration takes a variety of forms:

1. *Total vertical integration*. It consists in the integration of a complete set of operations in a particular economic chain (Figure 1).

Figura 1. Ansamblul de operațiuni din cadrul integrării verticale totale/

Figure 1. The set of operations within total vertical integration

Sursa: Elaborat de autor / Source: Elaborated by the author

Integrarea totală se realizează pe baza de contracte, stabilindu-se relații reciproce între participanți. Întreprinderile integrate sunt autonome în mod juridic, însă sunt dominate economic, datorită diferenței de putere economică și financiară care există între societățile economice și integrator.

2. *Integrarea verticală ascendentă.* Se caracterizează prin controlul executat de către firma prelucrătoare (integrator) asupra producției agricole, prin încheierea de contracte cu producătorii agricoli. Are ca scop asigurarea aprovizionării cu materii prime agricole a integratorului, care le prelucrează.

3. *Integrarea verticală descendentă.* Se caracterizează prin integrarea de către firma industrială de prelucrare (integrator) a activităților din aval sau activităților comerciale.

4. *Agricultura contractuală.* Reprezintă o formă de integrare în care se încheie contracte între producătorii agricoli și agenții economici specializați în prelucrarea produselor agricole primare. De fapt, constituie un mijloc de control asupra producției agricole. Cu cât clauzele prevăzute în contract privind cantitatea și calitatea producției, condițiile de producție, procesele tehnologice sunt mai numeroase, cu atât producția agricolă este mai bine controlată de către beneficiar. În schimbul obligațiilor pe care și le asumă, producătorul agricol obține, conform condițiilor contractuale, o serie de avantaje privind aprovizionarea cu factori de producție, credite, prețuri. Agricultura contractuală este un instrument de reglare a legăturilor dintre verigile complexului economic agroindustrial.

5. *Agri-business-ul.* Este o formă de integrare verticală, care constă în cooperarea comercială, adică crearea unei legături directe între cererea și oferta de produse agroalimentare. În condițiile actuale, când există o mulțime de exploatații individuale, fiecare fermier produce ceea ce crede el că este mai eficient. Astfel, fermierii se pomenească mereu în fața unor circumstanțe neașteptate. Pentru a depăși noile situații și a elimina aceste incertitudini, se formează *agri-business-ul*, ce se bazează pe introducerea unui volum previzibil de mărfuri care să corespundă cererii. Ca rezultat al studiilor efectuate, întreprinderea de comercializare va ști cu aproximație cantitățile ce ar putea fi vândute. Pe această bază, va fi posibilă planificarea volumelor respective de producție-marfă. Astfel, sunt create condiții de informare a producătorilor agricoli privind sortimentul și cantitatea producției agricole aferente comercializării.

6. *Holding-ul.* Constituie un ansamblu de activități agricole, industriale, servicii, transport, desfacere finală, aflate pe raza unei localități, rurale sau grup de localități, prin care să se valorifice eficient resursele agricole și neagricole locale. Holdingul agroindustrial include un șir de etape în care se produce și prin care trece producția agricolă înainte de a ajunge la consumator [4, p.146].

Total integration is based on contracts that establish mutual relationships between the participants. The integrated enterprises are legally autonomous, but they are dominated economically because of the difference between the economic and financial power existing between the economic societies and the integrator.

2. *Upward vertical integration.* It is characterized by the control of agricultural production executed by the processing company (integrator) based on contracts with the agricultural producers. It has the purpose of supplying the integrator who processes the agricultural raw materials with the latter.

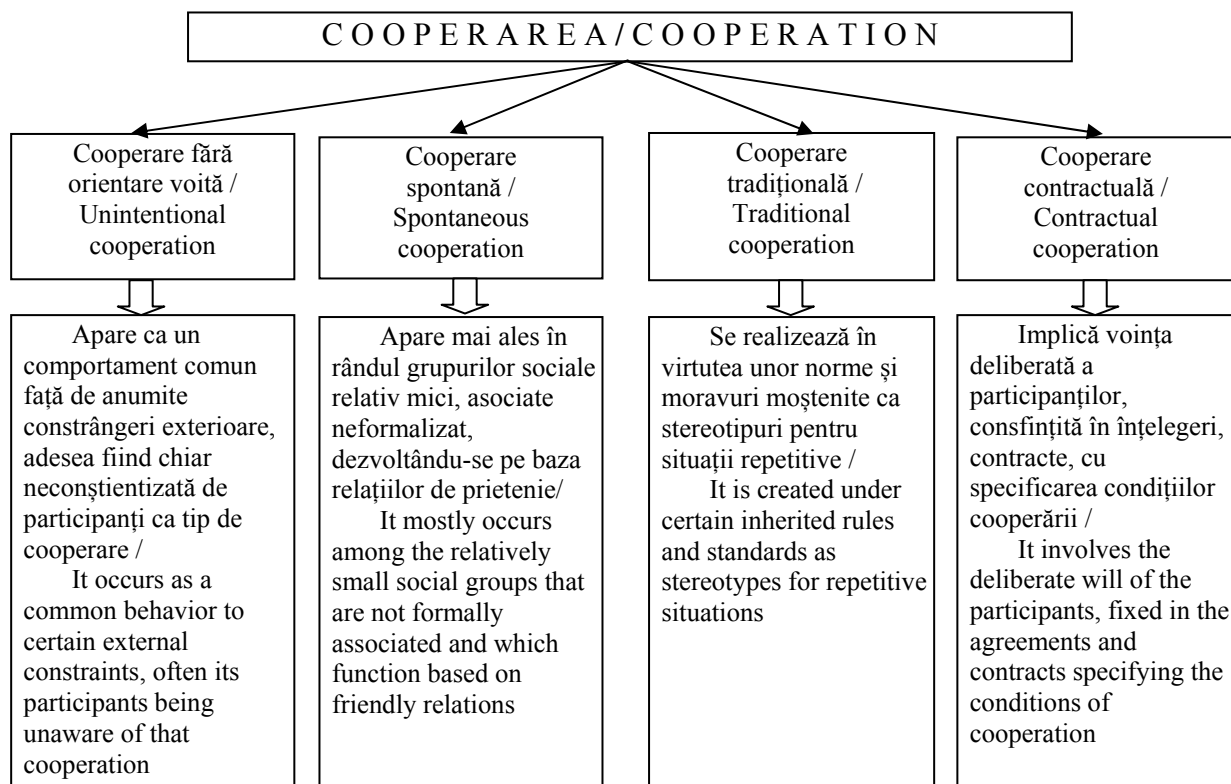
3. *Downward vertical integration.* It is characterized by the fact that the industrial processing company (integrator) integrates downstream activities or commercial activities.

4. *Contract farming.* It is a form of integration involving the conclusion of contracts between the agricultural producers and economic agents specialized in the processing of primary agricultural products. In fact, it constitutes a means of control over the agricultural production. The more numerous are the contract clauses concerning the quantity and quality of production, production conditions, technological processes, etc. the more the agricultural production is controlled by the beneficiary. Instead of the obligations they undertake, the agricultural producers receive, according to contractual terms, a number of advantages concerning the supply with inputs, credits, prices, etc. Contract farming is a tool for adjusting the links of the economic agro-industrial complex chain.

5. *Agro-business.* It is a form of vertical integration, which consists in the commercial cooperation, i.e. creation of a direct link between the demand and supply of agro-food products. At present, due to the fact that there are a lot of individual agricultural farms, each farmer produces those products he thinks are the most efficient. This makes farmers always facing unexpected circumstances. In order to eliminate these uncertainties, there was created the *agri-business*, which is based on introducing a forecasted volume of goods corresponding to the demand. As a result of market research, the enterprise will know the approximate quantities that could be sold. Based on this, it will be possible to plan the required quantities. Thus, there are created conditions to inform the agricultural producers about the diversity and quantity of agricultural products that could be marketed.

6. *Holding.* It is a group of agricultural, industrial, service, transport and final retail activities, situated within a rural area or a group of areas used to valorize efficiently the agricultural and non-agricultural local resources. The agro-industrial holding includes a number of steps beginning with the production and processing of agricultural production until it reaches the consumer [4, p.146].

Cooperarea s-a constituit într-una din trăsăturile universale ale societății umane, atât temporal, cât și spațial. Astfel, distingem mai multe tipuri de cooperare (figura 2).

Figura 2. Tipuri de cooperare / Figure 2. Types of cooperation

Sursa: Elaborat de autor/ Source: Elaborated by the author

În prezent, agricultura autohtonă este, practic, lipsită de orice fel de cooperare sau de asociere. Există o oarecare asociere între producătorii agricoli și industria de prelucrare, însă aceasta poartă mai mult un caracter neformal. Se bazează în special pe asigurarea producătorilor agricoli de către întreprinderile industriale cu îngrășăminte, combustibil, chimicale, semințe etc.

O altă formă de asociere este cea în care fabricile de conserve și de vinificație își creează propriile plantații de viță de vie, de legume, fructe.

Conform legislației în vigoare, în ce privește cooperarea agricultorilor, mai aproape de modelul clasic de cooperare sunt cooperativele de întreprinzător. Cooperativa de întreprinzător este o întreprindere fondată de cel puțin cinci persoane juridice și (sau) fizice care practică activități de întreprinzător, ce are scopul de a contribui la obținerea de către membrii săi a profitului. Prin derogare de la această prevedere, membri ai cooperativei agricole de întreprinzător de prestări servicii pot fi persoanele care produc produse agricole în gospodăriile personale auxiliare [1].

At present, local agriculture is practically devoid of any kind of cooperation or association. There is some kind of association between agricultural producers and the processing industry, but it has a rather non-formal character. It is mainly based on the fact that industrial enterprises supply the agricultural producers with fertilizers, fuels, chemicals, seeds, etc.

Another form of association is the one when the processing factories, canneries and wineries create their own plantations of vines, vegetables, fruits etc.

According to the legislation in force, cooperative entrepreneurship could be considered as the model of farmers' cooperation that is the closest to the classic model of cooperation. An entrepreneur cooperative is an enterprise founded by at least five legal or natural entities developing entrepreneurial activities and that aims to help its members obtaining profit. Notwithstanding this provision, the members of the entrepreneurial agricultural cooperative can be the persons producing agricultural products in their personal auxiliary farms [1].

According to the type of activity, one can distinguish the following types of cooperatives:

În funcție de genul de activitate, se disting următoarele tipuri de cooperative:

- 1) de prelucrare;
- 2) de prestări servicii, inclusiv cele de consultanță;
- 3) de economii și împrumut;
- 4) cu alte genuri de activitate.

Cooperativa este în drept să stabilească prețuri și tarife la producția și serviciile sale ori la producția procurată și serviciile de care beneficiază, să efectueze operații comerciale, să deschidă reprezentanțe, să creeze filiale, precum și să fie participantă a societăților comerciale și membru al altor cooperative și uniuni de întreprinderi.

Evident, lansarea formelor noi de cooperare și asociere a producătorilor agricoli nu poate fi bazată numai pe cadrul legislativ existent. Sunt necesare modificări esențiale atât a actelor legislative, cât și a formelor existente de implementare a acestora în practică. În scopul facilitării cooperării și asocierii producătorilor agricoli, îndeosebi a celor din sectorul culturilor cu valoare adăugată înaltă, trebuie:

- îmbunătățite principiile de organizare, recunoaștere și funcționare a grupurilor de producători agricoli,
- facilitată valorificarea producției membrilor grupului,
- sporită eficiența activității, planificării producției, concentrării ofertei și organizării desfacerii produselor agricole,
- modificate principiile și condițiile de acordare a sprijinului financiar, legat de organizarea și funcționarea grupelor de producători agricoli.

Luând în considerație situația actuală, ca obiectiv major al procedurii de cooperare se impune unirea eforturilor principalilor agenți economici în vederea asigurării securității alimentare a țării, în special: ale producătorilor agricoli, întreprinderilor de prelucrare, importatorilor angro, statului. Cel mai eficient model de cooperare ar fi asocierea producătorilor agricoli cu întreprinderile de prelucrare. În afară de producătorii agricoli și procesatori, în calitate de membri cu drepturi depline ai cooperativei pot fi importatorii produselor respective, instituțiile bancare, fondurile de investiții, companiile de asigurare etc. [2, p.141].

Privatizarea pământului și patrimoniului gospodăriilor colective care a avut loc în perioada 1992-2000 a condus la apariția antreprenorilor rurali în Republica Moldova. După finalizarea privatizării terenurilor și patrimoniului gospodăriilor colective, noii fermieri privați și antreprenorii rurali au devenit proprietari unici ai afacerilor lor, urmând să ia de sine stătător și deciziile privind aceste afaceri. Lipsa informației despre resursele necesare pentru producția agricolă și despre piețele de desfacere, insuficiența cunoștințelor juridice și a experienței în desfășurarea

- 1) Processing cooperatives;
- 2) Shared-service and consulting cooperatives;
- 3) Savings and loan cooperatives;
- 4) Cooperatives developing other types of activity.

The cooperative is entitled to set prices and tariffs for its products and services or for the purchased products and services they receive, to perform commercial operations, to open offices, to establish subsidiaries, as well as to participate as member of commercial societies and other cooperatives or unions of enterprises.

Obviously, the launching of new forms of cooperation and association of agricultural producers cannot be based only on the existing legislative framework. Significant changes are required both of the legislative acts and implementation of the existing forms. In order to facilitate the cooperation and association of agricultural producers, particularly in the sector of high added value crops it is necessary:

- To improve the principles of organization, recognition and operation of the agricultural producer groups,
- To facilitate the valorization of the group members' production,
- To improve the efficiency of work, production planning, offer concentration and organization of agricultural products sale,
- To change the principles and conditions of allocating financial support related to the organization and functioning of the agricultural producer groups.

Taking into consideration the current situation, we should consider as the major objective of the cooperation procedure the union of efforts of the main economic agents in ensuring food security of the country and namely those of the agricultural producers, processing industries, wholesale importers and state's efforts. The most effective model of cooperation would be the association of agricultural producers with the processing enterprises. Besides the agricultural producers and processing enterprises, as full members of the cooperatives, could be the importers of those products, investment funds, insurance companies, etc. [2, p.141].

Privatization of land and collective farm property that occurred in the period 1992-2000 has led to the emergence of rural entrepreneurs in the Republic of Moldova. After completing the privatization of land and collective farm property, the new private farmers and rural entrepreneurs became the sole owners of their businesses and those who will take decisions on the business independently. The lack of information about the resources required for agricultural production and about the sale markets, the lack of legal knowledge and experience in the conduct of import/export trade activities, the inability to perform adequate economic analysis and manage their own business adequately

activităților comerciale de import/export, incapacitatea de a efectua analize economice adecvate și de a administra propriile afaceri în modul convenit au constituit principalele probleme cu care s-au confruntat producătorii agricoli privați.

La începutul anului 2000, mișcarea inițiată de masele largi ale fermierilor privați a generat crearea primelor Asociații ale Producătorilor Agricoli (APA), organizații neguvernamentale apolitice, destinate să protejeze interesele fermierilor. La începutul anului 2001, APA au fondat Uniunea Republicană a Asociațiilor Producătorilor Agricoli – UniAgroProtect (UAP).

UniAgroProtect are statut de organizație neguvernamentală, nonprofit, neafiliată politic. În prezent, Uniunea reprezintă interesele a 13 asociații regionale ale producătorilor agricoli, care includ peste 1800 agenți economici, iar suprafața de pământ lucrată de ei este de circa 800 000 ha. Misiunea Uniunii este creșterea bunăstării producătorilor agricoli din Republica Moldova prin exprimarea și promovarea intereselor acestora, manifestându-se ca organizație-lider, recunoscută în societate. UniAgroProtect desfășoară diverse activități și participă la diferite proiecte finanțate de către organizațiile donatoare locale și internaționale. UAP a căpătat o experiență semnificativă în gestionarea proiectelor finanțate de USAID, FAO, JICA, Fundația Eurasia și PNUD.

Apariția și dezvoltarea organizațiilor cooperatiste în agricultură este determinată de câteva premise fundamentale.

Necesitatea asocierii în cooperative trebuie să fie resimțită de producătorii agricoli, având libertatea deplină în acțiune. Ea este conferită, sub formă juridică, de existența dreptului de proprietate privată individuală.

Absolut necesară este existența unui statut juridic, care să precizeze obiectul de activitate al cooperativei, condițiile de admitere, modul de funcționare și gestionare, să reglementeze relațiile din cadrul și în afara cooperativei.

Cooperativele, prin activitatea lor, influențează favorabil dezvoltarea rurală. Acționând ca circuite de aprovizionare cu resurse de producere și de comercializare a produselor agricole, cooperativele facilitează încadrarea micilor producători agricoli în fluxurile economiei naționale.

Cooperativele contribuie la stabilitatea rurală, furnizează servicii membrilor într-un mod durabil în timp, participă la diverse proiecte de dezvoltare, se pot adapta unui mare evantai de acțiuni economice, sociale, de consultanță, instruire etc.

În ultimii ani, pe plan mondial, datorită strategiilor de concentrare sau de dezvoltare, fermierii sunt puși în fața unei decizii strategice fundamentale, și anume – să aleagă cum să acționeze mai bine, în condiții de nesiguranță, pentru a realiza exploatații agricole viabile, rentabile, rezistente la concurență, cu piețe de desfacere. Ca alternativă, fermierii realizează diferite forme de asociere, dintre care se evidențiază

constituted the major problems faced by the private agricultural producers.

At the beginning of the year 2000, the initial movement of numerous private farmers led to the creation of the first Agricultural Producer Association (APA), non-political non-governmental organization designed to protect farmers' interests. At the beginning of the year 2001, APA founded the Republican Union of Agricultural Producers UniAgroProtect (UAP).

The Union has the status of a non-governmental, non-profit, and not politically affiliated entity. Currently the Union represents the interests of 13 regional associations of agricultural producers, which include over 1,800 economic agents and the surface processed by them constituting about 800 000 ha of land. The Union's mission is to increase the welfare of Moldova's agricultural producers by expressing and promoting their interests and by manifesting itself as the leading organization recognized by the society. UniAgroProtect develops various activities and participates in various projects funded by the international and donor organizations. UniAgroProtect has acquired significant experience in managing projects funded by USAID, FAO, JICA, the Eurasia Foundation and UNDP.

The emergence and development of cooperative organizations in agriculture is determined by some fundamental premises.

The need for cooperatives must be realized by the agricultural producers who will have the complete freedom in action. It is conferred legally due to the existence of private property rights.

It is absolutely necessary to have a legal status stating the objectives of farmers' cooperation activity, admission requirements, method of functioning and management and regulating the relations within and outside the cooperative.

The cooperatives, through their activity, favorably influence rural development. Acting as circuits of supply with production and marketing resources for agricultural products, the cooperatives facilitate the inclusion of small agricultural producers in the national economy flows.

The cooperatives contribute to rural stability, provide sustainable services to its members, participate in various development projects and are able to adjust to a wide range of economic, social, consulting, training etc. activities.

In recent years, worldwide, due to concentration or development strategies, farmers are faced with a fundamental strategic decision and namely to choose how to act better under conditions of risk and uncertainty in order to make the agricultural farms viable, profitable, competitive and with efficient sale markets. Alternatively, the farmers create different forms of association, such as cooperatives, producer groups and producer associations.

cooperativele, grupurile de producători și asociațiile de producători.

Constituirea producătorilor agricoli în forme asociative deschide noi oportunități de dezvoltare economică prin atragerea unor avantaje locale, zonale sau regionale și folosirea puterii colective în scopul creșterii prosperității membrilor, a familiilor lor și comunităților din care fac parte. Avantajele economice ale fermierilor care formează o cooperativă sunt:

- se reduce numărul de intermediari din lanțul de distribuție;
- scade riscul de a nu-și putea vinde produsele;
- crește influența producătorului la stabilirea prețurilor în relația cu cumpărătorii;
- fermierilor li se oferă o sursă de venit sigură și stabilă;
- li se asigură furnizarea la timp a materiei prime necesare producției, la un preț rezonabil;
- se deschid noi perspective pentru producătorul agricol, care poate adopta noi tehnologii (mecanizare, material săditor etc.) ce îi permit să treacă de la practici tradiționale la cele moderne, mai productive.

Cooperarea și integrarea rurală în Europa.

Dezvoltarea agriculturii țărilor europene este caracterizată de pătrunderea tot mai accentuată în această ramură a capitalului comercial, industrial, bancar, determinată de necesitatea modernizării accelerate a agriculturii. În acest sens, cooperarea agricolă în țările dezvoltate are un rol semnificativ.

Experiența vest-europeană în domeniul cooperării, inclusiv a celei agricole, se caracterizează printr-o varietate mare de forme. În aceste condiții, este greu de stabilit trăsăturile vreunui model european al cooperării în agricultură. Oricum, există și elemente ce conferă o anumită unitate de concepție și orientare a cooperării agrare din Europa. Aceste elemente se concretizează în setul de reguli și principii izvorâte din practica europeană. În cadrul acestor procese, au loc modificări ale dimensiunii exploatației agricole, și anume – creșterea acesteia. Concomitent, apar și cooperative specializate de prelucrare a multor produse agricole (lapte, carne, struguri, ciuperci etc.), se dezvoltă formele de cooperare pentru asigurarea creditelor necesare finanțării în comun a unor lucrări de investigație privind îmbunătățirile funciare, modernizarea tehnologică.

O importantă latură a activității cooperării agrare vest-europene o constituie reprezentarea și apărarea intereselor producătorilor mici și mijlocii. În afara problemelor economice, cooperarea agrară vest-europeană își asumă obligații privind problemele sociale ale cooperativelor, formarea și instruirea permanentă a acestora, acțiuni de protecție a mediului, acțiuni culturale. Cooperarea din țările vest-europene

The decision of agricultural producers to create different forms of association opens new opportunities for the economic development by attracting local, zonal or regional advantages and using the collective power to increase the prosperity of its members, their families and communities to which they belong. The economic benefits of the agricultural producers who form a cooperative are the following:

- Reducing the number of intermediaries in the distribution chain;
- Reducing the risk of not finding sales markets for the obtained products;
- Increasing the influence of producers in setting prices in relation to buyers;
- Providing a reliable and regular source of income;
- Ensuring timely supply with the necessary raw materials for production at reasonable prices;
- Opening new perspectives for farmers who could adopt new technologies (mechanization, planting material, etc.) that allow them to move from traditional to more productive practices.

Rural European Cooperation and Integration.

European countries' agricultural development is characterized by the increasing penetration of commercial, industrial and banking capital into this sector, caused by the need for accelerate modernization of agriculture. In this regard, agricultural cooperation in developed countries has a significant role.

The experience of Western European countries in the field of cooperation, including the agricultural cooperation, is characterized by a variety of forms. In such circumstances, it is difficult to establish the features of any European cooperation model in agriculture. However, there are several elements that create the conceptual and guiding contour lines of agricultural cooperation in Europe. These elements are reflected in the set of rules and principles resulting from the European experience. These processes involve modifications of the agricultural farm size, i.e. its growth. Simultaneously, one can note the emergence of specialized cooperatives processing some agricultural products (milk, meat, grapes, mushrooms, etc.), development of the cooperation forms providing loans to co-finance certain investment works on land improvement, technological modernization, etc.

An important aspect of the West European agricultural cooperation activity is the representation and defense of the small and medium producers' interests. Besides the economic problems, West European agricultural cooperation undertakes obligations connected with the social problems of cooperators, their continuous training and instruction, environmental protection measures, cultural activities, etc. Cooperation in the West European countries greatly improved the living standards of farmers and

a ameliorat în mare măsură nivelul de viață al agricultorilor și și-a dovedit viabilitatea în diverse domenii: aprovizionare, creditare, asigurări, prelucrare, depozitare, desfacere.

Țările dezvoltate, în special cele vest-europene, promovează și susțin activ dezvoltarea rurală bazată pe cooperare și asociere, limitând astfel extinderea monopolurilor, diminuând exodul rural, reglând raportul cerere-oferă, protecția mediului ambiant. Cooperarea poate fi considerată o componentă majoră a modernizării și integrării rurale [4, p. 149].

În Republica Moldova, asocierea în agricultură rămâne la un nivel scăzut, producătorii agricoli confruntându-se cu probleme de informare, mentalitate, dar și de suprafiscalizare și management. Motivele sunt atât sociale (cum ar fi scepticismul gospodăriilor rurale privind orice formă de asociere), cât și financiare, în contextul resurselor limitate pentru investiții de care dispun fermierii și costurile suplimentare legate de înregistrarea și funcționarea unei cooperative (contabilitate, administrare, obligații fiscale etc.). Totuși, cea mai mare problemă care descurajează asocierea și constituirea grupurilor de producători o reprezintă existența unui tratament inegal din punctul de vedere al obligațiilor fiscale, prin dubla impozitare a membrilor acestor grupuri de producători.

Organizațiile fermierilor trebuie mult mai bine încurajate și susținute, pentru a putea face față, împreună, provocărilor determinate de creșterea concurenței și de consolidare a piețelor din aval privind comercializarea produselor lor, inclusiv pe piețele locale. Factorii ce determină necesitatea asocierii în agricultură sunt:

- nevoia de a înființa și organiza grupuri de producători, care apare din necesitatea de a îmbunătăți calitatea producției;
- crearea oportunităților de valorificare în comun a producției agricole de către organizațiile/grupurile de producători (înființarea de depozite ale producătorilor de legume și fructe, unități proprii de colectare și procesare a materiei prime agricole, piețe specializate pentru vânzarea directă de animale vii, cereale, pește, miere etc.);
- adaptarea producției la cerințele pieței și valorificarea unei cote (în creștere) din producția comercială individuală, prin asociațiile/cooperativele producătorilor, pe baza contractelor durabile.

4. Concluzii. Structurile de producție agricolă apărute în urma reformei funciare, majoritatea lor fiind de subzistență, au un ritm lent de adaptare la cerințele pieței, sunt lipsite de capital de exploatare și nu beneficiază de o infrastructură corespunzătoare de producție și desfacere.

Circuitele de comercializare au condus la slăbirea relației dintre furnizori și consumatori și, totodată, au redus transparența operațiilor aferente, ceea ce a dus la

has proven its viability in various areas: supply, crediting, insurance, processing, storage and sales.

Developed countries, especially the West European ones, actively promote and support rural development based on cooperation and association, thus limiting the expansion of monopolies, reducing the rural exodus, regulating the demand-offer ratio and improving environmental protection. The cooperation may be considered the major component of rural modernization and integration [4, p.149].

In the Republic of Moldova, the association in agriculture is situated at a low level, the agricultural producers still facing problems connected with information and mentality, but also with over-taxation and management. The reasons are both social (such as rural farms skepticism about any form of association) and financial, in the context of the limited investment resources of farmers and additional costs related to the registration and functioning of a cooperative (accounting, management, tax liabilities, etc.). However, the biggest problem that discourages the association and establishment of producer groups is the existence of unequal treatment in terms of the tax liability, i.e. the double taxation of the members of these producer groups.

Farmers' organizations should be encouraged and supported much better in order to cope together with the challenges caused by increased competition and consolidation of the downstream markets aiming at marketing of their products, including on the local markets. The factors determining the need for agricultural associations are the following:

- The need to establish and organize producer groups results from the need to improve product quality;
- Creating opportunities for joint valorization of the agricultural products by the organizations/groups of producers (establishment of warehouses for fruits and vegetables, own equipment and machinery to collect and process the agricultural raw materials, specialized markets for direct sale of livestock, cereals, fish, honey, etc.);
- Adapting the products to market requirements and valorization of a share (growing share) of the individual commercial production through the associations/cooperatives of producers, based on fixed/stable commercial contracts.

4. Conclusions. The structures of agricultural production resulting from land reform, most of them being subsistence structures, have a slow adaption rhythm to market requirements, lack sufficient operating capital and do not benefit from adequate infrastructure for production and marketing.

Marketing chains led to the weakening of the relationship between suppliers and consumers and also reduced the transparency of related operations, which

subevaluarea costurilor de producție, iar prețurile plătite producătorilor agricoli sunt, adesea, sub nivelul minim necesar supraviețuirii economice a acestora. Astfel, slaba putere de negociere și situațiile de dependență în care se află producătorii, adâncesc dezechilibrul existent în lanțul agroalimentar.

Este necesară promovarea spiritului asociativ sau cooperatist de bază, integrând producătorii agricoli mici în structuri mai mari, care să-i apropie de segmentele din circuitele de comercializare. Aceste structuri de tip cooperatist vor permite maximizarea randamentelor și asigurarea diversității cererii. De asemenea, integrarea cooperatistă asigură optimizarea resurselor și, prin urmare, o mai mare eficiență.

Asocierea în cooperative reprezintă soluția succesului în agricultură. Pe lângă accelerarea asocierii fermierilor, este necesară impulsivitatea exporturilor prin integrarea producției agricole și a sectorului zootehnic, precum și dezvoltarea economiei rurale generatoare de locuri de muncă.

led to underestimation of production costs, while the prices paid to agricultural producers are often below the minimum level necessary for their economic survival. Thus, the weak bargaining power and dependency situations in which they are trapped make deepen the existing imbalance in the agro-food chain.

It is necessary to promote the basic associative or cooperative spirit, integrating small agricultural producers into larger structures that would keep farmers closer to the segments of the marketing chains. This cooperative structure will allow maximizing yields and ensuring the diversity of demand. Also, cooperative integration ensures the optimization of resources as well as greater efficiency.

Cooperative association is the recipe for success in agriculture. Besides accelerating the creation of farmers' associations, it is necessary to boost exports by integrating agricultural production and animal breeding sector, as well as to develop rural economy, thus generating new jobs.

Referințe bibliografice / Bibliographic references:

1. *Legea privind cooperativele de întreprinzător, nr. 73 din 12.04.2001*. Monitorul oficial nr. 49-50 din 03.05.2001
2. BAJURA, T. *Economia agrară și dezvoltarea spațiului rural*. Chișinău, CEP USM, 2007, 155 p.
3. BUGAIAN, L., LOZOVANU, C. *Restructurarea prin integrare în industria laptelui*. Chișinău, CEP USM, 2006, 246 p.
4. GAIA, A., MAGAZIN, P., ȘTEFAN, G. *Economie agrară*. Iași, 1998, 252 p.
5. ТКАЧ, А. В. *Сельскохозяйственная кооперация*. Москва, 2006, 364 с.

STABILITATEA FINANCIARĂ A SECURITĂȚII SOCIALE ÎN BULGARIA – PROBLEME ȘI PERSPECTIVE

*Dr. conf. univ. Plamen IORDANOV,
Departamentul de asigurare și afaceri sociale
Academia D.A. Ţenov, or. Sviştov, Republica
Bulgară*

Starea firească de maturitate atinsă de sistemele de securitate socială, stabilite la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX, combinate cu îmbătrânirea intensă a populației și incapacitatea economiilor naționale pentru a genera nivelul dorit (și necesar) al ocupării forței de muncă, determină incapacitatea sistemelor de securitate socială de a acumula resurse suficiente din surse proprii de venituri. Această incapacitate a devenit, în ultimul timp, o caracteristică cronică. Acest fapt subordonează stabilitatea și independența financiară a sistemelor de securitate publică, în primul rând, stării și capacității finanțelor publice și, prin urmare, ajutorului acordat de bugetul de stat și regimurile fiscale. Scopul acestei lucrări este de a identifica unele aspecte prin care poate fi îmbunătățit sistemul de impozitare astfel, încât să fie susținute dezvoltarea și stabilitatea financiară ale sistemului securității sociale din Bulgaria, ținându-se cont de experiența și practica altor state europene în acest domeniu.

***Cuvinte-cheie:** securitate socială, contribuții sociale, plăți de asigurare, impozitare, facilități fiscale.*

JEL: H2, H55

Introducere. O definiție populară în comunitatea științifică¹ prezintă securitatea socială ca pe un set de relații socio-economice, ce apar în procesul de stabilire, gestionare, precum și de alocare a unui fond special acumulat prin contribuții din anumite surse, concepute pentru a satisface nevoile persoanelor privind anumite evenimente de asigurare. Apariția acestui fond și evoluția sa treptată, în elementul de bază al sistemelor moderne de securitate socială, sunt legate de instituirea angajării în câmpul muncii ca o sursă majoră (și, în cele mai multe cazuri, unică) de venituri pentru persoanele fizice și juridice. În practică, în orice societate contemporană, securitatea socială este reflectată prin complexul de decizii organizatorice reciproc conexe, coordonate și echilibrate, stabilite de legislația în vigoare, care reglementează alocarea responsabilităților, drepturilor și obligațiilor persoanelor asigurate, ale angajatorilor și statului.

FINANCIAL STABILITY OF SOCIAL SECURITY IN BULGARIA – PROBLEMS AND PERSPECTIVES

*Assoc. Prof. Plamen YORDANOV, PhD
Department of Insurance and Social Security
D. A. Tsenov Academy of Economics,
Svishtov, Bulgaria*

The natural state of maturity reached by the social security systems which were established at the end of the 19th and the beginning of the 20th century, combined with an intensively aging population and the inability of national economies to generate the desired (and necessary) rate of employment, determine the incapacity of social security systems to accumulate sufficient resources from their own sources of revenue. That incapacity has lately become a chronic feature. This subordinates the financial stability and independence of public security systems in the first place to the condition and capacity of public finance, and hence, the aid provided by state budgets and taxation regimes. The aim of this study is to identify some of the aspects in which taxation regimes can be improved so as to support the development and financial stability of Bulgarian social security system, based on general conclusions about social security practice in European states.

***Key words:** social security, social security contributions, insurance payments, taxation, tax relief.*

JEL: H2; H55

Introduction. A definition² popular in scientific community describes social security as a set of socio-economic relationships which arise in the process of establishing, managing, and allocating a special fund, accumulated through contributions from certain sources and designed to meet the needs of individuals in respect of whom certain insurance events have materialized. The appearance of that fund and its gradual evolution into the foundations of contemporary social protection systems should be tied to establishing employment as a major (and in most cases, the only) source of income for the subsistence of individuals and households. In practice, in any contemporary society, the manifestation of social security reflects a complex of mutually related, coordinated and balanced organizational decisions which have been fixed by relevant legislation and which regulate the allocation of responsibilities, rights, and obligations of insured persons, employers, and the state.

¹ Pentru mai multe detalii despre natura socio-economică, funcțiile și rolul securității sociale, a se vedea: GEORGIEV, Zdr., YORDANOV, Pl.. *Teoriya na Sotsialnoto Osigouryavane*. V. Tarnovo, 2008, p. 72 și în continuare.

²: Georgiev, Zdr., Pl. Yordanov. *Teoriya na Sotsialnoto Osigouryavane*. V. Tarnovo, 2008, p. 72 and further.

1. Securitatea socială și problemele din acest domeniu.

Inițial concepută pentru compensarea pierderilor economice cauzate de incapacitatea de muncă, prin furnizarea de plăți de asigurare, securitatea socială (și, la un grad mai mare, asigurarea cu pensie) afectează în mod direct bunăstarea cetățenilor și, în fond, contribuie la menținerea (dacă nu la stabilirea) nivelului de viață atins prin câștigurile anterioare în câmpul muncii. În același timp, este necesar de avut în vedere faptul că dimensiunile sociale imediate și efectele performanței securității sociale, reprezintă doar partea evidentă a unui mecanism economic, care este extrem de complex ca natură și de mare scară, întrucât securitatea socială, în statele membre ale UE reprezintă, aproape 20 la sută din PIB-ul acestora¹.

Mecanismul economic al securității sociale se bazează pe colectarea contribuțiilor din asigurările sociale. Aceste contribuții se calculează procentual din venitul persoanelor asigurate expuse la risc și sunt realizate de către persoanele fizice înseși sau de către persoanele asigurate și angajatorii lor (în raport cu rata stabilită). Mărimea contribuțiilor asigurărilor sociale este determinată în prealabil astfel, încât să se garanteze posibilitatea compensării pierderilor economice (de exemplu, pierderea de venituri din muncă), apărute ca urmare a incapacității de muncă din cauza producerii situației de risc. Nu în ultimul rând, solidaritatea și ajutorul reciproc în cadrul comunității securității sociale, prin contribuțiile din asigurările sociale, permite desfășurarea normală a sistemelor securității sociale, care depind direct de procesele de dezvoltare demografică și economică².

Starea de maturitate atinsă de sistemele de securitate socială, stabilite la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX, combinate cu îmbătrânirea intensă a populației, și incapacitatea economiilor naționale să garanteze nivelul dorit (și necesar) al ocupării forței de muncă determină incapacitatea sistemelor de securitate socială de a acumula resurse suficiente din sursele proprii de venituri. Această incapacitate a devenit, în ultimul timp, cronică, fapt care subordonează stabilitatea și independența financiară a sistemelor de securitate publică, în primul rând, stării și capacității finanțelor publice și, prin urmare, ajutorului acordat de bugetul de stat și regimurile fiscale. Conform datelor Eurostat, în 2011, cota statului în finanțarea

1. Social security and problems in this area

Originally designed to compensate for economic losses due to incapacity for work through the provision of security payments, social security (and to a greater degree, pension insurance) directly affects the welfare of citizens and largely contributes to maintaining (if not establishing) the standard of living reached through previous employment earnings. At the same time, it is necessary to bear in mind the fact that the immediate social dimensions and effects of the performance of social security constitute only the obvious part of an economic mechanism, which is extremely complex in nature and large in scale, since social security in EU member states accounts for the redistribution of nearly 20 per cent of their GDP³.

The economic mechanism of social security is based on the collection of social security contributions. These contributions are calculated as a percentage of the income of insured persons exposed to risk and are made by the individuals themselves or by the insured persons and their employers (according to a fixed ratio). The size of social security contributions is determined in advance so as to guarantee the opportunity to make up for economic losses (i.e. the loss of income from employment) which have arisen due to incapacity for work as a result of materialized risks. Last but not least, the solidarity and mutual aid materialized within the social security community through social security contributions render the normal performance of social security systems directly dependent on the processes of demographic and economic development⁴.

The natural state of maturity reached by the social security systems which were established at the end of the 19th and the beginning of the 20th century, combined with an intensively aging population and the inability of national economies to generate the desired (and necessary) rate of employment, determine the incapacity of social security systems to accumulate sufficient resources from their own sources of revenue. That incapacity has lately become a chronic feature. This subordinates the financial stability and independence of public security systems in the first place to the condition and capacity of public finance, and hence, the aid provided by state budgets and taxation regimes. According to data from Eurostat, in 2011, state share in

¹ Eurostat. Ausgaben des Sozialschutzes. Tabellen pro Funktion, aggregierte Leistungen und gruppierte Systeme – in % des BIP. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=spr_exp_gdp&lang=de

² Situația în care numărul total al prestațiilor de securitate plătite și costurile acestora rămân relativ stabile, datorită faptului că numărul de beneficiari noi este compensat de numărul de oameni care nu mai pot beneficia de securitatea socială. Pentru detalii suplimentare, a se vedea: KATSAROV, Iv. *Teoriya na Obshtestvenoto Osigouryavane*. Chast I. Svishtov, 1967, p. 217.

³ See: Eurostat. Ausgaben des Sozialschutzes. Tabellen pro Funktion, aggregierte Leistungen und gruppierte Systeme - in % des BIP. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=spr_exp_gdp&lang=de

⁴ A situation in which the total number of security benefits paid and their costs remain relatively stable due to the fact that the number of new beneficiaries is compensated for by the number of people who can no longer benefit from social security.: Katsarov, Iv. *Teoriya na Obshtestvenoto Osigouryavane*. Chast I. Svishtov, 1967, p. 217.

evenimentelor sociale (inclusiv cele realizate în cadrul sistemelor naționale de securitate socială) din contul resurselor acumulate prin impozite, în statele membre ale UE, a alcătuit 11,9 la sută din PIB¹.

2. Efectul fiscalității asupra stabilității financiare.

Impactul fiscalității asupra mecanismului economic și funcționării sistemului securității sociale este indiscutabil. Efectul său direct și evident este legat de rolul impozitelor ca sursă principală de venituri din resurse bugetare, inclusiv rolul acestora în asigurarea stabilității financiare și solvabilității sistemului public de asigurări. Impozitarea, pe de altă parte, prin efectul său direct asupra veniturilor agenților economici și a gospodăriilor casnice, are relevanță în procesele de formare a fondului de securitate socială, în cel mai larg sens al cuvântului. De asemenea, regimurile fiscale, prin scutirea de impozite, contribuie la stabilirea fondului securității sociale² și asigurarea stabilității financiare necesare și dorite a sistemelor de securitate socială, în ansamblu. Acest fapt pune în centrul atenției încurajarea în continuare a dezvoltării unor forme suplimentare de protecție socială (și, respectiv, de asigurare cu pensii), ca o alternativă a cofinanțării directe de la buget a sistemelor publice de securitate socială.

La identificarea dependenței sistemelor securității sociale de regimurile fiscale, trebuie să se țină cont de un șir de aspecte. În primul rând, contribuțiile asigurărilor sociale, care reprezintă o plată specifică și sunt sursa principală de venituri pentru securitatea socială, deși obligatorii și considerate colectări publice, în contextul stabilirii sistemelor de securitate socială și funcționării acestora, nu pot și nu ar trebui să fie identificate ca taxe și ca impozite pe venit, în particular³. Contribuțiile asigurărilor sociale diferă de impozite din mai multe motive:

funding social policy events (including those conducted within the framework of national social security systems) at the expense of resources accumulated through taxes in EU member states accounted for 11.9 per cent of the GDP⁴.

2. The effect of fiscal policy on financial stability.

The influence of taxation upon the economic mechanism and the opportunities for the functioning of social security is indisputable. The obvious direct effect should be related to the role of taxes as a primary source of revenue for budgetary resources, including its role to ensure financial stability and solvency of the public insurance system. Taxation, on the other hand, through its direct effect on the income of economic entities and real household consumption, bears relevance to the processes of forming a social security fund in its broadest sense. Last but not least, taxation regimes, through carefully selected tax relief, relate to the process of establishing⁵ a social security fund and ensuring the necessary and wanted financial stability of social security systems as a whole. This shifts the focus of attention to encouraging further the development of supplementary forms of social security protection (and respectively, pension insurance) as an alternative of direct co-financing from the budget of public social security systems.

When identifying the dependencies of social security systems on taxation regimes, a number of issues need to be specified.

In the first place, social security contributions, which represent a specific entrance and a primary source of revenue for social security, although mandatory in nature and considered to be public collections within the context of establishing social security systems and their functioning, cannot and should not be identified with taxes, and income taxes in particular⁶. Social security contributions differ from taxes in a variety of ways, such as:

¹ Eurostat. Einnahmen des Sozialschutzes. Tabellen nach Herkunftssektoren und Typen – in % des BIP. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/print.do?print=true>

² Conceptul "fond de asigurări generale" este, în general, utilizat pentru a desemna un set de mijloace de existență consumate de către persoanele inapte de muncă, în timp ce procesul de formare a acestuia este legat de alocarea preliminară a resurselor, care sunt alocate strict pentru a fi cheltuite în situații de pierdere a capacității de muncă în urma petrecerii evenimentelor declarate prealabil. În acest sens, fondul de asigurări generale, respectiv – fondul de asigurări discret și fondul de securitate socială, în special, depinde în mod direct de pozițiile economice și capacitățile indivizilor. Pentru mai multe detalii, a se vedea: GEORGIEV, Zdr, YORDANOV, Pl. op. cit. p. 134 și în continuare.

³ Pentru mai multe detalii despre natura economică, elementele, regulile și obiectivele impozitelor și impozitării, a se vedea: ADAMOV, V. et al. V. Tarnovo, 2012, p. 268 și în continuare.

⁴ See: Eurostat. Einnahmen des Sozialschutzes. Tabellen nach Herkunftssektoren und Typen – in % des BIP. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/print.do?print=true>.

⁵ The concept 'general insurance fund' is generally used to denote the set of means of subsistence consumed by disabled persons, while the process of its formation is related to the preliminary allocation of resources which are strictly earmarked to be expended only in situations of lost capacity for work arising from the occurrence of specific events which have been explicitly stated in advance. In this sense, the general insurance fund, respectively - the discrete insurance fund and social security fund in particular, directly depend in terms of their functioning on the economic positions and capacities of individuals. For further details see: Georgiev, Zdr., Pl. Yordanov, op. cit. p. 134 and further.

⁶ For more details regarding the economic nature, elements, rules, and objectives of taxes and taxation, see: Adamov, V. et al. V. Tarnovo, 2012, p. 268 and further.

- sunt colectate doar de la persoane fizice care obțin venituri în urma angajării lor în câmpul muncii;
- se aplică doar la veniturile din angajare;
- se achită doar în numele sau în favoarea persoanelor asigurate (dacă statul sau angajatorul primesc contribuții);
- sunt alocate strict pentru pierderi recuperabile, de exemplu, contribuțiile asigurărilor sociale pot fi utilizate numai după apariția unui risc acoperit de asigurare pentru persoanele asigurate, și sunt, astfel, transformate într-un element echivalent¹.

În al doilea rând, o opinie populară în comunitatea științifică, se referă la contribuțiile din asigurările sociale ca parte a veniturilor persoanelor fizice din angajarea în câmpul muncii. Conform acestui punct de vedere, contribuțiile asigurărilor sociale:

- se transformă automat în plăți de asigurări sociale (prin mecanismul *pay-as-you-go* al sistemelor publice de securitate socială) care sunt primite (și consumate) de beneficiarii asigurării sociale;
- sunt condiționate de consumul de mai târziu, determinat de o eventuală pierdere a capacității de muncă² (prin intermediul mecanismului sistemelor de securitate socială finanțate în întregime).

În al treilea rând, prestațiile în numerar sunt primite de sistemul securității sociale în schimbul ocupării în câmpul muncii în perioada anterioară și sunt destinate, în principal, pentru acoperirea pierderilor de venit din angajare în urma pierderii capacității de muncă³.

Cele prezentate mai sus, fiind detașate de conținutul securității sociale, corespund celor două abordări majore a tratării fluxurilor de trezorerie în impozitare în ceea ce privește formarea și alocarea fondurilor de securitate socială⁴.

- They are only collectible from individuals who receive income as a result of their employment;
- They apply only to employment earnings;
- They are made only on behalf of or in favour of (when the state or the employer make a percentage of these contributions) insured persons;
- They are strictly earmarked for recoverable losses, i.e. social security contributions can only be used after the occurrence of an insurance risk covered for insured persons, and are thus transformed into an equivalent consideration⁵.

In the second place, an opinion popular in the scientific community presents social security contributions as part of individuals' incomes from employment. According to this view, that part:

- Is automatically transformed into social security payments (through the mechanism of pay-as-you-go public social security systems) which are received (and consumed) by social security beneficiaries;
- Is subject to deferred consumption (through the mechanism of fully funded social security systems) determined by predicted loss of working capacity in the future⁶.

In the third place, cash benefits are received through social security in exchange for employment in the past and are mainly intended to cover the loss of employment income which has resulted from the loss of capacity for work. In general, these cash benefits are an alternative of the income which the insured person has consumed to cover his cost of living. Social security cash benefits are a percentage of the socially produced product and acquire the form of goods and services for personal consumption, i.e. at the stage of consumption they acquire the nature of income⁷.

The details commented on above, if taken out from the contents of social security correspond to the two major approaches to taxation treatment of cash flows regarding the formation and allocation of social security funds⁸:

¹ Pentru mai multe detalii, a se vedea: SREDKOVA, Kr. *Osigouritelno Pravo*. S., 2008, p. 252 și în continuare.

² A se vedea: GEORGIEV, Zdr., YORDANOV, Pl. Op. Cit., p. 135; KATSAROV, Iv. Op. Cit., p. 174.

³ For further details see: GEORGIEV, Zdr., YORDANOV, Pl. Op. cit., p. 164; sredkova, Kr., Op. cit., p. 319 and further; Ibidem, p. 387 and further..

⁴ BÖRSCH-SUPAN, Axel, LÜHRMANN, Melanie. *Prinzipien der Renten – und Pensionsbesteuerung*. Frankfurter Institut, Stiftung Marktwirtschaft und Politik, Kleine Handbibliothek, Band 30, August 2000, S. 28 u. a Mitteilung der Kommission an den Rat, das Europaeische Parlament und den Wirtschafts – und Sozialausschuss, Beseitigung der steuerlichen Hemmnisse fuer die grenueberschreitende betriebliche Altersversorgung, Bruessel, den 19.04.2001, KOM (2001) 214, S. 20; Werner Becker, Klaus Deutsch. *Noch Handlungsbedarf in der individuellen und betrieblichen Altersvorsorge*. Deutsche Bank Research, Aktuelle Themen: Nr. 268, S. 17; Dieter Bräuninger, Michael Wolgast. *Besteuerung der Altersvorsorge: Dringender Reformbedarf*. Deutsche Bank Research, Aktuelle Themen: Nr. 140, S. 2 u.a.

⁵ For further details, see: Sredkova, Kr. *Osigouritelno Pravo*. S., 2008, p. 252 and further.

⁶ See: Georgiev, Zdr., Pl. Yordanov. Op. Cit., p. 135; Katsarov, Iv. Op. Cit., p. 174.

⁷ For further details see: Georgiev, Zdr., Pl. Yordanov, Op. cit., p. 164; sredkova, Kr., Op. cit., p. 319 and further; Ibidem, p. 387 and further.

⁸ Börsch-Supan, Axel; Lührmann, Melanie. *Prinzipien der Renten- und Pensionsbesteuerung*. Frankfurter Institut, Stiftung Marktwirtschaft und Politik, Kleine Handbibliothek, Band 30, August 2000, S. 28 u. a.

- Impozitarea contribuțiilor de asigurări sociale, abordată ca parte a veniturilor din angajare (și, în unele cazuri – venituri din investițiile resurselor acumulate în condițiile finanțării cumulative, fiind mai presus de toate formele suplimentare de securitate socială), prezentate ca impozitare a intrărilor în sistemul de securitate socială (sau așa-numita impozitare *în amonte*), și,
- Impozitarea plăților de asigurări sociale sub formă de compensații la pensii, care a devenit populară ca impozitare a ieșirilor din sistemul de securitate socială (impozitul amânat).

Un șir de publicații, inclusiv documentele oficiale ale Comisiei Europene¹, sunt dedicate regimului de impozitare a veniturilor în diferite etape ale procesului de securitate socială, ca un mijloc de realizare a stabilității financiare a asigurărilor sociale (și, în special de pensii). Recomandările făcute pentru impozitarea ieșirilor din sistemul securității sociale ar putea fi sprijinite de necesitatea introducerii uniformității tratamentului fiscal, atât în ceea ce privește protecția securității sociale a Comunității Europene, cât și în ceea ce privește formele publice și suplimentare ale securității sociale în cadrul sistemelor naționale de securitate socială. Practicile predominante în diferite țări, deseori, tind să fie caracterizate explicit prin identitatea lor națională:

- În majoritatea țărilor (tabelul 1), transferurile bănești din asigurarea socială publică de scurtă durată sunt supuse impozitării – conform ordinului general de taxare a impozitului pe venit a persoanelor (Danemarca, Irlanda, Estonia și altele), sau conform regimului special – în funcție de mărimea transferurilor, mărimea venitului total, sau în funcție de categoria beneficiarilor (Marea Britanie, Grecia, Belgia).
- În majoritatea țărilor, plățile din asigurarea publică de pensii sunt supuse impozitării conform regimului general de impozitare a veniturilor (Danemarca, Irlanda, Suedia, Elveția ș.a.), sau conform cerințelor speciale – în funcție de mărimea pensiei, venitului total, categoria persoanelor, sau de anul de emitere (Estonia, Letonia, Finlanda, Belgia ș.a.). Numărul țărilor în care pensiile nu sunt supuse impozitării este foarte mic (tabelul 2).

- Taxation of social security contributions approached as part of income from employment of individuals (and, in some cases – revenue from investment of accumulated resources under funded financing above all of supplementary forms of social security protection), presented as taxation at the entry of the social security system (or the so-called *vorgelagerte Besteuerung*), and
- Taxation of social security payments as pension benefits, which has become popular as taxation at the exit of the social security system (*nachgelagerte Besteuerung*).

A number of publications, including official documents of the EU Commission², focus on the regime of income taxation along the chain of the social security process as a means for achieving financial stability of social (and especially pension) insurance. Recommendations made for taxation at the exit of the social security system might be supported with the need to introduce uniformity of tax treatment, both in terms of social security protection in the EU community, and in terms of public and supplementary forms of social security within the framework of national social security systems. Prevalent practices in separate countries, though, often tend to be characterized by their explicitly national identity:

- In most countries (see Table 1), cash benefits from public short-term social security are subject to taxation, under the general terms applicable to income taxation on individuals (Denmark, Ireland, Estonia, etc.), or under a special regime – according to the size of the benefit, the category of beneficiaries, or the total income size (Great Britain, Greece, Belgium);
- In most countries, benefits from public pensions insurance are subject to taxation under the general regime of taxation on income (Denmark, Ireland, Sweden, Switzerland, etc.), or under special conditions according to the size of the pension, the size of the total income, the category of beneficiaries, the year the pension is granted (Estonia, Latvia, Finland, Belgium), etc. Only a few states charge no tax on the pensions granted (see Table 2).

¹ Mitteilung der Kommission an den Rat, das Europaeische Parlament und den Wirtschafts – und Sozialausschuss, Beseitigung der steuerlichen Hemmnisse fuer die grenueberschreitende betriebliche Altersversorgung, Bruessel, den 19.04.2001, KOM (2001) 214, S. 20; BECKER, Werner, DEUTSCH, Klaus. *Noch Handlungsbedarf in der individuellen und betrieblichen Altersvorsorge*. Deutsche Bank Research, Aktuelle Themen: Nr. 268, S. 17; BRÄUNINGER, Dieter, WOLGAST, Michael. *Besteuerung der Altersvorsorge: Dringender Reformbedarf*. Deutsche Bank Research, Aktuelle Themen: Nr. 140, S. 2 u.a. Zakon za Danatsite varhu Dohodite na Fizicheskite Litsa. Art. 28 (1), (2) p. 1. SG, No. 95/2006, last amend. SG, No.1/2014

² Mitteilung der Kommission an den Rat, das Europaeische Parlament und den Wirtschafts- und Sozialausschuss, Beseitigung der steuerlichen Hemmnisse fuer die grenueberschreitende betriebliche Altersversorgung, Bruessel, den 19.04.2001, KOM (2001) 214, S. 20; Becker, Werner; Deutsch, Klaus. *Noch Handlungsbedarf in der individuellen und betrieblichen Altersvorsorge*. Deutsche Bank Research, Aktuelle Themen: Nr. 268, S. 17; Bräuninger, Dieter; Wolgast, Michael. *Besteuerung der Altersvorsorge: Dringender Reformbedarf*. Deutsche Bank Research, Aktuelle Themen: Nr. 140, S. 2 u.a.

Tabelul 1 / Table 1

Abordarea fiscală a transferurilor bănești din asigurarea publică socială de scurtă durată în unele țări europene (la 1 iulie 2013) / Tax treatment of cash benefits from public short-term social security in some European countries (as of 1st July 2013)

Ramura asigurării securității sociale / Branch of social security protection	Boală / Sickness	Fără perceperea impozitului / No taxation	Germania, Republica Croația, Portugalia, România, Slovacia, Cehia, Cipru, Franța (ajutor în caz de deces), Polonia (ajutor pentru înmormântare) / Germany, Croatia, Portugal, Romania, the Slovak Republic, The Czech Republic, Cyprus, France (bereavement grant), Poland (funeral grant)
		Perceperea impozitului conform regimului general / General taxation rules	Danemarca, Germania (sumele achitate de angajator), Estonia, Finlanda, Franța, Irlanda, Islanda, Italia, Republica Croația (sumele achitate de angajator), Letonia, Liechtenstein, Lituania, Luxemburg, Malta, Olanda, Norvegia, Suedia, Elveția, Austria, Polonia, Slovenia, Spania, Ungaria / Denmark, Germany (cash benefits paid by the employer), Estonia, Finland, France, Ireland, Island, Italy, Croatia (cash benefits paid by the employer), Latvia, Liechtenstein, Lithuania, Luxembourg, Malta, the Netherlands, Norway, Sweden, Switzerland, Austria, Poland, Slovenia, Spain, Hungary
		Perceperea impozitului conform regimului specific / Specific taxation rules	Marea Britanie (în funcție de mărimea plății), Belgia (în funcție de mărimea venitului total), Grecia (în funcție de categoria beneficiarilor) / Great Britain (depends on the size of the payment) Belgium (depends on the size of the gross income), Greece (depends on the category of beneficiaries)
	Maternitate / Maternity	Fără perceperea impozitului / No taxation	Germania, Republica Croația, Letonia, Liechtenstein (alocații pentru copii), Malta, Norvegia (ajutor la nașterea copilului), Austria, Portugalia, România, Slovacia, Cehia, Marea Britanie (ajutor), Cipru, Lituania (așa numitele plăți paterne) / Germany, Croatia, Latvia, Liechtenstein (child benefits), Malta, Norway (childbirth benefits), Austria, Portugal, Romania, the Slovak Republic, The Czech Republic, Great Britain (maternity benefits), Cyprus, Lithuania (so-called paternity benefits)
		Perceperea impozitului conform regimului general / General taxation rules	Danemarca, Estonia, Finlanda, Franța, Grecia, Irlanda, Islanda, Italia, Liechtenstein (compensații), Lituania (cu excepția așa numitor plăți paterne), Luxemburg, Olanda, Norvegia (compensații și alocații pentru gemeni), Polonia, Suedia, Elveția, Slovenia, Spania, Ungaria, Marea Britanie (compensații) / Denmark, Estonia, Finland, France, Greece, Ireland, Island, Italy, Liechtenstein (allowances), Lithuania (except for the so-called paternity benefits), Luxembourg, the Netherlands, Norway (allowances and benefits for twins), Poland, Sweden, Switzerland, Slovenia, Spain, Hungary, Great Britain (allowances)
		Perceperea impozitului conform regimului specific / Specific taxation rules	Belgia (în funcție de mărimea venitului) / Belgium (depends on the size of the income)
	Accidente la locul de muncă și boli profesionale / Accidents at work and occupational diseases	Fără perceperea impozitului / No taxation	Marea Britanie, Slovenia, Slovacia, Portugalia, Norvegia, Estonia, Germania / Great Britain, Slovenia, the Slovak Republic, Portugal, Norway, Estonia, Germany
		Perceperea impozitului conform regimului general / General taxation rules	Danemarca, Grecia, Irlanda, Islanda, Italia, Republica Croația, Letonia, Liechtenstein, Lituania, Luxemburg, Malta, Olanda, Austria, Polonia, România, Suedia, Elveția, Spania, Cehia, Ungaria, Cipru / Denmark, Greece, Ireland, Island, Italy, Croatia, Latvia, Liechtenstein, Lithuania, Luxembourg, Malta, the Netherlands, Austria, Poland, Romania, Sweden, Switzerland, Spain, the Czech Republic, Hungary, Cyprus
		Perceperea impozitului conform regimului specific / Specific taxation rules	Belgia (în conformitate cu mărimea venitului total), Franța (50% din mărimea compensației se impozitează), Finlanda (în funcție de mărimea venitului) / Belgium (depends on gross income received), France (50% of the amount of the benefit are exempt from taxation), Finland (depends on the size of the income)

Sursa / Source: MISSOC. Vergleichenden Tabellen zur sozialen Sicherheit.

http://www.missoc.org/MISSOC/INFORMATIONBASE/COMPARATIVETABLES/MISSOCDATABASE/comparativeTableSearch_de.jsp

Tabelul 2 / Table 2

Abordarea fiscală a transferurilor bănești din asigurarea publică de pensii în unele țări europene (la 1 iulie 2013) / Tax treatment of cash benefits from public pension insurance in some European countries (as of 1st July 2013)

Ramura asigurării securității sociale / Social security protection branch Bătrânețe / Old age Invaliditate ca urmare a accidentelor la locul de muncă și a bolilor profesionale / Disability due to accidents at work or professional diseases	Fără perceperea impozitului / No taxation	Lituania, Slovacia, Ungaria, Letonia (pensii atribuite înainte de 01.01.1996). / Lithuania, the Slovak Republic, Hungary, Latvia (for pensions granted before 1 st January 1996)
	Perceperea impozitului conform regimului general / General taxation rules	Danemarca, Franța (cu excepția alocațiilor pentru îngrijire și alocațiilor pentru copii), Estonia (II-a coloană), Irlanda, Spania, Italia, Liechtenstein (II-a coloană), Luxemburg, Malta, Olanda, Austria, Polonia, Suedia, Elveția, Slovenia, Islanda, Cehia, Cipru, Marea Britanie. / Denmark, France (except for long-term care benefits and child benefits), Estonia (second pillar), Ireland, Island, Italy, Liechtenstein (second pillar), Luxembourg, Malta, the Netherlands, Austria, Poland, Sweden, Switzerland, Slovenia, Spain, the Czech Republic, Cyprus, Great Britain
	Perceperea impozitului conform regimului specific / Specific taxation rules	Estonia (mărirea pensiei neimpozitate din I coloană – până la 192 € pe lună, în total până la 336 € pe lună), Letonia (mărirea pensiei neimpozitate – până la 2820 € pe an), Republica Croația (mărirea pensiei neimpozitate – până la 457 € pe lună), Grecia (în funcție de categoria persoanei), Finlanda (în funcție de mărime), Belgia (în funcție de mărirea venitului total), Liechtenstein (70% din mărirea pensiei cu sursa din I coloană este neimpozabil), România (pensiile în valoare de până la 225 € pe lună sunt neimpozabile), Portugalia (pensiile în valoare de până la 4104 € pe an sunt neimpozabile), Norvegia (pensiile de mărime minimală sunt neimpozabile), Germania (o creștere treptată a mărimii pensiei supuse impozitării). / Estonia (tax-exempt amount of the pension from the first pillar – up to €192 per month, totally – up to €336 per month), Latvia (tax-exempt amount of the pension – up to €2,820 per year), Croatia (tax-exempt amount of the pension – up to € 457 per month), Greece (depends on the category of persons), Finland (depends on the size of the pension), Belgium (depends on the size of total income), Liechtenstein (70% of the amount of pensions from the first pillar are exempt from taxes), Romania (pensions up to € 225 per month are exempt from taxes), Portugal (pensions up to € 4,104 per year are not subject to taxes), Norway (minimum pensions are exempt from taxes), Germany (gradual increase of the taxable amount of pensions)
	Fără perceperea impozitului / No taxation	Belgia (alocații pentru îngrijire), Franța (alocații pentru îngrijire), Letonia (pensii atribuite până la 01.01.1996), Polonia (alocații pentru îngrijire), Slovenia (alocații pentru îngrijire), Lituania, Slovacia, Ungaria. / Belgium (long-term care benefit), France (long-term care benefits), Latvia (for pensions granted till 1 st January 1996), Poland (long-term care benefits), Slovenia (long-term care benefits), Lithuania, the Slovak Republic, Hungary
	Perceperea impozitului conform regimului general / General taxation rules	Danemarca, Franța, Liechtenstein (II-a coloană), Irlanda, Islanda, Italia, Luxemburg, Malta, Olanda, Austria, Polonia, România, Suedia, Elveția, Slovenia, Cehia, Cipru. / Denmark, France, Liechtenstein (second pillar), Ireland, Island, Italy, Luxembourg, Malta, the Netherlands, Austria, Poland, Romania, Sweden, Switzerland, Slovenia, the Czech Republic, Cyprus
	Perceperea impozitului conform regimului specific / Specific taxation rules	Belgia (în funcție de mărirea venitului), Germania (o creștere treptată a mărimii pensiei supuse impozitării), Estonia (mărirea pensiei neimpozitate din I coloană – până la 192 € pe lună, în total de până la 336 € pe lună), Finlanda (în funcție de mărime), Liechtenstein (70% din mărirea pensiei cu sursa din I coloană este neimpozabil), Grecia (în dependență de categoria persoanei), Republica Croația (mărirea pensiei neimpozitate – până la 457 € pe lună), Letonia (mărirea pensiei neimpozitate – până la 2820 € pe an), Norvegia (pensiile de mărime minimală sunt neimpozabile), Portugalia (pensiile în valoare de până la 4104 € pe an sunt neimpozabile), Spania (în dependență de tipul și gradul de inoperabilitate), Marea Britanie (în funcție de mărime). / Belgium (depends on the size of income), Germany (gradual increase of the taxable amount of pensions), Estonia (tax-exempt amount of the pension from the first pillar – up to € 192 per month, totally – up to € 336 per month), Finland (depends on the size of the pension), Liechtenstein (70% of the amount of pensions from the first pillar are not subject to taxation), Greece (depends on the category of beneficiary), Croatia (tax-exempt size of pension – up to € 457 per month), Latvia (tax-exempt size of pension – up to € 2,820 per year), Norway (minimum pensions are not subject to taxation), Portugal (pensions amounting to € 4,104 per year are not subject to taxation), Spain (depends on the degree and type of disability), Great Britain (depends on the size of the pension)

Continuarea tabelului 2

Ramura asigurării securității sociale / Social security protection branch Invaliditate ca urmare a accidentelor la locul de muncă / Disability due to accidents at work	Fără perceperea impozitului / No taxation	Marea Britanie, Ungaria (alocații pentru îngrijire), Spania (în cazul pierderii complete a capacității de muncă), Slovacia, Portugalia, Austria, Letonia, Lituania, Republica Croația, Italia, Franța, Germania, Islanda (plăți în favoarea copiilor și soției/soțului supraviețuitor) / Great Britain, Hungary (long-term care benefit), Spain (for total loss of capacity for work), the Slovak Republic, Portugal, Austria, Lithuania, Latvia, Croatia, Italy, France, Germany, Island (allowances to the surviving spouse and children)
	Perceperea impozitului conform regimului general / General income taxation rules	Danemarca, (transferuri lunare), Grecia, Irlanda, Islanda, Liechtenstein, Luxemburg, Malta, Olanda, Norvegia, Polonia, România, Suedia, Elveția, Slovenia, Spania (în cazul pierderii parțiale a capacității de lucru), Cehia, Ungaria, Cipru. / Denmark (monthly allowances), Greece, Ireland, Island, Liechtenstein, Luxembourg, Malta, the Netherlands, Norway, Poland, Romania, Sweden, Switzerland, Slovenia, Spain (for partial loss of capacity for work), the Czech Republic, Hungary, Cyprus
	Perceperea impozitului conform regimului specific / Specific taxation rules	Spania (în dependență de tipul și gradul de inoperabilitate), Finlanda (în funcție de mărimea venitului), Estonia (mărimea pensiei neimpozitate din I coloană – până la 192 € pe lună, în total de până la 336 € pe lună, alocațiile pentru invaliditate în valoare de 64 € lunar sunt neimpozabile). / Spain (depends on the degree and type of disability), Finland (depends on the size of income), Estonia (tax-exempt amount of the pension from the first pillar – up to € 192 per month, total – up to € 336 per month, disability benefits up to € 64 per month are not subject to taxation)
	Fără perceperea impozitului / No taxation	Lituania, Slovacia, Spania (orfani), Ungaria, Cipru, Letonia (pensii atribuite până la 01.01.1996). / Lithuania, the Slovak Republic, Spain (benefits granted to orphans), Hungary, Cyprus, Latvia (for pensions granted before 1 st January 1996)
	Perceperea impozitului conform regimului general / General taxation rules	Danemarca, Franța, Irlanda, Islanda, Italia, Luxemburg, Malta, Olanda, Norvegia, Austria, Polonia, Suedia, Elveția, Spania, Cehia, Marea Britanie. / Denmark, France, Ireland, Island, Italy, Luxembourg, Malta, the Netherlands, Norway, Austria, Poland, Sweden, Switzerland, Spain, the Czech Republic, Great Britain
	Perceperea impozitului conform regimului specific / Specific taxation rules	Belgia (în funcție de mărimea venitului total), Estonia (mărimea pensiei neimpozitate din I coloană – până la 192 € pe lună, în total de până la 336 € pe lună), Finlanda (în funcție de mărimea venitului), Grecia (în dependență de categoria persoanei), Republica Croația (mărimea pensiei neimpozitate – până la 457 € pe lună), Letonia (mărimea pensiei neimpozitate – până la 2820 € pe an), Liechtenstein (70% din mărimea pensiei cu sursa din I coloană este neimpozabil), Norvegia (pensiile de mărime minimală sunt neimpozabile), Germania (o creștere treptată a mărimii pensiei supuse impozitării), Portugalia (pensiile în valoare de până la 4104 € anual sunt neimpozabile), România (pensiile în valoare de până la 225 € pe lună sunt neimpozabile). / Belgium (depends on the gross income), Estonia (tax-exempt amount of pensions from the first pillar – up to € 192 per month, totally – up to € 336 per month), Finland (depends on the size of the pension), Greece (depends on the category of beneficiary), Croatia (tax-exempt amount of pensions – up to € 457 per month), Latvia (tax-exempt amount of pensions – up to € 2,820 per year), Liechtenstein (70% of the amount of pensions from the first pillar are not subject to taxation), Slovenia (depends on the age of the beneficiary and the size of the pension), Norway (minimum pensions are non-taxable), Germany (gradual increase of the taxable amount of pensions), Portugal (pensions up to € 4,104 per year are non-taxable), Romania (pensions up to € 225 per month are non-taxable).

Sursa: / Source: MISSOC. Vergleichenden Tabellen zur sozialen Sicherheit.

http://www.missoc.org/MISSOC/INFORMATIONBASE/COMPARATIVETABLES/MISSOCDATABASE/comparativeTableSearch_de.jsp

- Regimul impozitării securității sociale suplimentare, în majoritatea țărilor, care au experiență îndelungată de practicare la relațiile liberalizate de asigurare, este orientat spre perceperea impozitului la „ieșirile” din sistemul de asigurare, adică la plățile prevăzute (tabelul 3).
- The regime of taxation of supplementary social security in the majority of states with many years of experience and well-established traditions in the practice of liberalized insurance relations is oriented towards taxation at the exit of the insurance system, i.e. taxes are levied on benefits and allowances (see Table 3).

Tabelul 3 / Table 3

Abordarea fiscală a asigurării suplimentare de pensii în unele țări europene (EC-15) / Tax treatment of supplementary pension insurance in some EU member-states (EU-15)

Sistemul de percepere a impozitului / Taxation system		Țările / States
EET / EET	Contribuții – neimpozabile / Contributions – exempt from taxes	Belgia, Germania, Grecia, Spania, Franța, Irlanda, Olanda, Austria, Portugalia, Finlanda, Marea Britanie. / Belgium, Germany, Greece, Spain, France, Ireland, the Netherlands, Austria, Portugal, Finland, Great Britain
	Venitul din investiții – neimpozabil / Earnings from investment – exempt from taxes	
	Plăți – impozabile / Benefits – taxed	
ETT / ETT	Contribuții – neimpozabile / Contributions – exempt from taxes	Danemarca, Italia, Suedia. / Denmark, Italy, Sweden
	Venitul din investiții – impozabil / Earnings from investment – taxed	
	Plăți – impozabile / Benefits – taxed	
TEE / TEE	Contribuții – impozabile / Contributions – taxed	Germania (pentru câteva din formele de organizare), Luxemburg. / Germany (for certain forms of organisations), Luxembourg
	Venitul din investiții – neimpozabil / Earnings from investment – exempt from taxes	
	Plăți – neimpozabile / Benefits – exempt from taxes	

Sursa: / Source: Mitteilung der Kommission an den Rat, das Europaeische Parlament und den Wirtschafts-und Sozialesausschuss, Beseitigung der steuerlichen Hemmnisse fuer die grenueberschreitende betriebliche Altersversorgung, Bruessel, den 19.04.2001, KOM (2001) 214, S. 6 u.a

În general, situația Bulgariei nu se deosebește mult de situația din alte țări ale UE. În condițiile desfășurării intensive a proceselor demografice nefavorabile și incapacității economiei naționale de a genera nivelurile necesare de ocupare, stabilitatea financiară de lungă durată depinde de posibilitățile statului de a compensa deficiturile sistemului public de asigurare din contul resurselor bugetare. Pe de altă parte, realizarea plăților sociale și de asigurare adecvate în raport cu așteptările populației necesită o dezvoltare prioritară (inclusiv și prin preferințele fiscale adecvate) și consolidarea rolului și importanței asigurării sociale suplimentare în cadrul modelului modern, multicolumn echilibrat al asigurării sociale. În acest sens, este necesar ca să fie efectuate reglementările corespunzătoare, stipulate în legislația fiscală și în cea privind sistemul de asigurare socială al Bulgariei, care scutește de impozitare plățile de asigurare socială și care prevede scutirea de impozite în vederea susținerii dezvoltării formelor suplimentare de securitate socială:

- ✓ Mărimea venitului impozabil din activitatea de întreprinzător scade până la mărimea totală a

As a whole, the situation in Bulgaria does not differ much from that in other EU states. Given the intensively developing negative demographic trends and the inability of the national economy to generate the required employment rates, the long-term financial stability of social security is directly dependent on the capacity of the state to offset the chronic deficits in the public insurance system through budgetary resources. On the other hand, in order to adequately meet public expectations and attitudes in terms of social security benefits, it is necessary to make them a priority (including the implementation of appropriate tax incentives) and enhance the role and significance of supplementary social insurance within the framework of the contemporary balanced multi-pillar insurance model. This would also mean adopting relevant regulations fixed by Bulgarian tax and insurance legislation, so as to exempt social insurance contributions and benefits from taxes and ensure tax incentives in order to support the development of supplementary forms of social security protection:

- ✓ The annual tax base for income earned through

- plăților pe care persoana care se autoasigură este obligată să le achite pentru anul fiscal în condițiile prevăzute în Codul asigurării sociale și până la plățile individuale benevole pentru asigurarea socială suplimentară achitate pe parcursul anului în mărime de 10% din baza fiscală anuală¹;
- ✓ Mărimea venitului impozabil obținut în urma relațiilor de muncă se reduce până la mărimea totală a plăților obligatorii de asigurare reținute de angajator din contul persoanei asigurate, în condițiile prevăzute de Codul asigurării sociale, și până la plățile individuale benevole pentru asigurarea socială suplimentară achitate pe parcursul anului în mărime de 10% din baza fiscală anuală²;
  - ✓ Cheltuielile persoanelor juridice și a întreprinderilor individuale privind contribuțiile la asigurările sociale de stat și asigurările de pensii suplimentare, definite obligatoriu de către actele juridice, se recunosc în scopuri fiscale³;
  - ✓ Cheltuielile gospodăriilor țărănești pentru cotizațiile la asigurări suplimentare de până la 60 de leva pe lună pentru fiecare angajat nu se impozitează, cu condiția că persoanele contribuabile nu sunt obiectul de aplicare a taxelor publice în momentul calculării cheltuielilor⁴;
  - ✓ În venitul impozabil pentru relațiile de muncă, nu se includ costurile suportate de angajator privind contribuțiile acestuia la asigurarea suplimentară de până la 60 de leva pe lună pentru fiecare persoană asigurată⁵;
  - ✓ Veniturile din sursele privind asigurarea obligatorie, în Bulgaria și alte țări, precum și veniturile din asigurări de pensii facultative suplimentare, încasate după obținerea dreptului la o pensie suplimentară sunt neimpozabile⁶;
- economic activity is determined by reducing the taxable income for the fiscal year by the contributions which the self-insured person has effected at his expense for the fiscal year, in accordance with the provisions of the Social Security Code, as well as by the personal contributions made during the year for supplementary voluntary insurance, totaling up to 10 per cent of the annual tax base⁷;
- ✓ The annual tax base for income from employment is reduced by the total amount of social contributions deducted by the employer at the expense of the insured person according to the provisions of the Social Security Code, as well as by the personal contributions made during the year for supplementary voluntary insurance, totaling up to 10 per cent of the sum of the annual tax base⁸;
  - ✓ Expenses made by legal entities and sole traders for insurance contributions to the funds of the State Public Insurance and the Supplementary Statutory Pension Insurance, defined as compulsory by a statutory instrument are recognized for tax purposes⁹;
  - ✓ No tax is levied on any expenses on fringe benefits (supplementary voluntary insurance) not exceeding the amount of BGN 60 per month per hired person, where the taxable persons do not incur any coercively enforceable public obligations at the time of incurrence of the expenses¹⁰;
  - ✓ Taxable income from employment does not include costs covered by employers for supplementary voluntary insurance contributions not exceeding the amount of BGN 60 per month per insured person¹¹;
  - ✓ Income accruing from compulsory social insurance in Bulgaria or abroad, as well as income accruing from supplementary voluntary social insurance received after becoming entitled to a supplementary pension are non-taxable¹²;

¹ Zakon za Danatsite varhu Dohodite na Fizicheskite Litsa. Art. 28 (1), (2) p. 1. SG, No. 95/2006, last amend. SG, No.1/2014

² Zakon za Danatsite varhu Dohodite na Fizicheskite Litsa. Art. 25 (1), Art. 19 (1). SG, No.95/2006, last amend.. SG, No.1/2014.

³ Zakon za Korporativnoto Podohodno Oblagane. Art. 11. SG, No.105/2006, last amend. SG, No.1/2014. Zakon za Korporativnoto Podohodno Oblagane. Art. 208.

⁴ Zakon za Korporativnoto Podohodno Oblagane. Art. 208. Litsa. Art. 24 (2) p. 12.

⁵ Zakon za Danatsite varhu Dohodite na Fizicheskite. Zakon za Danatsite varhu Dohodite na Fizicheskite Litsa. Art. 13 (1) p. 6 and 7.

⁶ Zakon za Danatsite varhu Dohodite na Fizicheskite Litsa. Art. 13 (1) p. 6 and 7. Kodeks za Sotsialno Osiguravane. Art. 160 (1); Art. 253 (1); Art. 310 (1). SG, No. 110/1999, last amend. 1/2014.

⁷ Zakon za Danatsite varhu Dohodite na Fizicheskite Litsa. Art. 28 (1), (2) p. 1. SG, No. 95/2006, last amend. SG, No.1/2014.

⁸ Zakon za Danatsite varhu Dohodite na Fizicheskite Litsa Art. 25 (1), Art. 19 (1). SG, No.95/2006, last amend.. SG, No.1/2014.

⁹ Zakon za Korporativnoto Podohodno Oblagane. Art. 11. SG, No.105/2006, last amend. SG, No.1/2014.

¹⁰ Zakon za Korporativnoto Podohodno Oblagane. Art. 208.

¹¹ Zakon za Danatsite varhu Dohodite na Fizicheskite Litsa. Art. 24 (2) p. 12.

¹² Zakon za Danatsite varhu Dohodite na Fizicheskite Litsa. Art. 13 (1) p. 6 and 7.

- ✓ Veniturile fondurilor suplimentare de asigurări sociale, conform Legii cu privire la impozitul pe venit nu sunt impozitate¹;
- ✓ Veniturile din investiția activelor fondului de asigurări sociale suplimentare, distribuite pe contul individual al asiguratului, conform Legii cu privire la impozitul pe venit,¹ nu sunt impozitate²;
- ✓ Serviciile de asigurări sociale suplimentare, potrivit Legii cu privire la taxa pe valoarea adăugată nu sunt impozitate³;
- ✓ Rezultatul financiar al autorităților licențiate în asigurarea suplimentară de pensie se reduce pentru rezervele de pensii ce garantează plata acestora, din fondul de pensii universale persoanelor care au depășit vârsta prevăzută de calculele preliminare (fond format conform articolului 192, alineatul (2) din Codul de securitate socială), precum și pentru veniturile din investițiile sale⁴;
- ✓ Rezultatul financiar al companiilor de asigurări de pensii, se reduce pentru capitalul companiei, care acoperă lipsa de rezerve de pensii, formate în legătură cu asigurarea de pensii facultative suplimentare⁵;
- ✓ Rezultatul financiar al companiilor de asigurări de pensii se reduce pentru veniturile din investiții în rezervele de pensie stabilite în legătură cu asigurarea de pensii facultative suplimentare⁶.
- ✓ The proceeds of supplementary social security funds are not levied a tax according to the procedure of the Corporate Income Tax Act⁷;
- ✓ The proceeds from investing the assets of supplementary social insurance funds, distributed among the individual accounts of the insured persons, are not levied taxes within the meaning of the Personal Income Tax Act⁸;
- ✓ Services for supplementary social insurance are not levied a tax according to the procedure of the VAT Act⁹;
- ✓ The financial result of licensed companies for supplementary compulsory pension insurance is reduced by the amount of the pension reserve guaranteeing the payment of pensions from the Universal Pension Fund to persons who live longer than envisaged in preliminary actuarial estimates (formed under the conditions referred to in Article 192, Paragraph 2 of the Social Security Code), as well as by the income from its investing¹⁰;
- ✓ The financial result of the pension insurance company is reduced by the own resources of the company covering a shortage of the pension reserves, formed in relation to conducting supplementary voluntary pension insurance¹¹;
- ✓ The financial result of the pension insurance company is reduced by earnings from investing money from pension reserves, formed in relation to conducting supplementary voluntary pension insurance¹².

Reprezentat astfel, regimul fiscal ce vizează asigurările sociale în Bulgaria, cu greu poate fi evaluat în mod clar. Aceste reglementări fiscale, în principiu, favorizează dezvoltarea și funcționarea normală a fiecărui sistem de securitate socială.

Thus presented, the regime of tax treatment of social insurance in Bulgaria can hardly be unequivocally assessed. Generally, the tax regulations quoted above are in favour of the development and normal functioning of any insurance system. Nevertheless, the results currently achieved in Bulgaria indicate that these regulations are not very efficient:

- ✓ În 2012, potrivit Institutului Național de Securitate Socială, veniturile din primele de asigurări ale sistemului public au alcătuit 3 832 294.4 mii de leva (din valoarea totală a subvențiilor), iar transferurile de la bugetul național – 4 519 978.70 mii de leva, inclusiv 1 848 811.20 mii de leva, pentru
- ✓ According to data provided by the National Social Security Institute (NSSI), revenue from insurance contributions of the public insurance system amount to BGN 3 832 294.4 thousands, the total amount of subsidies and transfers from the state budget being BGN 4 519 978.7 thousands, of which BGN 1 848 811.2 thousands were to cover the shortage of

¹ Kodeks za Sotsialno Osigouryavane . Art. 160 (1); Art. 253 (1); Art. 310 (1). SG, No. 110/1999, last amend. 1/2014.

² Kodeks za Sotsialno Osigouryavane. Art. 160 (2); Art. 253 (2); Art. 310 (2).

³ Kodeks za Sotsialno Osigouryavane. Art. 160 (3); Art. 253 (3); Art. 310 (3).Kodeks za Sotsialno Osigouryavane. Art. 160 (4).

⁴ Kodeks za Sotsialno Osigouryavane. Art. 160 (4).

⁵ Kodeks za Sotsialno Osigouryavane. Art. 253 (4), p. 1.

⁶ Kodeks za Sotsialno Osigouryavane. Art. 253 (4), p. 2..

⁷ Kodeks za Sotsialno Osigouryavane. Art. 160 (1); Art. 253 (1); Art. 310 (1). SG, No. 110/1999, last amend. 1/2014.

⁸ Kodeks za Sotsialno Osigouryavane. Art. 160 (2); Art. 253 (2); Art. 310 (2).

⁹ Kodeks za Sotsialno Osigouryavane. Art. 160 (3); Art. 253 (3); Art. 310 (3).

¹⁰ Kodeks za Sotsialno Osigouryavane. Art. 160 (4).

¹¹ Kodeks za Sotsialno Osigouryavane. Art. 253 (4), p. 1.

¹² Kodeks za Sotsialno Osigouryavane. Art. 253 (4), p. 2.

- acoperirea lipsei de fonduri proprii¹;
- ✓ Potrivit Institutului Național de Securitate Socială, pensia medie pentru limita de vârstă, în anul 2012, a fost de 271.21 leva, care reprezenta 35,41% din salariul mediu, 43,90% din venitul mediu lunar asigurat și un impresionant 56,00% din venitul net mediu asigurat al țării². În același timp, indiferent de contribuția de necontestat la creșterea dimensiunii reale a plăților de asigurări sociale, pensia medie pentru limita de vârstă de abia cu 15% depășește pragul sărăciei (236 leva, în 2012) înregistrat oficial în țară³;
  - ✓ Gradul obținut în dezvoltarea de Asigurări de Pensii Suplimentare Obligatorii poate fi cu greu perceput ca satisfăcător din punct de vedere al atribuirii alcătuirii rolul în realizarea stabilității financiare durabile a sistemului de securitate socială. Indicativă, în acest sens, este amânarea repetată a momentului inițial de plată sub formă de pensii pe termen fix pentru pensionarea anticipată ca o dispoziție echivalentă pentru conturile individuale ale persoanelor din fondurile de pensii. Pe de altă parte, estimările pentru anul 2050, prezise (și dorite) privind nivelurile de compensare a veniturilor, la ieșirea la pensie, prin plata fondurilor de pensii universale, acestea vor alcătui aproximativ 20% din venitul ultimei surse salariale⁴;
  - ✓ În practică, indiferent de oportunitățile legale create, asigurările suplimentare de șomaj și de calificare profesională în Bulgaria nu se fac,
- own funds⁵;
- ✓ According to data provided by NSSI, the average size of a pension benefit in 2012 was BGN 271.21, which accounted for 35.41% of the average wage, 43.9% of the average monthly insurance income and as much as 56% of the average monthly net insurance income for the country⁶. At the same time, despite the obvious contribution of taxation to increasing the real size of insurance payments, the average size of a pension per pensioner exceeded by only 15% the officially declared poverty line of BGN 236 in 2012⁷ in the country;
  - ✓ The development of Supplementary Statutory Pension Insurance achieved so far can hardly be perceived as satisfactory in terms of its role as a factor for achieving financial stability of the insurance system. An evincible fact is the repeated postponement of the initial moment for paying early retirement pensions as an equivalent to the sums accumulated in the individual accounts of persons in professional pension insurance funds. On the other hand, in order to achieve by the year 2050 the forecasted (and eagerly welcomed) level of retirement incomes offset by paying benefits from universal pension funds that amount to about 20 per cent of the last income from employment⁸, it will be necessary to ensure a continuous involvement in the process of insurance on behalf of insured persons and a permanent high level of real earnings from investments of the sums accumulated, both of which are hard to achieve.
  - ✓ In practice, regardless of the legal opportunities provided, supplementary insurance for unemployment and vocational training is still not

¹In: Demografia, Ikonomika i Sotsialno Osigouryavane. Statisticheski spravochnik. NOI, 2013, p. 79; Osnovni Makroikononicheski Pokazатели i Pokazатели na Darzhavnoto Obshtestveno Osigouryavane. NOI [http://www.noi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/pokazатели/2013%20Dinam%20pokazатели%203%20trim_06%2001%202014-TG%20\(1\).pdf](http://www.noi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/pokazатели/2013%20Dinam%20pokazатели%203%20trim_06%2001%202014-TG%20(1).pdf) In: Osnovni Makroikononicheski Pokazатели i Pokazатели na Darzhavnoto Obshtestveno Osigouryavane. NOI.

[http://www.noi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/pokazатели/2013%20Dinam%20pokazатели%203%20trim_06%2001%202014-TG%20\(1\).pdf](http://www.noi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/pokazатели/2013%20Dinam%20pokazатели%203%20trim_06%2001%202014-TG%20(1).pdf)

² In: Osnovni Makroikononicheski Pokazатели i Pokazатели na Darzhavnoto Obshtestveno Osigouryavane. NOI. [http://www.noi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/pokazатели/2013%20Dinam%20pokazатели%203%20trim_06%2001%202014-TG%20\(1\).pdf](http://www.noi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/pokazатели/2013%20Dinam%20pokazатели%203%20trim_06%2001%202014-TG%20(1).pdf)

³ Postanovlenie No. 299 na MS ot 10.11.2011 za Opredelyane Razmera na Liniyata na Bednost za Stranata za 2012. Prom., SG, No. 91 from 18.11.2011. Hristova, M. et al. Ochakvan Koefitsient na Zamestvane ot Vtori Stalb na Pensionnata Sistema v Balgaria. KFN, Biuletin, 3/2007, p. 4 and further

⁴ Hristova, M. et al. Ochakvan Koefitsient na Zamestvane ot Vtori Stalb na Pensionnata Sistema v Balgaria. KFN, Biuletin, 3/2007, p. 4 and further

⁵ In: Demografia, Ikonomika i Sotsialno Osigouryavane. Statisticheski spravochnik. NOI, 2013, p. 79; Osnovni Makroikononicheski Pokazатели i Pokazатели na Darzhavnoto Obshtestveno Osigouryavane. NOI [http://www.noi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/pokazатели/2013%20Dinam%20pokazатели%203%20trim_06%2001%202014-TG%20\(1\).pdf](http://www.noi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/pokazатели/2013%20Dinam%20pokazатели%203%20trim_06%2001%202014-TG%20(1).pdf)

⁶ In: Osnovni Makroikononicheski Pokazатели i Pokazатели na Darzhavnoto Obshtestveno Osigouryavane. NOI. [http://www.noi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/pokazатели/2013%20Dinam%20pokazатели%203%20trim_06%2001%202014-TG%20\(1\).pdf](http://www.noi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/pokazатели/2013%20Dinam%20pokazатели%203%20trim_06%2001%202014-TG%20(1).pdf)

⁷ Postanovlenie No. 299 na MS ot 10.11.2011 za Opredelyane Razmera na Liniyata na Bednost za Stranata za 2012. Prom., SG, No. 91 from 18.11.2011.

⁸ Hristova, M. et al. Ochakvan Koefitsient na Zamestvane ot Vtori Stalb na Pensionnata Sistema v Balgaria. KFN, Biuletin, 3/2007, p. 4 and further

iar asigurarea de pensii facultative suplimentare se află într-o perioadă de stagnare. Potrivit Comisiei de Supraveghere Financiară, numărul de persoane asigurate din fondurile de pensii facultative trece puțin peste 20% din numărul mediu anual de persoane din asigurarea publică de stat pentru anul nominalizat anterior. Eficacitatea de gestionare a activelor, mai ales într-un mediu investițional nefavorabil, poate fi determinată în funcție de dimensiunea medie a economiilor din conturile personale individuale ale persoanelor asigurate la 30.09.2013, care a fost sub nivelul atins în 2007 (tabelul 4).

common in Bulgaria, while supplementary voluntary pension insurance is at standstill. According to data provided by the Financial Supervision Commission, the number of insured persons in voluntary pension funds is slightly above 20 per cent of the average annual number of persons insured in the State Social Security fund during the same year. Furthermore, one of the criteria for assessing the efficiency of assets management, especially in an unfavourable investment environment, is the average amount of funds accumulated in the individual accounts of insured persons, which was lower as of 30.09.2013 compared to the level achieved in 2007 (Table 4).

Tabelul 4 / Table 4

Numărul persoanelor asigurate și mărimea medie a fondurilor colectate din contribuțiile individuale în fondul de asigurare de pensii benevole / Number of insured persons and average size of accumulated funds in the individual accounts in voluntary pension insurance funds

Anul / Year	Numărul mediu anual de persoane asigurate în Asigurarea Socială de Stat / Average annual number of persons insured in State Social Insurance	Fondurile de asigurare de pensii benevole / Voluntary pension insurance funds		Fondurile de pensii benevole pentru scheme profesionale / Voluntary pension funds for professional schemes	
		Numărul de persoane asigurate (la 31.12) / Number of insured persons (as of 31.12)	Mărimea medie a fondurilor colectate (la 31.12) / Average size of accumulated funds (as of 31.12, in BGN)	Numărul de persoane asigurate (la 31.12) / Number of insured persons (as of 31.12)	Mărimea medie a fondurilor colectate (la 31.12) / Average size of accumulated funds (as of 31.12, in BGN)
2013	2747548*	590176**	1096,61**	6170**	1077,67**
2012	2770030	591014	1041,85	5819	933,79
2011	2883085	595287	939,99	5078	784,51
2010	2831479	597968	917,85	4894	599,47
2009	2829819	598336	862,51	4769	370,25
2008	2851226	604408	786,57	4259	106,55
2007	2863541	592805	1137,48	-	-
2003	2393927	516148	489,53	-	-

Sursa: / Source: KFN (Financial Supervision Commission). <http://www.fsc.bg/Statistika-i-analizi-bg-523>; Demografia, Ikonomika, i Sotsialno Osigouryavane. Statisticheski spravochnik. NOI, 2013, p. 59-60; Osnovni Makroikonomicheski Pokazateli i Pokazateli na Darzhavnoto Obshtestveno Osigouryavane. NOI (National Social Security Institute).

[http://www.noi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/pokazateli/2013%20Dinam%20pokazateli%203%20trim_06%2001%202014-TG%20\(1\).pdf](http://www.noi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/pokazateli/2013%20Dinam%20pokazateli%203%20trim_06%2001%202014-TG%20(1).pdf).

* For the period from 1st January 2013 till 30th September 2013.

** As of 30th September 2013.

3. Concluzii. Dezvoltarea echilibrată a modelului bulgar de asigurări sociale, într-o mare măsură, depinde de impozitarea veniturilor la fiecare etapă de securitate socială. Modificările precise în considerațiile fiscale de securitate socială pot contribui, firește, la realizarea stabilității financiare dorite în acest sistem.

3. Conclusions. The balanced development of Bulgarian multi-pillar insurance model also depends on the regime of taxation at each stage of the insurance process. Thoughtful, precise, and well-targeted changes in the tax treatment of social insurance can naturally contribute to achieving the desired financial stability of the insurance system.

Eventualele modificări în modul de impozitare, de contribuții sau plăți colectate cu scopul acumulării în continuare a resurselor bugetare (inclusiv fonduri de protecție socială) vor spori rolul și importanța formelor publice de protecție socială ca fundații de bază a securității sociale în contextul realităților din Bulgaria. Astfel de propuneri, cu toate acestea, cu greu pot fi văzute ca soluții originale, de succes și acceptabile pentru problemele financiare complexe ale sistemului de securitate socială și, în cea mai mică măsură, pe fundalul bunurilor și veniturilor insuficiente, care caracterizează cea mai mare parte a societății bulgare.

Soluțiile de durată pentru problemele financiare, de securitate socială, din cadrul relațiilor liberalizate de securitate socială, desigur, trebuie căutate prin dezvoltarea altor forme de protecție socială.

În acest sens, atenția se concentrează, în mod firesc, pe capacitățile de modelare necesare comportamentului economic al persoanelor fizice și al întreprinderilor, inclusiv prin considerarea taxei de participare a acestora la formarea și distribuirea fondului de asigurări sociale. Acest lucru poate fi realizat nu prin extinderea unei game suficient de bogate de facilități fiscale, înregistrate în legislația fiscală din Bulgaria, cât prin realizarea unor rezultate socioeconomice evidente. Una din opțiunile disponibile privind transformarea abordării pasive, promovate până în prezent de regimul fiscal într-o abordare proactivă în vederea influențării asigurării sociale, este legată de recunoașterea totală sau parțială a plăților obligatorii de asigurare, defalcate de către persoane fizice sau juridice, ca fiind neimpozabile, cu condiția și doar în cazul participării reale la formele voluntare de securitate socială. O propunere similară, care, în această etapă, rămâne a fi doar o tentativă, are un potențial considerabil pentru a genera suficiente fonduri (financiare) cantitative în vederea atingerii parametrilor doriți în sistemul de asigurare din Bulgaria.

Prospective changes in the taxation regime on contributions and/or benefits paid in order to accumulate additional budgetary resources (including for funding social security events) tend to excessively increase the role and importance of the public form of social security protection as the foundation of social security in Bulgaria. Similar propositions can hardly be viewed as ingenious, efficient, or acceptable solutions to the complex financial problems faced by the insurance system, especially if we bear in mind the severe property and income condition of the majority of Bulgarians.

A sustainable solution of the financial problems faced by social insurance within the context of liberalized insurance relations should rather be the logical sequence of the development of supplementary forms of social security protection. The focus of attention should therefore be on the available potential for modeling relevant economic behaviour in natural persons and companies, including in terms of the tax treatment of their involvement in the processes of forming and allocating the insurance fund. This could be achieved, if not by introducing more tax incentives in addition to those already provided by Bulgarian tax legislation, then by binding those incentives to the real achievement of socio-economic effects. One of the options available for transforming the passive approach demonstrated so far by the taxation regime into a proactive one for influencing social insurance is by binding the right to totally or partially recognise statutory social security contributions made by persons and companies as tax-exempt only in cases where these are really involved in voluntary forms of social security protection. A similar proposal, which at this stage has the character of a tentative idea only, has a considerable capacity to generate sufficient quantitative (and financial) funds for achieving the desired new parameters of the social insurance system in Bulgaria.

Referințe bibliografice / Bibliographic references:

1. ADAMOV, V. et al, *Finansi*. V. Tarnovo, 2012.
2. BÖRSCH-SUPAN, Axel, LÜHRMANN, Melanie. *Prinzipien der Renten – und Pensionsbesteuerung*. Frankfurter Institut, Stiftung Marktwirtschaft und Politik, Kleine Handbibliothek, Band 30, August 2000.
3. BRÄUNINGER, Dieter, WOLGAST, Michael. *Besteuerung der Altersvorsorge: Dringender Reformbedarf*. Deutsche Bank Research, Aktuelle Themen: Nr. 140.
4. GEORGIEV, Zdr.; YORDANOV, Pl. *Teoriya na Sotsialno Osigouryavane*. V. Tarnovo, 2008.
5. HRISTOVA, M. et al. *Ochakvan Koefitsient na Zamestvane ot Vtori Stalb na Pensionnata Sistema v Balgaria*. KFN, Biuletin, 3/2007, p. 4 and further.
6. KATSAROV, Iv. *Teoriya na Obshtestvenoto Osigouryavane*. Chast 1. Svishtov, 1967.
7. SREDKOVA, Kr. *Osigouritelno Pravo*. S., 2008.
8. BECKER, Werner; DEUTSCH, Klaus. *Noch Handlungsbedarf in der individuellen und betrieblichen Altersvorsorge*. Deutsche Bank Research, Aktuelle Themen: Nr. 268.
9. *Demografia, Ikonomika i Sotsialno Osigouryavane. Statisticheski spravochnik*. NOI, 2013.
10. Eurostat. *Ausgaben des Sozialschutzes. Tabellen pro Funktion, aggregierte Leistungen und gruppierte Systeme – in % des BIP*.
11. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=spr_exp_gdp&lang=de
12. Eurostat. *Einnahmen des Sozialschutzes. Tabellen nach Herkunftssektoren und Typen – in % des*

- BIP. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/print.do?print=true>
13. KFN (in English: *Financial Supervision Commission*). <http://www.fsc.bg/Statistika-i-analizi-bg-523>
  14. *Kodeks za Sotsialno Osigouryavane* (in English: *Social Security Code*). SG, No. 110/1999, last amend. SG, No. 1/2014.
  15. MISSOC. *Vergleichenden Tabellen zur sozialen Sicherheit*.
  16. http://www.missoc.org/MISSOC/INFORMATIONBASE/COMPARATIVETABLES/MISSOCDATABASE/comparativeTableSearch_de.jsp
  17. Mitteilung der Kommission an den Rat, das Europaeische Parlament und den Wirtschafts- und Sozialausschuss, Beseitigung der steuerlichen Hemmnisse fuer die grenueberschreitende betriebliche Altersversorgung, Bruessel, den 19.04.2001, KOM (2001) 214.
  18. *Osnovni Makroikonomicheski Pokazатели i Pokazатели na Darzhavnoto Obshtestveno Osigouryavane*. NOI.
  19. [http://www.noi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/pokazатели/2013%20Dinam%20pokazатели%203%20trim_06%2001%202014-TG%20\(1\).pdf](http://www.noi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/pokazатели/2013%20Dinam%20pokazатели%203%20trim_06%2001%202014-TG%20(1).pdf)
  20. *Postanovlenie No. 299 na MS ot 10.11.2011 za Opredelyane Razmera na Liniyata na Bednost za Stranata za 2012* (in English: *Decree No. 299 of the Council of Ministers from 10th Nov 2011 on Determining the Poverty Line for the Country for the Year 2012*). Prom., SG, No. 91 from 18.11.2011.
  21. *Zakon za Danatsite varhu Dohodite na Fizicheskite Litsa* (in English: *Personal Income Tax Act*). SG., No.95/2006, last amend. SG, No.1/2014.
  22. *Zakon za Korporativnoto Podohodno Oblagane* (in English: *Corporate Income Tax Act*). SG, No.105/2006, last amend. SG, No.1/2014.

ESTIMAREA GRADULUI DE EFICIENȚĂ A MECANISMULUI DE FINANȚARE A SISTEMULUI DE SĂNĂTATE

*Dr. conf. univ. Victoria GANEA
Drd. Cristina COPĂCEANU, ASEM*

În prezentul articol sunt scoase în evidență anumite aspecte ale eficientizării mecanismului de finanțare a sistemului de sănătate din Republica Moldova. În acest context, au fost supuși analizei indicatorii de bază caracteristici finanțării sistemului de sănătate, ceea ce a asigurat posibilitatea formulării unor concluzii și soluții de valoare.

Cuvinte-cheie: *eficiența mecanismului de finanțare, cheltuieli pentru sănătate, asigurări obligatorii de asistență medicală, grad de eficiență.*

JEL: G 31, G 32, G 38, G 39

Introducere. Ocrotirea sănătății, la fel ca și alte domenii (educația, apărarea sau protecția socială), este de o importanță deosebită, fiind în același timp și un domeniu productiv, care necesită un volum semnificativ de resurse, o cantitate mare de servicii, precum și întreaga populație în calitate de consumator.

Efforturile îndreptate spre menținerea sănătății omului nu sunt considerate cheltuieli, ci o investiție sigură în dezvoltarea umană care, în viitor, va genera efecte vizibile. Însă pentru a obține o eficiență maximă, aceste investiții nu se pot limita doar la sectorul medical propriu-zis. Efectul sinergic scontat nu se poate produce decât atunci când acestea din urmă vor constitui investiții complexe în sănătate, bine axate și susținute, luându-se în considerație multitudinea de factori ce influențează sănătatea populației, inclusiv a celor care se regăsesc în afara sistemului medical și a competenței personalului medical. Astfel, investițiile în educație, infrastructură, protecția mediului, în locuințe etc. trebuie să însoțească investițiile în sectorul de sănătate [17].

Eficiența mecanismului de finanțare a sistemului de sănătate trebuie privită atât prin prisma intereselor CNAM, a asiguraților, cât și a intereselor economiei naționale. Pentru CNAM asigurările medicale sunt cu atât mai eficiente, cu cât sumele alocate pentru finanțarea cheltuielilor din sistemul medico-sanitar (plata efectivă pentru însănătoșirea bolnavilor și, în general, a cheltuielilor administrativ-gospodărești) sunt mai mari. În opinia noastră, mecanismele de finanțare ar trebui să redistribuie resursele, pentru a satisface cerințele sistemului de sănătate, să reducă impedimentele financiare și să asigure protecția împotriva riscului financiar, să utilizeze serviciile medicale ținând cont de sursele financiare disponibile. De asemenea, toate acestea ar trebui să ofere stimulente pentru organizarea și furnizarea eficientă a serviciilor medicale.

ESTIMATION OF THE DEGREE OF EFFICIENCY OF THE FINANCING MECHANISM OF THE HEALTH SYSTEM

*Victoria GANEA, Assoc. Prof., PhD,
Cristina COPACEANU, PhD student,
Academy of Economic Studies of Moldova*

The article highlights certain aspects of the efficiency of the financing mechanism of the health system in Republic of Moldova. In this context, the basic indicators of financing of the health system were analysed, which made possible the formulation of some conclusions and solutions.

Key words: *effectiveness of the financing mechanism, expenditure on health, compulsory medical insurance, degree of efficiency.*

JEL: G 31, G32, G38, G39.

Introduction. Health care, as well as other areas (education, social protection or defence), is an area of special importance, while being a productive sector that requires a significant amount of resources, a large amount of services, as well as the entire population as a consumer.

Efforts directed towards maintenance of human health are not expenses, they are considered a safe investment in human development that will generate noticeable effects in the future. However, to get maximum efficiency, these investments cannot be limited only to the medical sector. Synergistically provided effect can be produced only when these will constitute complex investments in health, well-focused and sustained, taking into account the multitude of factors that influence the population's health, including those that lie outside the medical system's and medical staff's competence. Thus, investments in education, infrastructure, environmental protection, etc. must accompany the investments in the health sector [17].

The effectiveness of the health system's financing mechanism must be regarded in the light of the interests of NHIC, insured persons and interests of the national economy. For NHIC medical insurances are more effective, as the amounts allocated for financing the expenditure in the medical-sanitary system (the payment for patients' recovery and in general for administrative-household spending) are higher. In the author's opinion the financing mechanisms should redistribute resources to meet the requirements of the health care system, to reduce the financial impediments and to ensure protection against financial risk, to use the medical services, taking into consideration the financial sources available. Also, these mechanisms should provide incentives for the Organization and provision of health services.

În vederea eficientizării procesului de finanțare a sistemului ocrotirii sănătății al RM, am demarat o analiză comparativă a indicatorilor de bază privind finanțarea sistemului de sănătate, urmărind gradul de eficiență a finanțării. Indicatorii de bază privind cheltuielile ocrotirii sănătății din RM, în perioada 2000 – 2012, sunt prezentați în tabelul 1.

In order to optimise the financing of the health care system in the Republic of Moldova, the author initiated a comparative analysis of the basic indicators of financing the health system, pursuing the degree of efficiency of the financing. The basic indicators of health costs in the Republic of Moldova for the period 2000-2012 are presented in table 1.

Tabelul 1 / Table 1

**Indicatorii de bază privind cheltuielile ocrotirii sănătății în perioada anilor 2000 – 2012 /
Basic indicators relating to health care costs during the years 2000-2012**

Indicatori / Indicators	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Cheltuieli totale de sănătate, mil lei / Total expenditure on health, million lei	2716,4	3448,2	5815,0	7185,0	7931,5	8394,8	8343,4	9346,8
Cheltuielile totale de sănătate în % față de PIB / Total expenditure on health as % of GDP	8,5	9,2	10,9	11,4	12,5	11,7	10,2	10,6
Cheltuielile publice pentru sănătate, mil lei / Public expenditure for health, million lei	1339,2	1572,4	2628,4	3391,3	3846,8	3996,5	4259,6	4749,8
Cheltuielile publice pentru sănătate în % față de PIB / Public health expenditure in % of GDP	4,2	4,2	4,9	5,4	6,4	5,6	5,2	5,4
Cheltuielile publice pentru sănătate în total cheltuieli publice, % / Public expenditure on health care in relation to total public expenditure, %	11,9	11,3	11,7	13	14,1	13,6	13,3	13,9
Cheltuielile publice pentru sănătate în % față de cheltuielile totale pentru sănătate / Public health expenditure in % of total expenditure on health	49,3	45,6	45,2	47,2	48,5	47,6	51,1	50,8
Cheltuielile din surse externe în % față de cheltuielile totale pentru sănătate / Expenditure from external sources reported to total health expenses, %	3,1	4,6	4,3	4,4	6,4	7,7	4,2	5,4

Sursa: Elaborat de autori în baza [1] / Source: elaborated by the authors based on [1]

Conform datelor prezentate în tabelul 1, se observă că cheltuielile totale pentru sănătate, în anul 2012, constituie 9 346,8 mil. lei, cu 1 003,4 mil lei mai mult decât anul 2011 și de 3 ori mai mare comparativ cu anul 2005. Bugetul consolidat al ocrotirii sănătății în 2012 a constituit 4 749,8 mil. lei, deci cu 490,2 mil. lei mai mult față de bugetul anului 2011. Acest fapt este evaluat ca pozitiv, căci majorarea anuală a cheltuielilor pentru sectorul sănătății asigură acoperirea tot mai amplă a necesităților populației. Observăm că bugetul ocrotirii sănătății reflectă o majorare semnificativă a resurselor financiare, ceea ce ne vorbește despre faptul că introducerea asigurărilor obligatorii de asistență medicală în RM a permis redefinirea mecanismelor de finanțare, redirecționarea resurselor financiare spre sectorul sănătății, trecerea la un nou model de relații între actorii implicați în acest proces și, nu în ultimul rând, According to the data presented in table 1 we observe, that the total expenditure on health in 2012 is 9346,8 million lei, with 1003,4 million lei more than in 2011 and 3 times more in comparison with 2005. The consolidated health care budget in the year 2012 was 4 749,8 million lei, with 490,2 million lei more compared to the budget of the year 2011. This is evaluated as positive, because the annual increase in spending on the health sector provides wider coverage of the needs of the population. We observe that the health care budget reflects a significant increase in financial resources, which illustrates about the fact that the introduction of compulsory health insurances in Republic of Moldova has made it possible to redefine the financing mechanisms, forwarding of financial resources to the health sector, the transition to a new model of relationships between the actors involved in

revitalizarea sistemului de protecție a sănătății, afectat în perioada de tranziție a țării către economia de piață.

După cum se poate observa în tabelul 2, bugetul public pentru ocrotirea sănătății în anul 2012 constituie 4 749,8 mil. lei. Resursele financiare destinate finanțării sistemului ocrotirii sănătății sunt transferate în Fondul Obligatoriu de Asistență Medicală în ponderea cea mai semnificativă. Astfel, în 2012, acestea au constituit 83,2% din totalul resurselor. Contribuția bugetului de stat, în 2012, a fost de 15,1%, în creștere cu 1,8% comparativ cu anul 2011. CNAM în 2012 a gestionat 83,2% din cheltuielile publice pentru sănătate, iar ponderea acestor cheltuieli a crescut cu 7,4 puncte procentuale față de 2008. Cheltuielile efectuate din bugetul de stat, cu excepția transferurilor în FAOAM pentru cele 14 categorii de persoane asigurate de Guvern, sunt destinate finanțării programelor naționale și dotării IMS publice republicane, al căror fondator este Ministerul Sănătății [2, p.24].

the process and not the last, reviving the health care system, which had been adversely affected in the country's transition period to a market economy.

As it can be seen from table 2, the public budget for health care in the year 2012 is 4 749,8 million lei. The financial resources intended for the financing of the health care system are transferred to the Compulsory Health Insurance Fund (CHIF) in the most significant weight, so in 2012 they amounted to 83,2% of total resources. The contribution of the State budget in 2012 was 15,1%, increasing by 1.8% compared to the year 2011. NHIC in 2012 managed 83,2% of public expenditure for health care, and the share of these expenditures has increased by 7.4 percentage points compared with 2008. Expenditure from the State budget, except in the case of transfers in CHIF for the 14 categories of persons insured by the Government, are intended for the financing of national programmes and for equipping republican medical public institution, whose founder is the Ministry of Health [2, p. 24].

Tabelul 2 / Table 2

**Structura bugetului ocrotirii sănătății în perioada 2005 – 2012 /
Structure of the health care budget in the period 2005-2012**

Anii / Years Indicatori / Indicators	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	Bugetul public pentru ocrotirea sănătății / Public budget for health care	1571,8	2111,8	2686,3	3392,9	3846,8	3996,5	4259,6
<i>inclusiv în % / inclusive in %</i>								
Bugetul de Stat / State budget	27,0	25,6	24,4	19,8	18,3	12,9	13,3	15,1
Fondul Obligatoriu de Asistență Medicală / Mandatory Medical Fund	70,5	70,3	72,1	75,8	79,8	84,3	84,9	83,2
Bugetul Unităților Administrativ-Teritoriale / Budget of Administrative Territorial Units	2,5	4,1	3,5	4,4	1,9	2,9	1,8	1,7

Sursa: Elaborat de autori în baza [1,3,4] / **Source:** Elaborated by authors based on [1, 3, 4]

Deci, după cum am menționat, ponderea, în cuantumul resurselor financiare destinate sistemului de sănătate, o deține bugetul de stat. Contribuabilii principali în formarea fondurilor sunt: statul, angajatorii și angajații economic activi, precum și persoanele fizice, care desfășoară activități economice independente. Statul plătește pentru întreaga populație neangajată în câmpul muncii și înregistrată oficial. Dar rămân și grupuri de populație neacoperite de către sistemul de asigurări. De aceea, în pofida statutului de asigurări obligatorii, acoperirea populației cu asigurări rămâne totuși incompletă. Experiența existentă denotă faptul că acest lucru e dificil de reglementat și verificat, iar procentul asigurărilor medicale procurate independent e foarte mic [5, p.17].

So, as we mentioned in the funds for financing the health system, the share is held by the State budget from the amount of financial resources for the health system. The main contributors of funds are: the State, employers and economically active employees, and persons who are engaged in economic activities. The State pays for the entire unemployed and officially recorded population. But there remain population groups not covered by the insurance system. These groups are part of the population who are economically inactive and/or engaged in informal economic occupations. That is why, despite the status of compulsory insurance, the coverage of the population with insurance still remains incomplete. Existing experience shows that this thing is difficult to regulate and to check, and the percentage of medical insurance purchased independently is very small [5, p. 17].

În Moldova există două surse principale de venituri pentru sănătate, și anume: fondurile obligatorii de asistență medicală, formate din banii de la bugetul de stat. Astfel, în figura 1, este reflectată evoluția cheltuielilor publice pentru sănătate, raportate la PIB, în perioada 2000 – 2012.

In the Republic of Moldova there are two main sources of income for health, namely the mandatory funds for medical assistance, consisting of money from the State budget. Thus, in Fig. 1 is reflected the evolution of public expenditure for health and share of GDP for the period 2000 to 2012.

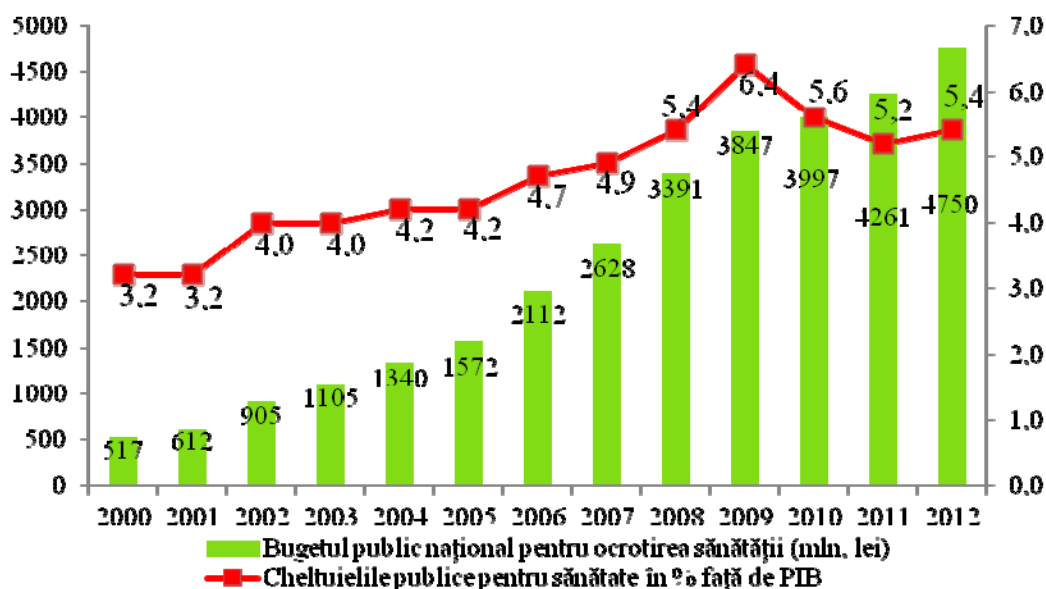

Figura 1. Evoluția cheltuielilor publice pentru sănătate raportate la PIB /
Figure 1. The evolution of public expenditure for health and their reporting to the GDP
for the period 2000 to 2012

Sursa: Elaborat de autor în baza [1,6,7,8,9,10,11,12,13] /

Source: elaborated by authors based on [1, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13]

Astfel, dacă în anul 2000 volumul cheltuielilor publice raportate la PIB constituia 3,2%, apoi în 2012 acesta constituia 5,4%, sau cu 2,2% mai mult decât în 2000. Majorarea semnificativă de 2,2% vorbește despre faptul că investiții în sănătate se fac. Este de menționat faptul că cele mai importante investiții s-au făcut în anul 2009, când raportul cheltuielilor publice față de PIB constituia 6,4%. Actualmente, nu este cunoscut gradul de eficiență a utilizării investițiilor în sistemul de sănătate – cauză care poate spori riscul ineficienței finanțării sistemului de sănătate și, ca urmare, asistența medicală acordată populației va fi insuficientă.

Luând în considerație faptul că resursele financiare destinate finanțării sistemului ocrotirii sănătății sunt gestionate în marea lor majoritate de CNAM, ne-am propus să analizăm ritmul de creștere a veniturilor FOAM în perioada 2009-2012.

Thus, if public spending in 2000 reported to GDP was 3.2%, then in 2012 it is 5.4%, or 2.2% more than in 2000. While the significant increase of 2.2% testifies that investments in health are made, it should be noted that the most significant investments took place in 2009, when the ratio of public expenditure to GDP was 6.4 per cent. At present, the degree of efficiency of investments in the health care system is unknown, because that may increase the risk of inefficient financing of the health care system, and as a result we will have a health care failure granted to the population.

Taking into consideration the fact that the financial resources intended for the financing of the health care system are managed in the vast majority by the NHIC, we intend to analyse the growth of incomes of the CHIF for the period 2009-2012

Tabelul 3 / Table 3

Analiza ritmului de creștere a veniturilor Fondurilor Obligatorii de Asistență Medicală în perioada 2009-2012 / Analysis of growth of incomes of the Compulsory Health Insurance Fund for the period 2009-2012

Indicatori / Indicators	Anul 2009, mii lei / Year 2009, thousands lei	Anul 2010, mii lei / Year 2010, thousands lei	Anul 2011, mii lei / Year 2011, thousands lei	Anul 2012, mii lei / Year 2012, thousands lei	Ritmul de creștere,% / The pace of growth,%			
					2010/ 2009	2011/ 2010	2012/ 2011	2012/ 2009
Venituri, total / Total income, inclusiv: / including:	2878942,1	3424449,1	3636598,1	3870030,8	118,95	106,19	106,42	134,42
Primele de asigurare obligatorie pentru asistență medicală, în mărime procentuală / Premiums of mandatory medical insurance, in percentages	1338151,9	1446277,4	1576229,7	1723201,8	108,08	108,98	109,32	128,77
Primele de asigurare obligatorie pentru asistență medicală, în sumă fixă / Premiums of medical health insurance, in the fixed amount	38466,1	40389,5	59845,6	74289,1	105,00	148,17	124,13	193,13
Alte venituri / Other incomes	45511,1	11206,8	16095,3	29303,4	24,62	143,62	182,06	64,39
<i>inclusiv: / including:</i>								
dobânzi / Interests	44458,5	10049,8	13588,7	26788,2	22,60	135,21	197,13	60,25
alte venituri / Other incomes	25,1	147,0	109,9	135,6	585,66	74,76	123,38	540,24
amenzi și sancțiuni / Fines and penalties	1027,5	1010,0	2396,7	2379,6	98,29	237,30	99,29	231,59
Transferuri de la bugetul de stat / Transfers from the State budget	1456640,0	1926400,0	1983300,0	2042539,1	132,25	102,95	102,99	140,22
Transferuri de la bugetul de stat pentru compensarea veniturilor ratate / Transfers from State budget to compensate the missed incomes	173,0	175,4	1127,5	697,4	101,39	642,82	61,85	403,12
Granturi interne / externe / Internal / external grants	-	-	-	-	-	-	-	-

Sursa: Elaborat de autor în baza [1,2] **Source:** elaborated by the authors based on [1,2]

Bazându-ne pe datele prezentate în tabelul 3, conchidem că rata generală de creștere a veniturilor în anul 2012 față de anul 2009 a fost de 134,42%, ceea ce vorbește despre o creștere a veniturilor fondurilor obligatorii de asistență medicală cu 15,47%. O tendință similară se observă și la nivelul primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală, în mărime procentuală și în sumă fixă. Astfel, primele de asigurare obligatorie de asistență medicală, în mărime procentuală, au crescut în anul 2012 față de anul 2009 cu 20,69%, iar primele de asigurare obligatorie de asistență medicală în sumă fixă – cu 88,13%. La fel,

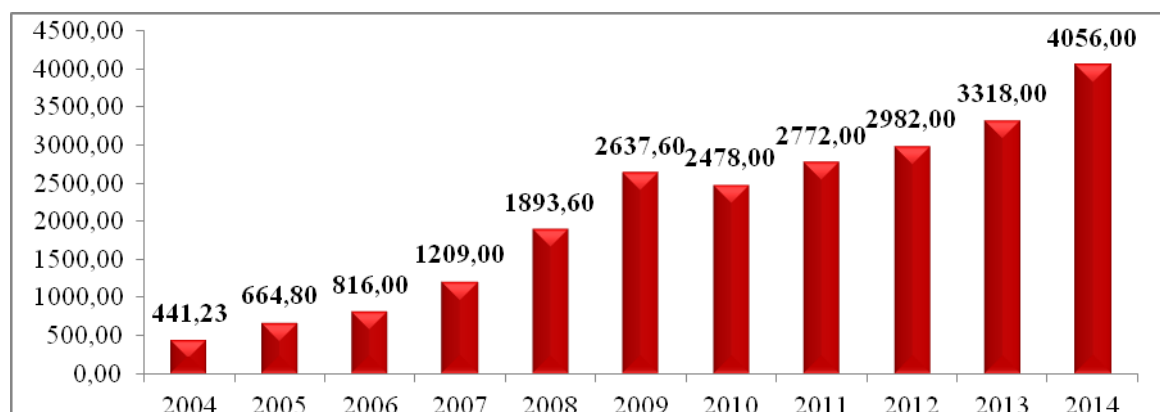
Based on the data presented in table 3, we conclude that overall growth rate of incomes in 2012 compared to the year 2009 was 134,42%, which speaks about the incomes growth of the CHIF with 15.47%. A similar trend is also observed in the premiums of mandatory medical insurance, in percentages and in the premiums of mandatory medical insurance, in the fixed amount. Thus, premiums of mandatory medical insurance, in percentages, had increased in 2012 compared to the year 2009 with 20,69%, and premiums of mandatory medical insurance, in the fixed amount with 88,13%. Likewise, other incomes (interest, fines

alte venituri (dobânzi, amenzi și sancțiuni) s-au majorat cu 37,65%, de asemenea, și transferurile de la bugetul de stat au înregistrat o creștere nesemnificativă în mărime de 7,97%, în anul 2012, comparativ cu anul 2009. Mărimea primei de AOAM se stabilește anual prin legea fondurilor AOAM. Aceste mărimi, atât în sumă fixă, cât și procentuală, au evoluat pe parcursul anilor 2004-2012, fiind în corelație directă cu evoluția economiei naționale. Veniturile fondurilor AOAM se constituie din primele de AOAM achitate de contribuabili, transferuri de la bugetul de stat și alte venituri (amenzi și sancțiuni administrative, dobânzi bancare etc.). Prima de AOAM reprezintă o sumă fixă sau o contribuție procentuală la salariu și la alte recompense, pe care contribuabilul este obligat să o plătească în fondurile AOAM pentru preluarea riscului de îmbolnăvire.

Pornind de la aceste precizări, menționăm și o evoluție a primei de asigurări obligatorii de asistență medicală în sumă fixă (lei) în perioada 2004 – 2014, care este reprezentată și poate fi urmărită în figura 2.

and penalties) increased with 37,65% and transfers from the State budget, have experienced an insignificant increase in the size of 7,97% in 2012 compared with 2009. The size of premiums of mandatory health insurance is annually determined by the mandatory health insurance law funds. These indicators, both in fixed amount and percentage, have evolved over the years 2004-2012, being in direct correlation with the development of the national economy. The incomes of AOAM funds consist of mandatory health insurance premiums paid by the taxpayers, the transfers from the State budget and other incomes (fines and administrative penalties, interest, etc.). The premium of mandatory health insurance represents a fixed amount or a percentage contribution to salary and to other rewards, which the taxpayer is required to pay in the mandatory health insurance funds for taking on the risk of illness.

In conclusion, we mention and an evolution of the premiums of mandatory medical insurance, in the fixed amount (lei) in the period 2004-2014, is represented and can be tracked in Figure 2.

Figura 2.4. Dinamica primei de asigurări obligatorii de asistență medicală în sumă fixă (lei) în perioada anilor 2004 – 2013 / Figure 2. The dynamics of premiums of mandatory medical insurance, in the fixed amount (lei) in the period 2004-2013

Sursa: Elaborat de autori în baza [14,15,16] / Source: elaborated by the authors based on [14, 15, 16]

Conform datelor din figura 2, constatăm că, în anul 2013, prima de asigurare obligatorie de asistență medicală în sumă fixă, achitată de persoanele fizice, a constituit 3 318,00 lei – cu 336,00 lei mai mult comparativ cu anul 2012. Conform Legii fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală pe anul 2012 nr. 251 din 08.11.2012, prima de asigurare obligatorie de asistență medicală în mărime procentuală, achitată proporțional de angajator și angajat, a fost stabilită în 2013 în mărime de 7% și este cu 1% mai mare comparativ cu anul 2008, cu 2% mai mare comparativ cu anul 2007 și cu 3% mai mare comparativ cu primii trei ani de funcționare a asigurărilor obligatorii în medicină (2004-2006). Menționăm că, în perioada 2009-2013, prima de asigurare obligatorie de asistență medicală în mărime procentuală achitată proporțional de angajator și

According to data from Figure 2, we note that in 2013 the mandatory medical insurance, in the fixed amount paid by individuals constituted 3 318,00 lei, 336,00 lei more compared to the year 2012. According to the law of obligatory medical insurance for the year 2012 No. 251 from 08.11.2012, the premium of mandatory medical insurance, in percentages, proportionally paid by the employer and employee were established in 2013 in the size of 7%, which is with 1% higher compared to 2008, with 2% higher than in 2007 and with 3% higher compared to the first three years of operation of the compulsory medical insurance (2004-2006). We mention that during the years 2009-2013 the premium of mandatory medical insurance, in percentages, proportionally paid by the employer and employee were established and maintained in the

angajat s-a stabilit și menținut în mărime de 7%. În anul 2014, prima de asigurare obligatorie de asistență medicală s-a fixat în mărime de 8%, majorarea fiind influențată de situația economică a țării, precum și de încasările la buget.

Generalizând reflecțiile expuse anterior, s-au dedus aspectele de bază de care ar trebui să țină cont statul în vederea constituirii unui mecanism eficient îndreptat spre susținerea sistemului de sănătate:

- corespunderea mecanismului de finanțare, a instrumentelor, metodelor, criteriilor și principiilor de finanțare cu condițiile actuale economice din țară;
- racordarea mecanismului financiar de susținere a sistemului de sănătate la interesele economice ale prestatorilor serviciilor medicale, care să contribuie la satisfacerea necesităților populației;
- majorarea primei de asigurare obligatorii de asistență medicală în mărime procentuală, achitată proporțional de angajator și angajat, ținând cont de venitul țării pe cap de locuitor.

Concluzii. În baza celor relatate, constatăm că gradul de eficiență a mecanismului de finanțare a sistemului de sănătate din RM rămâne la un nivel destul de redus în momentul actual, fapt ce provoacă riscuri majore vizavi de procesul de finanțare a sistemului de sănătate. De asemenea, vom menționa că cheltuielile sistemului sanitar au fost, în mod tradițional, scăzute, în comparație cu media europeană și chiar a fostelor țări socialiste.

amount of 7%. In the year 2014 the premium of mandatory medical insurance was established in the amount of 8%, the increase being influenced by the country's economic situation and by the income budget.

Generalizing the above reflections, we deduct the basic aspects which should be taken into account by the State to establish an efficient mechanism aimed to support the health system:

- To adapt the financing mechanism, the tools, the methodologies, the criteria and the principles for financing to current economic conditions in the country;
- The adjustment of the financial mechanism of support of the health system to the economic interests of the providers of medical services, which contribute to meeting the needs of the population;
- The increase of the premium of mandatory medical insurance, in percentages, proportionally paid by the employer and employee, taking into account the country's income per capita.

In **conclusion**, we note that the degree of efficiency of the financing mechanism of the health system is still at a fairly low level at present, which causes major risks in the financing process of the health system. Equally, we must mention that expenditure on the health system has traditionally been low in comparison with the European average, even of former socialist countries.

Referințe bibliografice / Bibliographic references:

1. Publicație statistică „Ocrotirea Sănătății în Republica Moldova” Chișinău, 2013.
2. OPRUNENCO, AL., POPA, A., GHERGHELEGIU, E., *Investigarea transparenței și eficienței economice a utilizării fondurilor Companiei Naționale de Asigurări în Medicină*. Expert Grup, Chișinău 2011.
3. Raport privind activitatea Companiei Naționale de Asigurări în Medicină în anii 2009, 2010, 2011, 2012.
4. Regulamentul cu privire la modul de constituire și administrare a fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală, (aprobat prin HG Republicii Moldova nr. 594 din 14 mai 2002), Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 66-68, 2002.
5. MEREUȚA, I. *Algoritmul modelării managementului financiar al sistemului sănătății la nivel macroeconomic*/ Mereuța I., Ețco C., Lupu S., In: Info-Med, 2003, nr. 1, p. 17-21.
6. Cadrul Bugetar pe Termen Mediu 2007-2009.
7. Cadrul Bugetar pe Termen Mediu 2008-2010.
8. Cadrul Bugetar pe Termen Mediu 2009-2011.
9. Cadrul Bugetar pe Termen Mediu 2010-2012.
10. Cadrul Bugetar pe Termen Mediu 2011-2013.
11. Cadrul Bugetar pe Termen Mediu 2012-2014.
12. Cadrul Bugetar pe Termen Mediu 2013-2015.
13. Cheltuielile pentru ocrotirea sănătății din bugetul consolidat. Instituțiile medicale. <http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=198&> (ultima vizită: 10.02.2014).
14. Legea fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală pe anul 2013, nr. 251 din 08.11.2012, Monitorul Oficial nr. 248-251/814 din 07.12.2012.
15. Legea fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală pentru anii 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012.
16. Legea fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală pentru anul 2014.
17. Politica Națională de Sănătate a Republicii Moldova anii 2007-2021.

PROPUNERI ÎN VEDEREA MĂRIII INFLUENȚEI POLITICII MONETAR-CREDITARE ASUPRA CREȘTERII ECONOMICE

*Dr. conf. cercetător Vladimir CUCIREVII,
INCE*

Pentru evaluarea eficienței politicii monetare și de credit în domeniul creditării sectorului real, este necesar de analizat solvabilitatea băncilor comerciale, inclusiv suficiența activelor și profitului sistemului bancar, precum și performanțele și lacunele politicii monetare și de credit care influențează eficiența creditării sectorului real. Prezentul articol conține o analiză în dinamică a capitalului, activelor și profitului sistemului bancar, adică a indicatorilor care influențează nemijlocit lichiditatea băncilor și potențialul lor de creditare a sectorului real.

Analiza efectuată permite unele concluzii și propuneri referitoare la lacunele sistemului bancar existent și depistarea direcțiilor de eficientizare a politicii monetare și de credit privind reducerea dobânzilor la creditele acordate persoanelor fizice și juridice care ar putea contribui la creșterea economică.

***Cuvinte-cheie:** capitalul normativ, activele, creditele nefavorabile, reduceri pentru pierderi, credite compromise.*

JEL: E5, E51, E52

Introducere. Luând în considerație noile realități macroeconomice, sarcinile principale și prioritățile politicii monetare și de credit trebuie să constea în contractarea inflației prin reglementarea eficientă a ofertei de monedă și, de asemenea, în stimularea activității de creditare a băncilor. În afară de aceasta, este necesar de a continua activitatea pentru prevenirea riscurilor și precondițiilor, ce au adus la criza financiară din anii 2008-2009.

Primul trimestru al anului 2010 se caracterizează printr-o creștere rapidă a inflației anuale până la nivelul de 8,1%, în fond, din cauza șocurilor provocate de prețurile la resursele energetice, de prețurile reglementate și de volatilitatea cursului de schimb al valutei naționale. Anticipând prompt presiunile inflaționiste, BNM a majorat rata de bază, de la 5,0% la 7,0%, în primele luni ale aceluiași an. În iulie 2011, BNM a majorat rata de bază aplicată la principalele operațiuni de politică monetară cu 1,0 p. p., de la 8,0 la 9%. Această decizie viza atenuarea anticipărilor inflaționiste, ca urmare a creșterii consumului gospodăriilor casnice, survenită în urma creșterii venitului disponibil din salarii al populației.

Deoarece situația pe piața valutară internă a fost echilibrată, nu au fost necesare intervențiile BNM. În 2011, a fost consemnată o temperare a ritmurilor de creștere, iar în 2012, se constată o dinamică descendentă

PROPOSALS TO INCREASE THE INFLUENCE OF MONETARY AND CREDIT POLICY ON ECONOMIC GROWTH

*Vladimir CUCIREVII, PhD, associate
researcher, NIER*

In order to evaluate the efficiency of the monetary and credit policy to the crediting of the real sector, it is necessary to analyze the solvency of commercial banks, which includes the assets sufficiency and profit of the banking system, as well as performances and lacks of the monetary-credit policy that influence the efficiency of the real sector crediting. The article includes a dynamic analysis of the capital, assets and profit of the banking system, meaning of the indicators that influence the banks liquidity and their potential to credit the real sector.

The analysis made allows making some conclusions and proposals regarding the shortcomings of the existing banking system and finding the direction to make efficient the monetary-credit policy on the decrease of interests for credits for legal entities and economic agents that would contribute to the economic growth.

***Key words:** regulatory capital, assets, unfavorable loans, allowances for losses, compromised credits.*

JEL: E5, E51, E52

Introduction. Taking into account the new macroeconomic realities, the core tasks and priorities of monetary-credit policy must contract the inflation by efficient regulation of the money supply, and also to stimulate the bank lending activity. In addition, it is necessary to continue to prevent the risks and preconditions, which led to the appearance of the financial crisis from 2008-2009.

The first quarter of 2010 was characterized by a rapid increase in annual inflation up to 8.1%, mainly due to shocks caused by energy prices, regulated prices and exchange rate volatility of the national currency. Anticipating in a prompt way the inflationary pressures, the NBM increased its base rate from 5.0% to 7.0% in the first months of the year. In July 2011 the NBM increased the base rate applied to the main monetary policy operations by 1.0 percentage points, from 8.0 to 9%. This decision aimed to mitigate the inflationary expectations, due to rising household consumption growth occurred as a result of the growth of the household disposable income from wages.

As the situation on the domestic exchange market was balanced, interventions from the NBM were not necessary. In 2011, there was a marked slowdown in the pace of growth, and in 2012 there is a downside and a more accentuated dynamic of them. In the late 2010, specifically on January 2011, the

mai accentuată a acestora. La sfârșitul anului 2010, mai exact în luna ianuarie 2011, nivelul minim al rezervelor obligatorii a fost majorat de la 8,0% la 11,0% din volumul depozitelor atrase, astfel intensificându-se combaterea inflației.

În 2012, mecanismul rezervelor obligatorii a continuat să exercite funcția de control monetar în strânsă corelație cu cea de gestionare a lichidității de către BNM. Menținerea normei de constituire a rezervelor obligatorii la nivelul de 14%, din baza de calcul, a fost motivată prin pasivitatea pieței monetare interbancare.

1. Creșterea capitalului în sistemul bancar.

Criza financiar-economică mondială a afectat puternic și sistemul bancar din Republica Moldova. Majoritatea băncilor comerciale, în 2009, s-au ales cu pierderi substanțiale. Cel mai mult a avut de suferit BCR, care a pierdut 300 mil. lei, BCA Eximbank – 58 mil. lei, BCA Unibank – 45 mil. lei, BCA Procentbank – 35 mil. lei.

Creșterea capitalului normativ de gradul 1, în perioada 2010-2012, a fost determinată de obținerea de către bancă a veniturilor și efectuării unor emisiuni noi de acțiuni. Descreșterea capitalului de gradul 1, în anul 2012, a fost determinată de majorarea ratei calculate, dar nerezervate, a reducerilor, pentru pierderi la active și angajamente condiționate, cu 977,2 mil. lei sau 61,1%, care se exclud din calculul capitalului de gradul 1.

Capitalul normativ total, la începutul lui 2012, în comparație cu 2011, s-a micșorat cu 510,1 mil. lei (6,8%).

Conform Regulamentului cu privire la suficiența capitalului ponderat de risc, începând cu 31 decembrie 2010 cuantumul capitalului social a fost stabilit să fie în mărime de 100,0 mil. lei. La 31 decembrie 2010, la toate băncile, capitalul social corespundea cuantumului necesar. În 2011, capitalul minim social a fost stabilit de BNM la nivelul de 150 mil. lei.

Este necesar de accentuat că, deși exista tendința pozitivă de creștere a capitalului de gradul 1 al băncilor, problema sporirii volumului capitalului și îmbunătățirii calității lui, în scopul asigurării stabilității financiare, rămâne prioritară. Pe parcursul anilor 2009-2012, nivelul capitalizării sistemului bancar al Republicii Moldova indica un raport pozitiv al capitalului normativ față de Produsul Intern Brut, adică de 9,2% minim și de 11,4% maxim (tabelul 1).

În anul 2009, pierderile sistemului bancar au constituit 179,4 mil. lei. Înregistrarea pierderilor pe sistem a fost determinată de pierderile suportate de unele bănci din cauza efectuării defalcărilor la reduceri pentru acoperirea pierderilor la activele aferente dobânzilor și reflectării în pierderi a activelor materiale achiziționate în schimbul rambursării creditelor. Ținând cont de faptul că în 2009 sistemul bancar a înregistrat pierderi în sumă de 179,4 mil. lei, rentabilitatea activelor și cea a capitalului acționar au avut valori negative, la finele anului, de -0,4% și -2,1%, respectiv.

Aceste evoluții se explică prin trecerea la pierderi a creditelor care nu au fost rambursate de către clienți. În octombrie 2009, portofoliile de credite

minimum level of mandatory reserves was increased from 8.0% to 11.0% from the volume of received deposits, thus intensifying the fight against inflation.

In 2012 the mechanism of mandatory reserves continued to exercise the monetary control function which is closely correlated with the liquidity management by the NBM. Maintaining the rule of required reserves at 14% of the base of counting was motivated by the passivity of the inter-banking monetary market.

1. Capital growth in the banking system. The global financial-economic crisis has also hit the banking system of the Republic of Moldova. Most commercial banks had substantial losses in 2009. Mostly suffered BCR – losing 300 million MDL, BCA Eximbank – 58 million MDL, BCA Unibank – 45 million MDL, BCA Procentbank – 35 million MDL.

Growth of the regulatory capital of the 1st degree in 2010-2012 was determined by obtaining by the bank of income and performance of emission of shares. The decrease of capital of the 1st degree in 2012 was due to the increase of calculated but not reserved size, of the allowance for losses on assets and contingent liabilities with 977.2 million MDL or 61.1%, which are excluded from the calculation of the capital of the 1st degree.

Total regulatory capital compared with the beginning of 2012 compared to 2011 decreased by 510.1 million MDL (6.8%).

According to the Regulation on risk-weighted capital adequacy since December 31, 2010, the amount of social capital is determined in the amount of 100.0 million MDL. On December 31, 2010, the social capital from all banks corresponded to the fixed amount. In 2011 the minimum social capital was set by NBM at 150 million MDL.

It should be emphasized that, notwithstanding the positive trend of increasing banks' capital of the 1st degree, the problem of increasing the volume of capital and improving its quality in order to ensure the financial stability remains a primary action. During the years 2009-2012, the capitalization level of the banking system shows a positive relation between regulatory capital and GDP in an amount of 9.2 % minimum and 11.4% maximum (table 1).

In 2009, the banking system losses were 179.4 million MDL. Recording system losses was due to losses incurred by some banks because making deductions for losses in order to cover losses at assets related to interests and reflection to losses of material assets acquired in exchange for loan repayment. Given that in 2009 the banking system losses amounting to 179.4 million MDL, return on assets and return on equity were negative at the end of the year (-0.4 %) and (-2.1%), respectively.

These developments can be explained by the shift to credit losses that have not been reimbursed by customers. In October 2009, loan portfolios

la 12 din cele 15 bănci operante s-au diminuat. Veniturile băncilor, pe parcursul anului 2010, au provenit, în special, din activitatea de bază a băncilor (investiții în activele generatoare de dobândă). Respectiv, veniturile aferente dobânzilor au constituit 3551,1 mil. lei, sau 69,4% din totalul de venituri.

decreased at 12 of the 15 active banks. The banks' income in 2010 came mainly from the core business of banks (investments in interest-bearing assets). Accordingly, interest income amounted to 3551.1 million MDL, or 69.4% of the total revenues.

Tabelul 1 / Table 1

Dinamica capitalului sistemului bancar al Republicii Moldova, în perioada 2009-2012 (mil. lei) / Dynamics of the banking capital system of the Republic of Moldova in 2009-2012, million MDL

Indicatorii / Indicators	31/12/2009	31/12/2010	31/12/2011	31/12.2012	2012/2009, %
Capitalul normativ total / Total regulatory capital	6552,6	6839,5	7530,3	7020,2	107
Capitalul de gradul 1 / Capital of 1st degree	6426,4	6726,9	7483,0	6924,0	108
Capitalul normativ/PIB / Regulatory capital / GDP	10,8	9,5	9,2	11,4	124
Suficiența capitalului (≥12),% / Capital sufficiency (≥12),%	32,28	30,11	30,1	24,4	81
Cota investițiilor străine în capitalul băncilor, % / Share of foreign investments in banks, %	77,61	76,96	74,0	71,7	-5,91 p. p.
CNT al 5 bănci cu cel mai mare capital/total, % / TRC of 5 banks with the biggest capital / total, %	63,23	62,45	62,4	66,5	+3,27 p. p.
Rentabilitatea activelor,% / Return on assets,%	-0,4	0,5	2,0	1,1	+0,7 p. p.
Rentabilitatea capitalului acționar, % / Return on equity,%	-2,1	3,0	11,5	5,6	+7,7 p. p.

Sursa: Rapoartele anuale ale BNM, 2011, 2012 / Source: Annual reports of NBM, 2011, 2012

Cheltuielile aferente dobânzilor au scăzut esențial – cu 1025,9 mil. lei, ca urmare a micșorării ratei dobânzii la depozite. Totodată, pe parcursul anului, a fost înregistrată creșterea cheltuielilor neafere dobânzilor – cu 420,9 mil. lei, sau cu 20,7%. De asemenea, s-au diminuat defalcările la capitolul reduceri pentru pierderi la activele aferente dobânzilor – cu 160,9 mil. lei, sau cu 14,4%. Toate acestea au contribuit la faptul că sistemul bancar a obținut un venit net de 219,1 mil. lei față de pierderile de 179,4 mil. lei înregistrate în 2009. Rentabilitatea activelor și rentabilitatea capitalului acționar, la 31.12.2010, au constituit respectiv 0,5% și 3,0%, în comparație cu valorile negative (-0,4)% și (-2,1)% consemnate, în 2009.

Interest expense decreased essentially to 1025.9 million MDL as a result of lowering the interest rate on deposits. Also, during the year there was recorded an increase of non-interest expenses by 420.9 million MDL, or 20.7%. Also, there decreased the deductions for losses on interest assets to 160.9 million MDL, or by 14.4%. All these contributed to the banking system to obtain a net income of 219.1 million MDL related to 179.4 million MDL loss recorded in 2009. Return on assets and return on equity on 31.12.2010 were respectively 0.5% and 3.0% compared to negative values (-0.4)% and (-2.1)% recorded in 2009.

Media suficienței capitalului ponderat de risc pe sistem este situată în continuare la un nivel înalt, alcătuind 30,1% (nivelul minim necesar fiind de 12%). Reducerea acestuia cu 2,0 p. p. față de finele anului 2009 vadește o avansare a băncilor în valorificarea potențialului lor de efectuare a operațiilor de credit, fără a-și afecta siguranța financiară.

The average of the risk-weighted capital adequacy on the system is still located at a high level and constituted 30.1% (the minimum is 12%). Its reduction by 2.0 pp compared to end of 2009 shows a progression of banks in making use of their potential of credit operations, without prejudice to their financial security.

Media suficienței capitalului ponderat de risc pe sistem, la 31 decembrie 2011 (raportul dintre valoarea capitalului normativ total și activele ponderate la risc pe sistem), se menținea în continuare la un nivel înalt – 28,5%.

Average of the risk-weighted capital adequacy on system on December 31, 2011 (the ratio of total regulatory capital and risk-weighted assets on the system) is still maintained at a high level –

Diminuarea cu 1,5 p. p., comparativ cu finele anului 2010, s-a produs ca rezultat al creșterii portofoliului de credite.

În perioada analizată, s-a menținut atractivitatea sectorului bancar pentru investitorii străini. Suma investițiilor străine s-a micșorat cu 376,9 mil. lei (17%), iar a investițiilor autohtone – cu 249,8 mil. lei (37,7%).

2. Riscul de credit al băncilor.

În 2011, venitul net pe sistemul bancar a constituit 879,5 mil. lei, majorându-se, comparativ cu anul precedent, cu 691,7 mil. lei (de 4 ori). Redresarea situației se datorează majorării veniturilor aferente dobânzii cu 558,4 mil. lei (15,7%).

În același 2011, rentabilitatea activelor și rentabilitatea capitalului acționar al băncilor licențiate a constituit 2,0% și, respectiv, 11,5%, fiind în creștere față de finele anului precedent cu 1,5 și, respectiv, cu 8,5 p. p. În anul 2012, venitul net în sectorul bancar a constituit 572,6 mil. lei, scăzând față de 2011 cu 233 mil. lei (28,9%). Înrăutățirea situației financiare a fost cauzată de majorarea cheltuielilor cu dobânzi și a cheltuielilor neaferele dobânzilor, precum și de micșorarea veniturilor neaferele dobânzii. Rentabilitatea activelor și cea a capitalului ale băncilor licențiate au înregistrat valoarea de 1,1% și, respectiv, de 5,6%, fiind în descreștere față de finele anului 2011 cu 0,9 p. p. și, respectiv, cu 5,5 p. p.

Sporirea bruscă a riscului de credit a determinat băncile să-și retragă activitatea de creditare și să majoreze semnificativ fondul de risc pentru acoperirea pierderilor din creditele acordate.

Conform datelor BNM, la 31 decembrie 2009, ponderea creditelor nefavorabile (substandard, dubioase și compromise) în totalul creditelor a constituit 16,38%, deci a crescut cu 10,4 p. p. față de sfârșitul anului 2008. Respectiv, ponderea reducerilor pentru pierderi la credite în totalul creditelor s-a majorat cu 4,7 p. p. și, la 31 decembrie 2009, a alcătuit 9,7% (tabelul 2).

Valoarea totală a creditelor compromise, care, în 2009, a fost anulată din contul reducerilor pentru pierderi la credite, a constituit 210,8 mil. lei, iar recuperările la credite – 40,8 mil. lei. Astfel, recuperările au constituit 19,4% din creditele anulate, ceea ce indică necesitatea îmbunătățirii activității băncilor privind rambursarea creditelor problematice, care, ulterior, au fost trecute la pierderi. De menționat că, la 31 decembrie 2008, recuperările din creditele anulate au constituit 44,2%.

În 2010, sectorul bancar și-a revenit din criză, odată cu recuperarea pozițiilor economiei naționale. Portofoliul de credite a crescut cu 3,1 mild. lei, sau cu 13,7%. Volumul creditelor noi acordate a crescut cu 64,5%, comparativ cu anul 2009. Volumul total al depozitelor atrase a crescut cu 3,5 mild. lei sau cu 14,1%. Ponderea creditelor neperformante a scăzut, la finele anului 2010, la 13,3%. Astfel, sectorul bancar a raportat pentru anul 2010 un profit net de 220,0 mil. lei. Unele bănci au înregistrat pierderi și în anul 2010, căci au continuat să-și însănătoșească bilanțurile contabile.

În 2011, ponderea creditelor nefavorabile (substandard, dubioase și compromise) în portofoliul de credite a constituit 10,7%, sau cu 2,6 p. p. mai puțin

28.5%. Decrease by 1.5 pp compared to end of 2010 occurred as a result of the growth of the loan portfolio.

In the analyzed period, the banking sector activity remained attractive to foreign investors. The amount of foreign investment decreased by 376.9 million MDL (17%) and of domestic investment with 249.8 million MDL (37.7%).

2. Credit risk for banks

In 2011, the net banking income amounted to 879.5 million MDL, increasing compared with the previous year with 691.7 million MDL (4 times). Improvement of the situation is due to increase of interest income to 558.4 million MDL (15.7%).

In 2011, return on assets and return on equity of licensed banks amounted to 2% and 11.5%, being in an increase over the year earlier with 1.5 and respectively 8.5 pp. In 2012, net income the banking sector amounted to 572.6 mil MDL, decreasing from 2011 to 233 mil MDL (28.9%). The worsening of the financial situation was caused by higher interest expense and non-interest expenses and non-interest income to decrease. Return on assets and return on equity of licensed banks recorded values of 1.1% and 5.6%, decreasing towards the end of 2011 by 0.9 pp and 5.5 pp respectively.

The sudden increase of credit risk has led banks to withdraw lending activity and significantly increase the risk fund to cover losses from loans.

According to the National Bank of Moldova, on December 31, 2009, the share of bad loans (substandard, doubtful and loss) in total loans accounted for 16.38%: or by 10.4 points higher than at the end of 2008. The weight allowance for loan losses in total loans increased by 4.7 pp; and on December 31, 2009 comprised 9.7% (table 2).

Total value of compromised credits, which were canceled in 2009 and account for losses on loans, amounted to 210.8 million MDL: recoveries on loans – 40.8 million MDL. The recoveries were 19.4% of canceled loans, indicating the need to improve banks' activity on delinquent loan repayment, which was subsequently written off. It is worth noting that on December 31, 2008 recoveries on cancelled loans accounted for 44.2%.

In 2010, the banking sector has recovered from the crisis, together with the recovery of the national economy. The loan portfolio increased with 3.1 billion MDL or by 13.7%. The volume of new loans increased by 64.5% compared with 2009. Total volume of attracted deposits increased by 3.5 billion MDL or by 14.1%. Share of performing loans decreased at the end of 2010 to 13.3%. Thus, the banking sector has reported for 2010 a net profit of 220.0 million MDL. Some banks have recorded losses in 2010 because they continued to get better balance sheets.

In 2011, the share of bad loans (substandard, doubtful and loss) in the loan portfolio was 10.7%, or 2.6 percentage points less than at the end of 2010. So,

comparativ cu finele anului 2010. Respectiv, ponderea reducerilor pentru pierderi la credite în totalul creditelor a alcătuit 7%, diminuându-se cu 1,4 p. p. în raport cu anul 2010.

Tabelul 2 / Table 2

Activele și profitul sistemului bancar în perioada 2009-2012 /
Assets and profits of the banking system in the years 2009-2012

Indicatorii / Indicators	2009	2010	2011	2012	2012/2011, %,p. p.
Active (mil.lei), inclusiv: / Assets (mil MDL) including:	39915,0	42302,9	47707,9	58304,4	122,2
ponderea în PIB, % / Share in GDP, %	66,1	58,9	58,0	66,4	8,4 p. p.
mijloace bănești în numerar / Cash on hand	2155,4	2030,5	1990,9	2468,8	124,0
mijloace bănești datorate de bănci / Money due by banks	1955,8	2368,9	4390,3	4300,0	98,0
mijloace bănești datorate de bănci și mijloace <i>overnigt net</i> / Money due by banks and net overnight means	5468,4	4145,6	3442,3	4114,0	119,5
valori mobiliare nete / Net securities	6071,1	6611,0	6416,9	7000,0	109,1
Credite și <i>leasing</i> financiar net, inclusiv: / Net loans and finance leases, including	20276,8	23429,8	27747,6	34982,3	126,0
credite nefavorabile /total credite, % / Unfavorable loans / total loans, %	16,38	13,33	10,7	14,5	3,8 p. p.
reduceri pentru pierderi la credite / total credite, % / allowance for loan losses / total loans, %	9,73	8,42	7,0	10,7	3,70 p. p.
alte active nete / other net assets	3991,0	3764,9	3719,9	5439,5	146,0
activele totale în PIB,% / total assets in GDP,%	66,5	58,9	57,5	66,4	8,9 p. p.
Portofoliul total de credite în PIB, % / The total portfolio of loans in GDP,%	33,5	35,5	35,9	39,8	3,9 p. p.
ponderea creditelor în total active,% / share of loans in total assets,%	50,8	55,2	58,2	60,0	1,8 p. p.
Total depozite în PIB,% / Total deposits in GDP,%	37,4	40,0	39,3	45,3	6,0 p. p.
Venitul net, mil. lei / Net income, mil MDL	-179,4	220,0	879,7	572,6	-393,2

Sursa: Rapoarte anuale ale BNM: 2009, 2010, 2011, 2012. /

Source: Annual reports of NBM: 2009, 2010, 2011, 2012.

Valoarea totală a creditelor compromise, care a fost anulată în anul 2011 din contul reducerilor pentru pierderi la credite, a constituit 1476,3 mil. lei, totodată, recuperările la credite au înregistrat suma de 419,0 mil. lei. Astfel, recuperările au constituit 28,4% din creditele anulate, ceea ce este cu 20,5 p.p. mai mult comparativ cu finele anului 2010. Însă indicatorul menționat rămâne a fi un nivel scăzut, ceea ce indică necesitatea îmbunătățirii activității băncilor cu privire la rambursarea creditelor care, anterior, au fost trecute la pierderi.

Pe parcursul anului 2012, creditele neperformante în valoare absolută s-au majorat cu 1137,0 milioane lei (28,9%), constituind 5072,3 milioane lei, iar ponderea lor în totalul creditelor s-a majorat cu 1,6 p.p. față de începutul

The total value of compromised credit, which was canceled in 2011 from the account of losses on loans, amounted to 1476.3 million MDL, while credit returns recorded an amount of 419.0 million MDL. The recoveries were 28.4% of canceled loans, which is with 20.5 p. p. more compared to the end of 2010. However, the mentioned indicator remains at a low level, indicating the need to improve banks' activity on the repayment of loans that were previously written off.

During 2012, non-performing loans in absolute terms increased by 1137.0 million MDL (28.9%), representing 5.0723 billion MDL, while their share in total loans increased by 1.6 pp from the beginning of the year, and constituted on December 31, 2012 14.5%.

anului, constituind la 31 decembrie 2012 – 14,5%.

Ponderea reducerilor pentru pierderile de credite în totalul creditelor, la 31 decembrie 2012, a constituit 10,7%, majorându-se comparativ cu începutul anului cu 3,7 p.p. (tabelul 2). De menționat că, reducerile calculate la toate activele și gajamentele condiționale pe sectorul bancar la 31 decembrie 2012 au constituit 4719,3 mil. lei, iar reducerile pentru pierderi din deprecieri formate au constituit 2143,9 mil. lei, diferența înregistrând 2575,4 mil. lei.

Unul dintre indicatorii principali, ce caracterizează starea oricărei instituții sau sistem în întregime, este ritmul de creștere (sau diminuare), a activelor totale în perioada de dare de seamă. Și dacă, pentru o bancă comercială, creșterea activelor totale încă nu este un indicator sigur de încredere și atracție pentru investitori și depunători, apoi, pentru sistemul în întregime, creșterea absolută este un factor pozitiv de dezvoltare.

În perioada de analiză, dinamica activelor în PIB în valoare absolută a fost în creștere. În 2009, creșterea activelor a fost determinată de sporirea obligațiilor băncilor cu 922,3 mil. lei (2,9%), concomitent, s-a diminuat capitalul acționar cu 74,3 mil. lei (1,1%). Creșterea activelor în valoare absolută, în perioada 2010-2013, de asemenea, se explică prin sporirea obligațiilor băncilor și capitalului acționar, dar, totodată, are loc diminuarea ponderii lor în PIB, datorită ritmurilor mai înalte de creștere a ratei PIB în comparație cu rata de creștere a activelor. În 2012, creșterea activelor a fost determinată atât de sporirea datoriiilor cu 8414,1 mil. lei (21, 2%), cât și de majorarea capitalului cu 608,3 mil. lei.

Dinamica activelor a băncilor comerciale este un indicator important pentru comparațiile pe plan internațional. După acest indicator de dezvoltare a sectorului bancar, Republica Moldova nu rămâne în urmă de vecinii săi din Europa Centrală, deoarece raportul dintre activele bancare și produsul intern brut este semnificativ, constituind peste 60%.

Pentru o bancă aparte este mai important nu indicatorul schimbării absolute activelor, ci folosirea lor eficientă. Așa, de exemplu, ponderea înaltă a portofoliului de credite în structura activelor, în mai multe cazuri, dovedește orientarea activității băncii, în special la operațiile de credit. Creșterea pe parcursul ultimilor ani și, parțial, în anul 2012, a volumului de credite (cu 4,0 p. p.), a portofoliului de credite în structura activelor totale de la 50,8%, în 2009, la 60%, în 2012, demonstrează faptul că una din prioritățile acestei perioade a fost creditarea debitorului.

Pe parcursul perioadei 2009-2012 (cu excepția anului 2011) se observă o creștere dinamică a portofoliului de credite în PIB. Ponderea în PIB a creditelor acordate s-a majorat de la 33,5%, în 2009, la 35,5%, în 2010, și la 35,8%, în 2011. Portofoliul de credite, la 31 decembrie 2012, a constituit 34 982,3 mil. lei, majorându-se, în decursul anului 2012, cu 4 375,6 mil. lei (14,3%). În 2012, ponderea în PIB a creditelor a ajuns la 39,8% (tabelul 3).

The share of weight losses of loans in total loans on December 31, 2012 was 10.7%, increasing compared to the beginning of the year with 3.7 pp (table 2). We note that the reductions calculated for all assets and banking conditional commitments on 31 December 2012 amounted to 4719.3 million MDL, and allowances for impairment losses amounted to 2.1439 billion MDL, the difference recording 2.5754 billion MDL.

One of the main indicators that characterize any institution or system in its entirety is growth (decrease) in total assets during the reporting period. And if for a commercial bank the growth of total assets is still not a reliable indicator of trust and attraction of investors and depositors, then for the entirely system absolute growth is a positive factor of development.

During the analysis, the dynamic of asset in absolute value in GDP has been growing. In 2009, asset growth was driven by the increase of banks bonds with 922.3 million MDL (2.9%) concomitantly, the shareholder capital decreased by 74.3 million MDL (1.1%). Absolute increase in assets during 2010-2013 is explained by the increasing the banks' liabilities and equity, but also there takes place the diminishing of their share in GDP, compared to the growth rate of assets. In 2012, assets growth was driven by both increasing the debt by 8414.1 million MDL (21, 2%) and the share of capital increase by 608.3 million MDL.

Dynamics of assets of commercial banks is an important indicator for international comparisons. After the development of the banking sector indicator Moldova does not lag behind its neighbors in Central Europe since the report of bank assets to GDP is significant and represents over 60%.

For a given bank the more important indicator is not that of the absolute change of assets, but that of their effective use. So, for example, the high share of the loan portfolio in the asset structure in many cases proves the orientation of bank's activities especially for bank credit operations. Growth over recent years, and partly in 2012, of the volume of loan portfolio by 4.0 pp, of the structure of the loan portfolio in total assets from 50.8 % in 2009 to 60 % in 2012 determined that one of the priorities in this period was crediting the borrower.

During the years 2009-2012 (except in 2011) there is a dynamic growth of the loan portfolio in GDP. The share of loans in GDP increased from 33.5% in 2009 to 35.5% in 2010 and to 35.8% in 2011. Loan portfolio on December 31, 2012 amounted to 34.9823 billion MDL, increasing during 2012 to 4375.6 million MDL (14.3%). In 2012 the share of loans in GDP increased to 39.8% (table 3).

Tabelul 3 / Table 3

**Dinamica activelor, creditelor și a depozitelor raportate la PIB. % /
Dynamics of assets, loans and deposits reported to GDP. %**

Indicatori / Indicators	2009	2010	2011	2012	2012-2011,p.p.
Active totale în PIB, % / Total assets in GDP, %	66,1	58,9	58,0	66,4	8,4
Portofoliul total de credite în PIB, % / Total portfolio of loans in GDP, %	33,5	35,5	35,8	39,8	4,0
Total depozite în PIB, % / Total deposits in GDP, %	37,4	40,0	39,8	45,3	5,5

Sursa: Rapoartele anuale ale BNM, 2009, 2010, 2011. /

Source: Annual reports of NBM, 2009, 2010, 2011.

Un alt moment este că băncile comerciale din Moldova, sub influența diferitor factori, necesită capitalizări serioase pentru a avea posibilități de a credita sectorul real și de a nu deteriora factorul solvabilității proprii. Toate acestea nu trezesc îndoieli și de aceea sursele de emisie ale BNM în formă de credite pentru refinanțare și alte credite interbancare compensează portofoliul de credite ale băncilor ce contribuie la soluționarea problemei date. Din această cauză, există dilema, apărută în fața sistemului bancar al Republicii Moldova de la începutul crizei financiare: unde, în primul rând, trebuie îndreptate mijloacele financiare – în sectorul real sau în bancar? În opinia noastră, trebuie să se decidă în folosul sistemului bancar.

Pentru menținerea lichidității băncilor, în 2009, BNM a acordat băncilor licențiate credite în sumă de 660,0 mil. lei, soldul acestor credite, la 31 decembrie 2009, fiind de 450,0 mil. lei. În scopul creditării sectorului real al economiei, Banca Națională, în lunile mai și august 2009, a deschis băncilor linii de credit pe termen de un an în sumă de 960 mil. lei. La finele anului, soldul creditelor acordate pentru creditarea sectorului real al economiei a constituit 798,0 mil. lei. Creditele menționate au fost alocate de către bănci primordial în ramurile industriei și comerțului (42,2%), agriculturii și industriei alimentare (circa 33,6%), precum și industriei energetice și combustibilului (circa 14,1%).

Creditele pentru menținerea lichidității băncilor și pentru creditarea sectorului real al economiei au fost acordate cu rata de bază a BNM – variabilă în perioada acțiunii contractelor de credit, care, pe parcursul anului, s-a diminuat de la 11,0 la 5% anual.

În 2010, în condițiile persistenței unui exces sporit de lichiditate, BNM a ieșit din poziția de creditor net în raport cu sistemul bancar stabilit în 2009. În vederea sprijinirii politicii economice generale a statului și ținând cont de solicitarea resurselor de credit de către unele bănci, în 2010, BNM a continuat alocarea resurselor de credit în scopul creditării agenților economici din sectorul real al economiei. Suma integrală a liniilor de credit, acordate băncilor de către BNM în anul de referință, a constituit 615,3 mil. lei.

Pe parcursul primelor patru luni ale anului 2011, BNM a continuat alocarea resurselor creditoare băncilor în scopul creditării agenților economici din sectorul real al economiei, suma acestora constituind 7,2 mil. lei. Conform

Another point is that commercial banks from Moldova, under the influence of various factors, require serious capitalization to have opportunities to lend to the real sector and factor damaging their solvency requirements. All these do not raise doubts, and because of this, the emission sources of the NBM in the form of refinancing loans and other interbank loans compensate the credit portfolio of banks that contribute to solving this problem. That is why the dilemma that stood in front of the banking system from the beginning of the financial crisis, which should be directed primarily funds to the real sector or banking, must be decided in favor of the banking system.

To maintain liquidity of banks, in 2009 NBM granted loans to licensed banks amounting to 660.0 million MDL, the balance of these loans on December 31, totaled 450.0 million. In order to credit the real sector of the economy, NBM in May, August 2009 opened bank credit lines within one year amounted to 960 million MDL. At the end, the balance of loans for lending the real sector of the economy was 798.0 million MDL. The mentioned loans were allocated by banks primarily for industries and trade (42.2%), agriculture and food industry (about 33.6%), and fuel and energy industry (about 14.1%).

Credits to maintain the liquidity of banks and to credit the real sector of the economy have been granted with the NBM base rate, variable for the period of action of credit contracts, which during the year decreased from 11.0 to 5% annually.

In 2010, with the persistence of an excess of increased liquidity, NBM got out from a net creditor position in relation to the banking system established in 2009. In order to support the general economic policy of the state and taking into account the request by some banks for credit resources, in 2010 the Bank continued lending resource allocation to credit economic agents in the real sector of the economy. The full amount of the credit lines granted by NBM in the reference year was 615.3 million MDL.

During the first four months of 2011, the Bank continued allocation of credit resources of banks to credit operators in the real sector of the economy, their

condițiilor contractului, până în august 2011, băncile au achitat, în termenele stabilite, creditele obținute în anii precedenți cu destinația menținută – suma rambursabilă constituind 457,7 mil. lei.

Sub influența unui exces sporit de lichiditate, în 2012, activitatea de creditare a BNM poate fi caracterizată drept una secundară, rolul principal, analogic anului 2011, continuând să revină operațiilor de sterilizare.

Creditele BNM și creditele interbancare sunt partea componentă a activelor lichide și, alături de depozitele persoanelor fizice și juridice, valorile mobiliare lichide determină solvabilitatea băncii (coeficientul de acoperire). Dacă în 2008, în totalul activelor lichide a sistemului bancar, ponderea creditelor și împrumuturilor interbancare alcătuia 14,4%, apoi în 2009 – an de criză – ponderea lor a crescut la 26,7%.

În perioada 2010-2012, se observă o creștere a activelor lichide, activele lichide, în anul 2010, sau diminuat (în raport cu anul 2009) cu 5,4%. În 2011, se observă aceeași tendință de scădere a lor, din cauză că, în această perioadă, are loc un proces de înviore a economiei țării, precum și creșterea ponderii altor elemente componente ale activelor pentru depozitele, valorilor mobiliare lichide.

Aceste „infuzii” a surselor centralizate, într-o anumită măsură, au compensat ieșirile din sistemul bancar a mijloacelor de depozit și împrumuturilor, dar, pe de altă parte, au îmbunătățit capacitatea băncilor de a acorda, conform situației de criză, credite sectorului real.

sum representing 7.2 million MDL. Under the terms of the contract, until August 2011, banks paid within the deadlines credits earned in previous years with the maintained intention – refundable amount representing 457.7 million MDL.

Under the influence of an excess of increased liquidity, in 2012 the lending activity of the NBM can be characterized as a secondary one, the main role continuing to have the sterilization operations.

The NBM loans and interbank loans are part of liquid assets together with the deposits of individuals and businesses, liquid securities determining the bank solvency (coverage ratio). In 2008, the total liquid assets of the banking system and interbank lending loans made up 14.4% and in 2009, the year of crisis, their share rose to 26.7%.

During 2010-2012, a rise of liquid assets is observed, liquid assets in 2010 decreased compared to 2009 with 5.4%. In 2011, the same tendency of their decrease is observed, because in this period there is a process of recovery of the economy and increasing the share of other components of assets as deposits, liquid securities.

These "infusions" of centralized sources to some extent offset the outflows from the banking system deposit and loan funds, but on the other hand have improved the ability of banks to grant loans under the crisis adequately to the real sector.

Tabelul 4 / Table 4

Activele lichide ale sistemului bancar al Republicii Moldova, mil. lei / Liquid assets of the banking system of Moldova, mil MDL

Componentele activelor / Components of assets	2008	2009	2010	2011	2012	2012/2008, %
Numerar și metale prețioase / Cash and precious metals	1872,5	2179,3	1994,3	1990,3	2470,9	132,0
Depozite la BNM / NBM deposits	6046,0	3044,9	2979,5	5136,2	5971,3	98,8
Valori mobiliare lichide / Liquid securities	2338,7	5968,8	6058,4	6300	7370,6	315,2
Credite și împrumuturi interbancare / Interbank loans and borrowings	1726,6	4080,8	3414,9	2397,0	3351,6	194,1
Total active lichide / Total liquid assets	11983,8	15273,7	14447,1	15825,0	19164,6	159,9

Sursa: Rapoartele anuale ale BNM 2011, 2012 / **Source:** Annual reports of NBM 2011, 2012

Dar, prin mecanismul refinanțării băncilor, este imposibil de a majora eficiența acțiunilor în cazurile de urgență apărute la începutul crizei. Majorarea refinanțării băncilor, în anii de analiză, a contribuit puțin la capitalizarea băncilor, și unele dintre ele, fiind la pragul solvabilității normative, au fost incapabile să majoreze creditarea sectorului real.

Prin urmare, începutul crizei financiare din anul 2008 adevărește indisponibilitatea instituțională a mecanismului de emisie în condițiile de funcționare provocate de criză, dar, parțial, contribuie la realizarea măsurilor anticriză în Republica Moldova.

În afară de mecanismul de emisie, un rol important în asigurarea exercitării influenței politicii

But through the mechanism of banks refinance is not available to increase the effectiveness of actions under emergency cases that were formed at the beginning of the crisis. The increase in the banks' refinancing in the analysis years, least contributed to the capitalization of banks, and some of them being at the legal solvency threshold were unable to increase lending to the real sector.

Therefore, the beginning of financial crisis in 2008 testifies the institutional unavailability of the emission mechanism in the operating conditions caused by the crisis, but also partly contributes to the anti-crisis measures in Moldova.

Besides the emission mechanism, an important

monetare și de credit asupra dezvoltării economice și a stabilității cursului de schimb îi revine mecanismului de creditare ca o componentă a acestei politici. Deși, mecanismul de emisie contribuie la majorarea (diminuarea) ritmurilor și volumelor creșterii masei monetare pentru asigurarea creșterii economice și stoparea inflației în limitele prevăzute, doar măsurile anticriză înseși nu garantează atingerea acestor scopuri.

Dar în canalul creditor de transmitere, în afară de sectorul refinanțării băncilor, există sectorul microeconomic, prin care se realizează influența finală a tuturor impulsurilor monetare, ce sunt îndreptate în sectorul real din contul tuturor genurilor de resurse de credit: emisiunea centralizată, emisiunea descentralizată a băncilor comerciale și fondurilor mobilizate pe piața monetară. Asupra acestui sector, de asemenea, pot avea impact riscurile, care deformează impulsurile monetare și diminuează acțiunile politicii monetare și de credit.

În primul rând, trebuie constatat faptul că influența pozitivă a politicii monetare și de credit asupra dezvoltării economice și stabilitatea prețurilor prin mecanismul creditor se atinge stabil, ceea ce contribuie la dezvoltarea în bilanț a relațiilor de creditare a băncilor cu agenții economici. Numai în aceste condiții, băncile, pe de o parte, pot asigura financiar dezvoltarea dinamică a economiei, iar din altă parte – pot optimiza riscurile ca o premisă necesară stabilității lor și creșterii încrederii clienților în activitatea acestora. În caz contrar creditarea băncilor se poate transforma într-un mecanism de dereglare a pieței monetare, de formare a cererii solvabile excesive, de stabilizare a prețurilor și apariție a altor disproporții în sfera monetară și de credit, ce va influența negativ dezvoltarea economică.

După cum se vede din tabelul 5, creditarea bancară a rezidenților R.Moldova s-a dezvoltat în perioada 2009-2012 cu ritmuri optime. Ca rezultat, atașamentele de creditare a băncilor au crescut de 1,46 ori. Asigurarea creditării producției (capitalizarea PIB) s-a majorat de la 33,5%, în 2009, la 39,8%, în 2012, ceea ce este prea puțin pentru a lărgi relațiile de creditare în economie și de a stimula substanțial cu credite creșterea economică. Ritmurile de creștere a Produsului Intern Brut coincid cu creșterea volumului creditelor în economie, fapt care dovedește o tendință optimă, dar pentru a lărgi relațiile de creditare în economie și pentru a majora contribuția stimuloare a creditului la creșterea economică, este necesar de a majora ponderea creditului în PIB.

Analiza efectuată arată că ponderea activelor băncilor în PIB (50-60%) este o mărime medie, la fel și ponderea creditelor în totalul activelor (50-60%), rata acestor parametri influențează direct nivelul de creditare a economiei, care, în prezent, poate fi caracterizat ca nesatisfăcător pentru asigurarea creșterii economice. Există unele disproporții în ce

role in ensuring the influence of monetary-credit policy to the economic development and exchange rate stability lies on the lending mechanism as part of the policy side. Although the emission mechanism contributes to the increase (decrease) of rates and growth volumes of money supply to assure the economic growth and stop inflation within the specific limits, but these measures by themselves do not guarantee the achievement of these goals.

But in the transmission lending channel, in addition to the refinancing of banks is the microeconomic sector, through which there is realized the final influence of all monetary impulses that are moving to the real sector from the account of all credit resources: central emission, decentralized emission of commercial banks and funds from the monetary market. In this sector, may also act risks that distort monetary impulses and reduce monetary-credit policy actions, influence on price stability and economic growth. This gives grounds for cautious both sectors of the transmission lending channel in their unit as a whole crediting mechanism of the monetary-credit policy.

Firstly, it must be noted that the positive influence of monetary-credit policy on the economic development and price stability through the crediting mechanism is stable achieved, that contributes to the development in the balance of lending relationships of banks with economic agents. Only after these conditions banks, from one side, may provide financially the dynamic economic growth, and the other side, optimize the risk that necessary prerequisite of its stability and raising customers' confidence in their work. Without these results lending banks can turn into a money market disruption mechanism, formation of an excessive solvent demand, abuse of price stability and the emergence of other disparities in the monetary and credit area which adversely affects the economic development.

As shown in Table 5, bank lending for residents of Moldova developed during the period 2009-2012 with optimal rates, as a result, the credit attachments of banks increased by 1.46 times. Credit insurance of production (GDP capitalization) increased during this period from 35.5% in 2010 to 39.8% in 2012 which is too little to expand lending relationships in the economy and substantially boost with loans the economic growth. Growth rates of GDP coincided with the growth of loans in the economy which proves an optimal trend, but to expand lending relationships in the economy and to increase the stimulating influence of the credit to the economic growth is necessary to increase the share of credit in GDP.

Analysis showed that the share of bank assets in GDP (50-60%) is an average size, so the share of loans in total assets (50-60%), the rate of these parameters directly influence the level of lending to the economy which currently can be characterized as unsatisfactory for economic growth. There is some disparity in the

privește repartizarea surselor de credit între diferite sfere ale economiei, ce au adus la depășirea creditării de către sectorul corporativ a sectorului gospodăriilor casnice. Dacă, în 2012, ritmul creditării gospodăriilor casnice descrește cu 37,1% față de anul 2009, apoi cel al creditării corporațiilor crește cu 21,5%.

Dacă am lua în seamă că PIB nominal s-a majorat, în anul 2012 față de anul 2009, cu 46%, iar creditarea populației s-a diminuat cu 37,1%, apoi devine evidentă concluzia că în R.Moldova au existat temeiuri obiective pentru mărirea atașamentelor de credit în sfera consumului, ce ar fi dus la majorarea cererii la mărfuri și produse alimentare, ceea ce ar fi influențat pozitiv creșterea economică.

distribution of credit resources between the different spheres of the economy, which has brought to the increase of crediting of the corporate sector in the race compared to households. In 2012 the household lending rate decreased with 37.1% in comparison with 2009, and corporate lending increased by 21.5%.

If we take into account that the nominal GDP increased in 2012 compared to 2009 by 46% and lending to households declined by 37.1%, then it becomes obvious the conclusion that in Moldova there were objective basis to increase credit attachments in the consumption sphere that would have led to a higher demand for goods and food but it would be a positive influence on economic growth.

Tabelul 5 / Table 5

Disproporțiile în sfera creditului bancar, care s-au creat în anii 2009-2012, (creștere față de anul precedent,%) / Disproportions in the sphere of bank credit, which were created in the years 2009-2012 (increase related to the previous year, %)

Indicatori / Indicators	2009	2010	2011	2012	Schimbări în perioada (2012-2009), % / Changes during the period (2012-2009), %
1. Ritmurile de creștere a soldurilor creditelor bancare a rezidenților, în total, inclusiv: / Growth rates of bank credit balances of residents in total, including:					
Populație / Population	-4,9	112,7	115,0	116,1	111,2
Instituții nefinanciare și financiare nemonetare / Non-monetary financial and non-financial institutions	-8,2	185,4	107,8	-28,9	-37,1
	-4,3	146,7	116,7	125,8	121,5
2. Ritmurile de creștere a creditării bancare - / Growth rates of bank lending -					
în valută națională / in national currency	-10,7	152,5	110,6	123,7	113,0
în valută străină / in foreign currency	105,0	179,0	121,1	112,8	7,8
3. Ritmurile de creștere a creditelor pe termen scurt; / Growth rates of short-term loans;					
Ritmurile de creștere a creditelor pe termen mediu și lung. / Growth rates of medium and long term loans.	-15,9	-26,8	-2,5	111,9	96,0
	-1,3	124,1	118,0	116,8	115,5
4. Ritmurile de creștere a masei monetare după agregatul M3 / Growth rates of money supply according to M3 aggregate	103,2	113,4	270,0	120,8	17,6
5. Raportul volumelor a creditului bancar rezidenților la masa monetară (M3) / Residents volume ratio of bank credit to money supply (M3)	73,0	72,6	75,5	72,6	-0,4
6. Raportul volumului creditului bancar la PIB, % / The ratio of bank credit to GDP, %	39,5	37,4	37,6	43,7	4,2

Sursa: Rapoarte anuale a BNM 2011,2012. / Source: Annual reports of NBM 2011, 2012.

După cum se vede din datele tabelului 5, disproporțiile dintre creditele acordate în valută națională și cele în valuta străină nu sunt mari.

As seen from the data in Table 5, disparities between national currency loans and foreign currency loans are not large, foreign currency loans are used for

Creditele în valută străină se folosesc la creditarea exportatorilor. Creditarea agenților economici în valută străină ar putea duce la lărgirea dolarizării economiei, comprimării aceluși sector al circuitului economic care se deservește în valută națională, diminuării cererii de valută națională, activizării exodului de capitaluri împrumutate peste hotar și a altor procese negative, ce nu ar contribui la consolidarea stabilității prețurilor și cursurilor valutare.

O aparentă disproporție constă în aceea că ritmurile de creștere a creditelor acordate pe termen mediu și lung sunt mai mari, decât a creditelor pe termen scurt. În perioada 2009-2012, ritmurile de creștere a creditelor pe termen scurt au fost de 96%, pe când a creditelor pe termen mediu și lung – de 115,5%. Aparent, acest fenomen este binevenit, deoarece creditarea de lungă durată contribuie la majorarea investițiilor în economie, care sunt necesare pentru implementarea tehnologiilor avansate în întreprinderi. Dar această dependență, ca fenomen pozitiv, s-a manifestat în Republica Moldova doar parțial, pentru că cea mai semnificativă parte a obiectelor de creditare pe termen mediu și de lungă durată nu era de proveniență internă, ci externă, fiind importată în Republica Moldova, și era achitată din contul creditelor acordate de bănci.

Nu se observă o disproporție între ritmurile de creștere a soldurilor creditelor bancare a rezidenților și a ritmurilor de creștere a masei monetare M^3 . Ritmurile anuale de creștere a masei monetare M^3 sunt puțin mai mari decât ritmurile de creștere a soldurilor creditelor și nu provoacă pericole.

Prin urmare, se poate trage concluzia, că lichiditatea băncilor a atins parametri optimi și oferă posibilitatea de a forma rezerve pentru creșterea mai rapidă a volumelor creditelor, decât în perioada 2009-2012, fără de pericole serioase, ce ar provoca criza bancară, stabilitatea monedei și a prețurilor. A evita aceste pericole e posibil prin consolidarea cerințelor de capitalizare a băncilor, continuarea unei politici monetare și de credit expansioniste și ridicarea nivelului de monetizare al PIB, crearea condițiilor economice pentru diminuarea riscurilor activității bancare. După cum arată experiența mondială, chiar în țările cu un nivel înalt de creditare bancară a economiei, când volumele de credite ale băncilor devansează volumele PIB, iar raportul dintre masa monetară și creanțele creditoare ale băncilor se menține în folosul primei, și anume masa monetară prevalează datorii de credit. Această situație oferă motive pentru a trage concluzia că, în legătura reciprocă dintre masa monetară și datorii de credit ale băncilor, veriga de sus este masa monetară.

Cercetările efectuate permit tragerea unor **concluzii** pe temeiul eficienței politicii de credit promovate de BNM în perioada 2009 – 2012. Acestea au demonstrat că:

lending the exporters. Lending the economic agents in foreign currency could lead to the widening of the dollarization of the economy, the compression of the sector of economic circuit that serve the national currency, reducing demand for the national currency, activation of exit of borrowed capital abroad and other negative processes that would not help to strengthen the price stability and exchange rates.

An apparent disparity lies in the fact that the growth rates of medium and long term loans are bigger than of short-term loans. During the period 2009-2012 the growth rates of short-term loans were 96 %, while the medium and long term loans 115.5% (Table 5). Apparently, this phenomenon is welcomed, as long-term lending contributes to increased investment in the economy that is necessary to the introduction of advanced technologies in companies. But this dependence as a positive phenomenon manifested in Moldova only partly because the most significant part of the objects of medium and long-term loans, had no domestic origin, but of foreign origin, that has been imported to Moldova and was paid from bank loans.

There is not observed a disproportion between the growth rates of bank credit balances of residents and the growth rate of money supply M_3 . The annual growth of the money supply M_3 is slightly higher than the growth rate of credit balances and causes no danger that the available pool of money at all economic subjects may be insufficient in order to pay all its lending to banks, if it will be needed in a small period of time.

Therefore, the conclusion can be made that banks achieve optimal liquidity and opportunity to form reserves to increase lending volumes faster than the growth rates achieved in the years 2009-2012, without danger of causing serious banking crisis, currency and price stability. To avoid these dangers is possible by strengthening the capitalization requirements of banks, realization of the expansionist lending-monetary policy and raising the level of monetization of GDP, creation of economic conditions for mitigation of the banking activity. As world experience shows, even in countries with high level of bank lending to the economy, when banks loan lending volumes are ahead of GDP volumes, the ratio of broad money and bank loan debt is held for the benefit of the first, namely the monetary mass prevails the total lending debts. This gives reason to conclude that the mutual relationship between money and debt lending to banks, the highest link is money. The relative GDP growth creates favorable conditions for bank lending and the absolute amount of money (by lag aggregate) is the optimal boundary of the attachments credit growth in the economy.

Recent researches allow the **conclusions** on the basis of efficiency of lending policy promoted by NBM during the years 2009-2012:

- deși canalul valutar al mecanismului de emisiuni este supus influenței unor oscilații spontane a concurenței pe piața mondială și, din această cauză este gestionată slab puterea monetară din R.Moldova, canalul creditar nu este supus în mare măsură acestor oscilații, fiind dirijat mai ușor de Banca Centrală. Deoarece instrumentele acestui canal sunt politica refinanțării băncilor comerciale și politica cerințelor de creare a rezervelor obligatorii, există posibilitate de a reduce parcursul surselor de emisiune până la sectorul real al economiei și de a diminua pericolul pierderii balanței marfă – bani, fapt caracteristic și canalului bugetar, și canalului valutar;
- ameliorarea politicii monetare a BNM prin reducerea ratei de bază și diminuarea normei rezervelor obligatorii a avut drept scop micșorarea ratelor dobânzilor de pe piață, și extinderea posibilităților de creditare a sectorului real al economiei. Dar principalele operațiuni de politică monetară, fiind preluate cu întârziere de către piața interbancară a creditelor-depozitelor și de către piața valorilor mobiliare de stat, de multe ori nu au influențat ratele dobânzilor pe termen scurt de pe aceste piețe;
- în perioada 2006 – 2012, în lupta cu inflația, BNM a efectuat o politică monetară și de credit restrânsă, care a provocat diminuarea ritmurilor de creștere a masei monetare. În aceeași perioadă, ritmurile medii anuale de creștere a masei monetare M^3 au constituit 112%, iar ritmul creșterii absolute a masei monetare M^3 , în comparație cu anul de bază 2006, a constituit 1,5. Acestea nu sunt ritmuri mari de creștere a masei monetare, pentru a putea lărgi volumul creditelor în sectorul real;
- deși o identificare corectă a ritmurilor și volumelor de creștere a masei monetare prin mecanismul de emisiune are o importanță mare pentru menținerea ritmurilor creșterii economice și inflației în parametrii prevăzuți. Însă, din cauza influenței diferitor factori endogeni și exogeni, acești parametri nu au fost atinși. Asemenea abateri, în primul rând, pot duce la creșterea inflației, provocând pierderea veniturilor de către agenții economici. Și, în al doilea rând, imperfecțiunea mecanismului de transmisie însuși a politicii monetare și de credit a R.Moldova slăbește influența „impulsurilor monetare” asupra activității de afaceri a agenților economici și, prin urmare, influențează ritmurile de creștere economică și
- although the foreign channel of the broadcast mechanism is under the influence of specter oscillations of competition on the world market and therefore is weakly managed by the monetary power in Moldova, then the crediting channel is not a subject to some extent to these oscillations and is easier controlled by the central bank. Since this channel's instruments are refinance policy of commercial banks and policy of requirements of establishing reserves, it gives a possibility to shorten the path of emission sources over to the real sector of the economy and weaken the threat of losing balance commodity - money that is characteristic for the budget channel and for the currency channel;
- improvement of the NBM monetary policy by reducing the base rate and decrease the required reserves aimed at lowering interest rates from the market, and the expansion of opportunities for lending to the real sector of the economy. But the main monetary policy operations being taken late by the interbank market of deposits and loans and the government securities market, often did not affect short-term interest rates on these markets;
- During the years 2006-2012 in the fight against inflation, NBM conducted a narrow monetary and credit policy that caused the decrease of growth rate of money supply. During this period, the average annual rates of growth of money supply M_3 was 112% and the absolute growth rate of money supply M_3 compared with the base year 2006 was 1.5. These are not high growth rates of money supply in order to expand the volume of loans to the real sector;
- although a correct identification of rates and volumes of monetary supply expansion by the emission mechanism is of great importance for the retention rates of growth and inflation parameters listed, but under the influence of various endogenous and exogenous factors such parameters are not touched. Such deviations may lead primarily to a higher inflation which will cause the loss of revenue by the economic agents. And secondly, imperfection itself of the transmission mechanism of monetary-credit policy of Moldova weakens the influence of "monetary impulses" on the business activity of economic agents and, therefore, influence the pace of economic growth and price stability;
- It should be noted that, despite the positive trend of growth of capital (capital of 1st

- stabilitatea prețurilor;
- trebuie remarcat că, în pofida tendinței pozitive de creștere a capitalului (capitalul de gradul I, capitalul social) al băncilor, problema creșterii volumului capitalului și îmbunătățirii calității lui în vederea asigurării stabilității financiare trebuie soluționată urgent. În prezent, nivelul capitalului sistemului bancar este optim, dar, luând în considerație riscurile legate de înrăutățirea situației creditelor de către unii agenți economici, din cauza stării financiare grave și a altor riscuri legate de atacurile radier, o problemă stringentă rămâne majorarea capitalizării băncilor. Pentru a putea majora portofoliul de credite al băncilor, se cer investiții serioase în activele băncilor, mai cu seamă completarea activelor lichide cu surse din emisiunea acțiunilor, eficientizarea creditelor interbancare și creditelor BNM direcționate pentru susținerea lichidității, procurarea de către bănci a VMS;
  - media suficienței capitalului ponderat de risc, în perioada 2009-2012, se menține la un nivel înalt, în condițiile de existență a unui potențial sporit de creditare. Reducerea acestuia, în anul 2010, cu 2,0 p. p. față de finele anului 2009 vădește o avansare a băncilor în valorificarea potențialului lor de efectuare a operațiilor de credit, fără a-și periclita siguranța financiară. Pe parcursul anilor 2011-2012, media suficienței capitalului ponderat de risc pe sistem se menține la un nivel avansat, iar micile diminuări față de anul precedent denotă orientarea băncilor spre creditarea economiei.

3. Concluzii și propuneri: 1. Este necesar de a elabora mecanisme de asigurare a funcționării eficiente și de a căuta modelul unei dezvoltări stabile a sistemului bancar al Moldovei, orientat la creșterea stabilității financiare și siguranței, de a spori influența pozitivă asupra dezvoltării sectorului real al economiei, ce ar fi capabil să se integreze în spațiul financiar internațional fără amenințarea intereselor naționale. Sunt necesare cercetări în scopul evaluării efectelor condițiilor instituționale asupra dinamicii interacțiunii sectorului real și financiar la nivelul întregii economii naționale. Activitatea organelor de reglementare a politicii monetare și de creditare constituie unul din elementele-cheie de funcționare a instituțiilor financiare în economia de piață;

2. În prezent, canalul de creditare, potrivit specificului său, funcționează datorită susținerii lichidității băncilor comerciale și nu acoperă circulația cu bani decât pe termen scurt, făcând ca influența pieței monetare să fie și mai slabă asupra pieței capitalurilor.

degree, social capital) of banks, the problem of increasing the volume of capital and improving its quality in order to ensure the financial stability remains to be done urgently. Currently, the banking capital is at an optimal level, but given the risks of worsening of credits by some economic agents because of serious financial situation and other risks of raider attacks, the pressing problem remains raising the capitalization of banks. In order to increase the loan portfolio of banks there are required investment in the banks' assets, especially liquid assets complement with sources from actions emission, efficient interbank loans and NBM loans targeted to support liquidity, acquiring of SS by the banks;

- The average of the risk-weighted capital adequacy in the period 2009-2012 is maintained at an increased high level, given the existence of a potential increased lending. Its decrease in 2010 by 2.0 pp compared to the end of 2009 shows a progression of banks making use of their potential credit operations without jeopardizing financial security. During the years 2011-2012 the average of risk-weighted capital adequacy on system remains at a high level, the small decrease from the previous year shows the orientation of banks to the economy lending;

3. Conclusions and proposals:

1. It is necessary to develop mechanisms to ensure the efficient functioning and to search for a stable development model of the Moldovan banking system, aimed at increasing the financial stability and security, to raise the positive influence on the development of the real sector of the economy that would be able to integrate in the international financial space without danger to national interests. Research is needed in order to evaluate the effects of the dynamic interaction of institutional financial sector and the real economy apart. Activity of regulatory bodies of the monetary and credit policy is one of the key elements of financial institutions operating in the market economy;
2. Currently, the crediting channel, according to its specifics, works through liquidity support to banks and covers the use of money over a short period, given the possibility of influencing the money market and capital market less. But Moldova's economy today requires long-term loans, which cannot be provided by the crediting channel of the emission mechanism. In developed economies, these needs are covered by

Dar economia R.Moldova dispune de necesarul de credite pe termen lung, ce nu poate fi prevăzut prin canalul de credite al mecanismului de emisiune. În economiile dezvoltate, aceste necesități sunt acoperite de piețele financiare, care funcționează eficient și creează în mod special instituții de investiții (bănci de dezvoltare, bănci ipotecare, bănci de investiții).

3. Băncile comerciale, primind credite centralizate pentru creditarea sectorului real, nu întotdeauna respectă cerințele prescise de BNM, folosind aceste credite pentru îmbunătățirea lichidității lor. În baza acestora și a altor circumstanțe, este necesar de a crea bănci pentru acordarea de credite investiționale sectorului real, cu rate ale dobânzilor mai mici pentru agenții economici din producție. Mecanismul activității băncii investiționale trebuie să asigure funcționarea stabilă a programelor naționale, mobilizând și alte surse ale investitorilor străini care sunt coproprietari ai băncilor comerciale, ai surselor interne din afacerile private, a surselor de investiții publice.

În calitate de surse principale ale mijloacelor de credit, acumulate de băncile pentru investiții, pot servi:

- mijloacele din realizarea valorilor mobiliare din oferta Ministerului Finanțelor, vânzările VMS de către BNM, mijloacele de la realizarea certificatelor BNM băncilor comerciale. Deci, e vorba de diversificarea instrumentelor BNM pentru acumularea surselor de creditare pentru investiții;
- mijloacele bugetare, acordate pentru anumite programe guvernamentale investiționale;
- mijloacele pentru investiții ale întreprinderilor (uzura) și deducerile din impozitul pe venit direcționate pentru reutilizarea întreprinderilor;
- sursele băncilor comerciale, direcționate conform normativului la investiții pe termen lung;
- mijloacele bănești provenite din privatizarea cotei părți a patrimoniului de stat în capitalurile sociale a băncilor comerciale etc.

4. Sistemul bancar nu contribuie izolat la creșterea economică, dar în coeziune cu sectorul real. De aceea politica monetară și de credit folosind toate canalele sale (bugetar, valutar, creditor) în legătură reciprocă, trebuie să susțină sectoarele economiei naționale cu credite pentru a asigura creșterea economică în fiecare din ele. În sectorul real, prin care se realizează influența finală a tuturor impulsurilor monetare, care se direcționează în sectorul real din contul tuturor genuri de resurse creditare – emisii centralizate, emisii descentralizate a băncilor comerciale și mijloacelor mobilizate pe piața monetară. În acest sector, de asemenea, pot acționa factori, care deformează impulsurile monetare;

5. În sistemul bancar, există destule lichidități pentru a majora ritmurile de creditare a gospodăriilor casnice, adică din sfera consumului, ce ar duce la majorarea cererii de mărfuri și produse alimentare, iar aceasta ar influența pozitiv creșterea economică;

financial markets that work efficiently and create special investment institutions (development banks, mortgage banks, investment banks).

3. Commercial banks receiving centralized credits for crediting the real sector do not always meet the requirements of NBM limitation, use these loans to improve their liquidity, and resulting from this and other circumstances it is necessary to create banks to provide investment credits to the real sector with lower interest rates for economic agents involved in production. Mechanism of investment banking activity must ensure the stable operation of national programs, mobilizing other sources of foreign investors who are co-owners of commercial banks, domestic sources of private businesses, state investment sources.

As main sources of credit means accumulated by the investment banks may be:

- means from the sale of securities from the offer of the Ministry of Finance, sales of SS by the NBM, means from the sale of NBM certificates of commercial banks, thus taking place the diversification of the NBM instruments for accumulation of investment lending sources;
- budgetary resources granted to certain government investment programs;
- means for investments of companies (attrition) and deductions from the income tax directed to re-equipment of the enterprises;
- sources of commercial banks, directed according to norm at long-term investment;
- funds from the privatization of state property share in the social capital of commercial banks, and so on;

4. The banking system, not isolated itself, contributes to the economic growth, but in the cohesion with the real sector. Because of this, monetary and credit policy using all its channels (budget, currency, crediting) in a reciprocal link, must support sectors of the national economy with loans to ensure economic growth in each of them. In the real sector, by which there is realized the final impact of all monetary impulses that are directed to the real sector from the account of all types of credit resources: centralized emissions, decentralized emissions of commercial banks and money mobilized on the monetary market. This sector can also be influenced by factors that distort the monetary impulses;

5. There is enough liquidity in the banking system in order to increase the pace of lending to households, i.e. in the sphere of consumption that would lead to a higher demand for goods and food, but it would have had a positive influence on economic growth;

6. Deoarece lichiditatea băncilor a atins parametrii optimi și oferă posibilitatea de a forma rezerve pentru creșterea volumelor creditelor într-un ritm mai rapid de creștere, atins în perioada 2009-2012, este necesar de majorat ritmurile de creștere a masei monetare, care ar oferi posibilitatea de a diminua rata dobânzii și de a influența benefic creșterea economică din sectorul real.

6. Since the banks liquidity reached the optimum parameters and offers the opportunity to form reserves to increase lending volumes faster than the growth rates achieved in 2009-2012, it is necessary to increase the growth rates of the money supply that would provide the opportunity to mitigate interest rate and will beneficially influence economic growth in the real sector.

Referințe bibliografice / Bibliographic references:

1. *Raportul anual al BNM*, 2012.
2. *Anuarul statistic al Republicii Moldova*, 2012.
3. ISĂRESCU, Mugur. *Probleme ale politicii monetare într-o țară emergentă. Cazul României*. Discurs la Academia Regală de Științe Economice și Financiare, susținut la 21 februarie 2008, Barselona, 2008.
4. СЕРГИЕНКО, Я. В. *Финансы и реальный сектор*, Москва: Финансы и Статистика, 2004, 383 с УДК 330.322.1
5. ДАНИЛЕНКО, А.И. *Фискально-бюджетная и денежно-кредитная политика в Украине: проблемы и пути усиления взаимосвязи*, Монография: Киев, 2010, 451 с. УДК.336.02. 05-044.372 (477).

IMPACTUL NOII ABORDĂRI METODOLOGICE DE CALCUL AL PLĂȚII SERVICIILOR DE INTERMEDIERE FINANCIARĂ INDIRECT MĂSURATE ASUPRA PIB AL UCRAINEI

*Aspirant al studiilor statistice STC,
Dmitrii BILÏK, șef adjunct al Comitetului
de Stat de Statistică al Ucrainei,
Kiev, Ucraina, dbilyk1@ukr.net*

Acest articol analizează bazele metodologice de calcul ale producției de servicii de intermediere financiară indirect măsurate, reflectarea lor în conturi și impactul lor practic asupra volumului produsului intern brut din Ucraina, în 2012.

Cuvinte-cheie: servicii financiare, sistemul conturilor naționale (contabilitatea națională), sectoare instituționale, servicii de intermediere financiară indirect măsurate (SIFIM), rata de bază, PIB.

JEL: E01

Scopul acestui articol constă într-o privire generală asupra bazelor metodologice pentru calculul producției serviciilor de intermediere financiară indirect măsurate (SIFIM) în conformitate cu SCN 2008 și impactul acestora asupra PIB-ului din Ucraina, în 2012. În sistemul, conturilor naționale (SCN), determinarea noțiunii de intermediere financiară a fost discutată de către experți în domeniul conturilor naționale în paginile de literatură de specialitate și la forumuri de-a lungul istoriei contabilității naționale. Astfel, principala caracteristică a serviciilor de intermediere financiară indirect măsurate în conturile naționale este redată în articolul „Нові методологічні підходи розрахунку оплати послуг фінансових посередників у національних рахунках” [1]. Printre oamenii de știință, privind cercetarea și dezvoltarea în acest domeniu, prezintă interes considerabil, îi vom menționa pe D. Molchanova [6], Yu.Ivanova [7], [8]. În lucrarea autoarei Yu.Ivanova „Cu privire la interpretarea activității financiare, în SCN 2008”, sunt analizate principalele principii metodologice de calcul al indicatorilor activității instituțiilor financiare, în special, cei cu referire la:

- banca centrală;
- băncile comerciale și alte instituții financiare care desfășoară activități financiare;
- companiile de asigurări;
- fondurile de pensii private;
- companiile care practică leasingul financiar.

În opinia noastră, o atenție sporită trebuie acordată calculului volumului producției serviciilor de intermediere financiară indirect măsurate și impactului practic al acestuia asupra volumului PIB.

IMPACT ON THE GDP OF UKRAINE OF A NEW METHODOLOGICAL APPROACH OF CALCULATING THE PAYMENT OF FINANCIAL INTERMEDIATION SERVICES INDIRECTLY MEASURED

*D. V. Bilyk, graduate student of statistical
studies (STC studies) Deputy Head of the
State Statistics Committee of Ukraine, Kiev,
Ukraine, dbilyk1@ukr.net*

This article examines the methodological bases of calculation of output of financial intermediation services indirectly measured, their reflection in the accounts and the practical impact on the gross domestic product of Ukraine in 2012.

Key words: financial services, national accounts system, institutional sectors, output of financial intermediation services indirectly measured (FISIM), base rate, GDP.

JEL:E01

The aim of this article consists of presenting an overview of the methodological base for the compilation of FISIM's output, in accordance with SNA 2008, and also its influence on the volume Ukraine's GDP in 2012. In the SNA, the definition of financial intermediation was discussed by experts in the field of national accounts in the pages of special literature and different forums throughout the history of national accounting. Thus, the main characteristic of calculation of output of financial intermediation services indirectly measured in the national accounts can be seen in the article “Нові методологічні підходи розрахунку оплати послуг фінансових посередників у національних рахунках” [1]. Among scientists, the research and development in whom is of considerable interest, can be mentioned D. Molchanova [6] and Yu.Ivanova [7], [8]. In Yu.Ivanova's paper "On the interpretation of financial activity in the SNA 2008" the main methodological principles of calculating the indicators of the activities of financial institutions in the SNA 2008 are analyzed, in particular, those referring to:

- the Central Bank
- commercial banks and other financial institutions engaged in financial activities
- insurance companies
- private pension funds
- companies engaged in financial leasing.

In our opinion, we should pay more attention to the calculation of output of financial intermediation

În conformitate cu SCN 2008, producția SIFIM este realizată de unitățile a două subsectoare instituționale ale sectorului instituțiilor financiare; alte instituții de depozitare, cu excepția Băncii Centrale (S.122), și alți intermediari financiare, cu excepția societăților de asigurare și fondurilor de pensii (S.125), potrivit Clasificatorului Sectoarelor Instituționale din Economie (KSIE) din Ucraina [3], [4]. Producția SIFIM ar trebui calculată pentru credite și depozite, acordate și plasate în instituții financiare, ca diferență între rata reală a dobânzii primite și plătită și rata de bază, care reflectă costul net al mijloacelor împrumutate.

Calculul SIFIM se realizează (după formula):

$$SIFIM = (rL - rr) * yL + (rr - rD) * yD, \quad (1)$$

unde:

yL – soldul creditelor în medie pentru perioada de raportare,

yD – soldul depozitelor în medie pentru perioada de raportare,

rL – rata dobânzii la credite,

rD – rata dobânzii la depozite,

rr – rata dobânzii de bază,

$(rL - rr) * yL$ – SIFIM (pe credite),

$(rr - rD) * yD$ – SIFIM (pe depozite).

Producția SIFIM este repartizată pentru consumul intermediar, consumul final și exporturi [6]. Repartizarea SIFIM-ului pe utilizatori și impactul acestuia asupra PIB-ului și venitului național brut depind de tipul de credite și depozite atrase:

- credite și depozite utilizate de producătorii-piață (de mărfuri destinate pieței) pentru consumul intermediar;
- credite și depozite folosite de gospodăriile populației pentru producere și în scopuri imobiliare.

În astfel de cazuri, SIFIM este inclus în consumul intermediar al producătorilor-piață și nu are niciun impact asupra PIB-ului și venitului național. În cazul în care SIFIM este consumat de producătorii non-piață, acesta este inclus în consumul lor intermediar, provocând concomitent creșterea valorii producției și a indicatorilor corespunzători ai costurilor consumului final. Astfel, PIB-ul și venitul național vor crește odată cu suma SIFIM alocată. În mod similar, vor spori PIB-ul și venitul național al SIFIM consumat de către gospodăriile populației sub formă de consum final (credite de consum).

Comitetul de Stat de Statistică al Ucrainei, în 2012, a efectuat primele calcule ale SIFIM în conformitate cu SCN 2008. Drept sursă de informații pentru calcule au servit datele Băncii Naționale – a Ucrainei și a Comisiei Naționale, care efectuează reglementarea de stat a pieței serviciilor financiare. În tabelul 1, sunt prezentate rezultatele calculului SIFIM pentru anul 2012.

services indirectly measured and its practical impact on GDP.

According to the SNA 2008, the output of FISIM carries units of two institutional subsectors of the financial institutions sector: other depository corporations, except the Central Bank (S.122) and other financial intermediaries, except insurance corporations and nongovernmental pension funds, (S.125) according to the classification of institutional sectors (KICE) of Ukraine [3], [4]. Output of FISIM should be calculated for loans and deposits placed in financial institutions, as well as the difference between the actual rate of interest paid and received and the base rate, which reflects the net cost of borrowing.

FISIM calculation is performed by using the following formula:

$$FISIM = (rL - rr) * yL + (rr - rD) * yD \quad (1)$$

where

yL – average loans balances for the period,

yD – average deposits balances for the period,

rL – interest rate on loans

rD – interest rate on deposits

rr – base rate of interest

$(rL - rr) * yL$ – FISIM (on loans),

$(rr - rD) * yD$ – FISIM (on deposits).

Output of FISIM is allocated to intermediate consumption, final consumption and exports [6]. Allocation of FISIM to users and its impact on GDP and gross national income depends on the type of loans and deposits:

- loans and deposits, which are used for market producers of intermediate consumption;
- loans and deposits, which are used for the production of household and property.

In such cases, FISIM is included in intermediate consumption of market producers and has no impact on GDP and national income. If FISIM consumes non-market producers, it is included in their intermediate consumption, while increasing the value of output and the respective costs for final consumption. Thus, GDP and national income will increase by the amount of the allocation of FISIM. In a similar manner GDP and national income of FISIM consumed by households in the form of final consumption (consumer loans) will increase.

Ukraine's statistics office in 2012 has conducted the first calculations of FISIM according to the SNA 2008 methodology. As sources of information for the calculations served data of the National Bank of Ukraine as well as of the National Commission, which carries out the state regulation of financial services markets. In the table below are listed the results of the calculation of FISIM for the year 2012.

Tabelul 1/ Table 1

SIFIM pentru anul 2012 / FISIM for 2012

(mln.hryvn.) / (mln.hrv.)

COD conform KSIE / Code according to KHEC	Calculul SIFIM pentru anul 2012 / FISIM calculations for 2012	Credite / Loans	Depozite / Deposits	SIFIM / FISIM
		SIFIM la veniturile din dobânzi plătite / FISIM on interest income paid	SIFIM la cheltuielile cu dobânzile plătite / FISIM on interest expenses paid	
	2012	1	2	3=1+2
	Utilizarea SIFIM / Uses of FISIM	21156	11638	32794
	Consumul intermediar / intermediate consumption	12830	7768	20598
S.11	Instituții nefinanciare / Non-financial corporations	11069	6648	17717
S.12	Instituții financiare / Financial corporations	300	301	601
S.13	Sectorul administrației publice / General Government Sector	278	520	798
S.14	Gospodăriile populației / Households	1183	238	1421
S.15	Instituții fără scop lucrativ în serviciul gospodăriilor populației / Non-profit institutions serving households	0	62	62
	Utilizarea finală a gospodăriilor populației / Final consumption of households	8326	3870	12196
	Producția SIFIM / Output of FISIM	21156	11638	32794
	S.122 Alte instituții de depozitare, cu excepția băncii centrale / S.122 Other depository corporations, except the central bank	21031	11624	32655
S.11	Instituții nefinanciare / Non-financial corporations	10958	6648	17606
S.12	Instituții financiare / Financial corporations	300	301	601
S.13	Sectorul administrației publice / General Government Sector	278	520	798
S.14	Gospodăriile populației / Households	9495	4093	13588
S.15	Instituții fără scop lucrativ în serviciul gospodăriilor populației / Non-profit institutions serving households	0	62	62
	S.123 Alți intermediari financiare, cu excepția companiilor de asigurare și fondurilor de pensii nestatale / S.123 Other financial intermediaries, except insurance corporations and nongovernmental pension funds	125	14	139

Sursa: calculat de autor după [10]. / Source: executed by author to [10].

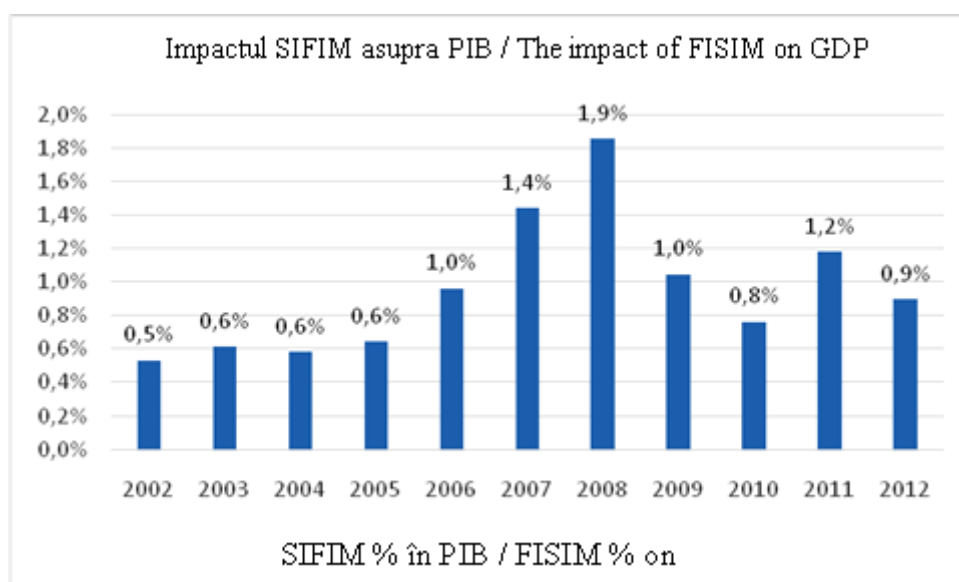
Din tabelul 1, rezultă că volumul total al SIFIM pentru anul 2012 a constituit 32794 milioane de hryvne. Pentru calcularea PIB-ului conform SCN 1993, această sumă ar fi trebuit adăugată la consumul intermediar, dar, conform noii metodologii SCN 2008, suma este distribuită între consumul intermediar, consumul final și exporturi. Conform acestei metodologii, la consumul intermediar se raportează SIFIM din sectorul societăților nefinanciare – 17717 milioane de hryvne, sectorul societăților financiare

From Table 1 results that the total amount of FISIM in 2012 constituted 32794 million hryvni. For the SNA 1993, for the calculation of GDP this amount should be added to the intermediate consumption, but, according to the new methodology of the SNA 2008, it is distributed between the intermediate consumption, final consumption and exports. According to the methodology described above, FISIM for the non-financial corporations' sector is 17717

– 601 milioane de hrivne, iar o parte din SIFIM se atribuie sectorului gospodăriilor populației – 1421 milioane de hrivne. Modificările în metodologia de calcul a SIFIM din aceste sectoare nu afectează nici într-un mod PIB, în timp ce altă parte a SIFIM are un impact asupra PIB-ului. Astfel, SIFIM pentru sectorul administrației publice revin 798 milioane de hrivne, iar pentru sectorul instituțiilor non-profit din serviciul gospodăriilor populației – 62 milioane de hrivne incluse în consumul intermediar, în același timp, ducând la creșterea costurilor și a indicatorilor corespunzători de cheltuieli ale consumului final. De asemenea, se includ separat în consumul intermediar – consumat de gospodăriile populației 12 196 milioane de hrivne, sub forma consumului final. În asemenea mod, din contul schimbării metodologiei de calcul al SIFIM, volumul PIB, în anul 2012, s-a mărit cu 0,9%. Mai mult decât atât, au fost executate calcule în retrospectivă ale SIFIM și influența modificării metodologiei asupra PIB.

million hryvni, for the financial corporations' sector 601 million hryvni refers to intermediate consumption, and part of FISIM for household sector – 1421 million hryvni. The change of the methodology for calculating FISIM in these sectors does not affect the GDP, while the other part of FISIM has an impact on GDP. Therefore, FISIM for general government sector – 798 million hryvni and non-profit institutions serving households – 62 million hryvni are included in the intermediate consumption increasing their cost of output and the respective cost for final consumption, also separately is included in intermediate consumption – household consumption 12196 million hryvni, in the form of final consumption. Thus, due to changes in the methodology for the calculation of FISIM, the volume of GDP in 2012 increased by 0.9%. Moreover, there were held retro calculations for FISIM and the impact of changes in methodology on GDP.

Figura 1. Impactul SIFIM asupra PIB-ului /
Figure 1. The impact of FISIM on GDP

Sursa: calculat de autor după [10], [11]. / Source: executed by author to [10], [11].

Figura 1 demonstrează că schimbarea metodologiei de calcul al producției SIFIM va conduce la creșterea PIB-ului în medie cu 1%. Această creștere poate fi mai mare decât în 2008 (1,9%), dar acest lucru va depinde cantitatea de SIFIM consumată de producătorii non-piață și volumul SIFIM consumat de către gospodăriile populației sub formă de consum final (în 2008, în Ucraina, s-a înregistrat un boom al creditelor de consum pentru autoturisme, aparate de uz casnic).

În legătură cu implementarea unui nou sistem de calcul al SIFIM, contul de producție în conturile naționale s-a modificat (Tabelul 2).

Din tabelul 2, se observă că VAB pentru sectoarele administrației publice și instituții non-profit scop lucrativ în serviciul gospodăriilor populației nu s-a modificat. Acest lucru se datorează faptului că

Fig. 1 shows that the change in the methodology for calculating FISIM's output would increase GDP by an average of 1%. This increase may be higher in 2008 (1.9%), but this will depend on what volume of FISIM consume non-market producers and on the volume of FISIM consumed by households in the form of final consumption (in 2008 in Ukraine there was a boom of consumer loans for cars, household appliances).

In connection with the introduction of a new scheme for calculating FISIM, the production account in the national accounts has changed (Table 2).

Table 2 shows that the GVA for general government sectors and non-profit institutions serving households has not changed. This is due to the fact that FISIM is included in their intermediate

SIFIM se include în consumul lor intermediar, și cu aceeași valoare crește producția acestuia. În toate celelalte sectoare VAB, s-a modificat cantitatea SIFIM consumată de către sectoarele corespunzătoare.

consumption, and by the same amount increases its output. In all other sectors GVA has changed by the amount of FISIM consumed by these sectors.

Tabelul 2 / Table 2

Impactul SIFIM conform SCN 2008 asupra conturilor naționale în anul 2012 / The impact of FISIM according to SNA 2008 on national accounts for 2012

(mln.hrv.) / (mln.hryvn)

Operațiuni și solduri contabile / Transactions and balancing items	Instituții nefinanciare / Non-financial corporations	Instituții financiare / Financial Corporations	Sectorul administrației publice / General Government sector	Gospodăriile populației / Households	Instituții fără scop lucrativ în serviciul gospodăriilor populației / Non-profit institutions serving household	Plata serviciilor intermediarilor financiari / Payment of financial intermediation services	Total economie / The whole economy
CU SIFIM SCN 2008 / With FISIM SNA 2008							
Valoarea adăugată brută / Gross value added	716125	61044	204569	273991	6428	x	1262157
FĂRĂ SIFIM SCN 2008 / Without FISIM SNA 2008							
Valoarea adăugată brută / Gross value added	698408	53129	204569	272570	6428	-40109	1194995
Diferența dintre VAB ținând cont de SIFIM / The difference between the GVA considering FISIM	17717	7915	0	1421	0	x	27053

Sursa: calculat de autor după [9]. / Source: executed by author to [9].

Reprezentarea SIFIM în contul de distribuire primară a veniturilor s-a complicat esențial. În Ucraina, înainte de 2012, indicatorul SIFIM era reprezentat separat în contul de distribuire primară a veniturilor, în poziția „Ajustarea pentru plata serviciilor intermediarilor financiari” din sectorul societăților financiare. Începând cu anul 2012, această poziție lipsește și SIFIM pe fiecare sector este inclus în poziția *venituri din proprietate plătite*, obținute. Producția totală a SIFIM pe credite este extrasă din veniturile din proprietate – obținute în sectorul societăților financiare, iar producția totală a SIFIM la depozite, dimpotrivă, se adaugă la veniturile din proprietate plătite de sectorul societăților financiare. În același timp, trebuie efectuată corectarea în toate sectoarele instituționale din economie, inclusiv în sectorul societăților financiare cu privire la consumul de SIFIM. Aceste operațiuni sunt efectuate în două etape:

1. SIFIM la depozitele din fiecare sector instituțional se adaugă la veniturile din proprietate obținute de către sectorul instituțional corespunzător.

2. SIFIM la creditele din fiecare sector instituțional se scade din veniturile din proprietate plătite de sectorul instituțional corespunzător.

În tabelul 3, este reprezentat contul de distribuire primară a veniturilor în Ucraina, în 2012 conform SCN 2008, luând în considerație modificările de mai sus ale calculului SIFIM în conformitate cu SCN 2008 și SCN 1993.

The presentation of FISIM in the allocation of primary income account is much more complicated. In Ukraine, before 2012, FISIM has been separately presented in the allocation of primary income account, in the line of "adjustment for the services of financial intermediaries" in the financial corporations' sector. Starting with 2012, this line is missing and FISIM for each sector is now included in the line "property income paid and received". The total output of FISIM on loans is taken from property income – received from financial corporations' sector, and the total output of FISIM on deposits, on the contrary, is added to property income paid by the financial corporations' sector. At the same time, you need to make corrections in all institutional sectors, including the financial corporations' sector, on their consumption of FISIM. These operations are carried out in two stages:

1. FISIM on deposits for each institutional sector is added to the income from the property received by the suitable institutional sector

2. FISIM on loans for each institutional sector is subtracted from the income from the property paid by the suitable institutional sector

Table 3 shows the allocation of primary income account in Ukraine in 2012 according to SNA 2008, taking into account the above changes of FISIM according to SNA 2008, and to SNA 1993.

Tabelul 3/ Table 3

Impactul SIFIM conform SCN 2008 asupra contului de distribuire primară a veniturilor pentru anul 2012
/ The impact of FISIM according to SNA 2008 on the allocation of primary income account for 2012

(mln.hrv.) / (mln.hryvn.)

Operațiuni și solduri contabile / Transactions and balancing items	Instituții nefinanciare / Non-financial corporations	Instituții financiare / Financial Corporations	Sectorul administrației publice / General Government sector	Gospodăriile populației / Households	Instituții nonprofit în serviciul gospodăriilor populației / Non-profit institutions serving household	Plata serviciilor intermediarilor financiarilor / Payment of financial intermediation services	Total economie / The whole economy
CU SIFIM SCN 2008 / With FISIM SNA 2008							
Resurse / Resources							
Excedentul brut de exploatare, venitul mixt brut / Operating surplus, mixed income	232061	26519	24088	252896	897	x	536461
Remunerarea salariaților / Compensation of employees				788406			788406
Impozite pe producție și import / Taxes on production and imports			226746				226746
Subvenții pe producție și import / Subsidies on production and imports			□ □ □				□ □ □
Venituri din proprietate / Income from property	18232	11918 3	45758	80769	66		264008
Ajustări la plata serviciilor intermediarilor financiarilor / Adjustment for the services of financial intermediaries		x				x	x
Utilizări / Uses							
Venituri din proprietate / Income from property	180975	10678 6	25488	18567	0		331816
Soldul brut al veniturilor primare / Gross balance of primary incomes	69318	38916	230501	1103504	963	x	144320 2
FĂRĂ SIFIM SCN 2008 / Without FISIM SNA 2008							
Resurse / Resources							
Excedentul brut de exploatare, venitul mixt brut / Operating surplus, mixed income	249778	34435	24088	254317	897	-40109	523406
Remunerarea salariaților / Compensation of employees				788406			788406
Impozite pe producție și import / Taxes on production and imports			226746				226746
Subvenții pe producție și import / Subsidies on production and imports			□ □ □				-40603
Venituri din proprietate / Income from property	11584	14003 8	45238	76676	4		273540
Ajustări la plata serviciilor intermediarilor financiarilor / Adjustment for the services of financial intermediaries		-40109				40109	0
Utilizări / Uses							
Venituri din proprietate / Income from property	191933	95448	25766	28062	0		341209
Soldul brut al veniturilor primare / Gross balance of primary incomes	69429	38916	229703	1091337	901	0	143028 6
Diferența soldului brut al veniturilor primare ținând cont de SIFIM / The difference in gross balance of primary income taking into account FISIM	-111	0	798	12167	62	x	12916

Sursa: calculat de autor după [9]. / Source: executed by author to [9].

Astfel, din datele tabelului 3, se poate conchide că, aplicând un calcul statistic mai detaliat al fluxurilor financiare, sectoarele administrației publice, gospodăriilor populației și instituțiilor nonprofit în serviciul gospodăriilor populației vor obține o cantitate mare de venituri primare, care urmează să fie primite de sectoarele instituționale, cu scăderea volumului total al veniturilor primare, care trebuie plătite.

Concluzii. Au fost efectuate calcule practice ale SIFIM conform noii metodologii a SCN 2008, ceea ce a permis evaluarea mai obiectivă a rezultatelor activității sectoarelor instituționale din economie. Analiza comparativă a prezentat volumul veniturilor primare, obținute de sectoarele instituționale ale economiei, care, anterior, nu puteau fi alocate. De asemenea, implementarea metodologiei noi de calcul a SIFIM asigură la o creștere a PIB în medie cu 1%.

Thus, from the data in Table 3, it can be concluded that applying a more detailed measurement of financial flows, general government, households and non-profit institutions serving households sectors receive a larger amount of primary incomes that are receivable by institutional sector, subtracting the total amount of primary income that has to be paid.

Conclusions: Practically, calculations for FISIM were made according to the new methodology of SNA 2008, which allowed evaluating more objectively the performance of the institutional sectors. Comparative analysis has shown the value of primary income, which institutional sectors receive from the economy, which previously could not be allocated. Also, the implementation of the new methodology leads to an increase in GDP by an average of 1%.

Resurse bibliografice / Bibliographic references:

1. БЛИК, Д.В. *Нові методологічні підходи розрахунку оплати послуг фінансових посередників у національних рахунках* // Статистика України: науково-інформаційний журнал. 2012. №4.
2. *Система национальных счетов 1993*. Издание секретариата ООН
3. *Система национальных счетов 2008*. Издание секретариата ООН.
4. *Класифікація інституційних секторів економіки (KICE) України*. URL: <http://ukrstat.gov.ua>
5. *Рекомендации по исчислению показателей выпуска и использования услуг финансового посредничества, измеряемых косвенным образом, в соответствии с положениями СНС 2008 года*. Москва: Статкомитет СНГ, 2010.
6. МОЛЧАНОВ, Д.И. *Методологические основы расчета услуг по финансовому посредничеству измеряемых косвенным образом, в СНС – 2008* // Вопросы статистики. 2012. №3.
7. ИВАНОВ, Ю.Н. *Вопросы применения СНС 2008 в странах СНГ* // Вопросы статистики. 2013. №3.
8. ИВАНОВ, Ю.Н. *О трактовке финансовой деятельности в СНС 2008* // Вопросы статистики. 2013. №12.
9. *Національні рахунки України за 2012 рік.: статистичний бюлетень* – К., Держстат України, – 2013 Вид-во ІВЦ Держстату України.
10. *Національний банк України* <http://www.bank.gov.ua>
11. *Государственная служба статистики Украины* <http://www.ukrstat.gov.ua>

ESTIMAREA IMPLICAȚIEI MIGRAȚIEI INTERNAȚIONALE A FORȚEI DE MUNCĂ ÎN EVOLUȚIA PIEȚEI MUNCII DIN REPUBLICĂ MOLDOVA

Dr. conf. univ. Nelly FILIP, ASEM
Drd. Natalia BRANAȘCO

Timp de două decenii, în lista determinantelor pieței muncii, alături de factorii demografici, social-economici, organizațional-tehnici și instituționali, s-a înscris și migrația, al cărei rol este major, fiind în continuă creștere. Migrația forței de muncă, ca formă a relațiilor economice internaționale, creează posibilități de eficientizare a economiei în țările receptoare de forță de muncă, de depășire a sărăciei în țările donatoare de forță de muncă și de repartizare mai rațională a resurselor de muncă la scară globală, ceea ce contribuie la creșterea produsului global. În același timp, consecințele migrației forței de muncă au un caracter contradictoriu, iar eficiența economică nu întotdeauna este însoțită de eficiența socială. Deci, migrația internațională a forței de muncă trebuie studiată atât în contextul pieței mondiale a muncii, cât și al pieței naționale a muncii.

Cuvinte-cheie: migrația internațională a forței de muncă, piața muncii, șomaj, efecte social-economice.

JEL: A12

Introducere. Migrația internațională a forței de muncă reprezintă una din condițiile necesare ale funcționării pieței muncii, diminuării costurilor de producție, activizării fluxurilor de capital, extinderii relațiilor economice, comerciale, financiare dintre țări în cadrul globalizării economiei mondiale, care este însoțită de integrarea pieței muncii din diferite țări. Efectele migrației asupra pieței muncii sunt diferite și, adesea, contradictorii, iar în unele cazuri, conflictuale. În procesul analizei și evaluării impactului migrației forței de muncă asupra pieței muncii, este evident că:

- migrația internațională a forței de muncă apare ca o reacție la „nefuncționarea” pieței muncii, din cauza neconcordanței intereselor participanților la piața națională a muncii;
- în consecință, migrația forței de muncă apare ca un factor determinant de reglare a echilibrului dintre cererea și oferta forței de muncă pe piețele naționale ale muncii – componente ale pieței mondiale a muncii.

Piața muncii, ca loc de interacțiune, în timp și spațiu, a cererii de muncă cu oferta de muncă, similar multor altor piețe, este o piață negociabilă și contractuală, unde, înaintea stabilirii și a legiferării raportului de muncă, apărea necesitatea impunerii unor condiții.

ESTIMATION OF THE IMPLICATION OF THE INTERNATIONAL MIGRATION OF WORKFORCE IN THE EVOLUTION OF THE LABOR MARKET IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Nelly FILIP, PhD, ASEM
Natalia BRANASCO, PhD student

For two decades, in the list of labor market determinants, along with demographic, socio-economic, organizational, technical and institutional factors, has appeared also migration, whose role is significant and permanently growing. Labor migration, as a form of international economic relations, creates opportunities to improve the economy of labor receiving countries, to overcome poverty in donor countries and to make a more rational allocation of labor resources on a global scale, which helps to increase overall productivity. At the same time, consequences of labor migration are contradictory, and economic efficiency is not always accompanied by social efficiency. So, international labor migration must be studied both in the context of global labor market and national labor market.

Key words: international migration of labor, unemployment, labour market, social and economic effects.

JEL:A12

Introduction. Migration is one of the conditions of labor market functioning, of reducing production costs, activation of capital flows, and expansion of economic, commercial and financial relations between countries in the globalization of the world economy, which is accompanied by labor market integration in different countries. The effects of migration on the labor market are different and contradictory, in some cases even conflicting. In the process of analysis and evaluation of the impact of labor migration on the labor market it is evident that:

- International labor migration appears as a reaction to the "non-functioning" of the labor market, as a result of a mismatch of interests of participants in the national labor market;
- As a consequence, labor migration appears as an important factor for regulating the balance between supply and demand of labor from different national labor markets and components of the global labor market.

The labor market, as a place of interaction, in time and space, of labor demand and supply, similar to many other markets, is a negotiable and contractual

Negocierile condițiilor dintre angajator și angajat sunt mai complicate și de durată decât cele dintre furnizorii de bunuri materiale și cumpărători. „Tranzacția” este încheiată atunci când interesele angajatorului sunt satisfăcute prin aptitudinile, cunoștințele, experiența salariatului, iar interesele angajatului sunt acceptate prin condițiile salariale și de muncă, timpul liber, volumul de muncă solicitat. În procesul de funcționare și de dezvoltare a economiei, piața națională a muncii îndeplinește funcții importante. În condiții de funcționare ideală, piața muncii ar urma să asigure:

- utilizarea deplină a forței de muncă la un nivel suficient al salariilor și bunăstării;
- condiții de reproducere a aptitudinilor productive ale lucrătorilor.

1. Impactul migrației asupra pieței muncii.

Atunci când o piață națională a muncii nu reușește să-și îndeplinească pe deplin funcțiile sociale și economice, în condițiile globalizării, forța de muncă se va adresa/îndrepta spre alte piețe naționale, mai funcționale, sub forma emigrării forței de muncă. Acest proces nu este determinat doar de diferența dintre salarii în diverse regiuni/țări, ci și de mixul de factori non-salariu, care reprezintă interesele salariaților (durata timpului de muncă și de odihnă, condițiile de muncă, asigurarea asistenței sociale și medicale, beneficiile sociale).

În știința economică, există multe studii ce vizează problema impactului imigrației asupra pieței muncii din țările receptoare. Viziunea comună a acestor cercetători (J. Borjas, P. Friedman, D. Hanson) postulează că impactul imigrației asupra remunerării muncii și a ocupării pe piețele țărilor receptoare este nesemnificativ. Date specifice privind corelația dintre migrație și șomaj nu există, din moment ce migrații ocupă de multe ori segmente specializate ale pieței forței de muncă, sporind astfel numărul locurilor de muncă.

Mult mai modeste sunt studiile privind **impactul migrației asupra pieței muncii țărilor donatoare de forță de muncă, inclusiv Republica Moldova.** Sub acest aspect, literatura de specialitate evidențiază efectele negative, prin modificări ale mărimii și structurii forței de muncă, în funcție de nivelul educațional, dar și efectele pozitive, prin diminuarea presiunilor generate de ratele ridicate ale șomajului, respectiv, scăzute ale ocupării forței de muncă. Emigrarea forței de muncă influențează toate determinatele pieței autohtone a muncii.

Ca urmare a emigrației, se reduce oferta forței de muncă pe piața autohtonă a muncii. Din considerentele că migrații reprezintă în același timp și consumatori de bunuri și servicii, odată cu plecarea lor va scădea cererea de consum pe piața locală și, în consecință, va scădea și cererea forței de muncă. Migrația internațională a forței de muncă are un efect ambiguu asupra raportului dintre populația activă și non-activă. Datele statistice arată că, în ultimii 15 ani, în Republica Moldova numărul populației economice

market, where, before setting and regulating of the employment relationship appeared the need to impose conditions. Negotiations of conditions between employer and employee are more complicated and lengthy than those between suppliers of goods and their buyers. The „transaction” is completed when the interests of the employer are satisfied with the skills, knowledge, experience of the employee, and when employee’s interests are accepted by wages and working conditions, free time and the workload required. In the process of functioning and developing of the economy, the national labor market has important functions. In ideal operating conditions, the labor market would ensure:

- Complete use of labor at a sufficient level of wages and welfare;
- Conditions for reproduction of productive skills of workers.

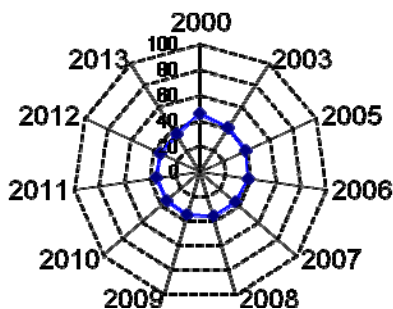
1. The impact of migration on the labor market. When a national labor market fails to fully perform its social or economic functions, in conditions of globalization, the workforce will address / go to other more functional national markets through labor migration. This process is not only determined by the difference in wages between different regions / countries, but also by the mix of non-wage factors, representing the interests of employees (working time and rest, working conditions, social and medical insurance, social benefits, etc.).

In economic science there are many studies aiming at the problem of the impact of labor market on immigration of receiving countries. The common vision of these researchers (J. Borjas, P. Friedman, D. Hanson) states that the impact of immigration on labor remuneration and employment on recipient country markets, even if it exists, is minimal. Specific data about close a correlation between migration and unemployment does not exist, since migrants often occupy specialized segments of the labor market, in such way increasing the number of jobs.

More modest are studies about **the impact of migration on the labor market of labor donor countries, among which is the Republic of Moldova.** From this aspect, the specialized literature underlined the negative effects through the changes of structure and size of labor, according to the educational level, as well as positive effects by reducing pressure generated by high unemployment rates. Labor migration affects all determinants of the national labor market.

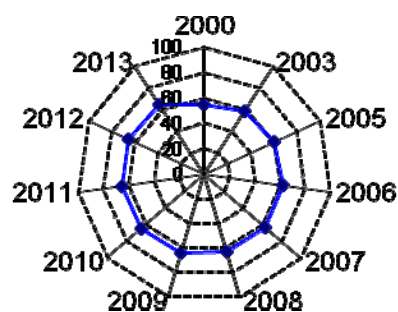
As a result of emigration, the supply of labor on national labor market is reduced. From the considerations that migrants represent, at the same time, consumers of goods and services, once with their departure, consumer demand will decrease in the local market and, consequently, also demand for labor. Migration has an ambiguous effect on the relationship between active and non-active people. Statistics show that in the last 15 years, in Republic of Moldova, the

active s-a diminuat constant. În perioada 2000-2013, a scăzut ponderea populației antrenate în economia națională – de la 41,6% la 32,9%, s-a redus ponderea populației economic active – de la 45,4% la 34,7% (figura 1), concomitent cu creșterea populației economic inactive – de la 54,6% la 65,3% în totalul populației (figura 2).

Figura 1. Dinamica populației economic active (%), anii 2000-2013 / **Figure 1. Dynamics of economically active population (%)**, years 2000-2013

Sursa: elaborat de autori după datele BNS./ Source: maded by the authors using informatin from National Office of Statistics

Figura 2. Dinamica populației economic inactive (%), anii 2000-2013 / **Figura 2. Dynamics of economically inactive population (%)**, years 2000-2013

Sursa: elaborat de autori după datele BNS./ Source: maded by the authors using information from National Office of Statistics

La finele anului 2013, populația economic activă a constituit peste 1 milion și 235 de mii de persoane sau 34,7% din totalul populației țării. De asemenea, datele BNS reflectă o descreștere a ratei de participare la forța de muncă. Pentru anul 2010, valorile acestui indicator au constituit 49% – pentru populația în vârstă de 16-56/61 de ani (conform definiției naționale) și circa 46,5% – pentru populația în vârstă de 15-64 de ani (conform definiției internaționale). În perioada 2000-2013, s-a redus și rata de ocupare a populației – de la 54,8% la 39,3%. La finele anului 2013, populația ocupată a constituit 1 milion și 172 mii de persoane, aceasta reducându-se față de anul 2005 cu 13,3% și, respectiv, cu 24,5% față de anul 2000 [6].

Migrația face parte din cei mai importanți factori care conduc la reducerea activității de muncă și sporirea inactivității. Conform metodologiei naționale, migranții sunt calculați ca pondere a populației inactive, cu toate că aceștia reprezintă un segment important al populației active, care însă, de facto, este implicată în activități economice din alte țări. După datele Biroului Național de Statistică, în 2013, migranții au deținut o pondere de 19% în cadrul populației inactive. Dar, bazându-ne pe datele Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene, care în 2012 a estimat numărul migranților moldoveni la 756 de mii de persoane, determinăm că ponderea migranților este de 42,7% [3, p.20].

Fenomenul migraționist determină deformarea

At the end of 2013, the economically active population amounted to 1235.8 thousand persons, or 34.7% of the total population. Also, data of the National Office of Statistics reflects a decrease in the rate of labor force participation. For 2010, values of this indicator amounted to 49% of the population aged 16-56/61 years (according to the national definition) and about 46, 5 % of the population aged 15-64 years (according to the international definition). In the years 2000-2013 also the employment rate has fallen from 54,8% to 39,3%. At the end of 2013 the employed population was 1.172 million people, compared with 2005 it was reduced by 13,3% and 24,5% compared with 2000 [6].

Migration is part of the most important factors leading to reduced work activity and increased inactivity. According to the national methodology, migrants are calculated as the weight of the inactive population, although they represent an important segment of the active population, but, in fact, they are engaged in economic activity in other countries. In 2013, migrants represented 19% of the inactive population. If we take into account other information regarding the number of migrants, then we observe that the weight of this category in the total inactive population is more significant. For example, based on information from the Ministry of Foreign Affairs and Economic Integration, that estimated that number of Moldovan migrants was 756 thousand people in 2012, the weight is 42,7% [3, p.20].

structurii populației și a pieței forței de muncă: ca urmare a proceselor migraționiste, se reduce numărul și calitatea resurselor de muncă, se schimbă structura populației pe vârste, se micșorează lent efectivul populației de vârstă reproductivă, luând în considerație faptul că, din anul 1990, natalitatea s-a redus semnificativ. În opinia noastră, implicații fundamentale asupra pieței muncii le-au transferurile, care sunt de natură compensatorie și contraciclice. Unii cercetători afirmă că majoritatea studiilor internaționale au subestimat efectul multiplicator al veniturilor transferate de emigranți. De exemplu, remitențele folosite pentru construirea sau repararea locuințelor generează un efect multiplicator mai mare decât în orice altă industrie, creând de asemenea și noi locuri de muncă [1, p. 23].

În Republica Moldova, sporirea cererii de consum finanțate de remitențe a contribuit la creșterea numărului locurilor de muncă propuse de producătorii autohtoni, respectiv, acest fapt fiind pozitiv pentru piața muncii. Un alt impact pozitiv al migrației asupra pieței muncii se manifestă prin schimbarea gândirii și a comportamentului economic al tinerei generații și adaptarea acesteia la noile condiții ale economiei de piață. De asemenea, nu poate fi neglijat faptul că mulți migranți se întorc din străinătate cu o mentalitate și viziuni schimbate. Ei vor să fie activi, independenți, având deja formată o cultură nouă a muncii și dorind să inițieze afaceri și să contribuie la dezvoltarea societății conform modelelor pe care le-au văzut peste hotare.

2. Modele de impact al procesului de emigrație asupra pieței muncii. În prezenta lucrare, pentru estimarea corectă a impactului procesului de emigrație asupra pieței muncii autohtone, pe temeiul unor indicatori specifici, au fost elaborate *cinci modele econometrice bazate pe date de tip serie de timp (time-series)*. Datele referitoare la procesul de emigrație, precum și indicatorii specifici pieței muncii, sunt preluate din Banca de date „StatBank” de pe site-ul oficial al BNS al Republicii Moldova. Analiza preliminară a datelor trimestriale în baza reprezentării grafice și a indicilor sezonality a scos în evidență caracterul pronunțat al componentei sezoniere, ceea ce a necesitat ajustarea indicatorilor analizați la influența sezonieră. Ajustarea tendințelor fenomenelor socioeconomice analizate la componenta sezonieră a fost realizată cu suportul programului *EViews 7.0*, prin prisma procedurii statistice *Census X12*, cazul descompunerii multiplicative, utilizând *trend-filtrul Henderson*, opțiunea auto. Rezultatele ajustării, seriile recalculat au stat la baza elaborării setului de modele ce prezintă impactul procesului migraționist asupra pieței forței de muncă din Republica Moldova.

Analiza statistică preliminară a corelațiilor dintre indicatorii cercetați a permis determinarea existenței și intensității legăturilor. Coeficientul de corelație dintre numărul migranților și **populația ocupată** este egal cu -0,70, ceea ce reprezintă o legătură moderat puternică

Migration causes deformation of the population structure and the labor market: as a result of migration the number and quality of labor resources is reduced, the age structure of the population changes, the number of population of reproductive age is slowly diminished, because this category includes those born after 1990. Fundamental implications on the labor market stem from transfers that are compensatory and counter-cyclically. Some researchers say that the majority of international studies have underestimated the multiplier effect of incomes transferred by migrants. For example, remittances used to build or repair houses generate a higher multiplier effect than in any other industry, also creating new jobs [1, p. 23].

In Republic of Moldova, the increasing consumer demand financed by remittances helped to increase the number of jobs offered by local producers, respectively, this situation being positive for labor market. Another positive result of migration on the labor market is manifested by changing thinking and economic behavior of the young generation and their adaptation to the new conditions of the market economy. Also, one cannot neglect the fact that many migrants return from abroad with a changed thinking and vision. They want to be active, independent, having formed a new culture of work, want to start businesses, and contribute to society development according to the models that they have already seen abroad.

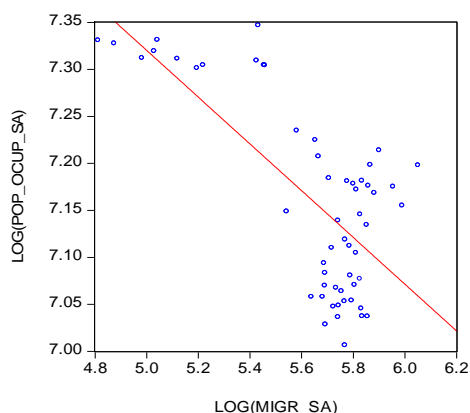
2. Models of the impact of the migration process on the labor market. In this paper, in order to estimate the impact of migration on the national labor market, authors developed *five econometric models based on data, having type „time-series”*, based on specific indicators. Information regarding the emigration process and specific indicators of labor market has been taken from the database „StatBank” from the official website of the National Office of Statistics of Republic of Moldova. Preliminary analysis of quarterly information based on graphic representation and seasonal indices revealed a pronounced character of seasonal component, which required adjustment of analyzed indicators to seasonal influence. The adjusting of socio-economic trends analyzed on seasonal component was realized with the support of the *EViews 7.0* program, through the statistical procedure *Census X12*, the case of multiplicative decomposition, using *Henderson trend-filter* and auto option. Adjustment results, recalculated series led to the preparation of the models showing the impact of the migration process on the labor market in the Republic of Moldova.

Preliminary statistical analysis of the correlations between the investigated indicators allowed determining the existence and intensity of the links. The correlation coefficient between the number of migrants and **employment** is equal to -0.70, which represent a moderately strong negative relation, which

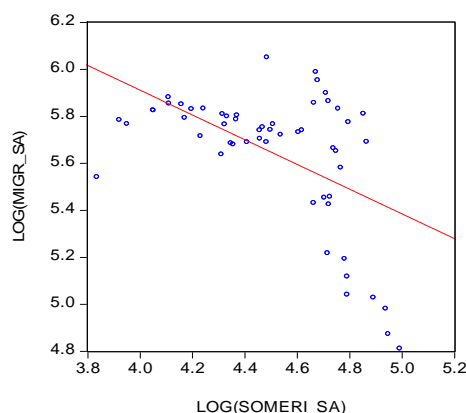
negativă, fapt ce denotă că, odată cu creșterea numărului de migranți, se va reduce numărul populației ocupate în economia națională (figura 3).

shows that once with increasing number of migrants will be reduced the number of employees in the national economy (figure 3).

Figura 3. Corelația dintre numărul migranților și populația ocupată/
Figure 3. Correlation between number of migrants and employments

Sursa: elaborat de autori cu ajutorul pachetului econometric EViews 7.0./
Source: maded by the authors using econometric package EViews 7.0.

Figura 4. Corelația dintre numărul migranților și numărul șomerilor/
Figure 4. Corerlation between number of migrants and unemployments

Sursa: elaborat de autori cu ajutorul pachetului econometric EViews 7.0./
Source: maded by the authors using econometric package EViews 7.0.

În urma analizei efectuate, s-a constatat că, actualmente, numărul migranților și **populația activă** este egal cu -0,71, fapt ce reprezintă o legătură moderat puternică negativă, ceea ce denotă că odată cu creșterea numărului de migranți se va reduce numărul populației active în economia națională. Coeficientul de corelație dintre numărul migranților și numărul șomerilor este egal cu -0,56, ceea ce reprezintă o legătură medie negativă. Acest fapt denotă că odată cu creșterea numărului de migranți se va reduce numărul de șomeri în țară (figura 4).

The analysis performed allowed us to determine that the correlation coefficient between the number of migrants and the **active population** is equal to -0.71, which represent a moderately strong negative relation, which shows that once with increasing number of migrants, the number of active population in the national economy will reduced. The correlation coefficient between the number of migrants and the unemployed is equal to -0.56, which is a medium negative relation, which shows that once with increasing number of migrants will be reduced the number of unemployed in the country (figure 4).

În baza analizei tipului legăturii dintre variabilele de interes, s-au dezvoltat modele de regresie *log-log* (descrise în baza modelului *liniar simplu*), pentru evidențierea efectelor emigrației forței de muncă asupra pieței muncii. De menționat că, din multitudinea de situații cercetate, cele mai de calitate rezultate au fost obținute prin prisma modelării dinamice cu decalaj. Forma de dependență ce ar descrie relația dintre componentele modelului este prezentată prin relația teoretică:

Based on the analysis of type of relationship between variables of interest, log-log regression models were developed (based on a General Linear Model) for highlighting the effects of labor migration on the labor market. It can be mentioned that, from many situations investigated, the best results were achieved through the dynamic modeling of gap. The form of dependence that describes the relationship between the components of this model is presented by theoretical relationship:

$$y_t = ax_{t-1}^b \varepsilon_t$$

unde: t – trimestrul luat în studiu; x – numărul persoanelor de 15 ani și peste, aflate la muncă sau în căutare de lucru în străinătate; y – componentele descriptive ale pieței muncii; a , b – parametrii de regresie; ε_t – componenta aleatorie.

where: t – quarter studied; x – number of persons 15 years old and more, being at work or looking for work abroad; y – descriptive components of the labor market; a , b – the regression parameters; ε_t – random component.

În modelul utilizat, estimatorii sunt calculați prin metoda celor mai mici pătrate și trebuie să aibă următoarele caracteristici: să fie consistenți, eficienți, normal distribuiți și de maximă verosimilitate (în cazul în

In the used model, estimators are calculated by the method of least squares and should have the following characteristics: to be consistent, efficient,

care se demonstrează că variabila exogenă are dispersia nenulă, dar finită și este independentă față de erori, iar erorile sunt variabile aleatorii independente între ele, normal distribuite, cu medie zero și dispersie constantă).

Modelele rezultate în urma simulării furnizează informații utile în:

- analiza dependenței dintre variabila endogenă specifică pieței autohtone a muncii și, respectiv, variabila exogenă specifică procesului de migrație pentru muncă peste hotare;
- caracterizarea dependenței dintre cele două variabile în perioada: trimestrul I, anul 2000 – trimestrul III, anul 2013.

Analiza de regresie întreprinsă a avut scopul de a explica modul în care procesul migraționist în rândurile persoanelor de vârstă aptă de muncă influențează indicatorii de bază ai pieței muncii din Republica Moldova; astfel, variabila exogenă în cadrul celor cinci modele de regresie dublu-logaritmice elaborate prezintă populația de vârstă de 15 ani și peste, aflată la muncă sau în căutare de lucru, în străinătate. Prin variabila endogenă, fiecare model surprinde impactul asupra: numărului de persoane ocupate total (Modelul 1), numărului de persoane ocupate de sex feminin (Modelul 2), numărului de persoane ocupate de sex masculin (Modelul 3), numărului de persoane active total (Modelul 4), numărului de șomeri (Modelul 5).

Rezultatele obținute din estimarea celor cinci modele, în baza numărului de persoane de vârstă de 15 ani și peste, aflate la muncă sau în căutare de lucru în străinătate, scot în evidență faptul că nivelul de semnificație statistică al coeficienților estimați prin metoda celor mai mici pătrate este foarte ridicat în toate cazurile (sub 0,1%) (tabelul 1).

normally distributed and with maximum plausibility (in case when is demonstrated that the exogenous variable has a nonzero but finite dispersion, and is independent from errors, and errors are independent random variables between them, normally distributed, with zero average and constant dispersion).

The models developed in simulation provide useful information in:

- Analyzing the dependence between the endogenous variable specific to national labor market, and respectively, the exogenous variable specific to the migration process for work abroad;
- The characterization of dependence between two variables during the period: first quarter 2000 – third quarter 2013.

Regression analysis performed had the purpose to explain way how the migration process among people of working age influences basic indicators of the labor market from the Republic of Moldova; thus, the exogenous variable among five double-logarithmic regression models developed is population of 15-years-olds and more, who are working or looking for work abroad. By the endogenous variable, each model captures the impact on: the total number of employed persons (Model 1), the number of employed women (Model 2), the number of employed males (Model 3), the number of total active population (Model 4), the number of unemployed (Model 5).

Results obtained from estimating five models, based on the number of people 15 years old and more, who work or are looking for work abroad, highlight the fact that the statistical significance of the estimated coefficients using the method of least squares is very high in all cases (less than 0,1%) (table 1).

Tabelul 1/ Table 1

Modele de impact estimate în baza logaritmului fluxului de migranți asupra indicatorilor pieței muncii/Impact models estimated based on the flow logarithm of migrants on indicators of labor market

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
LG_MIGRANT_SA(-1)	-0.257607*** (0.032225)	-0.263932*** (0.039986)	-0.250788*** (0.025469)	-0.268237*** (0.034000)	-0.532395*** (0.117300)
C	8.607459*** (0.181950)	7.959482*** (0.225772)	7.865842*** (0.143805)	8.737465*** (0.191977)	7.503901*** (0.662664)
R ² (coeficient de determinare) / R ² (coefficient of determination)	0.551361	0.455889	0.650915	0.544818	0.279894
F-statistic	63.90603	43.56876	96.96107	62.24010	20.60030
Durbin-Watson stat	1.623456	2.335518	1.806456	2.223097	1.747335

*p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001

Notă: erorile standard sunt prezentate în paranteze / Note: standard errors are presented in parentheses.

Sursa: elaborat de autori cu ajutorul pachetului econometric EViews 7.0. / Source: maded by authors using econometric package EViews 7.0.

În același timp, *coeficientul de determinație*, care desemnează partea din variația variabilei rezultative (în cazul de față, componenta de analiză a pieței muncii) ce se modifică sub impactul modificării variabilei de influență (migrația), în cazul modelelor 1, 2, 3, 4 prezintă niveluri ridicate, ceea ce denotă faptul că migrația persoanelor de vârstă aptă de muncă peste hotarele țării influențează mult indicatorii de bază ai pieței muncii.

Astfel, analizând fiecare model în parte, constatăm cu un nivel de încredere de 95% tendințele următoare:

- *Modelul 1:* creșterea cu 1% a fluxului de migranți în perioada precedentă celei analizate (trimestrul anterior) va cauza micșorarea numărului de persoane ocupate în economia națională, în cel mai optimist caz, cu 0,20%, în medie cu cca 0, 257%, în cel mai rău caz, cu 0,32%.
- *Modelul 2:* creșterea cu 1% a fluxului de migranți în perioada precedentă celei analizate (trimestrul anterior) va cauza micșorarea participării femeilor pe piața muncii, în cel mai bun caz, cu 0,184%, în medie cu 0,264%, în condițiile celui mai pesimist scenariu, cu cca 0,344%.
- *Modelul 3:* creșterea cu 1% a fluxului de migranți în perioada precedentă celei analizate (trimestrul precedent) va cauza micșorarea numărului de persoane ocupate de sex masculin, conform celui mai optimist scenariu, cu cca 0,20%, conform celui mai probabil scenariu, cu cca 0,25% sau, în cel mai pesimist caz, cu cca 0,302%.
- *Modelul 4:* dacă fluxul de migranți în perioada anterioară celei analizate (trimestrul precedent) va crește cu 1%, numărul persoanelor active va suferi o diminuare de cca 0,20%, în cel mai favorabil caz, de cca 0,268%, în cazul prezentat de tendință, și de cca 0,336%, în cel mai puțin favorabil caz.
- *Modelul 5:* de asemenea, *numărul șomerilor, ca și în cazul componentelor pieței muncii analizate anterior, va reacționa negativ la creșterea cu 1% a numărului de migranți cu decalaj în timp, și anume:* în cel mai pesimist caz, va scădea cu cca 0,297%, iar în cel mai probabil, cu 0,53% și, în fine, în cel mai optimist caz, cu cca 0,768%.

3. Concluzii. Impactul negativ al migrației este evident, în special ținând cont de tendința ce se manifestă în cazul pieței autohtone a muncii. Din rezultatele obținute, pot fi trase anumite concluzii, desprinzând două aspecte mai importante:

1. Sub incidența riscului de migrare la muncă în străinătate cad mai mult femeile decât bărbații;
2. Persoanele cu statut de șomeri, care ar putea servi ca o rezervă calificată de forță de muncă

At the same time, the *coefficient of determination*, which designates part of the variation of the result variable (in this case, the analysis component of the labor market) which changes under the influence of changing of influence variable (migration) in models 1, 2, 3, 4 presents high levels, which suggests that migration abroad of people of working age influences the basic indicators of the labor market.

Thus, analyzing each model, we find with a high level of confidence 95% the following trends:

- *Model 1:* increasing by 1% of the flow of migrants during the previous period, compared to the analyzed period (previous quarter) will cause the decrease of the number of employed persons in the national economy, in the most optimistic case, with 0,20%, on average with 0 257%, in the worst case with 0,32%.
- *Model 2:* increasing by 1% of the flow of migrants during the previous period, compared to the analyzed period (previous quarter) will cause the decrease of women participation in the labor market in the best case with 0,184% on average with 0,264%, in conditions of the worst scenario, with 0,344%.
- *Model 3:* increasing with 1% of the flow of migrants during the previous period, compared to the analyzed period (previous quarter) will cause the decrease of number on employed male according with the most optimistic scenario with 0,20%, the most probably scenario with 0,25%, or, in the worst case, with 0,302%.
- *Model 4:* if the flow of migrants in the previous period, compared to the analyzed period (previous quarter) will increase with 1%, the number of active people will suffer a decrease of about 0,20% in the most favorable case, with 0,268% if the trend presented case and about 0,336% in the least favorable case.
- *Model 5:* also, *the number of unemployed, as in the case of the components of labor market previously analyzed, will react negatively to an increase of 1% in the number of migrants with gap time namely,* in the worst case will decrease with 0,297%, most probably with 0,53% and, finally, in the most optimistic case with 0,768%.

3. Conclusions. The negative impact of migration is especially evident taking into account the tendency that manifests itself in the national labor market. From the obtained results, certain conclusions can be drawn, showing two important aspects:

3. Women are under a higher risk of work migration abroad than men;
4. Persons with unemployed status who could serve as a reserve of qualified labor force for

pentru piața autohtonă a muncii, sunt dispuse (au o elasticitate mai mare) de a se încadra mai repede în câmpul muncii peste hotarele țării decât pe piața autohtonă.

Rezultatele cercetării denotă un **impact semnificativ al migrației persoanelor de 15 ani și peste, aflate la muncă sau în căutare de lucru în străinătate asupra mărimii și structurii forței de muncă**. Astfel, migrația determină reducerea forței de muncă în Republica Moldova și modificarea structurii acesteia. Cercetarea întreprinsă ne-a permis să identificăm efectele generate de procesul migraționist asupra componentelor pieței autohtone de muncă, deschizând totodată, noi orizonturi, oportunități de cercetare, prin extinderea analizei factorilor de influență și evaluarea consecințelor socioeconomice generate de acest fenomen atât pentru țara de origine a fluxului migraționist (Republica Moldova), cât și pentru cele receptoare ale migranților.

the national labor market are rather willing (have a higher elasticity) to fit into the labor market abroad than into the national labor market.

The results of this research indicate a **significant impact of the migration of people aged 15 years and more, being at work or looking for a work abroad, on the size and structure of the labor market**. Thus, migration determines a reduction of the work force in the Republic of Moldova and a change of its structure. The research provided has allowed us to identify the effects generated by the immigration process on components of the labor market, and at the same time opened new opportunities for research, by extending the analysis of influence factors and the evaluation of socio-economic consequences generated by this phenomenon both for the country of the origin of migration flows (Republic of Moldova), as well as for destination countries of migrants.

Referințe bibliografice / Bibliographic references:

1. GOTIȘAN, I. *Evoluții, tendințe și pronosticuri referitoare la piața muncii din Republica Moldova în apropierea acesteia de standardele UE*. Chișinău: Bons Offices, 2007.
2. *Piața forței de muncă în Republica Moldova*. BNS, 2011. Disponibil: <http://www.statstca.md>.
3. *Profilul migrațional extins al Republicii Moldova, 2007 – 2012*. Raport analitic al MAI. Chișinău, 2013.
4. STRATAN, A. ș.a. *Impactul migrației forței de muncă asupra Republicii Moldova: aspecte demografice și economice*. În: Akademos, nr.2 (25), Chișinău, 2012, p.82-90.
5. VACULOVSCHI, D. *Piața muncii și fenomenul migrației: evoluții, perspective, recomandări*. În: Priorități de guvernare 2009. Chișinău: ADEPT, 2009. p. 215-234.
6. <http://statbank.statistica.md>.

EPECTELE ESTIMATIVE ALE REFORMEI ÎN COMERȚ

Dr. conf. cercet. Marica DUMITRAȘCO,
Institutul de Cercetări Juridice și Politice,
AȘM, E-mail: mdumitrasco@asm.md

Acest studiu se referă la schimbările din importul pe piața Republicii Moldova, precum și la efectul social și economic în procesul realizării reformei politicii comerciale. În acest context, prin reformarea politicii comerciale, înțelegem liberalizarea comerțului Republicii Moldova cu UE ca urmare a încheierii Acordului de Liber Schimb, dar și cu Turcia, fiindcă este o condiție a UE. Efectul menționat este generat de abolirea taxelor vamale din comerțul interstatat, care va asigura prețuri mai mici la importurile din UE și Turcia. Pentru factorii de decizie, este important estimarea impactului acestei opțiuni. Impactul reformei în comerț, care include estimarea creșterii importului, schimbării veniturilor tarifare, efectelor benefice asupra populației, a fost determinat în baza modelului SMART – Software for Market Analysis and Restriction on Trade.

Rezultatele acestui studiu pot fi utilizate pentru a anticipa efectele economice ale politicii comerciale adoptate asupra distribuției beneficiilor și pierderilor potențiale în urma modificărilor politicii. Toate acestea vor putea ajuta la identificarea mărfurilor sensibile asupra cărora ar trebui să fie concentrate eforturile de negociere, precum și la evaluarea costurilor de ajustare a implementării reformei comerciale.

Cuvinte-cheie: Acordul de Liber Schimb, modelul simulator, efectul creării Zonei de Liber Schimb, exportul înainte de reformă, exportul după reformă.

JEL: F13, F15, F17

Introducere. Încheierea concomitentă a Acordurilor privind crearea Zonei de Liber Schimb cu UE și Turcia va avea un impact benefic asupra reformei comerțului intern, precum și asupra liberalizării comerțului exterior.

Aspectul intern reflectă influențele socioeconomice ale reformei comerțului, ceea ce este important pentru a stabili posibilele beneficii și pierderi ce țin de adoptarea noii politici. Aceasta va permite, la rândul său, identificarea previzibilă a cheltuielilor pentru implementarea reformei comerciale.

În scopul determinării efectului economic așteptat al unor atare acorduri, s-a utilizat modelul echilibrului parțial SMART, elaborat de Banca Mondială.

1. Analiza rezultatelor modelului simulator. În prezent o parte considerabilă a importului Republicii Moldova este eliberată deja de tarife vamale, deoarece sunt semnate acorduri privind crearea zonelor de comerț liber cu țările CSI și CEFTA. În condițiile unei liberalizări ulterioare a

ESTIMATING EFFECTS OF TRADE REFORM

Marica Dumitrasco, doctor of economics,
associate professor
Institute of political and juridical research of
Academy of Sciences of Moldova
E-mail: mdumitrasco@asm.md

This study is focused on the changes in import into a market of the Republic of Moldova as well as produced by this the social and an economy effect when there is reformed a trade policy. In this context, under the trade policy reforming we understand the liberalization of trade of the Republic of Moldova with EU induced by adoption of Free Trade Agreement as well as with Turkey because it is a condition of the EU. Proposed effect is generated by elimination of custom duties in the mutual trade and will be expressed in cheaper price of import from EU and Turkey. For government, it is important to estimate and foreseen the impact of this trade policy option.

In this study impact of trade reform, that includes assessment of import increasing, tariff revenue change, welfare effects for the population, was defined at the SMART model – Software for Market Analysis and Restriction on Trade.

Results of this study can be used to anticipate the economic effects of trade policy adopted, such as: distribution of the potential benefits and losses from policy changes. This will assist in identifying the sensitive commodity goods where negotiating efforts should be focused as well the evaluation adjustment costs dealing with trade reform implementation.

Key words: Free Trade Agreement, simulation model, trade creation effect, export before and export after.

JEL: F13, F15, F17

Introduction. The signing of agreements on free trade zone with the European Union and Turkey will have its impact on the domestic trade reform and the impact of liberalization of foreign trade.

The internal aspect evaluates socio-economic influences of trade reform, what is important in order to establish the possible benefits and losses related to the adoption of that policy. This will allow, for its part, the identification of future reform of trade expenses.

In order to determine the expected economic effect of the creation of such agreements has been used partially balance model SMART, developed by the World Bank.

1. Analysis of the simulation model results

Today a considerable part of the RM import is

tarifului vamal al țării, în cazul încheierii acordurilor cu Turcia și UE, se poate aștepta un efect moderat, ca urmare a anulării tarifelor vamale la import în sensul efectului de creare a comerțului. Totodată, în sensul efectului de deviere a comerțului, poate fi așteptată o direcționare a comerțului de la partenerii preferențiali (în cadrul AZLS în vigoare) spre parteneri care vor fi mai eficienți. Devierea comerțului, în atare cazuri, poate fi, de asemenea, considerată un rezultat pozitiv, deoarece consumatorului i se va deschide accesul la aceleași mărfuri, dar cu un preț mai mic.

În cele ce urmează, vor fi prezentate rezultatele cantitative obținute în urma evaluării anulării tarifelor vamale la importul din UE și Turcia. Scopul investigației constă în determinarea sectoarelor (produselor) și țărilor aflate sub influența semnării Acordului privind crearea Zonei de Liber Schimb (AZLS).

Ultimele date care au putut fi utilizate pentru evaluarea creării zonei de comerț liber între RM și UE și Turcia, incluse în modelul SMART, se referă la anul 2012.

În acest model simulator, a fost utilizată clasificarea mixtă a mărfurilor care include următoarele grupuri: materie primă, mărfuri intermediare, mărfuri de consum, bunuri capitale – prima clasificare, precum și produse agricole și industriale – cea de a doua clasificare. Rezultatele modelului simulator sunt reproduse în tabelul 1.

După cum era de așteptat, din cele expuse anterior în considerările noastre teoretice, efectul general al creării zonelor de comerț liber este nesemnificativ, atestând o creștere a importului de aproximativ 24 de milioane USD, ceea ce reiese din rezultatele simulării conform ambelor clasificări reproduse în tabelul 1. Acestea, la rândul lor, corespund creșterii importului înainte de reformă de până la 0.5%. Având în vedere că, potrivit datelor statisticii oficiale, importurile au crescut cu 0,4 la sută în 2012, stabilirea ZLS nu ar duce la o creștere substanțială a importului în RM.

Efectul creării zonelor de comerț liber semnificativ doar pentru grupurile cele mai mari de mărfuri: categoriile mărfurilor industriale și de consum.

Modificările la paragraful *venituri*, ca rezultat al tarifelor vamale, se explică prin faptul că liberalizarea tarifelor duce la scăderea veniturilor la buget de la taxele vamale. După cum se vede din rezultatele calculului pe grupurile principale de mărfuri, în Republica Moldova, pierderile veniturilor tarifare vor constitui circa 32 de milioane USD (ori de circa 0,4% din PIB atins în 2012). Apropo, peste 82% din pierderi ale acestor venituri tarifare pot fi raportate la mărfurile de consum (conform primei clasificări) și circa 87% – la cele industriale (conform celei de a doua clasificări).

already exempted from custom duty tariffs because are signed agreements on free trade areas with CIS countries and CEFTA are signed. In a further liberalization of the country's customs tariff, in case of the conclusion of agreements with Turkey and the EU, we can expect a moderate effect as a result of abolishing of tariffs on imports within the meaning of the trade-creation effect. At the same time, meaning the effect of diversion of trade we can expect a targeting of trade preferential partners (in framework the FTAs in force) to partners who will be more efficient. Trade diversion in such a case, it may be also regarded as a positive result because the consumer will open the access to the same goods at a lower price.

The following will be presented the results obtained in quantitative assessment of tariffs on imports from the EU and Turkey. Purpose of the investigation is the determination of the sectors (products) and countries which fall under the influence of signing the FTAs agreement.

The latest data that could be used to evaluate the creation of a free trade area between the EU and Turkey and Moldova, included in the SMART model refers to the year 2012.

In this simulation model has been used combined classification of goods which includes the following groups: raw materials, intermediate goods, consumer goods, capital goods-the first classification, as well as agricultural and industrial products - the second ones. The simulation model results are reproduced in table 1.

As was expected from those previously exposed in our theoretical background, the overall effect of trade creation is insignificant and demonstrates an increase in imports of about 24 mil. USD which emerges from the simulation results under both classifications listed in tab. 1. These in turn correspond to the import growth to reform of 0.5%. Considering that, according to official statistics, imports rose by 0.4 percent in 2012, the establishment of FTA would not lead to a substantial increase of imports into the Republic of Moldova.

Altogether, the effect of trade is the most significant for the greatest groups of goods: categories of industrial and consumer goods.

The amendment to paragraph *revenue* as a result of tariffs is explained by the fact that tariff liberalisation leads to a decrease in budget revenues from customs duties. As seen from the results of the calculations on the main groups of goods, the tariff revenue losses will be about 32 mil. USD (about 0.4 percent of GDP reached in 2012). A propos, over 82% of these tariff revenue losses can be reported in consumer goods (according to classification I) and about 87% from the industrial (according to classification II).

Tabelul 1/Table 1

Rezultate integrate ale simulării în baza modelului SMART pentru RM, mil. USD/ Integrated results of the simulation model based on SMART for RM, mil. USD

HS – (Clasificarea combinată, selectată)/ HS– (Combined selected classification)	Importul înainte de reformă/ Pre-reform Imports	Efectul general al creării comerțului/ Total trade creation effect	Scăderea veniturilor din cauza liberalizării/ Change in revenue	Veniturile consumatorilor/ Consumer surplus	Efectul net al anulării tarifului vamal la importul din UE și Turcia/ Net effect of the abolishment the tariff on imports from the EU and Turkey
Materie primă / raw materials	279,2	4,1	-1,5	0,2	2,8
Mărfuri intermediare / intermediate goods	989,6	6,9	-3,1	0,2	4,0
Mărfuri de consum / consumer goods	2501,4	11,6	-26,3	0,7	-14,0
Bunuri capitale / capital goods	815,7	1,2	-1,1	0,02	0,1
În total, pe grupurile principale ale mărfurilor, conform clasificăției I / Total, the pincipal groups of goods, according to clasificăției I	4585,9	23,8	-32,0	1,1	-7,1
Produce agricole / agricultural products	634,4	4,5	-2,8	0,3	2,0
Produce industriale / industrial goods	3431	19,3	-19,4	0,6	0,5
În total, pe cele mai importante grupuri de produse, conform clasificării II / Total, the most important product groups, according to clasificării II	4065,4	23,8	-22,4	0,9	2,5

Sursa: selectare și calcule ale autorului în baza datelor WITS – Query Result) /

Source: author's calculations and selection based on data WITS – Query Result

Însă influența fiscală a schimbărilor regimului comercial asupra pierderilor de venituri, în funcție de tarifele vamale, poate fi estimată, pornind de la cota taxelor vamale existentă în toate veniturile bugetului public. Conform calculelor în baza veniturilor scontate ale bugetului pentru 2013, precum și estimărilor Cadrului Bugetar pe Termen Mediu 2014-2016, aceste taxe vor constitui circa 3,8% din veniturile bugetului public, în anii 2013-2014, contribuind substanțial la formarea bugetului statului. Evaluările în baza modelului SMART ne arată că aproape o treime a veniturilor din impozitele asupra comerțului exterior și operațiunilor externe ar putea fi pierdută. Este important de identificat o sursă de recuperare a diminuărilor așteptate ale veniturilor

But the influence of changes in the tax regime, the losses of revenue according to the customs tariffs can be estimated by taking in consideration the rate of customs duties in all budget revenues. According to calculations based on expected revenues of budget for 2013 and forecasts for the medium term budget framework 2014-2016, such taxes will be approximately 3.8% of the revenue budget in the years 2013-2014, contributing quite important in forming the State budget. Assessments based on the model of SMART show that nearly one-third of revenue collected from taxes on foreign trade and external transactions might be lost. It is important to identify a source of recovery expected write-down of national

bugetului public național. Având în vedere că partea impozitelor asupra comerțului exterior constituie 8,4% din impozitele indirecte așteptate pentru 2013, ar fi necesară diversificarea bazei fiscale într-o perspectivă apropiată.

În această ordine de idei, va deveni o problemă importantă majorarea impozitelor directe, ca rezultat al scăderii cotei celor indirecte în formarea poziției *venituri la buget*. După cum se știe, pe parcursul ultimilor ani, se observă o tendință contrară, conform căreia cota impozitelor directe în PIB, în 2013, ar trebui să constituie 14,5%. Iar a celor indirecte – 17,2%, care se va păstra în decursul următorilor patru ani. [2]

Din rezultatele modelului simulator vom deduce că pierderile veniturilor tarifare referitoare la categoria mărfurilor alimentare per total, de asemenea, va depăși dublu efectul de creare a comerțului. Aceasta, la rândul său, a influențat formarea unui efect general negativ drept consecință a anulării impozitelor vamale pe importul din UE (format în urma sumării efectului de creare a comerțului, schimbării veniturilor din liberalizare și venituri ale consumatorilor conform clasificării grupurilor principale de mărfuri).

Beneficiile consumatorilor țărilor importatoare apar din scăderea prețurilor pe piețele interne, după anularea impozitelor vamale. La urma urmelor, beneficiile consumatorilor, ca rezultat al reformei, vor constitui 1,1 mil. USD. Acest indice modest poate fi explicat, în general, prin nivelul destul de liberalizat al tarifului vamal al țării.

Din calculele efectuate, reiese că efectul net de la anularea impozitelor vamale pe importul din UE este negativ, în cazul produselor de consum, pe când pe toate ramurile acesta este pozitiv pentru toate celelalte categorii de mărfuri. Rezultatele analizei confirmă faptul că, în cazul în care va fi creată zona de liber schimb, aceasta va oferi un teren propice de modernizare a producției prin intermediul importului și va antrena modificări de structură în economie. În definitiv, reforma comerțului va impulsiona modificarea modelului dezvoltării economice bazate pe consum (creștere fără dezvoltare) în direcția creșterii economice bazate pe producerea unor mărfuri noi și creșterii exportului prin intensificarea relațiilor comerciale.

2. Distribuirea efectelor de creare și deviere a comerțului între țările parteneri principale ale RM

În cele ce urmează, vom studia amănunțit exercitarea influenței reformei din sfera comerțului asupra exportului de mărfuri ale țărilor spre piața RM.

Vom presupune a priori că reforma în comerț va antrena unele corecții și reduceri de deviere a comerțului, grație acordurilor semnate anterior cu țările CSI. Deoarece, după intrarea în vigoare a reformei din comerț, în condițiile unui regim similar, se va derula majoritatea schimburilor comerciale dintre RM și țările ei partenere principale. Sunt așteptate două modalități de deviere a comerțului.

public budget revenues. Considering that the share of taxes on foreign trade constitutes 8.4 percent of the expected indirect taxes in 2013, it would be necessary to diversify its tax base in a close perspective.

In this context it will become an important issue to increase direct taxes as a result of the decrease in the share of indirect income position for the budget formation. According to The national public budget revenues for the years 2014-2016, over the last few years there is a trend to the contrary, that the share of direct taxes in GDP in 2013 would constitute 14.5%. And indirect ones-17.2%, which will keep over the next 4 years. [2]

From the results of the simulation we can deduce that the tariff revenue losses relating to the category of consumer goods overall supply will also overcome twice the effect of creating trade. This, in turn, has influenced the formation of a general negative effect as a result of abolishment of custom's taxes on imports from the EU (formed as a result of whole effect of creating trade, incomes changes from trade liberalization and consumers incomes according to principal groups of goods).

Consumer benefits of importing countries appear due to the lowering prices on domestic markets after the abolishing of customs tax. After all, the benefits to consumers as a result of the reform will be 1.1 mil USD. This modest index can be explained, in general, through the level liberalized enough of the country's customs tariff. The estimations also show that the net effect of the abolishing of customs taxes on imports from the EU is negative in the case of consumer products, while on all the branches it is positive for all other categories of goods. The analysis confirms that in the event that will be created the free trade area there will be a breeding ground for the modernization of the production through import and will involve structural changes in the economy. Finally, the reform will boost the modification of the model of economic development based on consumption (growth without development) in the direction of economic growth based on the production of new goods and export growth by enhancing trade ties.

2. Distribution of the effects of creation and diversion trade between courtiers, principal partners of the RM

In what follows we will thoroughly study the influence of the trade reform at the countries' export to RM.

We assume a priori that the reform would result in some trade corrections and discounts of deviation of trade thanks to agreements signed with CIS countries, because after the entry into force of the trade reform in presence of a similar regime shall be developed the majority of trade changes between Moldova and the countries of principal partners. There are two ways of expected trade diversion. The first commercial

Prima – redistribuirea comerțului spre partenerii mai eficienți în cadrul zonelor de liber schimb. A doua – devierea comerțului de la țările care nu sunt membre ale zonei de comerț liber.

În tabelul 2, este reprodusă informația privind exportul de mărfuri din țările aflate sub influența reformei comerciale.

redistribution should be to partners more efficient within the framework of the free trade zones. Second - to divert trade from countries that are not members of a free trade area.

In table 2 is reproduced information relating to the exportation of goods from countries that fall under the influence of trade reform.

Tabelul 2/Table 2

Modificările exportului din țările străine către RM, conform clasificării pe grupuri principale de mărfuri, în mii USD/

Exports changes from the concerned countries to the RM, according to main groups of goods, in thousands USD

Țara exportatoare/ Exporting country	Exportul înainte de reformă /Pre-reform exports	Exportul după reformă/ After reform exports	Modificarea exportului/ Export change
Materie primă / Raw materials			
Turcia / Turkey	37.373	43.405	6.032
Grecia / Greece	30.251	29.691	-560
Spania / Spain	5.008	4.724	-284
România / Romania	8.213	8.094	-119
Italia / Italy	7.616	7.505	-111
Mărfuri intermediare / Intermediate goods			
Turcia / Turkey	102.052	111.603	9.551
Italia / Italy	98.025	97.345	-680
Federația Rusă / Russian Federation	79.603	79.114	-489
China / China	75.898	75.582	-316
Cehia / Czech Republic	22.236	21.973	-263
România / Romania	92.732	92.549	-183
Mărfuri de consum / Consumer goods			
Turcia / Turkey	158.879	177.980	19.101
China / China	181.161	179.220	-1.941
Ucraina / Ukraine	282.291	281.382	-909
Italia / Italy	139.153	138.470	-683
România / Romania	471.293	470.687	-606
Germania / Germany	157.179	156.711	-468
Republica Belarus / Republic of Belarus	113.255	113.090	-164
Mărfuri capitale / Capital goods			
Turcia / Turkey	57.837	60.212	2,375
Germania / Germany	132.403	132.149	-254
România / Romania	44.334	44.110	-224
Italia / Italy	68.845	68.705	-140

Sursa: selectare și calcule ale autorului în baza datelor WITS – Query Result) /

Source: author's calculations and selection based on data WITS – Query Result

Din datele tabelului, reiese că reforma va influența considerabil comerțul cu Turcia, exportul căreia spre RM se presupune că va înregistra o creștere pe toate categoriile de mărfuri, inclusiv la materie primă – cu 16%, la mărfuri intermediare – cu 9,4%. La mărfuri de

From the data in the table we can see that the reform in a considerable extent will influence trade with Turkey, the export of which to RM supposedly will record an increase in all types of goods, including raw – 16%, in intermediate goods increased by 9.4%, consumer goods –

consum – 12% și mărfuri capitale – cu 4%.

Dintr-o analiză efectuată prin prisma grupurilor principale de mărfuri, vom menționa că pentru categoriile mărfurilor de materie primă și mărfuri capitale este caracteristică prima modalitate de deviere a comerțului – de la un membru semnatar al acordului la altul, cel care poate oferi mărfuri mai ieftine, în acest caz – Turcia.

Cât despre categoria mărfurilor intermediare și de consum, se manifestă ambele tipuri de devieri. Or, se va reduce exportul acestora din China – unica din țările incluse în tabel cu care RM nu a semnat un acord de creare a unei zone de comerț liber. E de menționat că acordul va influența negativ și exportul unor categorii de mărfuri din CSI, inclusiv categoria mărfurilor intermediare din Rusia și categoria mărfurilor de consum din Ucraina și Belarus, care, probabil, vor fi parțial substituite pe piața RM de mărfuri de calitate identică, dar mai ieftine, importate din Turcia. Aici se face simțit efectul distrugerii preferințelor comerciale acceptate anterior în cadrul acordurilor încheiate privind zona de comerț liber cu țările din CSI în favoarea unor parteneri comerciali mai eficienți.

Vom menționa că aproape toate țările enumerate se regăsesc printre principalii parteneri la import ai RM. Conform datelor din 2012, Rusia a deținut o pondere de 15,7% în importurile de mărfuri ale RM, România – 11,9%, Ucraina – 11,4%, China – 8%, Turcia – 7,4%, Italia – 6,3% [1]. Cu fiecare din aceste țări, R. Moldova are un sold comercial negativ la comerțul exterior, cele mai mari fiind decalajele cu Ucraina – 417,9 mil. USD și cu China – 407,4 mil. USD. Din acest punct de vedere, reducerea fluxurilor comerciale din aceste țări pe piața R. Moldova va contribui la echilibrarea balanței comerciale. E de menționat, de asemenea, că rezultatele modelării simulative arată că încheierea acordului privind crearea zonei de liber schimb nu va antrena o reducere esențială a livrărilor de mărfuri din aceste țări, deoarece ele nu sunt superioare variațiilor anuale prezente în datele statistice. Bunăoară, din analiza datelor, rezultă că semnarea acestui Acord va avea consecințe nefavorabile pentru comerțul cu România și Italia. Conform estimărilor, exportul mărfurilor din aceste țări către RM se va reduce cu 1,1 mil. USD și respectiv cu 1,6 mil. USD, ceea ce echivalează cu 0,2% și 0,5% livrări de mărfuri comparativ cu anul 2012.

Pe de altă parte, încheierea Acordului de Liber Schimb este benefică pentru Turcia. Exportul mărfurilor din această țară va crește cu peste 37 mil. USD ori cu circa 10% față de nivelul anului 2012.

Din analiza modificărilor exportului pentru grupurile principale de mărfuri putem, de asemenea, deduce că produsele agricole din Grecia, Spania, Ucraina, România vor fi, parțial, înlocuite pe piața RM de produsele mai ieftine din Turcia. Ceea ce va genera o creștere a exportului turc de circa 16% (tabelul 3).

12% and capital goods increased by 4%.

In a review in the light of the main groups of goods we will mention that for categories of goods raw materials and capital goods, is characteristic of the first way of trade deviation – that from one member signed the agreement to another – is characteristic, from one who will provide the goods at cheap price, in this case – Turkey.

How about the category of intermediate and consumer goods here we can discover both types of deviations. However, it will reduce their export from China, the only countries included in table with whom RM has not signed an agreement to create a free trade zone. It's worth mentioning that the deal will negatively influence the export of certain categories of goods from CIS, including intermediate goods category from Russia category and category of consumer goods from Ukraine and Belarus, which probably will be partially substituted on Moldovan market by cheaper goods of the same quality from Turkey. Here we have to do with the effect of the destruction of the trade preferences granted previously under the agreements concluded on the free trade area with the countries of the CIS in favor of more efficient commercial partners.

We'll point out that almost all of the listed countries can be found among the countries that are the main import partners of Moldova. According to the statistical data of the 2012, Russia held a share of 15,7% in the imports of goods of the RM, Romania – 11,9%, Ukraine – 11,4%, China – 8%, Turkey – 7,4%, Italy – 6,3% [1]. With each of the mentioned countries RM has a negative trade balance of foreign trade, the largest being in trade with Ukraine – 417,9 million USD and China – 407,4 million USD. From this point of view, the reduction in trade flows from these countries on the Moldovan market will contribute to the equilibrium of the trade balance. It's worth as well, that the results of simulation model show that the signing of the agreement on creation of the free trade area will not result in a reduction of supplies of essential commodities from those countries, because they are not higher than changes in annual statistical data. For example, the analysis of the data shows that the signing of this agreement will have adverse consequences on trade with Romania and Italy. From our estimations, the export of goods from these countries to the Republic of Moldova will be reduced by 1.1 million USD and 1.6 million USD respectively. That is the equivalent of 0,2% and 0,5% of deliveries of goods from these countries, compared to the year 2012.

On the other hand, signing of the agreement is beneficial to the export of goods from Turkey that will increase by over 37 million USD or by about 10% compared to the year 2012.

From a subsequent analysis of the changes of export commodities for main groups we can also decide that agricultural products from Greece, Spain, Romania, and Ukraine will be partly replaced on Moldovan market by cheaper products from Turkey. What will generate an increase in Turkish export of about 16% (table 3).

Tabelul 3/Table 3

**Modificările exportului mărfurilor livrate de către țările respective, pe piața RM, conform clasificării pe grupuri importante de mărfuri, în mii USD/
Changes to the export of goods delivered by the respective countries, to the Moldovan market, according to important groups of goods, in thousands USD**

Țara exportatoare/ Exporting country	Exportul până la reformă /Pre-reform exports	Exportul după reformă/ After reform exports	Modificarea exportului/ Export change
Produse agricole / Agricultural products			
Turcia / Turkey	43.354	50.452	7.098
Grecia / Greece	30.663	30.100	-563
Spania / Spain	7.691	7.399	-292
Ucraina / Ukraine	212.108	211.835	-273
România / Romania	26.330	26.168	-162
Mărfuri industriale / Industrial goods			
Turcia / Turkey	344.436	374.537	30.101
China / China	403.055	400.708	-2.347
Italia / Italy	307.275	305.804	-1.471
România / Romania	295.020	294.042	-978
Germania / Germany	343.765	342.944	-821
Federația Rusă / Russian Federation	222.833	222.026	-807
Republica Belarus / Republic of Belarus	77.470	77.253	-217

Sursa: selectare și calcule ale autorului în baza datelor WITS – Query Result) /

Source: author's calculations and selection based on data WITS – Query Result

Vor fi în creștere, în special, livrările următoarelor grupuri de mărfuri din Turcia: tomate proaspete sau refrigerate, usturoi, caise, cireșe, conopide, portocale, lămâi etc. Probabil, se va înregistra și o creștere a concurenței dintre companiile naționale și cele turce vizând sortimentul mărfurilor agricole care, actualmente, se produc în RM.

Putem prevedea, de asemenea, o creștere a exportului mărfurilor turcești cu destinație de consum din seria celor la un preț mai mic, ceea ce corespunde nivelului redus al capacității de cumpărare a populației RM. Din această categorie vor face parte, printre altele, creșterea livrărilor de materiale din fibre artificiale și sintetice, lenjerie de pat din fibre sintetice sau artificiale (de circa 6 ori), jerseuri, pulovere, cardigane, veste și articole similare, tricotate sau croșetate din fibre sintetice sau artificiale (cu 36%); covoare, acoperitoare și acoperăminte de podea din materiale textile sintetice sau artificiale (cu 17%).

Grație prețurilor relativ mici, comparativ cu cele de pe piețele altor țări, ale mărfurilor turcești, vor fi livrate, în cantități mai mari și într-un sortiment larg, și alte mărfuri cu destinație de consum, cum ar fi produse zaharoase (inclusiv ciocolata albă), cele care nu conțin cacao; apoi – parfumuri și ape de toaletă; săpunuri, produse și preparate

There will be increasing, particularly in Turkey supplies of the following commodity groups: fresh or refrigerated tomatoes, garlic, apricots, cherries, cauliflowers and headed broccoli, oranges, lemons and more. Perhaps there will be an increase in competition between Moldovan and Turkish companies producing the similar class of agricultural products.

We also provide an increase in Turkish exports of goods intended for consumption in the series at a lower price which corresponds to the low purchasing power of the population of Moldova. This category will include, among other things, increasing the supply of materials and synthetic fibers, linen fibers (about 6 times), jerseys, pullovers, cardigans, waistcoats and similar articles, knitted or crocheted fibers (36%), carpets, floor coverings and coverings of man-made textile materials (17%).

Thanks to the relatively low price compared to market prices in other countries, to a wide range of Turkish goods will be delivered in larger quantities and in a wide range at a fair price, and other products intended for consumer products such as confectionery (including white chocolate), those who not containing cocoa, then – perfumes and toilet waters, soaps, organic surface-active products and preparations,

organice tensioactive; cuptoare, mașini de gătit, reșouri (inclusiv plite de gătit), grătare și rotisoare; **produse modificate prin incorporarea de materiale plastice**, printre care: încălțăminte cu tălpi din cauciuc, material plastic; lustre și alte corpuri de iluminat din plastic.

Pentru a satisface necesitățile de producere ale industriei textile, va crește cererea la țesături care conțin filamente de poliester netexturate, țesături din fibre discontinue din poliester, țesături tip *omidă* („Chenille”).

Datorită necesităților de dezvoltare în continuare a altor activități industriale, se poate explica și o creștere previzibilă a livrărilor de piei finisate, prelucrate după tăbăcire sau uscarea; **lăzi, dulapuri, vitrine, teșchele și mobilă similară pentru păstrare și demonstrare, cu utilaj de refrigerare și congelare incorporat**, conductoare electrice; autovehicule pentru transportul mărfurilor; frâne și servo-frâne; amortizoare de suspensie etc.

În linii generale, cererea la exportul mărfurilor industriale din Turcia, precum și structura acestuia, este cu mult mai joasă decât cea a produselor de consum. După cum se știe, cererea la mărfuri industriale, prin felul lor de a fi, nu este elastică, deoarece variațiile prețurilor nu le influențează considerabil, în sensul creșterii cererii și, în fond, aceasta este determinată de necesitățile procesului de producție.

Pentru țările exportatoare, efectul general al reformei comerciale se descompune în efectele de creare a comerțului și de deviere a comerțului. Țările beneficiare de reducerea tarifelor câștigă, în cazul în care se formează unele efecte pozitive atât la categoria efectelor de creare, cât și de deviere a comerțului, în timp ce toți ceilalți parteneri înregistrează pierderi din cauza efectului negativ de deviere a comerțului și lipsei efectului de creare a comerțului.

Devierea comerțului este neutră pentru piața de desfacere a țării importatoare, luată ca un tot întreg. Ea nu influențează cantitatea mărfurilor importate, ci distribuția cotelor pe piață între țările partenere în export, pornind de la noile prețuri comparative. Creșterea importului din țările beneficiare de reducerea tarifelor este echilibrată de scăderea importului din restul țărilor. Pentru piață, în general, un efect al comerțului este doar cel de creare a comerțului.

Distribuția integrată a efectelor de creare și deviere a comerțului, urmare a reformei comerciale, este reprodusă în tabelul 4.

Din tabelul 4, reiese că posibilitatea de import în RM fără taxe vamale, obținută de țările membre ale zonei de comerț liber, probabil, va fi benefică doar pentru o țară – Turcia, deoarece, din contul creșterii importului din această țară se formează tot efectul de creare a comerțului. Grație redistribuirii cotelor de comerț pe piața R. Moldova în favoarea Turciei, comparativ cu alți parteneri, efectul de deviere a comerțului este, de asemenea, pozitiv și atinge valori maxime în cazul mărfurilor industriale – peste 10 milioane de dolari, dintre care 7,5 milioane de dolari, conform estimărilor noastre, revin produselor de consum.

ovens, cookers, heaters (including cooking plates), grills, roasters, **products modified by the incorporation of plastics**, including: footwear with outer soles of rubber, plastics, chandeliers and other electric luminaries plastic.

To meet the needs of textile production will increase demand for fabrics containing textured polyester filaments, polyester staple fiber fabric, fabric type caterpillar (“Chenille”).

Due to the need for further development of other industrial activities can be explained and predicted increase supplies of the following goods: leather further prepared after tanning or drying chests, cabinets, display counters, showcases and similar for storage and demonstration of refrigeration equipment and freezing incorporation electric conductors; auto vehicles for transporting goods; brakes and servo - brakes but their parts, shock absorbers and suspension parts thereof. In general, the demand for industrial goods exported from Turkey, as well as its structure, is much lower than that of consumer products. As is well known, the demand for industrial goods, by their way of being, is inelastic because changes in prices do not influence considerably, meaning increased demand on them and in fact is determined by the needs of the production process.

For exporting countries, the overall effect of trade reform breaks down in the trade creation and the trade diversion effects. Beneficiary countries by reducing tariffs where will gain in case if some positive affect both in the category of effects of creation of diversion of trade are formed. While all other partners shell loose as a result of negative effect of diversion of trade and in the absence of trade creation effect.

Trade diversion is neutral for the market of the importing country, taken as a whole. It does not affect the quantity of imported goods but the distribution of market shares between the partner countries in the export on basis of comparative new prices. Growth of imports from beneficiary countries that reduced tariffs is balanced by reductions in imports from the rest of the countries. For the market overall effect nothing but the effect of creation of trade is the only trade creation.

Integrated distribution of effects of creation and diversion of trade as a result of trade reform is reproduced in table 4.

Table 4 shows that the possibility to import duty-free into the RM obtained by member countries of the free trade area will probably be beneficial only for a country – Turkey, because the import growth from this country only is the source of the forming all the trade-creation effect. Due to redistribution of shares trade on the Moldovan market in favor of Turkey compared to other partners, trade diversion effect is also positive and reaches maximum values in the case of industrial goods – over 10 million USD, of which 7.5 million USD, according to our estimations, are from the import of consumer products.

Tabelul 4/Table 4

**Efectul general al reformei din comerț, în mii USD/
Total effect of trade reform, in thousands USD**

Total pe categorii/ Total at the category țări partenere/ partner country	Efectul general al reformei în comerț/Total effect of trade reform	Efectul de creare a comerțului/ Trade creation effect	Efectul de deviere a comerțului/ Trade diversion effect
Materie primă /Raw materials			
Total	4.122	4.122	0
Inclusiv Turcia / including, Turkey	66.032	4.122	1.910
Mărfuri intermediare / Intermediate goods			
Total	6.930	6.930	0
Inclusiv Turcia / including, Turkey	9.551	6.930	2.621
Mărfuri de consum / Consumer goods			
Total	11.617	11.617	0
Inclusiv Turcia / including, Turkey	19.101	11.617	7.484
Mărfuri capitale /Capital goods			
Total	1.167	1.167	0
Inclusiv Turcia / including, Turkey	2.374	1.167	11.207
Produse agricole/ Agricultural products			
Total	4.568	4.568	000
Inclusiv Turcia / including, Turkey	7.098	4.568	2.530
Mărfuri industriale/ Industrial goods			
Total	19.362	19.362	0
Inclusiv Turcia / including, Turkey	30.101	19.362	10.739

*Sursa: selectare și calcule ale autorului în baza datelor WITS – Query Result) /
Source: author's calculations and selection based on data WITS – Query Result*

3. Influența încheierii acordurilor privind crearea zonelor de comerț liber asupra exportului de mărfuri din Republica Moldova

Actualmente, o parte considerabilă de mărfuri se exportă în UE în regim de preferințe comerciale autonome (PCA). Regimul PCA în comerțul cu UE a fost acordat Moldovei la 1 martie 2008 în scopul dezvoltării economiei sale. Regimul PCA, prin importanța sa economică, poate fi comparat cu regimul zonei asimetrice de comerț liber. Regimul PCA este un regim unilateral, acordat de UE pe un termen limitat. Spre deosebire de PCA, regimul comercial oferit de zonele de liber schimb are un caracter necondiționat, nelimitat în timp. În prezent, PCA permite agenților economici din Republica Moldova să exporte în țările UE peste 10 mii de poziții tarifare fără achitarea taxelor vamale, iar pentru unele poziții sensibile au fost stabilite contingente tarifare. În total, UE este pregătită să acorde cote pentru

3. Influence of concluding agreements on free trade zone of Moldova exports

At present, a considerable portion of goods are exported to the EU under the autonomous trade preferences (ATP). ATP regime in trade with the EU was provided to Moldova from 1 March 2008 in order to develop the economy of RM. The ATP regime through its economic importance can be compared with the asymmetric free trade zone. The ATP is a regime unilaterally granted by the EU on a limited-term. Unlike the PCA, trade arrangements offered by free trade zones is unconditional, unlimited in time. At present, the ATP allows economic agents from Moldova to export to the EU countries over 10 thousand headings without payment of customs duties, and for some sensitive positions were established tariff quotas. In total, the EU is prepared to give odds for the 13 positions, of which Moldova

13 poziții, din care R. Moldova nu poate valorifica decât 5 poziții. Conform datelor Ministerului Economiei, agenții economici din RM nu au valorificat în 2012 cotele la livrările scutite de taxe către UE, acordate țării în cadrul preferințelor comerciale autonome (PCA). Așadar, cota de export la grâu a fost realizată numai în proporție de 51,7% din cota distribuită, la zahăr – de 82,6% și la vinuri – de 90%. [10] În anul 2012, Parlamentul european a majorat cotele la importul unei serii de mărfuri. Cota la importul fără taxe a vinurilor moldovenești a fost majorată, în 2013, de la 1,8 la 2,4 milioane de decalitre. De asemenea, au fost sporite cotele de livrare a grâului, orzului și porumbului – cu 5 mii tone anual, până în 2015. Conform unei decizii recente, la finele lunii septembrie 2013, Uniunea Europeană a liberalizat piața pentru vinurile din Republica Moldova.

În acest context, încheierea AZLS cu UE nu aduce schimbări esențiale în regimul comercializării mărfurilor moldovenești pe piața europeană. Totodată, aceste schimbări sunt așteptate în cazul liberalizării comerțului cu Turcia.

În scopul unei evaluări cantitative a liberalizării tarifului vamal al Turciei pentru importul din RM, se recurge la aceeași metodă de cercetare – modelul echilibrului parțial SMART. Cele mai importante rezultate pentru RM ale modelării simulatorii sunt reproduse în tabelul 5.

turns to good account 5 positions only. According to data of the Ministry of economy of Moldova economic agents have not materialized in the year 2012 quotas for duty-free supplies to the EU, provided the country within the framework of the autonomous trade preferences (ATP). So, the export quotas of wheat was carried out only in the proportion of 51,7% of distributed, sugar-82,6% and wine-90%.[10] In the year 2012, the European Parliament raised quotas on the import of a variety of goods. Quota on imports of Moldovan wines has been increased by 2013 from 1,8 to 2,4 million deciliters. It also have been increased the quotas for delivery of wheat, barley and maize till 5 thousand tons annually by 2015. According to a recent decision by the end of September 2013, the European Union has liberalized the market for Moldovan wines.

In this context, the conclusion of the EU does not FTAs changes in the marketing of Moldovan goods on the European market. At the same time they are expected in the case of trade liberalization with Turkey.

In order to give a quantitative estimate of the liberalisation of the Turkish customs tariff on imports of the same method of partial equilibrium model in research-SMART. The most important results for RM obtained using the simulation model are reproduced in table 5.

Tabelul 5/ Table 5

Modificarea torentelor de export ale RM în Turcia după intrarea în vigoare a Acordului privind Zona de Liber Schimb, în mii USD/Change of the export flows of the RM in Turkey after the entry into force of the agreement on free trade zone, in thousands USD

HS – (Clasificarea combinată, selectată)/ HS – (Combined selected classification)	Exportul RM înainte de reformă/ Pre-reform exports of RM	Exportul RM după reformă/ After reform exports of RM	Modificarea exportului/ Export change of RM	Depășirea exportului în raport cu importul (+,-)/ The excess of exports over imports (+,-)
Materie primă / Raw materials	211.525	298.513	86.988	80.956
Mărfuri intermediare/ Intermediate goods	17.710	19.752	2.042	-7.509
Mărfuri de consum / consumer goods	13.523	13.523	0	-19.101
Mărfuri capitale / capital goods	1.644	1.644	0	-2.374
Produse agricole / Agricultural products	166.420	255.450	89.030	81.932
Mărfuri industriale / Industrial goods	78.062	78.062	0	-30.101

Sursa: selectare și calcule ale autorului în baza datelor WITS – Query Result) /

Source: author's calculations and selection based on data WITS – Query Result

În urma analizelor efectuate, s-a constatat că reforma în comerț va genera o creștere a exportului produselor agricole în valoare de 89 de milioane de dolari sau de 1,5 ori față de nivelul dinainte de

The analysis shows that the reform as a trade reform will generate an increase in the export of agricultural products with 89 million dollars or 1.5 times compared to the level of reform. In this

reformă. În această ordine de idei, piața Turciei ar putea constitui o alternativă pe piața de desfacere, în cazul creării barierelor tehnice în calea exportului produselor agricole în Rusia, a cărei piață, în ultimii ani, a devenit foarte instabilă pentru exportatorii din Republica Moldova. Din datele reproduse în tabelul 5 se poate deduce, de asemenea, că încheierea Acordului nu va influența exportul mărfurilor de consum și capitaluri.

În general, s-ar putea prevedea că încheierea acordului cu Turcia va fi benefică pentru RM, căci analiza rezultatelor modelării simulării atestă că exportul din RM în Turcia va depăși importul din aceasta din urmă cu circa 52 milioane de dolari. Structura exportului mărfurilor din RM în Turcia, urmează, totodată, să fie ameliorată.

4. Concluzii

Analiza rezultatelor obținute atestă un efect de creare a comerțului modest care indică o majorare a importului cu circa 24 de milioane de dolari. Rezultatul ce va fi obținut este destul de previzibil, dacă vom lua în considerație că RM are o economie deschisă, mică, ce implementează un regim de comerț liber în calitate de membru al OMC timp de peste 10 ani. O ultimă analiză demonstrează că importul va crește integral din contul Turciei, care livrează pe piața Moldovei mărfuri mai ieftine decât țările UE. În Republica Moldova, cererea pieței este influențată de cea mai mică putere de cumpărare în Europa.

Pierderea veniturilor tarifare va depăși majorarea prognozabilă a importului, constituind circa 32 milioane de dolari (sau 0,4% din PIB), din care 26 milioane dolari (suma tuturor pierderilor tarifare) revin categoriei mărfurilor de consum. Conform estimărilor, circa o treime a veniturilor din aplicarea impozitelor asupra comerțului exterior și operațiunilor externe ar putea fi pierdute. Este important de identificat o sursă de recuperare a diminuărilor așteptate ale veniturilor bugetului public național.

În acest context, se impune reformarea politicii bugetar fiscale, atât prin diversificarea bazei fiscale, cât și prin modificarea relației impozitelor directe și indirecte în formarea poziției venituri la buget public național.

Impactul liberalizării comerțului exterior, ca rezultat al încheierii AZLS, se manifestă prin efectul lichidării preferințelor comerciale, obținute anterior în cadrul acordurilor încheiate privind zona de comerț liber cu țările CSI și Acordului Central-European de Comerț Liber. Deoarece după intrarea în vigoare ale acestor acorduri, în condițiile unui regim similar, se va derula majoritatea schimburilor comerciale între RM și țările partenere principale. Au fost identificate două modalități de deviere a comerțului, în funcție de categoria mărfurilor. Prima – reorientarea comerțului spre partenerii mai eficienți în cadrul Zonelor de Liber Schimb. A doua – devierea comerțului de la țările care nu sunt membre ale Zonei de Liber Schimb. De asemenea, se atestă redistribuirea cotelor de comerț pe piața

context, Turkey's market could be, in some way, an alternative market outlet, in the case of the creation of technical barriers to the export of agricultural products to Russia, which in recent years is very unstable for exporters from Moldova. Data reproduced in table can also confirm that the conclusion of the agreement will not affect the export of capital and consumer goods.

In general we could stipulate that the agreement with Turkey will be beneficial for RM. Because the analysis of the results of simulation model attests that export from the Republic of Moldova to Turkey will exceed imports from the last one with about 52 million USD. The structure of exports of goods from the Republic of Moldova to Turkey is also need to be improved.

4. Conclusions

Analysis of the results shows a modest trade creation which indicates an increase in imports of about 24 million USD. The result obtained is fairly predictable, if we take into account that RM is a small open economy which translates in practice a free trade regime as WTO member for over 10 years. Subsequent analysis showed that imports will increase on Turkey's account in full, delivering goods on the Moldovan market cheaper than the EU countries. In the Republic of Moldova the market demand is influenced by the smaller purchasing power in Europe.

Estimated loss of tariff revenue will exceed the expected increase of imports, representing approximately 32 million USD (or 0.4% of GDP), of which 26 million USD of all incumbent tariff losses category of consumer goods. According to estimates, about one-third of revenue collected from taxes on foreign trade and external transactions might be lost. It is important to identify the source of the expected decrease of national public budget revenues.

In this context, budgetary and fiscal policy reform requires both by diversifying tax base, as well as a change in the relationship between direct and indirect taxes in budget revenue formation of national public.

The impact of the liberalization of foreign trade, as a result of the conclusion of the agreements, the effect is manifested in destroying trade preferences previously obtained in the framework of the agreements concluded in the area of free trade with the CIS countries and The Central European free trade agreement. Since the entry into force of the agreements, under a similar regime shall be satisfied by most trade between Moldova and the countries of the partners. Two ways have been found of diversion of trade, according to the category of goods. The first commercial redistribution to partners-more efficient within the framework of the free trade zones. Second-to divert trade from countries that are not members of a free trade area. Also, redistribution of shares trade on the Moldovan market in favor of Turkey, which

Republicii Moldova în favoarea Turciei, care oferă pe piața ei (cu cea mai mică putere de cumpărare în Europă) mărfuri mai ieftine în comparație cu țările UE.

provides for the market, with the lowest purchasing power in Europe, more cheap goods in comparison with EU countries.

Referințe bibliografice / Bibliographic references:

1. Biroul Național de Statistică: www.statistica.md: <http://www.statistica.md/category.php?l=ro&ide=336&>
2. Cadrul de venituri al Bugetului Public Național pe anii 2014-2016, februarie 2013 Chișinău, Ministerul Finanțelor: <http://www.mf.gov.md>
3. CHEONG, D. 2010. *Methods for Ex Ante Economic Evaluation of Free Trade Agreements*. – Asian Development Bank, No. 52
4. COOPER, A. and MASSEL, B.F. 1965. *A New Look at Customs Union Theory*. – Economic Journal. – Vol. 75
5. KIRIYAMA, N. 2012. *Trade and Innovation: Synthesis Report*, OECD Trade Policy Working Papers, No.135, OECD Publishing, available at: <http://dx.doi.org/10.1787/5k9gwprtbtxn-en>
6. KOCYIGIT, A., and Sen, A. 2007. *The Extent of Intra industry Trade between Turkey and the EU: The Impact of Customs Unions*. Journal of Economic and Social Research 9(2): 6185.
7. LIPSEY, R.G. 1960. *The Theory of Customs Unions: A General Survey*. – Economic Journal, Vol.LXX
8. PANAGIOTIS, Liargovas. 2013. *EU trade policies towards neighboring countries*, WP2/01 WORKING PAPER, January, 27p., available at: <http://www.ub.edu/searchproject/wp-content/uploads/2013/01/WP-2.1.pdf>
9. PRAVIN, K. 2011. *Preferential Trade Agreements and Multilateral Trade System*. – Johns Hopkins University and NBER. Draft Version: August 30, 2011
10. *Raport privind activitatea Ministerului Economiei în anul 2012*, available at: <http://mec.gov.md/activitatea-mec/>
11. TAYMAZ, E. and YILMAZ, K. 2007. *Productivity and Trade Orientation: Turkish Manufacturing Industry Before and After the Customs Unions*. The Journal of International Trade and Diplomacy1(1):127-154
12. VINER, J. 1950. *The Customs Union Issue*. Carnegie Endowment for International Peace. – New York *WTO annual report 2013*, available at: http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/anrep13_e.pdf

CALITATEA GUVERNĂRII ȘI SATISFAȚIA CU VIAȚA A POPULAȚIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

*Dr. hab. conf. univ. Svetlana
GOROBIEVSCHI, UTM
Drd. L. PRODAN-ȘESTACOVA, UTM*

Calitatea vieții este actualmente una dintre cele mai complexe probleme de cercetare din domeniul științelor socioumane, aflându-se la intersecția economiei politice, sociologiei, psihologiei, managementului, dreptului etc. Caracterul complex al calității vieții (CV) provoacă interesul cercetătorilor și al publicului larg, datorită creșterii importanței acestui subiect de cercetare asupra nivelului de trai, nivelului de informare și a exigențelor populației față de acesta.

În încercarea sa de a analiza calitatea vieții și satisfacția cu aceasta, deseori, oamenii consideră drept cauză principală guvernarea nereușită. În acest articol, autorii vin cu mesajul lor teoretico-metodologic privind conceptul calității vieții și informația statistică, trasând principalele legături cauzale dintre calitatea guvernării și satisfacția populației cu calitatea vieții sale.

În același timp, e lucru cert că oamenii trebuie să fie conștienți de limitele responsabilității guvernului în această problemă și să nu pună toate eșecurile din viața personală pe seama calității guvernării.

Cuvinte-cheie: *calitatea vieții, calitatea guvernării, satisfacție cu viața, rating mondial, indexul calității vieții, buna guvernare, indicatori de evaluare a politicii publice.*

JEL: R5

Introducere. Dacă vom încerca să evaluăm ratingul conceptelor teoretico-științifice, luând drept criteriu de bază semnificația lor pentru ființa umană, atunci pe primul loc, cel mai probabil, s-ar plasa conceptul calității vieții, deoarece propria viață este cel mai de preț lucru pentru om. Totodată, conceptul calității vieții a pătruns în vocabularul științelor socioumane relativ nu demult (în a doua jumătate a secolului al XX-lea).

În general, calitatea este un concept utilizat în toate domeniile vieții economice și sociale, deși are caracter subiectiv și semnificații particulare pentru diferite domenii, sectoare, funcțiuni sau obiecte specifice. Calitatea este un termen general (aplicabil celor mai diferite trăsături sau caracteristici individuale sau generice, fiind definită în diferite moduri de către experți și cercetători în domeniu).

Conceptul de *calitate a vieții* în general a fost definit ca fiind „gradul în care o persoană se bucură de posibilitățile importante ale vieții sale” [10]. Posibilitățile

OF GOVERNANCE AND THE POPULATION'S LIFE SATISFACTION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

*Svetlana GOROBIEVSCHI, PhD in
Economics, associate professor, hab. UTM
L. PRODAN-SESTACOVA, PhD candidate,
UTM*

In our days, the concept of life quality is one of the most complex research topics in the field of the social sciences, being at the intersection of economics, sociology, psychology, management, law, etc. But this complex character does not reduce the interest for this concept, nor by researchers or the general public, due to the increased importance of this research topic, the information level and population exigencies towards it.

In an attempt to analyze the quality of life and satisfaction with this, often, people consider that the main cause is government failure. In this article the authors make a theoretical and methodological contribution on the concept quality of life, establishing a causal link between quality of governance and the population's satisfaction with life quality (LQ). At the same time, the authors remain on the position that people must be aware of the limits of government's responsibility in this matter and not attribute all failures from personal life to the quality of governance.

Key words: *life quality, quality of governance, life satisfaction, global rating, life quality index, good governance, indicators for public policy evaluation*

JEL: R5

Introduction: If we try to evaluate the rating of theoretic-scientific concepts, taking as a key criterion their significance for the human being, probably the first place would be occupied by the concept of life quality, because life is the most precious thing for a human being. However, the quality of life concept entered the vocabulary of the social sciences, quite recently (in the second half of the 20th century).

Generally, quality is a concept that it is used in all economic and social areas, but it has a subjective character and particular significances for different fields, sectors, functions or specific objects. Quality is a general term, applicable to various traits or characteristics, either individual or generic, and has been defined in different ways by various experts and researchers in the field.

The *quality of life* concept has been defined, in general as "the degree to which a person enjoys the main possibilities of his life" [10]. Possibilities results from the opportunities and limitations which each person has in his

rezultă din oportunitățile și limitările pe care fiecare persoană le are în viața sa și reflectă interacțiunea cu factorii personali și de mediu. Acest concept are însă un caracter subiectiv: calitatea vieții poate fi înțeleasă *diferit* de *diferite* persoane din *diferite* zone geografice sau contexte culturale.

Dicționarul explicativ al limbii române (Dex) (on-line) oferă următoarea definiție: „Calitatea vieții este o categorie sociologică desemnând totalitatea posibilităților oferite individului de către societate în vederea organizării existenței sale după cerințele și dorințele proprii” [16].

1. Metode și analiză. În urma cercetărilor realizate în vederea studierii conceptelor și abordărilor metodologice de evaluare și creștere a calității vieții, s-a constatat că aria calității vieții este definită drept valoarea pentru om a vieții proprii, modul și măsura în care condițiile vieții oferă omului posibilitatea satisfacerii necesităților sale, gradul de satisfacție cu viața sa [7, p.16].

Cercetările asupra calității vieții s-au concentrat pe două metodologii principale de măsurare a acesteia.

Prima metodologie, denumită „bunăstarea subiectivă” se bazează pe concepte personale: fericire, plăcere, împlinire, utilități (avantaje) și altele de acest gen.

A doua metodologie utilizează așa-numita „măsurare obiectivă” a calității vieții, prin indicatori cuantificabili sociali, economici și de sănătate. De exemplu, măsurile obiective includ indicatori de producție economică, grad de cultură generală, speranță de viață etc., adică date care pot fi colectate fără a testa direct persoanele evaluate.

Robert Costanza ș. a. (2008) au propus o *combinare* a abordărilor obiective și subiective ale calității vieții, elaborând această definiție integrată: „Calitatea vieții este gradul în care necesitățile obiective umane sunt îndeplinite în relație cu percepțiile personale sau de grup ale „bunăstării subiective”. Necesitățile umane sunt necesități de bază pentru trai, reproducere, securitate, afecțiune etc. [5].

The Economist Intelligence Unit (companie independentă din Marea Britanie) a elaborat în **anul 2005** un „**indicator al calității vieții**” (*Quality of Life Index*) care se bazează pe o metodologie unică ce leagă rezultatele analizelor satisfacției subiective a vieții cu factorii obiectivi ai calității vieții din diferite țări. Acest indicator a fost calculat pe baza datelor din 111 țări și regiuni. Indicatorul calității vieții include 9 factori ai calității vieții, pentru determinarea „scorului” națiunilor și anume: 1) sănătate; 2) viață de familie; 3) viața comunității; 4) situație materială (PIB per persoană, în \$); 5) stabilitate politică și securitate; 6) climă și geografie; 7) rată de șomaj; 8) libertate politică; 9) egalitatea sexelor.

În primul rating, din 2005, R.Moldova a fost plasată pe locul 99 – cu 5,01 puncte din 10 posibile.

În ratingurile ulterioare (2012, 2013), calitatea

life and reflects the interaction with personal and environmental factors. This concept has, however, a subjective character: quality of life can be understood in different ways by different people in different geographical areas or cultural contexts.

The Explanatory Dictionary of the Romanian Language, Dex 2012 (online) provides the following definition "Quality of life is a sociological category designating all the possibilities offered to an individual by the society in order to organize his existence according to his own requirements and desires" [16].

1. Methods and analysis. As a result of research on concepts and methodological approaches for assessing and increasing quality of life, it has been observed that the quality of life is defined man's value of his own life, the way and degree in which life's conditions offers man human the possibility of satisfying his needs, as well as life's satisfaction to him [7, p.16].

The quality of life research focused on two main methodologies to measure it.

The first methodology, called "subjective well-being", is based on personal concepts: happiness, pleasure, fulfillment, utility (benefits), and others like that.

The second methodology uses so-called "objective measurement" of life quality, through measurable indicators of social, economic and health. For example, objective measures include indicators of economic output, level of general education, life expectancy, and so on; namely dates that can be collected without a direct analysis of the evaluated persons.

Robert Costanza et al. (2008) proposed a *combination* of objective and subjective approaches of life quality, developing the following integrated definition: "Quality of life is the degree to which human objectives needs are fulfilled in relation with personal or group perceptions of subjective well-being ". Human needs are basic human needs for living, reproduction, security, affection, and so on. [5].

The Economist Intelligence Unit (an independent company in the UK) has elaborated an "**Quality of Life Index**" 2005, which is based on a unique methodology linking test results of subjective life satisfaction with objective factors of life quality in various countries. This indicator was calculated with data from 111 countries and territories. The quality of life indicator includes nine quality of life factors, which determine the "score" of nations, namely: 1) health; 2) family life; 3) community life; 4) financial situation (GDP per person, in \$); 5) political stability and security; 6) climate and geography; 7) unemployment rate; 8) political liberty; 9) gender equality.

The Republic of Moldova, in the first rating from 2005, was ranked on 99 with 5, 01 points out of 10 possible.

In recent ratings (2012, 2013) quality of life in the Republic of Moldova is assessed only in terms of the

vieții în R.Moldova este apreciată din punct de vedere doar al unor elemente ale indicatorului calității vieții: indicele prețurilor de consum, puterea de cumpărare locală, prețurile la alimente, costul chiriei și altele.

În schimb, în acest rating, la nivel local, se regăsește capitala R.Moldova – orașul Chișinău, cu situația din anul 2013, reflectată în tabelul 1. În urma analizei informației din tabel, vom constata că nivelul calității vieții la Chișinău, în comparație cu alte orașe din diferite regiuni ale lumii, este unul scăzut.

Menționăm că poziția cea mai înaltă în acest rating este ocupată de Canberra (Australia) cu 240,52 puncte, iar ultima poziție îi aparține orașului Jakarta (Indonezia) cu – 25,71 puncte.

components of the life quality index: consumer price index, local purchasing power, food products prices, rent prices and others.

However, at local level this rating includes the capital of the Republic of Moldova -Chisinau, with the situation from 2013, as shown in Table 1. Following the analysis of information from Table 1, we conclude that the quality of life in Chisinau, compared to other cities in different regions of the world, is a low one.

We mention that in this rating the highest position is occupied by Canberra (Australia) with 240, 52 points, and the last position belongs to Jakarta (Indonesia) with 25, 71 points.

Tabelul 1 / Table 1

Calitatea vieții în orașele lumii (puncte)
(după The Economist Intelligence Unit) /
Quality of life in cities around the world (points)
(under The Economist Intelligence Unit)

Nr. crt. / No. crt..	Orașul, țara / City, country	Indexul CV / Life quality index	Indicele puterii de cumpărare / Purchasing power index	Indicele securității / Security index	Indicele sănătății / Health index	Indicele prețurilor de consum / Consumer prices index	Indicele poluării / Pollution Index
1	Canberra, Australia / Canberra, Australia	240.52	138.38	64.47	81.85	111.61	14.76
2	Ottawa, Canada / Ottawa, Canada	236.31	163.77	74.26	66.27	94.43	31.71
3	Frankfurt, Germania / Frankfurt, Germany	215.20	145.88	71.62	57.41	100.62	33.69
4	Chicago, SUA / Chicago, USA	189.02	127.77	46.54	62.92	81.98	31.68
5	Stockholm, Suedia / Stockholm, Sweden	175.73	93.10	74.38	82.50	122.72	12.81
6	Tallinn, Estonia / Tallinn, Estonia	149.54	52.51	70.86	74.35	70.59	10.34
7	Bologna, Italia / Bologna, Italy	146.33	79.99	77.34	75.93	95.63	41.67
8	Bruxelles, Belgia / Bruxelles, Belgium	136.27	98.56	46.21	81.35	105.99	57.90
9	Pretoria, Africa de Sud / Pretoria, South Africa	124.04	110.52	19.98	80.09	54.68	62.76
10	Chișinău, Moldova / Chisinau, Moldova	39.05	24.76	54.30	62.96	42.97	64.66
11	București, România / Bucharest, Romania	30.72	42.04	66.81	46.42	54.04	92.69
12	St. Petersburg, Rusia / St. Petersburg, Russia	20.65	47.07	47.72	53.33	64.30	88.64
13	Kiev, Ucraina / Kiev, Ukraine	12.20	35.68	47.10	43.98	51.96	80.19
14	Erevan, Armenia / Yerevan, Armenia	4.18	23.02	62.66	37.04	48.93	80.15
15	Beijing, China / Beijing, China	- 2.18	47.31	50.98	68.52	57.13	90.51

Sursa / Source: http://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_current.jsp

Expertii Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (*United Nations Development Programme, UNDP*) introduc din 1990 măsurarea obiectivă a calității vieții, prin indicatori cuantificabili, cu ajutorul indicelui dezvoltării umane – IDU (*Human Development Index – HDI*), care reprezintă bunăstarea populației la nivel național sau regional.

Cu cât este mai mare valoarea indicelui IDU, cu atât este mai ridicată calitatea vieții umane. Astfel, ratingul Moldovei din ultimii doi ani (2011, 2012), după valoarea IDU, a clasat-o pe locul 113 din 187 de țări ale lumii, fiind în rândul țărilor cu dezvoltare umană medie, precedată de Egipt și urmată de Uzbekistan [9, p.17].

Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (OCED) percepe viața ca ceva mai mult decât cifrele referitoare la PIB și alți indicatori economici. La rândul său, în studierea problemelor calității vieții, OCED a propus în calitate de indicator un agregat numit „indicele unei vieți mai bune” (Better Life Index, BLI). Acest agregat include 11 aspecte ale vieții umane: condițiile de trai, veniturile, angajarea în câmpul muncii, societatea, educația, ecologia, drepturile civile/angajamentul civic, sănătatea, satisfacția cu viața, securitatea, odihna și agrementul. Actualmente, OCED calculează BLI pentru 34 de țări-membre ale OCED, care întrunește majoritatea țărilor economic dezvoltate și alte câteva țări în curs de dezvoltare, precum și pentru partenerii de bază – Brazilia și Rusia. Se prevede includerea în listă a încă 4 parteneri-cheie: India, Indonezia, China și Republica Africa de Sud. Nici Republica Moldova, nici apropiații ei vecini, România și Ucraina, nu fac parte din studiul OCED privind indicele unei vieți mai bune [17].

2. Rezultate și discuții. Devine tot mai clar că un asemenea interes major față de calitatea vieții din partea comunității științifice și a organizațiilor internaționale are la bază un anumit scop – îmbunătățirea reală a calității vieții, scop care, de-a lungul epocilor, a fost și rămâne unul prioritar pentru societatea umană, pentru națiuni și indivizi.

Efortul depus pentru atingerea acestui scop presupune aplicarea tuturor funcțiilor manageriale, precum planificarea, coordonarea, antrenarea/motivarea, monitorizarea și evaluarea calității vieții la diferite niveluri. Deci, autorii pledează pentru abordarea sistemică a îmbunătățirii vieții prin utilizarea metodologiei de evaluare și creștere a calității vieții.

În viziunea noastră, **managementul calității vieții** reprezintă un proces sau un algoritm continuu, necesar de a fi adaptat permanent la nevoile evolutive ale ființei umane.

Aici, autorii țin să menționeze că managementul calității vieții și creșterea acesteia au diferite componente: nivelul individual, regional și național.

La nivel individual, managementul calității vieții este efectuat de către ființa umană, independent de comunitate, prin realizarea nevoilor sale și atingerea obiectivului central al dezvoltării individuale (împlinirea de sine) [6, p.28].

Experts of the United Nations Development (UNDP) introduced in 1990 the objective measurement of LQ, through measurable indicators by using the Human Development Index (HDI), which represents human welfare at national or regional level.

The higher value of HDI index is, the higher the quality of human life. Thus, for the last two years (2011-2012) Moldova was ranked on the HDI on place 113 out of 187 countries, placing it among countries with medium human development, preceded by Egypt and followed by Uzbekistan [9, p.17].

The Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) perceives that life is something more than GDP figures and other economic indicators. In turn, to study quality of life issues, the OECD proposed as an aggregate indicator, the so called “Better Life Index” (Indecele unei Vieți mai Bune, IVB). This aggregate consists of 11 aspects of human life: living conditions, income, employment, society, education, environment, civil rights / civic engagement, health, life satisfaction, safety, recreation and leisure. Currently, the OECD calculates the BLI for 34 OECD member countries, including the majority of economically developed countries and some developing economies, as well as key partners like Brazil and Russia. In the near future it will additionally list four key partners: India, Indonesia, China and the Republic of South Africa. Neither the Republic of Moldova nor her neighbors Romania and Ukraine are a part of the OECD study regarding the index of a better life [17].

2. Results and discussions. It becomes clear, that such major interest from the scientific community and international organizations for life quality is based on a specific purpose - real improvement of LQ, a purpose, which through the ages has been and remains a priority for society, nations and individuals.

The effort put in order to achieve this goal implies the application of all managerial functions such as planning, coordination, training / motivation, monitoring and quality of life evaluation at different levels. So, the authors advocate for a systemic approach in life quality increase by using the methodology to evaluate and increase and life quality.

In our vision, the **management of LQ** is a continuous or algorithmic process, needed to be permanently adjusted to the needs of human evolution.

Here, the authors would like to mention that the management of life quality and its increase has different components: at individual, regional and national levels.

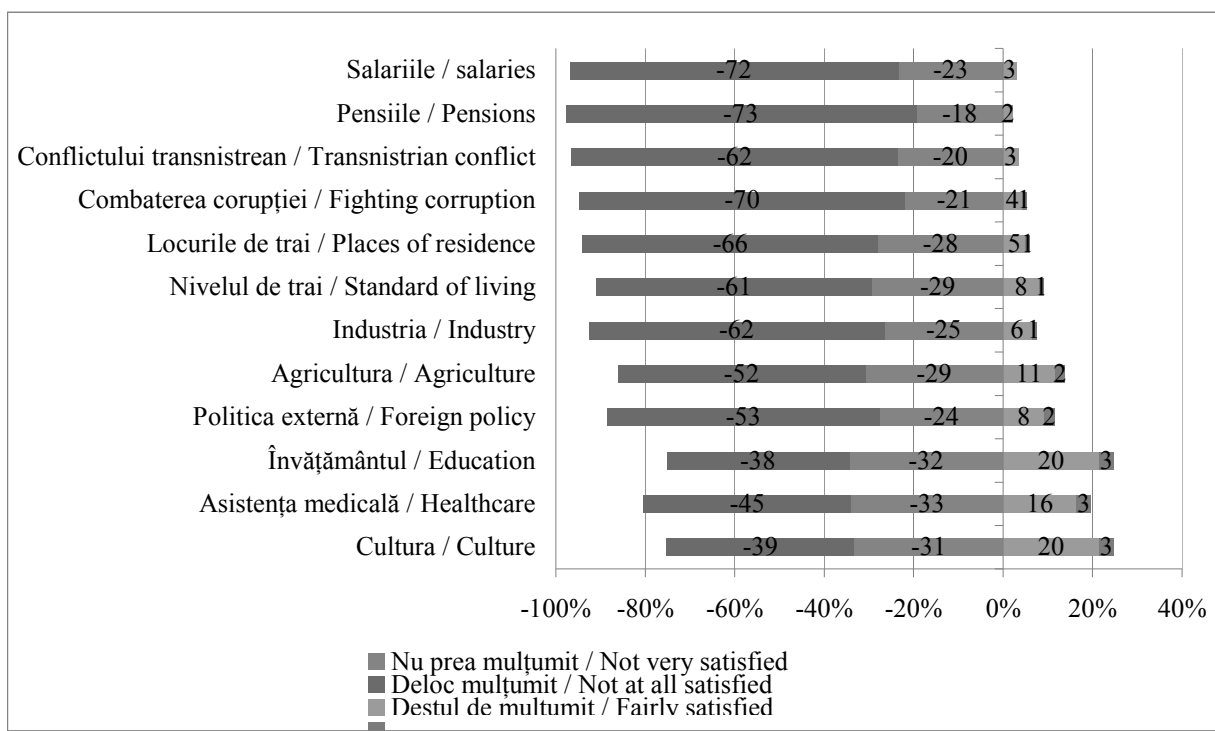
At the individual level the management of life quality is achieved independently of the community by the human being, by achieving human needs and attaining the central objective of individual development (self-fulfillment) [6, p.28].

La nivel regional, managementul calității vieții este realizat prin actualizarea factorilor dezvoltării comunitare. La acest nivel, îmbunătățirea calității vieții necesită instituții eficace și eficiente, precum și o cooperare strânsă între indivizi, grupuri sociale cu diverse interese și autorități publice de toate nivelurile. Pentru a atinge scopul dorit la nivel comunitar și/sau național, se elaborează un set larg de politici. Domeniile de aplicare a acestora sunt, practic, identice cu factorii care determină calitatea vieții omului, și anume: avem politici în domeniul economic (politica comercială, politica monetară, politica fiscală, politica businessului mic și mijlociu, politica industrială, politica agrară), în domeniul ocupării forței de muncă, al protecției sociale, sănătății, securității, educației, drepturilor omului, mediului, turismului etc.

Deci, la nivel de societate, a fost conștientizat faptul că creșterea nivelului calității vieții necesită implicarea structurilor respective ale statului, deși satisfacția de această „implicare”, totuși, lasă de dorit. Satisfacția cetățenilor de calitatea guvernării și de nivelul de rezolvare a problemelor stringente ale societății umane, în întregime, și a individului, în particular, este minoră. Conform Barometrului de Opinie Publică din R.Moldova, realizat de **Institutul de Politici Publice**, în aprilie 2013, la întrebarea „În ce măsură sunteți mulțumiți de ceea ce face conducerea în următoarele domenii?”, răspunsurile au fost repartizate astfel (figura 1):

At the regional level the management of life quality is achieved by updating the factors of community development. At this level, quality of life requires effective and efficient institutions, as well as a close cooperation between individuals, social groups with different interests and public authorities of all levels. To achieve the desired goal at the community and/ or national level, it creates a broad set of policies. Their fields of application are practically identical to the factors that determine the quality of human life, namely, we have economic policies (trade policy, monetary policy, fiscal policy, small and medium business, industrial policy, agrarian policy), in the field of employment, social protection, health, safety, education, human rights, environment, tourism, etc.

So, at society level, it became clear that quality of life requires involvement from the respective structures of the state, but satisfaction with this "involvement", however, is poor. Citizen satisfaction of governance quality and the level for solving the stringent problems of human society, as a whole, and those of the individual, particularly, is very low. According to the Public Opinion Barometer of the Republic of Moldova, conducted by the Institute for Public Policy in April 2013, to the question "To what extent are you satisfied with what the authorities do in the following fields?", the answers were distributed as follows (fig. 1):

Figura 1. Satisfacția cetățenilor R. Moldova de activitatea conducerii țării, pe domenii / Figure 1. Satisfaction of Moldovan's citizens of country's leadership activity on fields
 Sursa / Source: http://www.ipp.md/public/files/Barometru/BOP_aprilie_2013_Final.pdf

După cum observăm din figura 1, cu toate că în unele sectoare ale vieții sociale (cultură, învățământ) nivelul satisfacției exprimat de populație este comparativ mai înalt decât în alte sectoare (agricultură, industrie, politică externă, angajarea în câmpul muncii), numărul celor nemulțumiți sau nu prea mulțumiți depășește numărul celor mulțumiți și celor foarte mulțumiți de activitatea conducerii țării.

În contextul calității vieții, satisfacția exprimată față de guvernare apare ca una din dimensiunile subiective ale calității vieții, fiind o îmbinare între percepere și evaluare realizată de individ. Această dimensiune nu este decât o componentă a conceptului complex al calității vieții. Bineînțeles, analizând componenta subiectivă, nu putem omite și măsurările obiective, pentru a completa tabloul real.

În încercarea de a fi obiectivi în materia calității actului de guvernare, trebuie să pomim de la unele principii și criterii, care apar ca „standarde” în acest domeniu de activitate.

Există foarte multe abordări și definiții pentru *buna guvernare*. **Carta Albă a Guvernării Europene** ne sugerează cinci principii de bună guvernare:

- 1) **deschidere/transparență** (instituțiile trebuie să lucreze într-o manieră mai deschisă);
- 2) **participare** (calitatea, relevanța și eficiența politicilor depind de asigurarea unei participări largi pe traseul întregului lanț politic – de la concepție la implementare);
- 3) **răspundere** (rolurile în procesele legislative și executive trebuie să fie mai clare);
- 4) **eficiență** (politicile trebuie să fie clare și prompte, furnizând ceea ce este necesar pe baza unor obiective clare, o evaluare a impactului viitor);
- 5) **coerență** (politicile și acțiunea trebuie să fie coerente și ușor de înțeles) [8, p.13].

Experții români, în urma realizării unor proiecte în domeniul calității guvernării, definesc buna guvernare ca fiind un mod de guvernare care:

- se bazează pe **respectarea legilor și aplicarea regulamentelor**;
- presupune **asumarea deplină a răspunderii** față de membrii comunității;
- permite **participarea cetățenilor** la buna funcționare a instituțiilor publice;
- permite tratarea **echitabilă** a tuturor factorilor interesați în elaborarea și formularea politicilor și deciziilor publice;
- este **transparent**;
- asigură **integritatea** reprezentanților administrației publice;
- livrează servicii publice într-un mod **eficient** [3, p.6].

În opinia noastră, principiile unei bune guvernări, expuse mai sus, sunt exprimate, preponderent, prin fenomene care, în încercarea de analiză suferă de foarte mult subiectivism și lasă puțin loc pentru o evaluare cantitativă (excepție face doar *principiul eficienței*). Încă un moment,

As we notice in figure 1, although in some areas of social life (culture, education) the level of satisfaction expressed by the population is comparatively higher than in other sectors (agriculture, industry, foreign policy, employment), the number of dissatisfied or too satisfied takes precedence over those rather satisfied and very satisfied with the Government policies in the Republic of Moldova.

In the context of life quality the expressed satisfaction with the government appears as one of the subjective dimensions of life quality, being a mix between perception and assessment achieved by the individual. This size is only a component of the complex concept of life quality. Of course, analyzing the subjective component, we cannot omit to complete the picture and measurement objective.

In an attempt to be objective concerning the quality of governance, we must start from some principles and criteria, which appear as "standards" in this field of activity.

There are many approaches and definitions of *good governance*. The **White Paper on European Governance** suggests five principles of good governance:

1. **Openness/transparency** (institutions must work in a more open manner);
2. **Participation** (quality, relevance and effectiveness of policies depend on ensuring wide participation throughout the policy chain - from conception to implementation);
3. **Liability** (the roles in legislative and executive process must be more clear);
4. **Efficiency** (policies should be clear and timely, delivering what is necessary on the basis of clear objectives and a future impact assessment);
5. **Coherence** (policies and action must be coherent and comprehensible) [8, p.13].

Romanian experts, following the implementation of various projects on quality of governance, define good governance as being the way of government, that:

- is based on **compliance with laws and application of regulations**;
- involves full accountability to the communities;
- allows **citizen participation** in the proper functioning of public institutions;
- allows **fair** treatment of all stakeholders in the development and formulation of policies and public decisions;
- is **transparent**;
- ensures the **integrity** of public administration representatives;
- delivers public services **effectively** [3, p.6].

According to the authors, the principles of good governance set out above, are expressed mainly, by trying to analyze phenomena which greatly suffer from subjectivism and leave little room for a quantitative evaluation (only the *principle of effectiveness* is an exception). Another point the authors wish to emphasize, is the quality of governance

care autorii doresc să-l sublinieze, este evaluarea calității guvernării din punctul de vedere al inițiatorilor evaluării (evaluarea internă și externă). Pentru Republica Moldova, demersul de evaluare a calității guvernării, la capitolul transparență, echitate, responsabilitate, întotdeauna vine din exterior, de la diferite organizații și structuri internaționale, organizații nonguvernamentale locale, experți independenți etc. Spre regret, actualmente nu există un mecanism instituționalizat de autoevaluare a calității guvernării prin prisma principiilor menționate anterior.

Un grup de cercetători al Băncii Mondiale (Kaufmann D., Kraay A., Mastruzzi M. ș.a.) a mers și mai departe și, pe lângă principiile de bună guvernare, a elaborat un set de indicatori pentru evaluarea calității actului de guvernare, monitorizând dinamica indicatorilor, începând cu anul 1996. Acești indicatori cuprind 6 dimensiuni majore ale guvernării:

- 1) respectul față de libertățile și drepturile politice și civice de bază;
- 2) asigurarea stabilității politice și evitarea conflictelor violente;
- 3) guvernarea eficientă exprimată printr-o birocrație competentă și servicii publice calitative;
- 4) asigurarea unui mediu de afaceri favorabil;
- 5) edificarea unui stat de drept funcțional;
- 6) lupta împotriva corupției [11].

Republica Moldova, văzută prin prisma acestor 6 dimensiuni, demonstrează o creștere a indicatorilor de guvernare în ultimii 10 ani (tabelul 2).

evaluation in terms of the evaluation initiators (internal and external evaluation). For the Republic of Moldova the valuation approach of governance quality in transparency, fairness, responsibility chapter, always comes from the outside, from various international organizations and structures, local non-governmental organizations, independent experts, etc.. Unfortunately, currently there is no institutionalized mechanism for self-evaluation governance of quality using the aforementioned principles.

A group of researchers of the World Bank, Kaufmann D., Kraay A., M. Mastruzzi went further and, in addition to principles of good governance, have developed a set of indicators for assessing the quality of governance, monitoring the dynamics of these indicators, since 1996. These indicators comprise six major dimensions of governance:

- 1) respect for freedoms and civic and political rights;
- 2) ensure the political stability and avoid the violent conflicts;
- 3) express the efficient governance by a competent bureaucracy and qualitative public services;
- 4) ensure a favorable business environment;
- 5) edification of a functioning state of law;
- 6) fight against corruption [11].

Over the last 10 years, the Republic of Moldova demonstrates through these six dimensions an increase in governance indicators (tab. 2).

Tabelul 2 / Table 2

**Ratingul mondial al R. Moldova la capitolul indicatori de guvernare (puncte) /
The rating of the Republic of Moldova at worldwide governance indicators (points)**

Indicatorii / Indicators	Anii / Years	Scorul (de la -2.5 la +2.5) / Score from -2.5 to +2.5	Ratingul (de la 0 la 100 puncte) / Rating from 0 to 100 points
1. Respectul față de libertățile și drepturile politice și civice de bază / Respect for the basic freedoms and civil and political rights	2002	- 0.60	30.29
	2007	- 0.30	37.02
	2012	- 0.09	45.97
2. Asigurarea stabilității politice și evitarea conflictelor violente / Ensure political stability and avoid violent conflicts	2002	- 0.26	37.02
	2007	- 0.05	41.35
	2012	0.02	45.97
3. Guvernarea eficientă (servicii publice calitative) / Efficient governance (management quality)	2002	- 0.61	31.22
	2007	- 0.81	22.33
	2012	- 0.55	34.45
4. Asigurarea unui mediu de afaceri favorabil (calitatea reglementărilor) / Ensure a favourable business environment (quality of regulations)	2002	- 0.41	38.73
	2007	- 0.28	43.69
	2012	- 0.11	48.80
5. Edificarea unui stat de drept funcțional / Edification of a functioning state of law	2002	- 0.64	32.54
	2007	- 0.53	36.84
	2012	- 0.36	45.02
6. Lupta împotriva corupției / Fight against corruption	2002	- 0.95	18.54
	2007	- 0.95	33.01
	2012	- 0.60	32.54

Sursa / Source: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#reports>, vizitat 12.03.2014

Observăm că în această abordare, pe lângă celelalte principii, se pune accentul pe asigurarea unui mediu de afaceri favorabil, fapt care favorizează creșterea economică și, implicit, creșterea calității vieții. Totodată, se scoate în evidență importanța luptei cu corupția, care, pentru R.Moldova, este factorul crucial de rezolvare a unui șir de probleme cu caracter socioeconomic.

Studiul **Worldwide Governance Indicators** arată că guvernarea în Republica Moldova, începând cu anul 2002, are tendințe de creștere sub aspectul calității actului de guvernare. Toți indicatorii utilizați la evaluarea acesteia, în afara *indicatorului luptei împotriva corupției*, au dovedit o tendință de progres. Ritmul de creștere al acestor indicatori nu este foarte înalt, dar totuși constatăm că esențialul progresul realizat.

Alături de cercetătorii științifici și politicienii din alte țări, autoritățile din R.Moldova au conștientizat că o bună guvernare este o condiție indispensabilă pentru o dezvoltare economică și umană adecvată. Guvernul Republicii Moldova și-a stabilit în programul de guvernare pe perioada 2011-2014 următoarele priorități:

- 1) integrarea europeană,
- 2) creșterea economică durabilă și incluzivă,
- 3) reformarea sistemului judecătoresc și a organelor de drept,
- 4) combaterea sărăciei,
- 5) administrația publică eficientă,
- 6) dezvoltarea agriculturii și zonelor rurale,
- 7) reintegrarea țării [14].

Dar ameliorarea guvernării nu trebuie percepută doar ca un mijloc de perfecționare a capacităților instituționale ale statului de a elabora și implementa politici durabile de dezvoltare umană, ci și ca o modalitate de consolidare a rolului societății civile. Un sistem de administrație publică eficient și deschis către cetățeni reprezintă o premisă pentru implementarea oricăror strategii de creștere economică și dezvoltare umană.

Nu întâmplător, la baza unei adevărate democrații și prosperități, se află „angajamentul civic”, care constă în participarea actorilor privați în sfera publică. Aceasta se realizează prin interacțiunea organizațiilor societății civile și a cetățenilor în general cu autoritățile publice, diverse instituții și reprezentanți ai businessului, în procesul de luare a deciziilor care afectează bunăstarea publică (și, prin urmare, calitatea vieții). Angajamentul civic presupune participarea societății civile la procesele de dezbateră a politicilor, prestarea de servicii publice, administrarea bunurilor publice și, nu în ultimul rând, la monitorizarea acțiunilor întreprinse de stat [4, p.13].

În contextul integrării europene și **Planului de Acțiuni RM – UE**, societatea civilă a primit un nou impuls în dezvoltarea sa și în procesul de consolidare a democrației participative, deși destul de fragilă în

We observe that this approach, in addition to other principles, focuses on ensuring a favorable business environment, which fosters economic growth and, hence, increased quality of life. At the same time, it highlights the importance of the fight against corruption, which for Moldova is the crucial factor in resolving a number of socio-economic issues.

The **Worldwide Governance Indicators** study shows that the governance in the Republic of Moldova, since 2002, tends to increase relating to the quality of governance. All indicators used in this evaluation, with the exception the *indicator “fight against corruption”*, have shown an increasing trend. The growth rate of these indicators is not very high, but nevertheless essentially ascertains the progress achieved.

Together with scientists and politicians from other countries, Moldovan authorities have acknowledged, that good governance is an indispensable prerequisite for economic development and human resources. Government of the Republic of Moldova has established in the governing program during the period 2011-2014, the following priorities:

- 1) European integration,
- 2) sustainable and inclusive economic growth,
- 3) judiciary and law enforcement reform,
- 4) combating poverty,
- 5) efficient public administration,
- 6) agriculture and rural areas development,
- 7) country reintegration [14].

But, improving governance should be seen not only as a means for improving the state institutional capacity in order to develop and implement policies of sustainable human development, but also as a means of strengthening the role of civil society. An effective and open public administration to citizens is a prerequisite for the implementation of any strategy for economic growth and human development.

Not coincidentally, at the basis of true democracy and prosperity is “*civic engagement*”, which consists in participation of private actors in the public sphere. This is achieved through the interaction of *civil society organizations* and citizens in general, with public authorities, agencies and business representatives, in the process of making decisions that affect the public welfare (and therefore, quality of life). Civic engagement entails civil society participation in the processes of policy debate, public services, public administration of assets and, not at least, monitoring the actions taken by the state. [4, p.13].

Within the context of European integration and **Action Plan EU-RM**, the civil society received a new impulse in its development and in strengthening of participative democracy, which is still quite fragile in Moldova. The **Action Plan EU-RM** provides support for civil society development, involving the following measures:

R.Moldova. **Planul de Acțiuni RM – UE** prevede susținerea dezvoltării societății civile prin realizarea următoarelor măsuri:

- amendarea legii privind întrunirile în scopul ajustării la cerințele Convenției Europene pentru Drepturile Omului;
- facilitarea susținerii dezvoltării societății civile, consolidarea dialogului și cooperării [13].

În ceea ce privește consolidarea dialogului și cooperarea dintre factorii de guvernare și societatea civilă, se consideră suficient de relevantă, pentru tabloul general, cooperarea la două componente importante:

- 1) consultarea și dialogul administrației publice centrale (APC) cu administrația publică locală (APL);
- 2) consultarea și dialogul instituțiilor de stat cu organizațiile nonguvernamentale (ONG).

În ceea ce privește consultarea APC cu APL, chiar dacă principiul consultării este stabilit prin lege, acesta nu are efecte scontate. În conformitate cu Carta Europeană a Autonomiei Locale, cu Constituția și alte legi ale Republicii Moldova, autoritățile locale trebuie să fie consultate în timp util și într-un mod adecvat în procesul planificării și adoptării deciziilor normative și administrative care le afectează în mod semnificativ. Este incontestabil faptul că actualitatea și importanța consultării efective a autorităților locale sunt în creștere, devenind și un important criteriu de evaluare din partea organizațiilor internaționale. Este de asemenea evident faptul că autoritățile APC înțeleg importanța problematicii și a presiunilor exercitate de partenerii internaționali de dezvoltare [2, p. 24].

Totuși, situația în domeniu încă lasă de dorit, de la acțiuni formale și până la instituirea unui dialog efectiv sunt necesare încă multe schimbări. De exemplu, un pas important în instituționalizarea dialogului dintre autoritățile centrale și cele locale l-ar fi putut constitui crearea Comisiei paritare pentru descentralizare (paritar = în care părțile sunt în număr egal), însă modul în care această structură a fost creată a redus substanțial din beneficiul creării sale, mai ales în comparație cu practica altor țări (figura 2).

Referitor la dialogul Guvernului cu ONG, trebuie subliniat faptul că o condiție obligatorie pentru buna funcționare a ONG-urilor este cooperarea acestora cu instituțiile de stat.

Până în 2006, autoritățile publice din R.Moldova nu se dovedeau suficient de deschise în raportul lor cu societatea civilă. La sfârșitul anului 2005, însă, mai multe instituții de stat, în special Parlamentul și Ministerul Afacerilor Externe, și-au declarat intențiile de a instituționaliza colaborarea lor cu societatea civilă.

- amending the law on assemblies in order to adjust to the requirements of the European Convention on Human Rights.

- facilitating the support civil society development and strengthening dialogue and cooperation [13].

As regards the strengthening of dialogue and cooperation between the governance and civil society, the authors consider sufficiently relevant to the overall picture, the cooperation in two important components:

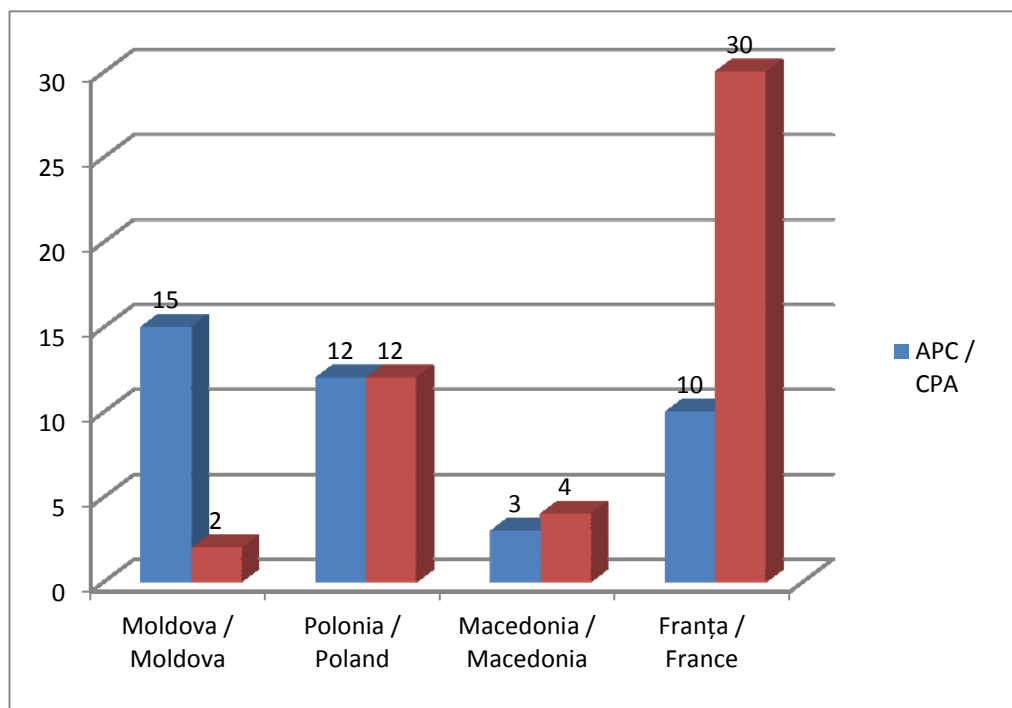
- 1) central public administration (CPA) dialogue and consultation with local public administration (LPA);
- 2) state institutions dialogue and consultation with nongovernmental organizations (NGOs).

Regarding CPA consultation with LPA, even if the principle of consultation is established by law, it has no effect. In accordance with the European Charter of Local Self-Government, the Constitution and other laws of the Republic of Moldova, the local authorities must be consulted in due time and in an appropriate manner in the planning and adopting of normative and administrative decisions that impact the local authorities significantly. It is undeniable that the actuality and importance of effective consultation with local authorities is increasing in order to become an important evaluation criterion of international organizations. It is also evident, that central government authorities understand the importance of the issue, while also being pressured by international development partners [2, p. 24].

However, the situation in the field is still unsatisfactory, the formal action until the establishment of an effective dialogue needs many changes. For example, an important step in the dialogue institutionalization between central and local authorities would have been constituted by the creation of the Parity Commission on Decentralization (parity = the parties are in equal numbers), but the manner in which this structure was created, substantially reduced the benefit of its creation, especially compared with other countries' practices (fig. 2).

Regarding the Government's dialogue with NGOs, the authors can not fail to underline, that the mandatory condition for the proper functioning of NGO is its cooperation with state institutions.

Until 2006, the public authorities in Moldova have not proved to be sufficiently open in their relationship with civil society. By the end of 2005, however, several state institutions, firstly the Parliament and the Ministry of Foreign Affairs, have declared their intentions in order to institutionalize their cooperation with civil society.

Figura 2. Raportul dintre numărul de membri din partea APC și APL în comisiile de paritate /
Figure 2. Relationship between the number of members from CPA and LPA in parity committees

Sursa / Source: Beschieru I. Mecanisme de consultare și dialog între Guvern și autoritățile publice locale. Chișinău: IDIS "Viitorul", 2009, p. 25.

În colaborare cu **Biroul Consiliului European de la Chișinău, Parlamentul R.Moldova** a aprobat Conceptul de cooperare cu Societatea civilă. În baza acestei Concepții, ONG-urile au obținut posibilitatea de a se implica direct în procesul legislativ printr-o serie de modalități: consilii de experți, consultări permanente, întruniri *ad-hoc*, audieri publice, conferință anuală. Chiar dacă mecanismul de cooperare între Parlament și societatea civilă pare destul de complex și eficient, acesta nu atinge, totuși, finalitățile stabilite inițial. Respectivul mecanism realizează parțial obiectivul de eficientizare a democrației participative și a procesului de luare a deciziilor. Acest lucru se datorează clauzei privind caracterul de *recomandare* pe care îl comportă contribuțiile organizațiilor neguvernamentale civile, obținute în cadrul procesului de cooperare. În pofida acestor deficiențe, continuarea funcționării acestui mecanism poate duce la socializarea procesului de luare a deciziilor și de elaborare a politicilor, contribuind astfel la promovarea democrației participative în R.Moldova [4, p.26].

Dacă informațiile de mai sus ne demonstrează că dialogul și consultarea (transparența în procesul decizional) în R.Moldova sunt caracterizate printr-o evoluție nesemnificativă la nivel central, atunci la nivel local ele „suferă” de o inerție cronică [15].

Deci, analiza efectuată ne permite să tragem concluzia că gradul de participare a cetățenilor la

Together with the **Council of Europe Office in Chisinau**, the Moldovan Parliament approved the Concept of cooperation with civil Society. Under this Conception, NGOs have obtained the opportunity to engage directly in the legislative process through a number of ways: councils of experts, permanent consulting, *ad-hoc* meetings, public hearings and annual conferences. Even if the mechanism of cooperation between Parliament and civil society seems quite complex and efficient, it does not achieve yet the purposes initially set. This mechanism achieves partially the goal to streamline participative democracy and to process decision-making. This is due to the clause regarding the *recommendation* character posed by civil NGOs contributions, obtained in the process of cooperation. In spite of these deficiencies, further continued operation of this mechanism can lead to the socialization process of decision-making and policy development, thereby promoting the participative democracy in the Republic of Moldova [4, p.26].

If the above information demonstrates that dialogue and consultation (transparency in decision making) in the Republic of Moldova are characterized by an insignificant evolution at central level, then at local level they "suffer" by chronic inertia. [15].

So, the analysis allows us to conclude that the participation of citizens in decision processes at the

procese decizionale la nivel central (nivelul de elaborare a politicilor publice) este redus sau chiar nesemnificativ. De aici apare întrebarea: ar fi oare cetățeanul mai satisfăcut de prestația factorilor de guvernare, dacă ar participa mai activ la viața publică, și care sunt factorii ce-l împiedică să facă acest lucru?

Analiza sociologică a proceselor politice și economice din țară, întreprinsă de Programul de cercetare a opiniei publice „**Barometrul Opiniei Publice din Moldova**”, a demonstrat că în societate a apărut o neîncredere evidentă față de aproape toate instituțiile sociale (cu excepția bisericii) [1, p.55].

Nimeni dintre primele persoane în stat nu se bucură de încrederea majorității alegătorilor. Neîncrederea totală a populației față de toate verigile puterii denotă atât funcționarea imperfectă a acestora, cât și nivelul scăzut de dezvoltare a proceselor democratice. În pofida nivelului înalt de nemulțumire, nu s-a semnalat încă o autoorganizare eficientă a populației. Oamenii nu încearcă să ia sub propriul control activitatea instituțiilor sociale, să realizeze libertățile democratice declarate. Majoritatea populației este convinsă că nu va fi în stare sub nicio formă să influențeze desfășurarea evenimentelor din stat. Marii majorități a cetățenilor le sunt, practic, străine căile juridic legale de autoorganizare, pârghiile de influență asupra puterii [12, p.239].

Neîncrederea populației față de instituțiile puterii a condiționat pasivitatea politică. Pasivitatea locuitorilor țării, refuzul de a-și folosi drepturile democratice, pot fi explicate, în multe privințe, prin situația economică nefavorabilă: sărăcie, situație tensionată pe piața muncii, frica de a rămâne fără mijloace de existență.

Cercetarea caracteristicilor vieții sociale în R.Moldova, realizată de **V. Mocanu și I. Mocanu** de la **Academia de Științe a Moldovei**, a demonstrat că sărăcia populației afectează toate laturile vieții sociale. În condiții de sărăcie, multe dintre procesele sociale nu evoluează cum ar trebui să evolueze. Cetățenii săraci din Moldova (iar aceștia constituie majoritatea, conform datelor statisticii de stat, 70% din populație – au venituri mai mici decât minimul de trai) se caracterizează printr-o serie de particularități care reflectă situația economică precară a acestora, în special:

- manifestă o neîncredere sporită față de toate instituțiile sociale, pasivitate socială, convingere în imposibilitatea principială de apărare, sub vreo oarecare formă, a propriilor interese; au pierdut speranța față de ajutorul de sus și față de faptul că puterea va lua în considerare „interesele poporului”;
- se confruntă foarte des cu problema obținerii informației; au mai rar posibilitatea de a citi cărți, ziare, de a privi

central level (at the level of making public policy) is low or even insignificant. Hence appears the question: would a citizen be more satisfied with the performance of governing factors if participating more actively in public life and what factors prevent him from doing so?

Sociological analysis of political and economic processes in the country, undertaken by the public opinion research program "**Barometer of Public Opinion from Moldova**" has shown that the society appeared to distrust most of all social institutions (except the church) [1, p.55].

No one of the first people within the state does enjoy of majority of voter's confidence. The total distrust of the population to all powers denotes so the imperfect functioning of them, as well as the low development of democratic processes. Despite the high level of dissatisfaction, an efficient self-organization of population was not reported, yet. People are not taking the activity of social institutions under their control, in order to achieve declared democratic liberties; most of people are convinced that they will not be able under any circumstances to influence the events within the state. For the great majority of the citizens, the statutory legal paths of self-organization and the influence levers on power are virtually foreign [12, p. 239].

Public distrust towards institutions conditioned political passivity. Passivity of the country's inhabitants, refusing to employ their democratic rights, can be explained in many aspects, through the unfavorable economic situation: poverty, the tense situation on the labor market, the fear of being without means of subsistence.

Research on the characteristics of social life in the Republic of Moldova, undertaken by **V. Mocanu and I. Mocanu** from the Academy of Sciences of Moldova, showed that the poverty of population affects all sides of society. Under the poverty conditions many social processes do not arise in the way that should work. Poor citizens of Moldova (and they constitute the majority; according to state statistics, 70% of the population, have incomes lower than the minimum consumption) are characterized by a number of features that reflect their precarious economic situation, in particular:

- show an increased distrust towards all social institutions, social passivity, belief that a principled defense in any form of their own interests is impossible; lost the hope for help from above and that those in power will consider the "interests of the people".
- Very often, they face the problem of obtaining information; they rarely have the opportunity to read books, newspapers, watch TV and listen to the radio, less often, use the Internet.

televizorul și audia radioul, utilizează mai rar rețeaua Internet;

- persoanele sărace își pun idealuri sociale deosebit de joase; majoritatea acestora privesc în viitor fără optimism, manifestând, astfel, neîncredere în ziua de mâine, fiindu-le proprii și alte trăsături sociale nefavorabile [12, p.241].

Totodată, în încercarea de a analiza satisfacția oamenilor cu calitatea vieții, situația din activitatea profesională umană (doar o parte a vieții omului) s-a dovedit similară cu situația reflectată în teoria factorilor duali (teoria motivațională) a lui **Frederick Herzberg (1958)**. Specificul conceptului său consta în faptul că, spre deosebire de concepția tradițională, potrivit căreia toți factorii pot determina atât satisfacții, cât și insatisfacții, E.Herzberg susține ideea că satisfacția în muncă este determinată numai de un anumit tip de factori, și anume: de cei intrinseci (autoactualizare, recunoaștere, munca pentru sine, responsabilitate, avansare), iar insatisfacția este produsă de factorii extrinseci motivatori (relațiile interpersonale, politica firmei, controlul, salariile, condițiile de muncă) [18].

În opinia autorilor, această teorie este orientată mai mult spre afirmarea discontinuității între factorii care provoacă satisfacție și cei care provoacă insatisfacție în activitatea profesională și nu contribuie la formarea unei viziuni integrale asupra satisfacției cu viața. Starea de satisfacție cu viață este privită în general ca *rezultat final al tuturor circumstanțelor* prin care trec oamenii în viață.

Fundația Europeană pentru Îmbunătățirea Condițiilor de Viață și de Muncă realizează periodic (începând cu 2003) studii referitor la calitatea vieții, unde, pe lângă componentele bunăstării obiective (situația economică, locuri de muncă, locuințe, mediu înconjurător ș.a.), este analizată și bunăstarea subiectivă prin prisma satisfacției oamenilor cu calitatea vieții [19, p.18].

Prelevând din acest studiu indicii privind nivelul de satisfacție al oamenilor din țările europene cu calitatea vieții lor, pentru anii 2011-2012, aceștia au fost corelați cu unii indicatori care, în viziunea lor, caracterizează calitatea guvernării (guvernarea eficientă, calitatea reglementărilor) în aceeași perioadă în țările respective (tabelul 3).

Coefficienții de corelare obținuți a dependențelor dintre *nivelul satisfacției cu viața și eficiența guvernării* (0.5853; 0.578), precum și dintre *nivelul satisfacției cu viața și calitatea reglementărilor*, calculați în dinamică, ne demonstrează o dependență direct proporțională cu valorile destul de înalte ale interdependențelor factorilor cercetați. Se observă o mică descreștere a acestor dependențe, în 2012 față de 2011, care, în viziunea noastră, este o consecință a aprofundării crizei economice mondiale.

- Poor people put their social ideals extremely low; the majority of them look into the future without optimism, showing thus, no confidence in tomorrow and also other unfavorable social features [12, p.241].

However, in their attempt to analyze the people's satisfaction with quality of life, the authors found a similar situation in the professional activity of people (only a part of human life), namely, the situation reflected in the theory of dual factors (motivational theory) by **Frederick Herzberg (1958)**. Unlike the traditional understanding, the specifics of the concept lies in the fact that it considers all factors which can determine both satisfaction and dissatisfaction. E. Herzberg argues that job satisfaction is determined only by a certain type of factors and namely, intrinsic ones (self-actualization, recognition, work for itself, responsibility, advancement). Dissatisfaction is caused by extrinsic motivational factors (interpersonal relationships, company policy, supervision, salary, working conditions) [18].

From the author's point of view, this theory is more focused on affirming the discontinuity between the factors that cause satisfaction and dissatisfaction in professional activity, and does not contribute to the formation of a full life of satisfaction. The status of satisfaction with life is generally, *the final result of all circumstances* experienced by people in life.

The European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions carries out, periodically, (since 2003) studies on the quality of life, where, in addition to the components of welfare objectives (economic situation, employment, houses, environment, etc.), also the subjective well-being is analyzed through people's satisfaction with quality of life [19, p.18].

Taking indicators from this study regarding the level of people's satisfaction in European countries with their quality of life, for the period 2011-2012, the authors have correlated them with some indicators that characterize quality of governance (good governance, regulatory quality) in the same period in those countries (tab 3).

The correlation coefficients obtained of dependencies between the *satisfaction level with life and governance efficiency* (0.5853, 0.5786) as well as the *level of satisfaction with life and quality of regulations* (0.6448, 0.6287), calculated in dynamics, demonstrates us a proportional dependence with quite high values of interdependencies of investigated factors. There is a slight decrease of these dependencies in 2012 compared to 2011, which, according to the authors, is a result of the deepening economic crisis.

Tabelul 3 / Table 3

Dependențele dintre satisfacția cu Calitatea vieții și satisfacția cu Calitatea guvernării în țările europene, 2011-2012 /
Relationship between satisfaction with Life Quality and Governance Quality in European countries, 2011-2012

Nr. d/o / No. a/o	Țara / Country	Nivelul satisfacției cu calitatea vieții 2011-2012 / Level of satisfaction with life quality 2011-2012	Eficiența guvernării / Efficiency of governance		Calitatea reglementărilor / Quality of regulations	
			2011	2012	2011	2012
1.	Bulgaria / Bulgaria	5.6	60	60	71	69
2.	Ungaria / Hungary	5.8	72	71	81	79
3.	Elveția / Switzerland	6.2	98	98	95	95
4.	Cehia / Czech Republic	6.4	78	77	85	81
5.	România / Romania	6.7	45	44	74	69
6.	Italia / Italy	6.8	66	66	75	75
7.	Polonia / Poland	7.1	72	72	79	78
8.	Germania / Germany	7.2	91	93	93	92
9.	Franța / France	7.2	88	88	84	83
10.	Marea Britanie / Great Britain	7.3	92	92	95	95
11.	Estonia / Estonia	7.4	82	78	91	90
12.	Spania / Spain	7.5	82	82	82	78
13.	Luxemburg / Luxembourg	7.7	95	95	99	97
14.	Finlanda / Finland	8.0	100	100	98	98
15.	Danemarca / Denmark	8.2	99	99	99	98
	Coeficienții de corelare a CG și CV / Correlation coefficient between LQ and Governance Quality	-	0.5853	0.5786	0.6448	0.6287

Sursa: elaborat de autori în baza surselor [19] și [20]. /

Source: developed by the authors based on sources [19], [20].

Acest fenomen se explică, pe de o parte, prin aceea că nivelul de trai scăzut afectează sentimentele subiective ale oamenilor față de viața proprie în ansamblu și față de diferitele aspecte ale acesteia, iar pe de altă parte, prin exigențele celor asigurați din punct de vedere economic față de alte valori, îndeosebi cele imateriale, intangibile. Totodată, situația în care cetățenii din diferite țări reacționează în mod diferit la condiții materiale similare reflectă faptul că evaluările pe care le fac se bazează și pe așteptări și valori, precum și pe experiențele trecutului.

3. Concluzii. În urma analizei efectuate, situației privind satisfacția cu calitatea vieții în RM, putem conchide că în relația dintre satisfacția oamenilor cu calitatea vieții și calitatea guvernării persistă relația: calitatea vieții și satisfacția cu aceasta depind direct de unii factori ai calității guvernării (calitatea infrastructurii, calitatea serviciilor publice, libertatea de exprimare, ș.a.). Evident că, în unele cazuri ale instabilității economice, este greu de determinat dependența dintre calitatea guvernării și calitatea vieții omului. În aceste cazuri, trebuie să ne

The extremities are the exception of the trend: economically poor and rich countries. This phenomenon can be explained, on the one hand, in that the low standard of living affects adversely the subjective feelings of people towards their own life as a whole and to its various aspects, on the other hand, through the exigencies of the economically secure than other values, especially those immaterial and intangible (tab.3). At the same time, the situation when people from different countries respond differently to similar material conditions reflect the fact that the assessments they make is also based on expectations and values, as well as past experiences.

3. Conclusion. The authors claim, that there is a relationship between people's satisfaction with life quality and quality of governance: LQ and people's satisfaction depend directly on some factors of governance quality (quality of public services, freedom of speech, ensuring good business climate, etc.). It is obvious, that in some cases of economic instability it is difficult to determine the palpable dependence between the quality of governance and the quality of human life.

referim preponderent la sfera de responsabilitate a guvernului, de exemplu: guvernul este direct responsabil de calitatea serviciilor publice prestate, de consecințele politicilor publice elaborate și implementate, deși nu poate fi responsabil pentru autorealizarea personală a fiecărui om.

Deci, satisfacția populației R.Moldova cu calitatea vieții este influențată în mare măsură de calitatea guvernării, în general, și de politicile socio-economice, în special, care contribuie la formarea condițiilor pentru o viață bună. Este evident faptul că ameliorarea calității guvernării are impact pozitiv asupra percepției populației a calității vieții. Populația va avea mai multă încredere în instituțiile statului, dacă va beneficia de respectarea legislației, a drepturilor și libertăților, de o tratare echitabilă, de transparență și de participativitate. Aceasta din urmă este o pârghie importantă pentru ridicarea nivelului satisfacției cetățeanului cu calitatea vieții sale, căci atunci când omul face parte dintr-un proces, el este mult mai conștient de importanța și dificultatea acestuia, precum își poartă și responsabilitatea pentru succesul procesului în întregime.

În același timp, afirmăm cu certitudine că oamenii trebuie să fie conștienți de limitele responsabilității guvernului și să nu pună toate eșecurile din viața lor personală pe seama calității guvernării. Până la urmă, într-un stat democrat, fiecare cetățean este stăpânul propriului destin și poartă responsabilitate civică pentru autorealizarea sa, inclusiv prin participarea activă la viața socială.

In these cases we must refer preponderantly the government responsibility, for example: the government is directly responsible for the quality of public services, the consequences of developed and implemented public policies and cannot be responsible for the fulfillment of each human being.

So, the population's satisfaction of the Republic of Moldova with LQ is greatly influenced by the quality of governance in general, and by socio-economic policies in particular, that contribute to better living conditions. It is obvious, that improving the quality of governance has a positive impact on the people's perception of their LQ. The population will have more trust in state institutions, benefiting from law compliance, rights and freedoms, equitable treatment, transparency and citizen participation. This latter is an important lever in increasing citizen's satisfaction with LQ, because when a man is a part of a process, he is more aware of its importance and difficulty, as well as he carries the responsibility for the entire success of the process.

At the same time, the authors affirm with certainty that people should be aware of the limits of government responsibility and not attribute all failures in their personal life to governance quality. Eventually, in a democratic state every citizen is the owner of his fate and he is responsible civic for his personal fulfillment, including his participation and success in social life.

Referințe bibliografice / Bibliographic references:

1. Barometrul de Opinie Publică. Republica Moldova, aprilie 2013. Chișinău: Institutul de Politici Publice, 2013, 119 p.
2. BESCHIERU, I. *Mecanisme de consultare și dialog între Guvern și autoritățile publice locale*. Chișinău.: IDIS "Viitorul", 2009, 39 p.
3. *Buna guvernare la români. Principii, metodologie și studii de caz*. București, 2007, 42 p. http://www.apubb.ro/wp-content/uploads/2011/02/Buna_guvernare_la_romani.pdf
4. CENUȘA, D. *Planul de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană: document accesibil publicului (etapa II)*. Raportul Analitic de Politici Publice: Consolidarea societății civile din Republica Moldova. Chișinău: "Bons Offices", 2007, 57 p.
5. COSTANZA, R., et al. *Integrative Approach to Quality of Life Measurement*, Research, and Policy, S.A.P.I.E.N.S, Vol.1/No.1, 2008.
6. GOROBIEVSCHI, S. *Elaborarea conceptului managementului calității*. *Economica*, nr. 2(76), 2011. Chișinău: ASEM, 2011, p.26-39.
7. GOROBIEVSCHI, S. *Evoluția conceptului și metodelor de evaluare a calității vieții*. În: *Economica*, nr.1(83), 2013. Chișinău: ASEM, 2013, p.7-24.
8. *Guvernarea Europeană. Carta Albă*. Coord. ed. în limba română: dr. Liviu Mureșan. București, Fundația EURISC, 2001. 45 p.
9. *Human Development Report 2013. Human Progress in a Diverse World*. UNDP, New York, NY 10017, USA, 2013, 28 p.
10. JURAN, J.M. *The Quality Trilogy. A Universal Approach to Managing for Quality*. Paper presented at the ASQC 40th Annual Quality Congress, Anaheim, California, May 20, 1986. http://ro.wikipedia.org/wiki/Calitatea_vie%C8%9Bii, navigat 10.01.2014.
11. KAUFMANN, D., KRAAY, A., MASTRUZZI, M. *Governance Matters IV: New Data, New Challenges*. The World Bank, May 2005.
12. MOCANU, V., Mocanu I. *Caracteristici ale vieții sociale în Republica Moldova*. În: *Calitatea vieții*,

- XX, nr. 3-4, ICCV, 2009, p. 225–242.
13. Planul de Acțiuni Republica Moldova – UE, http://www.europa.md/upload/File/box-edreapta/raport_independent.doc, vizitat 09.03.2014.
  14. Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova. Integrarea Europeană: LIBERTATE, DEMOCRAȚIE, BUNĂSTARE 2011-2014. <http://gov.md/doc.php?l=ro&idc=445&id=3729>, vizitat 09.03.2014.
  15. SPINEL, V. (coord.) *Accesul la informație și transparența în procesul decizional: evoluție și ... inerție*. Raport anual de monitorizare, 2011. 310 p. <http://www.acces-info.org.md>
  16. <http://dexonline.ro/definitie/calitate>
  17. <http://www.oecdbetterlifeindex.org>, vizitat 12.03.2014.
  18. <http://www.leaders.ro/teoria-factorilor-duali-herzberg/>, vizitat 10.03.2014.
  19. <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1264.htm>, vizitat 12.03.2014 Third European Quality of Life Survey – Quality of life in Europe: Impacts of the crisis, Publications Office of the European Union, Luxembourg, Eurofound, 2012, 168 p.
  20. <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#reports>, vizitat 12.03.2014

IMPACTUL PIETEI VALUTAR-FINANCIARE INTERNAȚIONALE ASUPRA ECONOMIEI NAȚIONALE ÎN CONDIȚIILE INTEGRĂRII ȘI GLOBALIZĂRII FINANCIARE

Drd. Adrian ȚURCANU, USM

Piața valutar-financiară internațională are o importanță deosebită pentru asigurarea dezvoltării social-economice a țărilor. Acest fapt a devenit mult mai evident în ultimii 30 de ani, perioadă în care procesele de integrare și globalizare sunt tot mai accentuate. Impactul capitalului străin asupra economiilor nu este studiat îndeajuns și, pe lângă beneficii, poate genera anumite riscuri. În articolul de față, se încearcă a evidenția beneficiile și riscurile potențiale pe care le pot aduce fluxurile valutar-financiare internaționale economiei naționale în condițiile integrării și globalizării financiare.

Cuvinte-cheie: piața financiară internațională, piața valutară internațională, economia națională, fluxuri financiare internaționale, liberalizare financiară, deschidere financiară, integrare financiară, globalizare financiară.

JEL: E5, E6, F3, F5, G1

Introducere. Un timp îndelungat, rolul principal în fluxurile internaționale de capitaluri l-a jucat „economia reală” sub forma fluxurilor de compensare a tranzacțiilor comerciale. În ultimele trei decenii, s-a produs o profundă schimbare în economia mondială, caracterizată prin apariția și dezvoltarea sectorului financiar, adică mișcărilor de capital sub forma de fluxuri valutar-financiare, independente de activitatea comercială și anume: sub forma fluxurilor de investiții străine directe (ISD), investiții de portofoliu (IP), fluxuri rezultate în urma schimburilor valutare, fluxuri de credite și împrumuturi, precum și fluxurile operațiunilor de asigurări. Aceste fluxuri joacă un rol foarte important pentru fiecare economie în parte și pentru economia mondială în general. Acest fapt a fost posibil datorită deschiderii financiare și liberalizării contului de capital ale economiilor naționale, care constă în reducerea sau excluderea restricțiilor asupra operațiunilor contului de capital.

1. Efectele economice ale fluxurilor valutar-financiare internaționale

În prezent, este foarte importantă cunoașterea efectelor ce le au fluxurile valutar-financiare internaționale asupra economiei, pentru a utiliza resursele financiare internaționale în interesele naționale. Este cunoscut faptul că fluxurile transfrontaliere de capital, în

THE IMPACT OF THE INTERNATIONAL CURRENCY AND FINANCIAL MARKET ON THE NATIONAL ECONOMY UNDER FINANCIAL INTEGRATION AND GLOBALIZATION

Adrian TURCANU, PhD student, Moldova State University

The currency and financial market has a special importance for insuring social and economic development countries. This has become more evident over the past 30 years, the period during which integration and globalization processes are more pronounced. The impact of foreign capital on the national economy is not studied enough, and, besides benefits, it can also generate certain risks. In this article we try to highlight the potential benefits and risks that foreign currency and financial flows could bring to the national economy, in terms of financial integration and globalization.

Key words: international financial market, international exchange market, national economy, international financial flows, financial liberalisation, financial openness, financial integration, financial globalization.

JEL: E5, E6, F3, F5, G1

Introduction

For a long period of time the leading role in international capital flows was played by “real economy” as a compensation flows of commercial transactions. Over the last three decades, there has occurred a profound change in the world economy characterized by the appearance and development of the financial sector, i.e. the capital movement as international currency and financial flows irrespective of commercial activity, namely foreign direct investment (FDI), investment portfolio (IP), the flows resulted from foreign exchange, credit and lending flows, as well as insurance flows. These flows play a very important role for each economy in particular and for the world economy in general. This was possible due to financial openness and capital account liberalization of national economies, which consist in reduction or exclusion of restrictions on capital account operations.

1. The effects of international currency and financial fluxes on the economy

Nowadays it is very important to know the effects of the international currency and financial flows on the economy, in order to use the international financial resources for in the national interest. It is known that cross-border capital flows, especially long-term ones,

special cele pe termen lung, contribuie la creșterea economică. Însă fluxurile de capital, ce au sporit în ultimele decenii, pot duce și la dezechilibrarea economiilor naționale. În continuare, sunt prezentate beneficiile sub forma creșterii economice și riscurile care, după părerea noastră, sunt asociate fluxurilor financiare de intrare în economia națională:

Potențialele beneficii și efecte pozitive ale influxului de capital de pe piața valutar-financiară internațională constau în:

- ✚ Transmiterea tehnologiilor, noilor metode de management, know-how, grație ISD;
- ✚ Creșterea exportului, datorită concentrării ISD în ramuri de export;
- ✚ Majorarea veniturilor fiscale ca rezultat al investirii capitalului străin;
- ✚ Nivelarea consumului legat de variația PIB-ului prin atragerea capitalului în perioade mai dificile pentru economie, astfel asigurându-se menținerea echilibrului economic;
- ✚ Majorarea eficacității și stabilității sectorului bancar, datorită prezenței băncilor cu capital străin în economie;
- ✚ Dezvoltarea instituțională și îmbunătățirea disciplinei macroeconomice;
- ✚ Dezvoltarea sectorului financiar și asigurarea eficacității politicilor macroeconomice ca rezultat al concurenței cu companiile străine. Creșterea calității serviciilor bancare;
- ✚ Îmbunătățirea calității gestiunii corporative și de stat;
- ✚ Reducerea ratei procentuale, ceea ce creează condiții favorabile pentru accelerarea creșterii economice;
- ✚ Reducerea șomajului prin crearea de noi locuri de muncă, perfecționarea calificării forței de muncă;
- ✚ Creșterea salariilor angajaților, în special în companiile cu capital străin;
- ✚ Îmbunătățirea balanței de plăți;
- ✚ Accelerarea progresului tehnico-științific și aprofundarea divizării internaționale a muncii;
- ✚ Sporirea producției, a calității produselor și serviciilor în concordanță cu standardele internaționale;
- ✚ Crearea condițiilor prielnice pentru investiții străine private, în special prin intermediul creditării internaționale, fiindcă, de obicei, este vorba de oferirea unor condiții mai avantajoase țării creditoare;
- ✚ Se asigură continuitatea plăților internaționale și operațiunilor valutare (realizate prin credite internaționale) ce deservește relațiile economice externe ale țării;
- ✚ Influxul de capital pe perioade mai îndelungate creează condiții prielnice pentru echilibrul economic (reducerea instabilității creșterii economice și stabilizării cererii interne ale consumatorilor);

contribute to economic growth. However, the capital fluxes, which have increased in the last decades, can also conduce to imbalances in the national economy. In continuation, benefits such as economic growth, and risks which, in our opinion, are associated to incoming financial flows into national economy, are presented.

The potential benefits and positive effects of foreign capital influx from international currency and financial market consist of:

- ✚ The transmission of technologies, new management methods, know-how due to FDI;
- ✚ The export growth due to the concentration of FDI in export industries;
- ✚ The increase of tax revenues as a result of foreign capital investment;
- ✚ Smoothing of consumption related to GDP by attracting the capital in the most difficult periods for economy, thus helping to maintain economic equilibrium;
- ✚ The increase of efficiency and stability in the banking sector, the presence of foreign banks in economy;
- ✚ Institutional development and improvement of macroeconomic discipline;
- ✚ Financial sector development and ensuring the effectiveness of macroeconomic policies as a result of competition with foreign companies. Increasing of the quality of banking services;
- ✚ Improving the quality of corporate and state management;
- ✚ Percentage rate reduction, which creates favourable conditions for accelerating economic growth;
- ✚ Reducing unemployment by creating new jobs, improving of workforce skills;
- ✚ Raising salaries, especially in companies with foreign capital;
- ✚ Balance of payment improvement;
- ✚ Acceleration of scientific and technical progress and deepening of the international division of labour;
- ✚ Increasing of production and services in accordance with international standards;
- ✚ Creation of favourable conditions for private foreign investment, in particular through international credits, because it is usually linked to provide more favourable conditions to the creditor country;
- ✚ It ensures continuity of international payments and foreign operations (realized through international credit) serving foreign economic relations of the countries;
- ✚ Influx of capital during a long period of time creates favourable conditions for economic balance (reducing instability of economic growth and stabilizing domestic consumer demand);
- ✚ Increasing the efficiency of local companies as

- ✚ Creșterea eficienței companiilor locale ca rezultat al intrării pe piață a companiilor străine;
- ✚ Sporirea eficacității comerțului extern, datorită creditării internaționale care urmează să fie rambursată.

Potențialele riscuri și efecte negative ale influxului de capital de pe piața valutar-financiară internațională:

- ✚ Accesul insuficient la sursele financiare externe, în cazul perioadelor mai dificile din economie;
- ✚ Repartizarea ineficientă a capitalului, în cazul în care capitalul financiar va fi utilizat pentru consum sau pentru finanțarea investițiilor de „calitate inferioară” (de ex. speculații);
- ✚ Pierderea stabilității macroeconomice în cazul unui influx masiv de capital, ce poate cauza creșterea masei monetare sau revalorizării valutei naționale (datorită unui curs valutar fix);
- ✚ Destabilizarea economică în urma retragerii capitalului, ca efect al pierderii încrederii în stabilitatea economică a țării și ca rezultat al creșterii probabilității crizelor;
- ✚ Se poate constitui cauza instabilității macroeconomice, în special în țările cu structuri de piață în proces de formare și cu sisteme financiare insuficient dezvoltate;
- ✚ Creșterea datoriei externe, în special din cauza creditării internaționale;
- ✚ Importul capitalului elimină și substituie capitalul național din sferile de activitate cu profitabilitate sporită. Aceasta poate duce, în anumite condiții, la apariția riscului securității economice a statului;
- ✚ Dezechilibrarea balanței de plăți, ca rezultat al repatrierii capitalului financiar sub formă de IP, în special în perioade de criză economică, politică, valutară în țara de investire;
- ✚ Instaurarea controlului marelor monopoluri străine, CTN, BTN asupra țărilor importatoare de capital financiar;
- ✚ Controlul politic și economic exercitat de creditorii internaționali asupra unor ramuri ale economiei sau politicii țării;
- ✚ Acordarea necontrolată a creditelor poate duce la supraproducția bunurilor, dezvoltarea ramurilor mai avantajoase și încetinirea dezvoltării ramurilor în care nu este atras capital străin;
- ✚ Influxurile masive de capital în economiile ce se dezvoltă rapid pot cauza „supraîncălzirea” economiei și apariția „baloanelor” financiare, în timp ce refluxurile rapide de capital pot ruina sistemele financiare slabe și provoca fluxuri monetare de destabilizare.

Cercetarea impactului pe care le au fluxurile valutar-financiare internaționale asupra economiilor naționale este strâns legată de fenomenele de globalizare financiară, integrare financiară, acestea, în fond, caracterizând integrarea la nivel mondial tot mai vastă a piețelor financiare naționale și asigurând crearea unei

a result of the entry of foreign companies on the local market;

- ✚ Increasing of effectiveness of foreign trade due to international credits which have to be returned.

The potential risks and adverse effects of foreign capital influx from international currency and financial market.

- ✚ Insufficient access to foreign funds, in case of difficult periods for the economy;
- ✚ Ineffective allocation of capital in case when financial capital is used for consumption or low-quality investment financing (e.g. speculations);
- ✚ Loss of macroeconomic stability in case of massive capital influx, which can cause money growth or revalorization of national currency (in case of fixed exchange rates);
- ✚ Economic destabilization as a result of withdrawal of capital as an effect of loss of confidence in the country’s economic stability and as a result of increased probability of crises;
- ✚ It can constitute the cause of macroeconomic instability, especially in countries with a market in process of formation and insufficient developed financial systems;
- ✚ Increase of external debt, especially from international credits;
- ✚ Imported capital eliminates and substitutes national capital from the spheres of activity with increased profitability;
- ✚ Disequilibrium of balance of payment as a result of the repatriation of financial capital as portfolio investments, especially in periods of economic, political, and currency crisis in the country of investment;
- ✚ Establishment of control over the capital-importing country achieved by big foreign monopolies TNC, TNB;
- ✚ Political and economic control exercised by international creditors over certain sectors of the economy or the country’s policy;
- ✚ Uncontrolled credit accordance can lead to overproduction of goods, developing of more advantageous sectors and slow-down of development of the sectors into which foreign capital is not attracted;
- ✚ Massive capital inflows in economies that grow rapidly can cause “overheating” of the economy and the appearance of financial “bubbles”, while rapid capital outflows can ruin weak financial systems and bring about the destabilization of the monetary flow.

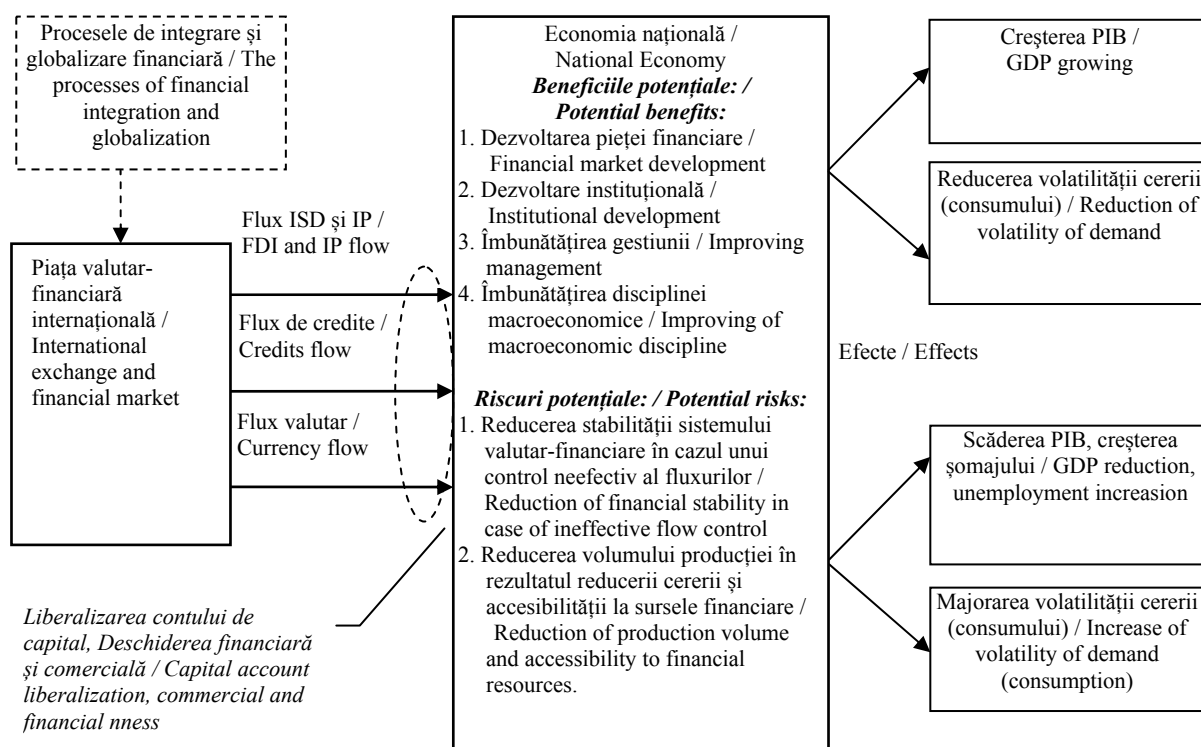
Research on the effects which the international currency and financial flows have on national economies are closely linked to the phenomena of financial globalization, financial integration, which essentially

piețe globale financiare unice. În figura 1, este prezentată schema legăturii dintre piața valutar-financiară internațională și efectele posibile asupra economiilor naționale deschise financiar.

2. Globalizarea financiară reprezintă interacțiunea dintre sistemele bancare și piețele financiare naționale, apărute în urma liberalizării și nereglementării financiare, reflectând procesele la nivel global sub forma creșterii fluxurilor financiare transfrontaliere. Din punct de vedere economic, globalizarea înseamnă accentuarea integrării economiilor naționale, adâncirea relațiilor economice și extinderea fluxurilor comerciale și financiare internaționale. Globalizarea financiară este un fenomen caracterizat prin creșterea fluxurilor financiare internaționale [2, p. 9]. Astfel globalizarea financiară nu reprezintă decât o parte a globalizării economice, care presupune intensificarea interdependenței economice a țărilor lumii ca urmare a creșterii volumului operațiilor transfrontaliere cu bunuri, servicii și capital, a unei difuzii largi a tehnologiilor și informației [3, p.].

characterizes the growing integration on the global level of the national financial markets, leading to the creation of a single global financial market. figure 1 shows the schema of the link between international currency and the financial market, (ICFM) as well as potential effects it may have on national, financially open economies.

2. Financial globalization represents the interaction between the banking and the national financial markets that appeared after liberalization and financial deregulation, reflecting the processes at the global level by an increase of cross-border financial flow. From the economic point of view globalization means the enhancement of national economies integration, deepening economic relations and expansion of international commercial and financial flows [2, p.9]. So, financial globalization is a part of economic globalization, which represents the intensification of the world countries' economic interdependence as a result of cross-border transactions in goods, services and capital, as well as wide diffusion of technologies and information [3].

Figura 1. Beneficiile și riscurile potențiale ale economiei naționale ca efecte ale influenței fluxurilor valutar-financiare internaționale /
Figure 1. The benefits and potential risks of national economy as a result of international financial flows influence

Sursa: elaborat de autor / Source: developed by the author

Globalizarea financiară este legată de creșterea **integrării financiare**, care rezultă din contopirea diferitor economii într-un spațiu financiar unic, bazat pe principii comune acceptate, în care fluxurile financiare circulă liber, iar țările concurează pentru atragerea volumului

Financial globalization is linked by enhancement of **financial integration**, resulting in the fusion of different economies to a single financial space, based on commonly accepted principles, in which the financial flows move freely and countries compete to

maxim de capital străin. Aceasta dezvăluie legătura economiei naționale cu piața de capital [1].

Integrarea și globalizarea financiară, ca fenomene ce au loc pe piața valutar-financiară internațională, de asemenea, influențează și direcționează dezvoltarea economiilor naționale. În acest sens, este importantă cunoașterea avantajelor și dezavantajelor asociate acestor fenomene pentru economiile naționale.

Avantajele integrării și globalizării financiare pentru economia națională:

- ✚ Îmbunătățirea accesului la resursele financiare în scopul realizării investițiilor în economie;
- ✚ Contribuirea la dezvoltarea sectorului financiar intern și creșterea eficienței repartizării capitalului financiar;
- ✚ Majorarea investițiilor, datorită reducerii costului capitalului;
- ✚ Reducerea ratei procentuale la resursele financiare atrase de pe piața internă;
- ✚ Posibilitatea reducerii instabilității economice prin intermediul diversificării riscului;
- ✚ Stăvilirea proceselor inflaționiste;
- ✚ Lărgirea spectrului de instrumente financiare accesibile;
- ✚ O stabilitate și rezistență mai mare a pieței financiare la șocurile externe, datorită creșterii financiare;
- ✚ Dezvoltarea și modernizarea sistemelor financiare, ce contribuie la majorarea competitivității și productivității economice;
- ✚ Scăderea volatilității consumului;
- ✚ Agenții economici locali, care duc lipsă de surse, pot să-și reducă costul capitalului prin emisiuni de titluri pe PVFI. Datorită faptului că investitorii internaționali sunt mai diversificați, aceștia vor fi dispuși să plătească prețuri mai mari pentru acțiunile și obligațiunile care li se oferă;
- ✚ Finanțarea externă poate permite debitorilor interni să mărească durata rambursării împrumuturilor;
- ✚ Dispariția sectoarelor financiare ineficiente;
- ✚ Îmbunătățirea alocării capitalului;
- ✚ Accelerarea proceselor integraționiste ale țărilor pe calea creării sistemelor de reglare a fluxurilor valutar-financiare transfrontaliere;
- ✚ Contribuirea la formarea unei noi arhitecturi a sistemului valutar-financiar internațional, ce va satisface exigențele și interesele dezvoltării economice a țărilor, prevenind crizele;
- ✚ Sporirea rolului informației financiare și accesibilității ei pentru participanții pieței valutar-financiare internaționale;
- ✚ Contribuirea la implementarea operațiilor ce au loc pe piața valutar-financiară internațională a informației standard, pentru a asigura transparența activității guvernelor și instituțiilor financiare.

Dezavantajele integrării și globalizării financiare pentru economia națională:

attract the maximum amount of foreign capital. It reveals the connection of the national economy with the capital market [1].

Financial integration and globalization as a phenomena taking place on the international currency and exchange market also influences and directs the development of national economies. In this respect, it is important to know the advantages and disadvantages associated to these phenomena for the national economies.

The advantages of financial integration and globalization for national economies:

- ✚ Better access to financial resources in order to achieve economic investments;
- ✚ Contributes to the development of the domestic financial sector and the financial capital allocation efficiency;
- ✚ Enhancement of investments due to reduction of capital costs;
- ✚ Reduction on percent rate to financial resources attracted from the local market;
- ✚ Possibility to reduce economic instability through risk diversification;
- ✚ Curbs the inflationary process;
- ✚ Expansion of the spectrum of available financial instruments;
- ✚ Greater stability of financial market to external shocks due to financial deepening;
- ✚ Development and modernization of financial systems, which contribute to increased competitiveness and economic productivity;
- ✚ Decrease of consumption volatility;
- ✚ Local businesses that lack sources may reduce the cost of capital by issuing securities on ICFM. Due to more diverse international investors, they are ready to pay higher prices for offered stocks and bonds;
- ✚ External financing can allow increase the loan repayment period to domestic borrowers;
- ✚ Disappearance of inefficient financial sectors;
- ✚ Improved capital allocation;
- ✚ Acceleration of integration process of the countries towards the creation of cross-border financial flows regulation systems;
- ✚ Contributes to the formation of a new architecture of an international financial system that satisfies the requirements and interests of the country's economic development and prevents crises;
- ✚ Enhances the role of financial information and its accessibility to international exchange and financial market participants;
- ✚ Contributes to the implementation standard information for operations, which takes place on the international exchange and financial markets, to ensure the transparency of governments and financial institutions.

- ✚ Accesul rapid și ușor la resursele externe financiare va contribui la asumarea unor riscuri mai mari ale băncilor la oferirea creditelor companiilor despre care nu au acumulat informații suficiente și care pot fi neprofitabile (boomul de credite poate să ducă la *credit crash*);
- ✚ Determinarea instabilității crescânde a piețelor și accentuarea speculației;
- ✚ Creșterea instabilității ratelor dobânzii, ratelor de schimb și cursurilor titlurilor financiare;
- ✚ Probabilitatea sporită a declanșării crizei sistemice care evoluează prin două mecanisme: provocarea turbulenței prin speculație și propagarea undei de șoc pe ansamblul sistemului financiar planetar;
- ✚ Probabilitatea sporită a înrăutățirii stării economiei naționale ca rezultat al circuitului unui volum mare de capital speculativ între țări;
- ✚ Apariția crizelor valutare-financiar, din cauza deschiderii financiare necontrolate a economiei țării (prin intermediul capitalurilor speculative) și volatilității diferite a fluxurilor de ISD, IP, credite internaționale, și a fluxurilor valutare rezultate în urma oscilării cursurilor valutare pe piața valutar-financiară internațională.

Efectele pozitive ale fluxurilor valutare-financiare internaționale, în condițiile integrării și globalizării financiare, sunt înregistrate mai des în economiile țărilor dezvoltate. Țările cu o piață în proces de formare nu sunt în stare să utilizeze efectiv posibilitatea accesului la resursele pieței financiare internaționale [5, p.51].

Majoritatea cercetărilor, în care a fost utilizată metoda regresiiilor pe baza datelor economiilor țărilor, nu au putut demonstra că liberalizarea contului de capital, deschiderea financiară poate aduce beneficii statistice măsurabile de creștere economică [2, p.9]. Beneficiile sub forma creșterii economice în urma globalizării financiare, din punct de vedere al creșterii productivității, este foarte dificil de a identifica pe calea studiilor empirice, chiar dacă se ia în calcul o perioadă de timp îndelungată [2, p. 11]. Globalizarea financiară nu a adus țărilor în curs de dezvoltare beneficii directe, sub forma unei creșteri economice rapide. Deși este necesar să menționăm că beneficiile au un caracter indirect. Cel mai important beneficiu al globalizării financiare pentru țările în curs de dezvoltare îl reprezintă dezvoltarea sistemului lor financiar, ceea ce determină cristalizarea unor piețe financiare mai complete, mai stabile și mai bine reglementate, ceea ce este esențial pentru realizarea creșterii economice, căci îi asigură pe agenții deficienți cu resurse pentru finanțarea investițiilor [3].

Este necesar de menționat că nu există indicatori evidenți, deoarece integrarea financiară reprezintă un determinant direct ale apariției *crizelor financiare*. Cercetătorii care au analizat diverse manifestări ale crizelor, inclusiv întreruperea influxului de capital financiar, redirectionarea bruscă a fluxurilor generate de operațiunile de cont curent și crizele bancare, nu au găsit

Disadvantages of financial integration and globalization for the national economy

- ✚ Quick and easy access to external financial resources contributes greater risk-taking by banks to provide credits to companies about which they have not accumulated sufficient information and which can be unprofitable (credit boom could lead to credit crash);
- ✚ Determines the growing market instability and accelerates speculation;
- ✚ Can lead to increased instability of interest rates, exchange rates and financial securities courses;
- ✚ Increased probability of systemic crises arising, taking place through two mechanisms: turbulence triggered by speculation and shock wave propagation in the whole planetary financial system;
- ✚ Increased probability of worsening the status of the national economy as a result of large amounts of speculative capital between countries;
- ✚ Appearance of currency and financial crises due to uncontrolled financial openness of the country's economy (through speculative capital) and different volatility of FDI, PI, credit and current flows resulting from the exchange rates oscillations on international exchange and financial market.

The positive effect of international currency and financial flows in conditions of financial integration and globalization are registered frequently in developed countries. The countries with the market in process of formation are not able to use effectively the possibility to access the resources of international financial market [5, p.51].

Most research, in which the regression method was used, was based on a economic country's data, could not show that capital account liberalization and financial openness can bring measurable statistical benefits of economic growth [2, p.9]. The benefits as economic growth from financial globalization, in terms of productivity growth, are very difficult to identify in empirical studies, even if a long period is taken into account [2,p.11]. Financial globalization has not brought direct benefits like a rapid economic growth to developing countries. The most important benefit of financial globalization for developing countries is the development of their financial system, which determines crystallization of a more complete financial market that is more stable and better regulated; it is essential for economic growth, because it provides deficient agents with needed resources to finance investments [3].

It is necessary to mention that there are no evident indicators concerning the fact that financial integration is a direct determinant of *financial crises*. Researchers who analysed various crises' manifestations, inclusively the termination of financial

nicio confirmare că, în țările cu o deschidere financiară mai mare, crizele au loc mai des decât în țările cu o economie mai puțin deschisă [2, p. 10]. Nu există date empirice, care ar dovedi că globalizarea financiară a constituit cauza declanșării crizelor din ultimele trei decenii [2, p.10].

După părerea noastră, scopul organelor de stat constă în elaborarea unei astfel de politici economice, care să contribuie la obținerea efectului maxim din influxul de capital financiar, evitând riscurile eventuale. Condițiile inițiale pentru ca aceste beneficii de creștere economică să fie reale, concomitent reducându-se riscul apariției crizelor, sunt cele ce urmează:

1. *Dezvoltarea sectorului financiar.* Cu cât nivelul dezvoltării sectorului financiar al țării este mai înalt, cu atât mai multe beneficii pot fi obținute din influxul de capital, pentru realizarea creșterii economice, și cu atât este mai mică vulnerabilitatea acestei țări în raport cu crizele externe și interne;
2. *Calitatea instituțiilor,* care au o influență deosebită asupra structurii fluxurilor de capital, în special în țările în curs de dezvoltare. Cu cât calitatea instituțiilor țării este mai bună, cu atât este mai calitativă structura fluxurilor de capital ce intră în țară (ISD);
3. *Calitatea politicii macroeconomice interne,* care, de asemenea, influențează volumul și structura influxului de capital. Politicile fiscal-bugetară și monetar-creditară echilibrate și bine chibzuite măresc beneficiile influxului de capital, pentru a putea realiza creșterea economică și pentru a preîntâmpina potențiale crize în țările deschise financiar;
4. *Integrarea comercială* reduce probabilitatea apariției crizelor. Cu cât este mai integrată țara în comerțul internațional, cu atât mai repede și mai eficient se echilibrează conturile operațiunilor comerciale și de capital [2, p.12].

Influxurile de capital, în condițiile de globalizare financiară, generează efecte macroeconomice favorabile atunci când o serie de indicatori legați de gradul de dezvoltare economică și financiară depășesc anumite praguri, așa-numitul „efect de prag”. Efectele pozitive sunt resimțite, în special, de țările cu instituții puternice și politici macroeconomice eficiente, bine integrate financiar cu celelalte țări și cu o anumită capacitate de absorbție a fondurilor străine.

3. Concluzii: Efectele pozitive și negative ale capitalului financiar asupra economiei naționale prezentate în lucrare au un caracter, totuși, destul de convențional și nu țin cont de toate particularitățile, conjunctura, procesele ce au loc în economiile naționale în anumite etape ale dezvoltării lor. Cu toate acestea, fluxurile valutar-financiare, precum și globalizarea financiară au un rol foarte important în dezvoltarea social-economică a țărilor și a întregii economii mondiale. Efectele pozitive în economiile naționale nu

capital flow and the sharp redirection of flows generated by current account transactions and bank crises, have not found confirmation that in more financially open countries, the crises are more frequent than in countries with a less open economy [2,p.10]. There are no data confirming that financial globalization has been the cause of the outbreak of crises in the last three decades [2,p.10].

In our opinion the purpose of state institutions is to develop such economic policy that would contribute to maximum effect from financial capital inflow, while avoiding associated risks. The initial conditions required so that these benefits of economic growth become real, reducing simultaneously the risk of crises, are:

1. *Financial sector development.* The more the country's financial sectors are developed, the more benefits are obtained from capital influx to achieve economic growth and the country's vulnerability is lower in relation to internal and external crises;
2. *The quality of institutions* has a significant influence on the structure of capital flows, especially in developing countries. The higher the quality of institutions in the country is, the more qualitative the structure of capital flows entering the country (FDI);
3. *The quality of internal macroeconomic policy* also influences the volume and structure of capital inflows. Balanced and well-planned fiscal-budgetary and monetary and credit policies increase the benefits from the influx of capital in order to achieve economic growth and to avert financial crises in open countries;
4. *Commercial integration* reduces the probability of crises appearance. The more commercially integrated the country is, the more quickly and effectively the balancing of the accounts of trade and capital operations [2,p.12].

Capital inflows under financial globalization leads to favourable macroeconomic effects, when a range of indicators related to the degree of economic and financial development are higher than a certain threshold, the so-called “threshold effect”. The positive effects are felt especially by countries with strong institutions and effective macroeconomic policies, sufficiently financially integrated with other countries with a certain capacity to absorb foreign funds.

3. Conclusions: The positive and negative effects of financial capital on the national economy presented in this paper, however, have rather a conventional character and do not take into account all the particularities, circumstances and processes taking place in economies at certain stages of their development. However, foreign financial flows, as well as financial globalization have an important role in the socio-economic development of countries and the world economy. The positive effects on national

pot fi resimțite decât în condițiile în care statul promovează o politică economică echilibrată, asigură stabilitatea valutară și financiară și gestionează corect fluxurile financiare internaționale. economies can be felt only, if the state promotes a balanced economic policy, ensures financial currency stability and financial stability and manages international financial flows correctly.

Referințe bibliografice / Bibliographic references:

1. ROȘCA, P., ȚURCANU, A. *Republica Moldova în contextul integrării financiare internaționale* (Conferința ASEM, 2013)
2. КОУЗ, Э., ПРАСАД, И., РОГОФФ, К., ШАН-ЦЗИНЬ, Вей, *Финансовая глобализация: не ограничиваясь порицаниями*. În: Финансы и развитие, март 2007, стр.9-13.
3. ВАСИН, Е. *Теоретическое переосмысление преимуществ финансовой глобализации*, Кафедра «Финансы» Финансового Университета при Правительстве РФ, www.fa.ru/
4. ЮДИНА, И. *Финансовая интеграция: опыт стран с формирующимися рынками*, <http://www.iep.ru/>
5. КОУЗ, Э., ПРАСАД, И., *Ограничения на либерализацию счета операций с капиталом*. În: Финансы и развитие, март 2004, стр.50-51.

SOCIETATEA EMPATICĂ A CONȘTIINȚEI

**Dumitru TODOROI, prof. univ., dr. hab., m.
c. ARA, ASEM**

Societatea umană se află în pragul Societății Conștiinței și este susținută, în prezent, de cea de-a Treia Revoluție Industrială, care, conform estimărilor savanților din domeniu, va fi creată în perioada 2019-2035. Conștiința dramatică conlucrează cu regimurile de energie și comunicare distribuite de cea de-a Treia Revoluție Industrială, la fel ca și Conștiința psihologică, care secondează a Doua Revoluție Industrială și Conștiința ideologică, care a participat la Prima Revoluție Industrială.

Civilizația empatică umană dispune de o multitudine imensă de caracteristici care, în Societatea Conștiinței, vor fi specifice și civilizației robotice. Cărțile [1] și [16] în baza referințelor noastre multiple ne servesc drept suport în demonstrarea adevărului afirmației: „În Societatea Conștiinței, Inteligența Artificială (ROBO-inteligența) se va egala cu Inteligența Umană structurată și această societate va fi una empatică”.

Cuvinte-cheie: conștiință, societate, energie, distribuție, comunicare, inteligență

JEL: F15

Introducere. *Visul American* a subliniat întotdeauna „oportunitatea succesului individual” și, în general, ceea ce privește succesul din punct de vedere financiar [1: – p.501]. Pentru mult timp, *Visul American*, cu accentul pus pe posibilitatea personală și succesul material, a fost standardul de aur, la care o mare parte a Lumii s-a orientat pentru inspirație și călăuzire.

În secolul al XXI-lea, *Visul emergent European de calitate a vieții* începe să atragă Net-generația. Deși *Visul American* constituie încă un standard pentru mulți, a pierdut din hegemonia sa, deoarece tinerii își orientează atenția la (1) abordarea schimbărilor climatice globale, (2) restabilirea stării de sănătate a biosferei, (3) protejarea altor specii de viețuitoare pe Pământ, (4) menținerea comunităților în condiții de siguranță, (5) oferirea accesului universal la asigurarea sănătății, (6) asigurarea calității înalte și la prețuri accesibile a educației universale, (7) practicarea unui stil de viață mai puțin materialist și mai mult experimental și (8) crearea de comunități bogate în diversitatea culturală.

Calitatea vieții este un vis comun, care poate fi realizat numai în colaborare [1: – p. 546]. Astfel, *Visul European* se concentrează, cu predilecție, pe *calitatea vieții* și pe ceea ce privește succesul în așa criteriile sociale ca furnizarea de servicii medicale, educația de calitate, agrement, propășirea comunității în condiții de siguranță și un mediu curat. Layard [2 – p. 52] scrie: „Din realitatea psihologică, rezultă că, în cazul în care banii se

EMPATHIC CONSCIOUSNESS SOCIETY

**Dumitru TODOROI, univ. prof., dr. hab.,
ARA corr. member, AESM**

Human society is on the threshold of the Consciousness Society and is currently supported by The Third Industrial Revolution which, according to estimates by scientists in the field, will be created during the years 2019-2035. Dramaturgical consciousness goes along side with the distributed energy and communication systems of the third industrial revolution, as well as psychological Consciousness that came with the second industrial revolution and ideological Consciousness which participated in The Third Industrial Revolution.

Empathic human civilization has a multitude of features which in the Consciousness Society will be specific also to the robotic civilization. Books [1] and [16] on the basis of our multiple references support us in demonstrating the truth of the statement: "In the Consciousness Society the Artificial Intelligence (ROBO-intelligence) will be equal to Human-structured Intelligence and this Society will be empathic"

Key words: consciousness, society, energy, distribution, communication, intelligence

JEL: F15

Introduction. *The American Dream*, has always emphasized “individual opportunity to success” and generally regards success in financial terms [1: - p.501]. For a long time, the American Dream, with its emphasis on personal opportunity and material success, was the gold standard to which much of the world looked for inspiration and guidance.

In the 21st century, the emerging *European Dream of quality of life* is beginning to attract the Net generation. Although the American dream is still the standard for many, it lost some of its hegemony as young people turn their attention to (1) tackling global climate change, (2) restoring the health of the biosphere, (3) protecting the Earth’s other species, (4) maintaining safe communities, (5) providing universal access to health care, (6) ensuring a high-quality and affordable universal education, (7) living a less materialistic and more experiential lifestyle, and (8) creating communities rich in cultural diversity.

Quality of life is a shared dream that can only be realized collaboratively [1: - p.546]. In such a way the European Dream focuses more on quality of life and regards success in terms of social criteria like providing universal health care, quality education, leisure, safe communities, and a clean environment. Layard [2: -p. 52] writes: “From the psychological reality it follows that if money is transferred from a richer person to a poorer person, the poor person gains more happiness

transferă de la o persoană mai bogată la o persoană mai săracă, persoana săracă câștigă mai multă fericire decât pierde persoana bogată. Deci media fericirii crește. Astfel, o țară va avea, în medie, un nivel cu atât mai ridicat de fericire, cu cât mai frecvent venitul este distribuit – toate celelalte fiind egale”.

Visul American acordă prioritate autonomiei individuale și oportunității și pune accentul pe autointeresul material ca mijloc de asigurare a libertății personale și fericirii, în timp ce *Visul European* nu micșorează inițiativă personală și oportunitatea economică, dar tinde să promoveze calitatea vieții pentru întreaga societate. *Calitatea vieții* relevă binele comun ca pe un mijloc important de asigurare a fericirii fiecărui membru al Comunității.

1. Calitatea vieții. Promovarea societății calității vieții necesită un angajament de colaborare pe două niveluri: (1) angajament *memorie-civică* într-o comunitate și (2) dorința de a percepe bani din impozit pentru promovarea inițiativelor publice și serviciilor care generează *bunăstarea tuturor* în societate. Revenirea capitalului social la societatea civică și revitalizarea capitalului public din sectorul de guvernare vor fi esențiale pentru realizarea visului de calitate a vieții în fiecare societate.

Societatea civică [1: – p. 549]. Cu ea avem de-a face în cazul în care vom stabili (1) obligațiuni afectuoase și frățești, (2) crearea culturii, și (3) contribuirea la capitalul social al societății. Aceasta survine în cazul în care ne (4) angajăm în colaborarea reciproc deschisă și profundă a jocului transparent de companie și cu (5) dorința de a face o diferență între nivelurile altora și ale bunăstării comunității. Noi (6) sacrificăm timpul nostru de bunăvoie și cu entuziasm și (7) recompensa vine sub formă de consolidare a afilierii și a intimității. (8) Participarea la activitatea cluburilor sportive, (9) exercitarea actelor, (10) ajutorarea altora aflați în nevoie, (11) conservarea mediului natural, (12) monitorizarea tinerilor, (13) grija pentru cei bătrâni, precum și (14) promovarea proiectelor de lucrări publice și inițiative reprezintă căile de viață civică și culturală a Comunității.

Crearea *de calitate a vieții* necesită nu doar un angajament al capitalului social, dar și angajamentul de a investi capitalul public pentru promovarea unor bunuri comune. Europeanii și-au manifestat mult timp dorința de impozitare a veniturilor personale – în unele țări, ajungând la 45-50 la sută – pentru calitatea vieții tuturor membrilor comunității [14]. Din aceste considerente [1: p. 551], în Europa (1), asigurarea sănătății este un bun public și, în consecință, ratele mortalității infantile sunt mai mici și speranța de viață e mai mare decât în Statele Unite. Țările europene au cheltuit mai multe fonduri publice (2) pentru sprijinirea săracilor și au rate mai mici în sărăcia copiilor decât în Statele Unite. Europeanii, de asemenea, (3) se bucură de comunități mai sigure, au mult mai mici rate de omucidere și au mult mai puțini oameni încarcerați. Sistemul de transport public (4) este

than the rich person loses. Thus, average happiness increases. In this way a country will have a higher level of average happiness the more equally its income is distributed – all else being equal.”

The American Dream puts the premium on individual autonomy and opportunity and emphasizes material self-interest as a means to secure both personal freedom and happiness. While **the European dream** does not discount personal initiative and economic opportunity, it tends to put equal weight on advancing the quality of life of the entire society. Quality of life emphasizes the common good as an important means to securing the happiness of each individual member of the community.

1. Quality of life

Promoting a **quality-of-life society** requires a collaborative commitment at two levels: (1) civic-minded engagement in a community and (2) a willingness to have one's tax money to promote public initiatives and services that advance well-being of everyone in the society. Resurrecting social capital in the **civic society** and vitalizing public capital in the governance sector will be essential for achieving the dream of quality-of-life in every society.

Civic society [1: - p. 549] is where we establish (1) fraternal and affectionate bonds, (2) create culture, and (3) contribute to the social capital of the society. It is where we engage in both (4) light and deep play with one another for the sheer joy of companionship and with (5) the desire to make a difference in the levels of others and well-being of the community. We (6) volunteer our time willingly and enthusiastically, and (7) the reward comes in the form of strengthening affiliation and intimacy. (8) Participation in sport clubs, (9) pursuit of the acts, (10) assisting others in need, (11) preserving the natural environment, (12) monitoring the young, (13) caring for the old, as well as (14) promoting public works projects and initiatives are all ways we take part in the civic and cultural life of the community.

Creating **quality of life** require not only a commitment of social capital but the commitment to invest public capital to promote the common good. Europeans have long shown a willingness to tax personal incomes – in some countries as much as 45 to 50 percent – to advance the quality of life of everyone in the community [14]. That's [1: – p. 551] why in Europe (1) health care is a public good and as result, infant mortality rates are lower and life expectancy in longer than in the United States. European countries also spend more public funds on (2) assisting the poor and have lower rates in childhood poverty than in Unites States. Europeans also (3) enjoy safer communities, have far lower homicide rates, and have far fewer incarcerated people. The (4) public transport system is among the best in the world. Europeans also have the most stringent regulations in the world regarding (5) environmental safeguards.

A quality-of-life society promotes both the

printre cele mai bune din lume. Europeanii au, de asemenea, (5) normele cele mai stricte din lume în ceea ce privește garanțiile de mediu.

Societatea calității vieții promovează simultan atât modul pieței, cât și modul cel social prin accentuarea oportunităților economice personale împreună cu un sentiment de angajament colectiv pentru a crea o *societate durabilă* pentru fiecare cetățean. În cea de-a Treia Revoluție Industrială „puterea distributivă” devine mijlocul tehnologic pentru a extinde foarte mult inițiativa antreprenorială în paralel cu o abordare colaborativă pentru asigurarea bunăstării societății. Mobilizând sute de milioane și, eventual, miliarde de oameni să producă propria lor energie, toată lumea devine un antreprenor de potențial, într-o piață globală cu mult extinsă, dar, de data aceasta, reconfigurând *de jos în sus*, și nu *de sus în jos*. Milioane de întreprinderi mici și mijlocii și cooperative de producători își vor extinde oportunitățile comerciale pe scara laterală, care niciodată n-a fost experimentată.

Miliarde de oameni, efectuând schimbul de energie, vor necesita noi politici de guvernare la nivelurile locale, regionale și transnaționale pentru asigurarea accesului universal la generarea de energie și de distribuție și distribuirea echitabilă a bunurilor comerciale din cea de-a Treia Revoluție Industrială. Numai prin încurajarea inițiativei antreprenoriale individuale pe piața de distribuție a energiei și colaborarea fără sudură între cartiere, comunități, municipii, regiuni și națiuni în triajul, depozitarea și livrarea de energie se poate crea o economie globală durabilă în secolul următor.

Raționalizarea *modelului pieței și a celui social* pentru adaptarea la o A Treia Revoluție Industrială, distributivă și colaborativă, va presa agenda politică [1: – p. 552-553], în următoarea jumătate de secol, determinând guvernele să treacă la un nou vis – crearea unei *societăți a calității vieții în lumea biosferei*.

Calitatea vieții, în ultimul timp, a devenit un factor important în regândirea multor ipoteze ale teoriei economice din secolul douăzeci. În capul listei, se înscrie obsesia de înregistrare a *produsului intern brut* (PIB). Acesta a fost mult timp [1: – p. 547] busola pentru a justifica bunăstarea vieții în America și-n alte țări. *Problema PIB-ului* constă în faptul că el doar măsoară valoarea sumară a bunurilor economice și a serviciilor generate în timp de douăsprezece luni. Cu toate acestea, *PIB-ul* nu distinge activitatea economică, care, de fapt, discerne calitatea vieții societății de activitatea economică negativă, care rezultă din ea. Fiecare tip de activitate economică este calculat în PIB, inclusiv (1) construirea mai multor penitenciare, (2) extinderea forței poliției, (3) cheltuielile militare, (4) cheltuieli pentru eliminarea efectelor poluării, (5) costurile crescute la asigurarea sănătății, care rezultă din fumatul țigaretelor, consumul de alcool, obezitatea, precum și (6) publicitatea efectuată pentru a convinge oamenii să fumeze și să bea mai mult sau pentru prepararea și consumul mai multor produse de tip fast-food.

market and social modes simultaneously by emphasizing personal economic opportunity along with a sense of collective commitment to create a **sustainable society** for every citizen. In the Third Industrial Revolution, “distributive power” becomes the technological means to greatly expand the entrepreneurial initiative while establishing a collaborative approach to securing well-being of society. Empowering hundreds of millions and eventually billions of people to produce their own energy makes everyone a potential entrepreneur in a vastly expanded global marketplace, but this time reconfigured from the bottom up rather than from the top down. Millions of small – and medium-size enterprises and producer cooperatives will expand commercial opportunities on the lateral scale never before experienced.

Billions of people sharing energy will require new governing policies at the local, regional, and transnational levels to ensure universal access to power generation and distribution and equitable dispensation of the commercial fruits of the Third Industrial Revolution. It is only by encouraging both individual entrepreneurial initiative in the distributive energy market and seamless collaboration between neighborhoods, communities, municipalities, regions, and nations in the marshalling, storing, and delivering of energy that we can create a sustainable global economy in the coming century.

Streamlining the **market and social models** to accommodate a distributed and collaborative Third Industrial Revolution will be the pressing political agenda [1: – p. 552-553] for the next half-century as governments transition to a new dream of creating a quality-of-life society in the biosphere world.

Quality of life of late has become an important factor in rethinking many of the central assumptions of twentieth-century economic theory. At the top of the list is the near obsession with recording the **gross domestic product** (GDP). It has [1: – p. 547] long been the compass for judging the well-being of America and other countries. The **problem with GDP** is that it only measures the value of the sum total of economic goods and services generated over twelve-month period. **GDP** does not, however, distinguish between economic activity that actually improves the quality of life of the society and negative economic activity that takes away from it. Every type of economic activity is calculated in the GDP, including (1) the building of more prisons, (2) enlarging the police force, (3) military spending, (4) spending for cleaning up pollution, (5) increased health-care costs resulting from cigarette smoking, alcohol, and obesity, as well as (6) the advertising spent to convince people to smoke and drink more or eat processed and fatty fast food.

A number of attempts have been made over the years to come up with a **suitable alternatives to GDP**. The Index of Sustainable Economic Welfare (**ISEW**), the Genuine Progress Indicator (**GPI**), the Fordham Index of Social Health (**FISH**), the UN’s Human

S-au făcut nenumărate încercări, în decursul timpului, ca să se vină cu o *alternativă adecvată PIB-ului*. Indicele bunăstării economice durabile (*ISEW*), Indicatorul progresului veritabil (*GPI*), Indicele sănătății sociale Fordham (*FISH*), indicele dezvoltării umane al ONU (*HDI*) și indicele bunăstării economice (*IEWB*) sunt printre indicatorii cei mai populari. Fiecare încearcă să stabilească îmbunătățirea economică „reală” a *bunăstării umane*.

Efortul cel mai timpuriu la stabilirea unui indice alternativ a fost *ISEW*, creat în 1989 de către Herman Daly, un economist de la Banca Mondială și de teologul John Cobb. *Indicele* lor începe cu consumul cheltuielilor personale și continuă cu adăugarea muncii domestice neremunerate. Ulterior, ei scad activitatea destinată pierderilor militare, la fel ca și banii cheltuiți pe crimă, poluare și accidente. Indicele *ISEW*, de asemenea, ia în considerație veniturile nepotrivate și epuizarea resurselor naturale [10]. Indicele *GPI* include multe din aceleași criterii, dar adaugă valoarea muncii voluntare în cadrul companiei și scade pierderea de timp liber [11]. Indicele *FISH* măsoară șaisprezece indicatori social-economici, inclusiv mortalitatea infantilă, abuzul asupra copilului, sărăcia copilăriei, suicid adolescentin, abuzul de droguri, ratele liceale de abandon școlar, media câștigului săptămânal, șomajul, acoperirile de asigurări de sănătate, sărăcia printre inegalitatea vârstnicilor, omucideri, cheltuieli pentru locuințe, precum și veniturile inechitabile [12]. Indicele *IEWB* ia în considerare astfel de măsuri, precum economiile familiei și acumularea de capital corporal, cum ar fi stocurile de locuințe, care prefigurează un sentiment de securitate în viitor [13].

Atât guvernul francez, cât și Comisia Europeană lucrează asupra studiului la nivel înalt pentru crearea indicilor calității vieții pentru a judeca sănătatea reală și bunăstarea economiei și a cetățenilor [1: - p. 548].

2. Energiile regenerabile. Introducerea primilor doi piloni ai *Celei de-a Treia Revoluții Industriale – energia regenerabilă* (1) și (2) „*construirea de centrale electrice*” – necesită introducerea simultană și a celui de-al treilea pilon al celei de-a Treia Revoluții Industriale. Pentru a maximiza energia regenerabilă și pentru a minimiza costurile, va fi necesară (3) *dezvoltarea metodelor de stocare*, care facilitează transformarea suporturilor intermitente ale acestor surse de energie în active dependente. Bateriile, pomparea apei diferențiate și alte mijloace media pot oferi capacități limitate de stocare. Există, totuși, un mediu de stocare, care este disponibil și relativ eficient. Hidrogenul este un mediu universal care „stochează” toate formele de energie regenerabilă pentru a garanta că suportul stabil și fiabil este disponibil pentru generarea de energie și, la fel de important, pentru transportul ei.

În 2008, Comisia Europeană a anunțat Inițiativa Tehnologică Unită (JTI), un parteneriat public/privat ambițios pentru a accelera introducerea comercială a *economiei hidrogenice* în 27 de state membre ale UE, cu accentul pe producerea de *hidrogen din surse*

Development Index (**HDI**), and the Index of Economic Well-Being (**IEWB**) are among the more popular indicators. They each attempt to determine “real” economic improvement in **human welfare**.

The earliest effort at establishing an alternative index was the *ISEW*, created by the World Bank economist Herman Daly and theologian John Cobb in 1989. Their **index** begins with personal consumption spending and then adds unpaid domestic labor. Then they subtract activity that is primary designed to mitigate losses, like money spend on crime, pollution, and accidents. The *ISEW* also adjust for income disparity and depletion of natural resources [10]. The *GPI* include many of the same criteria but adds the value of voluntary work in the company and subtracts the loss of leisure time [11]. The *FISH* measure sixteen social-economic indicators, including infant mortality, child abuse, childhood poverty, teen suicide, drug abuse, high school dropout rates, average weekly earnings, unemployment, health insurance coverage, poverty among the elderly, homicides, housing, and income inequality [12]. The *IEWB* takes into account such things as the family savings and the accumulation of tangible capital such as housing stocks, which means one’s sense of future security [13].

Both the French government and the European Commission are working on high-level studies to create quality-of-life indexes to judge the real health and well-being of the economy and the citizenry [1: – p. 548].

2. Renewable energies

The introduction to the first two pillars of the **Third Industrial Revolution – (1) renewable energy and (2) “building as power plants”** – requires the simultaneous introduction of the third pillar of the Third Industrial Revolution. To maximize renewable energy and to minimize cost, it will be necessary **(3) to develop storage methods** that facilitate the conversion of intermittent supplies of these energy sources into dependable assets. Batteries, differentiated water pumping, and other media can provide limited storage capacity. There is, however, one storage medium that is available and relatively efficient. Hydrogen is a universal medium that “stores” all forms of renewable energy to assure a stable and reliable supply is available for power generation and equally important, for transport.

In 2008, the European Commission announced a Joint Technology Initiative (JTI), an ambitious public /private partnership to speed up the commercial introduction of a **hydrogen economy** in the 27 member states of the EU, with the primary focus on producing **hydrogen from renewable sources of energy**. By benchmarking a shift to renewable energy, advancing the notion of building as power plants, and funding an aggressive hydrogen fuel-cell technology R&D program, the EU has erected the first three pillars of the Third Industrial Revolution. The fourth pillar, **(4) the reconfiguration of the power grid** along the lines of

regenerabile de energie. Prin intermediul benchmarkingului, saltul către energia regenerabilă, înaintarea noțiunii de clădiri precum centralele electrice și găsirea finanțării programelor agresive R&D de tehnologii de molecule de combustibil pe bază de hidrogen, UE a ridicat primii trei piloni ai celei de-a Treia Revoluții Industriale. Următorul pilon, (4) *reconfigurarea rețelei electrice*, alături de liniile de Internet, care să permită întreprinderilor și proprietarilor de case să producă propriile lor energii și s-o distribuie între dânșii, este recent testat de companiile de electricitate din Europa, Statele Unite ale Americii, Japonia, China și din alte țări [1: – p. 520-521]

Pe viitor, (5) *rețelele utilitare inteligente* vor fi, de asemenea, continuu conectate la modificările climaterice, clipă de clipă, înregistrarea modificărilor de vânt, a fluxului solar și a temperaturii mediului ambiant – oferindu-i rețelei electrice capacitatea de a regla fluxul de energie electrică, în mod continuu, în conformitate atât cu condițiile climaterice externe, cât și cu cererea consumatorilor în rețeaua de energie electrică [1: – p. 522].

Trecerea de la motorul cu ardere internă la vehiculele electrice și bazate pe combustibilul moleculelor de hidrogen necesită un angajament comparabil nou pentru (6) *infrastructura* din cea de-a Treia Revoluție Industrială.

3. Colaborarea distribuită. În cea de-a Treia Revoluție Industrială, bazată pe informație, comunicații și energii distribuite, și colaborări peer-to-peer, continuă procesul de o mai mare individualizare în organizațiile umane mai integrate și mai complexe, în același timp, flatând formele ierarhice de gestionare a vieții economice, sociale și politice. Pentru a aprecia impactul potențial al noului **capitalism distribuit**, este necesară perceperea puterii **comunicațiilor distribuite** ca agent de gestionare pentru **societatea energiei distribuite**.

3.1. Mediul de colaborare.

Într-un *cadru de afaceri tradiționale*, nimeni nu divulga datele de interne, care ar compromite propriul avantaj față de un furnizor, concurent, client, sau chiar un coleg. Într-un *cadru de colaborare*, în schimb, colaborarea se efectuează doar prin schimbul de date, în mod deschis unul cu altul, în așa mod jucătorii pot optimiza colaborarea lor și crearea plusvalori pentru toată lumea în rețea. Un sistem ca Linux, de exemplu, funcționează numai atunci când software-ul, codul, și noile aplicații sunt deschise printre toată lumea în rețea [1: – p. 533].

Internetul rezidă în transformarea lumii într-un teritoriu public gigant mondial, unde, literalmente, miliarde de oameni pot să conecteze, să colaboreze și să creeze valori împreună simultan și în timp real. Probabil, nu este o afirmație neconvingătoare, atunci când Tapscott și Williams [3: – p. 41] pretind că „abilitatea de a împreuna cunoștințele a milioane (dacă nu miliarde) de utilizatori într-un mod autoorganizat demonstrează modul în care colaborarea în masă returnează noul Web

Internet, allowing businesses and homeowners to produce their own energy and share it with each other, is just now being tested by power companies in Europe, the United States, Japan, China, and other countries. [1: – p. 520-521]

In the future, (5) **intelligent utility networks** will also be increasingly connected to moment-to-moment weather changes – recording wind changes, solar flux, and ambient temperature – giving the power network the ability to adjust electricity flow continuously, to both external weather conditions and consumer demand [1: – p. 522]

The shift from internal combustion engine to electric and hydrogen fuel-cell plug-in vehicles requires a comparable new commitment to (6) **the Third Industrial Revolution infrastructure**.

3. Distributed collaboration

The Third Industrial Revolution, with its emphasis on distributed information, communications and energy and peer-to-peer collaborations, continues the process of greater individualization in more integrated and complex human organizations while flattening hierarchical forms of managing economic, social, and political life.

To appreciate the potential impact of a new **distributed capitalism**, it is necessary to understand the power or **distributed communications** as a managing agent for a distributed energy society.

3.1. Collaborative medium

In a traditional business setting, one never divulges internal data that might compromise one's advantage over a supplier, competitor, client, or even a colleague. In a **collaborative setting**, by contrast, it is only by sharing data openly with one another that the players can optimize their collaboration together and create addition value for everyone in the network. A venture like Linux, for example, only works when the software, code, and new applications are openly shared among everyone in the network. [1: – p. 533]

The Internet is transforming the world into a giant global public square where literally billions of people can connect, collaborate, and create value together simultaneously and in real time. It's probably not an understatement when Tapscott and Williams [3: – p. 41] claim that “the ability to pool the knowledge of millions (if not billions) of users in a self-organizing fashion demonstrates how mass collaboration is turning the new Web into something not completely unlike a global brain”. They note that the Net generation numbers more than two billion young people who have grown up using the Internet as a **collaborative medium**.

Their nonhierarchical, networking way of relating to each other and the world, their collaborative nature, their interest in access and inclusion rather than autonomy and exclusion and their sensibility to human diversity, predisposes the millennial generation to being the **most empathic generation** in history.

în ceva incomplet spre deosebire de un creier global”. Ei au observat că generația Net numără mai mult de două miliarde de oameni tineri, care au crescut folosind Internet ca *mediu de colaborare*.

Modul lor de interconectări reciproce neierarhice și de conlucrare de tip rețea, de conlucrare colaborativă, interesul lor în accesare și incluziune, mai degrabă decât autonomie și excludere și sensibilitatea lor la diversitatea umană, predispune doleanța milenară de a fi *generația cea mai empatică* în istorie.

3.2. Generația Internet. *Calculul Distribuit*, adesea numit calcul de rețea, constituie nucleul revoluției tehnologiei informaționale de generația a doua, care are un impact puternic asupra comunității globale de afaceri, facilitând noile rețele sociale globale și revoluționând sistemul educațional.

Investigațiile statistice relevă că *generația Internet* înlătură, în mod constant, cohortele lor mai în vârstă, atunci când este vorba de recunoașterea egalității între sexe, apărarea diversității etnice, respectarea drepturilor minorităților și grupurilor anterior proscrișe, acceptarea diferențelor sexuale, fiind mai deschise la căsătoriile între persoanele de diferite rase și religii și mai sensibile la drepturile altor creaturi [1: – p. 543].

3.3. Colaborare empatică. Sensibilitatea empatică se află în inima noului stil de management. Realitatea pură denotă că *tehnologiile informaționale și comunicațiile distribuite și infrastructura energetică distribuită*, toate bazate pe programarea distribuită, sporesc capitalismul distribuit și necesită un nou tip de management care este compatibil cu cea de-a Treia Revoluție Industrială.

Goleman et al. [4: – p. 59] începe cu importanța de instituire a *transparenței* la fiecare nivel de management. Prin *transparență*, nu au în vedere doar schimbul de informații, dar, de asemenea, exprimarea „deschiderii autentice către alții în chestiuni sentimentale, convingeri și acțiuni ... oamenii empatici sunt superbi la recunoașterea și satisfacerea nevoilor clienților, consumatorilor sau subordonaților ...”. *Transparența emoțională mărește încrederea între angajați și stimulează colegialitatea și colaborarea*. Fiind mai deschis sentimental, la rândul său, încurajează mai mult *angajament empatic*.

Universitatea de Business din New York este una dintr-o serie de școli de afaceri care a introdus *pedagogia inteligenței sociale* direct în curriculumul său de MBA. Programul său pe inteligență socială (PSI) „este organizat în jurul capacităților psihologice implicate în colaborarea cu motivare și conducerea altora” și unește colaboratorii departamentelor de psihologie și școlii de afaceri pentru a oferi oportunități experimentale, atât în clasă, cât și în comunitate, cu scopul de a dezvolta aptitudini empatică.

3.4. Evoluția Conștiinței. O nouă *Conștiință dramaturgică* a început să se dezvolte printre Tineretul Milenar, dat fiind faptul că ea constituie prima generație crescută cu Internet și care trăiește în spațiile sociale colaborare care există de-a lungul World Wide Web.

3.2. Internet generation

Distributed computing, often called grid computing, is the centerpiece of the second-generation information technology revolution that is sweeping the global business community, facilitating new global social networks and revolutionizing the education system.

The statistical trends show that the **Internet generation** consistently outpaces their older cohorts when it comes to acknowledging gender equality, championing ethnic diversity, respecting the rights of minorities and previously outcast groups, and being more accepting of sexual differences, more open to marriage across racial and religious lines, and more sensitive to the rights of other creatures. [1: – p. 543]

3.3. Empathic collaboration.

Empathic sensibility lies at the heart of the new management style. The simple reality is that the **distributed information technologies** and **distributed communications** and **energy infrastructure**, all based on distributed computing, are giving rise to distributed capitalism and necessitate a new type of management that is compatible with the Third Industrial Revolution.

Goleman et al. [4: – p. 59] start with the importance of establishing transparency at every level of management. By **transparency** they have in mind not just sharing information but also expressing “an authentic openness to other about one feelings, beliefs, and actions ... empathic people are superb at recognizing and meeting the needs of clients, customers, or subordinates ...” Emotional transparency builds trust amount employees and fosters collegiality and collaboration. Being more open with one’s feelings, in turn, encourages more empathic engagement.

The Columbia University Business School in New York City is one of a number of Business schools that has introduced **social intelligence pedagogy** directly into its MBA curriculum. Its Program on Social Intelligence (PSI) “is organized around the psychological capabilities involved in collaborating with, motivating, and leading others” and draws together faculty from the psychology department and the business school to provide experiential opportunities, both in the classroom and in the community, to develop empathic skills.

3.4. Consciousness evolution

A new **Dramaturgical consciousness** is beginning to emerge amount the millennial youth, for first generation to grow up in the Internet and live in the collaborative social spaces that exist all along the World Wide Web. The new consciousness goes hand in hand with the distributed communication and energy regime of the **Third Industrial Revolution**, just as **Psychological consciousness** accompanied the **Second Industrial Revolution** and **Ideological consciousness** attended the **First Industrial Revolution**.

Noile conștiințe merg alături de regimurile de energie și comunicare distribuite din *Cea de-a Treia Revoluție Industrială*, la fel ca și *Conștiința psihologică*, care secondează cea de-a *Doua Revoluție Industrială* și *Conștiința ideologică*, care a participat la *Prima Revoluție Industrială*.

3.4.1. Experimentarea rolului jucat. Noua *Conștiință dramaturgică* [1:- p. 554-555] prezintă semne noi, precoce de propulsare a generației mai tinere la un cosmopolitism global și o sensibilitate empatică universală. *Conștiința dramaturgică* decurge direct din *Conștiința psihologică* și reprezintă o universalizare de *experimentare a rolului jucat* de grupările din ultima jumătate a secolului XX. În timp ce generația „baby-boom” a experimentat rolul unei tehnici terapeutice, în anii maturității au integrat practica în stilurile lor de părinți cu depunerea icrelor primei generații în istorie cu creșterea dramaturgiei-cadru în gândire. Jocul de rol nu mai este o tehnică terapeutică, dar, mai degrabă, o formă de conștiință pentru generația X și Generația Milenară.

Conștiință dramaturgică devine aproape o necesitate, într-o civilizație complexă, interconectată și de mare viteză. Dacă viața este o acționare a nenumăratelor drame personale și a colectivelor sociale, atunci cu cât mai mare e complexitatea rețelelor economice și sociale în care sunt încorporate, cu atât mai diverse roluri poate să joace fiecare persoană. În *calea dramaturgică* de examinare a comportamentului uman, *Eul* nu mai este o posesie privată a unui individ, ci, mai degrabă, „un simț dat la o persoană de oamenii cu care ea dorește să partajeze”. *Eul*, apoi, nu este o entitate, ci mai degrabă „un fel de calitate fictivă, construită și consensual validată”, care rezultă din interacțiunea și comunicarea dintre oameni [1: – p. 561]. Dacă e așa, apoi *Eul*, fiind în lume, depinde de acțiunile pe scenă ale altor jucători, dintre care fiecare validează o parte din individualitatea *Eului*. Această vizualizare este destul de diferită de *Hegel* în ideea că *Eul* unic al fiecărei persoane este și imprimat și manifestat prin posesiunile, pe care el sau ea le dobândește pe o durată de viață.

3.4.2. Schimbarea în conștiință. *Schimbarea în conștiință* reflectă trecerea din prima generație de comunicații centralizate de energie electrică în a doua generație de energie electrică distribuită. Toată lumea ar putea fi o scenă, dar, în decursul secolului XX, majoritatea oamenilor au fost în audiență, întrucât, în secolul al XXI-lea, toată lumea este pe scenă și în fața spoturilor, datorită *YouTube*, *MySpace*, *Facebook*, *blogosferei* etc.

Apariția *filmelor*, *radioului* și *televiziunii* a creat prima audiență publică în masă în istorie. Milioane de oameni sunt adunați în cinematografe gigantice de film sau retrași la domiciliu în fața aparatelor de radio din familie și mai târziu în fața televizoarelor, vizionând și ascultând un număr selectat de povestiri foarte stilizate și cu atenție coregrafiate, care pecetluiesc adânc emoția umană și sentimentul de la tragedie la farsă. Milioane de oameni au devenit public pasiv în sensul că nu au nicio

3.4.1. Role-playing experimentation

New **Dramaturgical consciousness** [1: - p. 554-555] shows early signs of propelling a younger generation to global cosmopolitanism and a universal empathic sensibility. Dramaturgical consciousness flows directly out of Psychological consciousness and represents a universalization of the **role-playing experimentation** of groups of the last half of twentieth century. While the baby-boom generation experimented with role-playing as a therapeutic technique, in their adult years they integrated practice into their parenting styles, spawning the first generation in history to grow up with dramaturgical frame of mind. Role-playing is no longer a therapeutic technique but, rather, form of consciousness for Generation X and the Millennial Generation.

Dramaturgical consciousness becomes almost a necessity in a complex, interconnected, high-speed civilization. If life is the acting out of countless personal and collective social dramas, than the more complex the economic and social networks in which one is embedded, the more diverse roles each person is called on to play. In the **dramaturgical way** of looking at human behavior, the self is no longer a private possession of an individual, but, rather “a sense given to a person by the very people he wishes to share it with”. The self, then, is not an entity, but rather “a kind of fictional, constructed, consensually validated quality” that results from the interaction and communication between people [1: – p. 561]. If so, then one’s very being in the world depends on acting out scripts onstage with other players, each of whom validates a part of one’s selfhood. This view is quite different from *Gegel*’s notion that each person’s unique self is both imprinted in and manifested by the possessions he or she acquires over a lifetime.

3.4.2. Shift in consciousness

The **shift in consciousness** reflects the shift in communications from the **first-generation** centralized electricity to **second-generation** distributed electricity. The whole world might well be a stage, but during the twentieth century most of the people were in the audience, whereas in the twenty-first century everyone is onstage and in the front of the spotlights, thanks to **YouTube**, **MySpace**, **Facebook**, **the blogosphere**, et al.

The advent of the **movies**, **radio**, and **television** created the first mass audience in the history. Millions of people crowded into giant movie houses or huddled at home around the family radio, and later the television set, watching and listening to a select number of highly stylized and carefully choreographed stories that plumbed the depths of human emotion and sentiment from tragedy to farce. Millions of people became passive audiences, in the sense that they had no way to interact directly with those on the screen or in the studio.

3.4.3. Para-social relationships.

Still, they weren’t completely passive. While they couldn’t talk back and affect the actors audiences

modalitate de a interacționa direct cu cei de pe ecran sau din studio.

3.4.3. Relația Parasocială. Totuși, nu au fost complet pasivi. În timp ce nu a putut dialoga cu și afecta actorii, audiențele au creat un fel de relații cu actorii prin angajarea de relații Para-sociale. *Relația Para-socială* a fost mai întâi examinată de Donald Hurton și Ricard Wohl în 1956 [6: – p. 215]. Ei au observat că radioul și televiziunea „dă iluzia unei relații, față în față, cu interpretul” și cu cât mai mult actorii de radio și televiziune ajustează acțiunile lor la „răspunsul cerut de audiență, cu atât mai mult publicul tinde să găsească răspunsul anticipat”. Deși persoana nu poate efectua un dialog în sensul normal al cuvântului, el sau ea a creat un dialog umbrat al indivizilor.

Astăzi, *relațiile parasociale* au devenit parte din viețile tuturor – noi, deseori, vom discuta despre actorii noștri favoriți, gazdele TV și alte personalități, ca și în cazul în care ei ar fi fost prietenii noștri, ale căror vieți se intersectează cu ale noastre proprii. Relațiile para-sociale permit milioanele de oameni să fie expuși la povestirile altora într-o gamă largă de medii – chiar dacă acestea comportă un caracter fictiv. Relațiile para-sociale, într-adevăr, au devenit o sală de clasă pentru explorarea unei serii de răspunsuri emoționale în alte situații sau împrejurări, asigurând lărgirea repertoriului empatic.

Revoluția Internet a transformat *relațiile parasociale* în relații *peer-to-peer*. Trecerea de la comunicările centralizate de **sus în jos** și unu – *la multe – la – comunicații sursе-deschise, mulți – la – mulți* a permis noii generații să fie actori în propriile scenarii și să împărtășească scena globală cu alte două miliarde de omologi gânditori – toți performând unul și același lucru. Acum lumea este, cu adevărat, o scenă și toată lumea este un actor. Astăzi, milioane de oameni petrec un rol de viață jucând și performând reciproc pe World Wide Web. Sute de milioane de persoane, dotate cu webcam-uri, Skype, aparate de fotografiat, telefoane mobile, video-inregistratoare și altele, acționează în viața lor cu alții – și experimentând continuu noi roluri și persoane cu cea mai mare performanță din istorie.

3.5. Conștiința Dramaturgică. *Perspectiva dramaturgică* (1) pune comunicațiile în centrul activității umane, (2) redefineste Eul în termeni relaționali, (3) face experiența în sine o poveste de teatru, și (4) transformă proprietatea în simboluri care ajută oamenii să acționeze în multitudinea de roluri dramatice cu utilizarea rețelelor, fiecare reprezentând un aspect diferit din povestea lor de viață. *Perspectiva dramaturgică* este, în analiza finală, (5) o descriere vie a stării de spirit care însoțește o generație aflată într-o continuă schimbare de identități, roluri, scripturi și setări de scenă ca o comutare între rețelele sociale și comerciale, atât în spațiu real, cât și în cel virtual.

Conștiința dramaturgică ridică întrebarea supărătoare de *autenticitate*. Ori de câte ori apare problema performanței, în mod inevitabil, survine și întrebarea legată de a pretinde versus a crede. În era

did create relationships of a sort with the actors through engagement in **Para-social relationships**. The Para-social relationship was first examined by Donald Hurton and Ricard Wohl in 1956. They noticed that radio and television “give the illusion of face-to-face relationship with the performer” and that the more radio and television actors adjust their acting to “the supposed response of the audience, the more the audience tends to make the response anticipated” [6: – p. 215]. Although the viewer could not carry on a dialogue in the normal sense of the term, he or she did create a shadow dialogue of sorts.

Today, the **Para-social relationships** have become part of everyone’s lives – we often chat about our favorite actors, TV hosts, and other personalities as if they were intimate friends whose lives intersect with our own. Para-social relationships allow millions of people to be exposed to the stories of divers others in a range of unique environments – even if they are fictional in character. The Para-social relationships, in effect, become a classroom for exploring a range of emotional responses to the plight or circumstance of other and enlarging one’s empathic repertoire.

The **Internet revolution** transformed **para-social relationships** to peer-to-peer relationships. The shift from centralized top down, one-to-many communications to flat, open-source, many-to-many communications allowed the new generation to be the actors in their own scripts and to share a global stage with two billion other like-minded thespians – all performing for and with one another. Now the world truly is a stage and everyone is an actor. Today millions of people spent a lifetime role playing and performing for each other on the World Wide Web. Hundreds of millions of people, equipped with webcams, Skype, cell phone cameras, video recorders, and the like are acting out their lives for one another – and experimenting with new roles and personas in the largest continuous performance in history.

3.5. Dramaturgical consciousness

The **dramaturgical perspective** (1) places communications at the heart of human activity, (2) redefines the self in relational terms, (3) makes experience itself a theatrical affair, and (4) transforms property into symbols that help people act out their many dramatic roles as they flit in and out of networks of lived experiences, each representing a different aspect of their life story. The dramaturgical perspective is, in the final analysis, (5) a vivid description of the state of mind that accompanies a generation that is continually shifting identities, roles, scripts, and stage settings as it toggles between social and commercial networks, both in virtual and real space.

Dramaturgical consciousness raises the troublesome question of authenticity. Whenever the question of performance comes up, it inevitably leads to the related question of pretending versus believing. In the Age of **Mythical consciousness**, being heroic was a

Conștiinței Mitice, mitul eroic a fost o măsură omului, în timp ce, în era *Conștiinței Teologice*, omul era așteptat să fie pios (cuvios), dar, în era *Conștiinței Ideologice*, omul de bunăvoință a fost de așteptat să fie sincer și să comporte un caracter bun. În era *Conștiinței Psihologice*, fiind personabil, a devenit o obsesie, pentru generația în creștere, într-o *Conștiință Dramaturgică*, cu toate acestea, fiind autentic, devine testul de bărbat sau femeie.

Dacă ființa umană este, prin natura ei, *dramaturgică*, atunci cum putem stabili ideea de autenticitate? Dacă toată lumea este întotdeauna conștientă, sau chiar și inconștientă, jucând roluri multiple cu scripturi diferite și la diferite etape, cum cunoaștem care persoană este autentică în spatele multitudinii de măști?

4. Inteligența, Emoțiile, Sentimentele și Comportamentul. Diverse procedee teatrale, pe care pastorii le folosesc „relevă idealuri, fantezii, dorințe și temeri urmașilor lor” și devin „containere de sentimente pentru alți oameni” [1: - p. 565]. Pentru a fi eficient în ceea ce face el, cu toate acestea, adică – pentru a evidenția sentimentele enoriașilor săi și a le permite să reflecte emoțiile și comportamentul lor și să răspundă, în mod corespunzător, la catharsis – pastorul trebuie să se angajeze în credința teatrală. Acesta devine un artificiu care face posibil un răspuns autentic al membrilor confesiunii. Cu alte cuvinte, performanța pastorului, chiar dacă este de a face credință, devine instrumentul creării răspunsurilor autentice.

Constantin Stanislavski vorbește despre acțiunea superficială versus acțiunea profundă. Prima se bazează pe arta înșelăciunii, a doua – pe arta imaginației. Acțiunea superficială este forma peste substanță, în timp ce acțiunea profundă provine de la interiorul adânc al subconștientului interpretului. Stanislavski subliniază că toate sentimentele au o istorie – acestea sunt rezultatul unei experiențe încorporate din trecut. Prin urmare, acționând profund, actorul necesită să inducă propriul subconștient și să-și amintească cum, personal, el a simțit și ce emoții a evocat el în situații similare.

4.1. Treningul inteligențelor. În viața reală, după furnizarea de context, *acționând profund*, are consecințe reale. ROBO-inteligențele experimentale create [19] de cercetători, de exemplu, ridică legitima îngrijorare că acțiunea este tot mai des folosită ca o *tehnică de formare* pentru a pregăti o forță de muncă orientată spre servicii, precum cele de a gestiona *sentimente*. Asta e adevărat, dar este, de asemenea, adevărat că acțiunea profundă oferă o teorie și tehnică pentru a ajuta la treningul ROBO-inteligențelor (1) să fie mai atente la propriile sentimente, (2) pentru a menține o memorie fermă a lor, (3) pentru a îmbunătăți capacitatea lor de a evoca aceste amintiri din subconștientul lor și (4) pentru a le valorifica imaginația lor, astfel, încât acestea ar putea avea experiență, ca în cazul în care ar fi fost proprietatea lor. Acțiunea profundă, atunci când este utilizată pentru corespunzătorul final pro-social, este un instrument mental puternic pentru a stimula sentimentele empatice.

measure of a man, while in the Age of **Theological consciousness**, one was expected to be pious (devoutly), and in the Age of **Ideological consciousness**, man of goodwill were expected to be sincere and of good character. In the Age of **Psychological consciousness**, being personable became an obsession. For the generation growing up in a **Dramaturgical consciousness**, however, being authentic becomes the test of the man or woman.

If human beings are, by their very nature, **dramaturgical**, then, how should we establish the idea of authenticity? If everyone is always consciously, or even unconsciously, playing out multiple roles with different scripts and on different stages, how do we know who the authentic person is behind all of the masks?

4. Intelligence, Emotions, Feelings, and Behavior

The various theatrical devices the pastors use “bear the ideals, fantasies, desires, and fears of their followers” and become “the containers of other people’s feelings” [1: - p. 565]. To be effective at what he does, however, that is – to bring out the **feelings** of his parishioners and allow them to reflect of their **emotions and behavior** and respond appropriately to the catharsis – the pastor needs to engage in the theatrical conceit. It becomes a contrivance that makes an authentic response by members of the congregation possible. In other words the pastor’s very performance, even though it is make-believe, becomes instrumental to creating authentic responses.

Constantin Stanislavski talks about surface acting versus deep acting. The first relies on the art of deceit, the second on the art of imagination. Surface acting is form over substance, while deep acting emanates from deep inside the performer’s subconscious. Stanislavski points out that all feelings have a history – they are the result of past embodied experiences. Therefore, the deep acting requires the actor to induce his own subconscious and remember how he felt and the emotions he conjured up in similar situations.

4.1. Intelligences training

In real life, after providing context, deep acting has real-life consequences. Experiential **ROBO-intelligent** creation [19] researchers, for example, raises legitimate concern that acting is increasingly being used as a **training technique** to prepare a service-oriented workforce on how to manage their **feelings**. That’s true, but it is also true that deep acting provides a theory and technique to help **train ROBO-intelligences** (1) to be more mindful of their own feelings, (2) to keep a firm memory of them, (3) to improve their ability to conjure up those memories from their subconscious and (4) to harness them to their imagination, so that they might experience another’s plight as if it were their own. Deep acting, when used for the appropriate pro-social end, is a powerful mental tool to stimulate empathic feelings [1: -

Empatia este mijlocul prin care vom participa la sfera adâncă a realității, dat fiind faptul că realitatea este înțelegerea răspândită creată despre lume prin caracterul de relații în care vom intra. *Acționând profund*, deci, se pot pregăti oamenii să-și extindă legătura empatică și, cu ea, să aprofundeze un sentiment de realitate. [1: – p. 570]

4.2. Multiple roluri și nenumărate identități. Ce ne spune *Conștiința Dramaturgică* despre psihicul Generației Milenare? Mulți psihologi – poate majoritatea – sunt de acord că, într-o lume diversă, complexă, interconectată la o creștere și schimbare rapidă de contexte, cu copiii crescuți atât în spațiul virtual, cât și-n cel real și atât în temporalitatea paralelă, cât și-n cea liniară, mai multe *roluri* și nenumărate *identități* devin normă. Ei nu sunt de acord nici cu faptul că *Conștiința Dramaturgică* generează un avans în conștiință, nici că duce la o dezintegrare. În cazul în care singurătatea este valoarea răvnită de o generație burgheză, care a definit libertatea în termeni de autonomie și exclusivitate, accesul este valoarea cea mai căutată de Generația Milenară, care definește libertatea în termeni de adâncime și de implicare a interrelațiilor. Exclusivitatea a devenit mai puțin importantă decât inclusivitatea, și etosul competitiv este contestat, deși constituie o tentativă de etos de colaborare [1: – p. 571]. Trăim într-o lume în care obținerea și deținerea atenției altuia devine extremă și relațiile de toate tipurile devin centrale în existența noastră. Dictonul lui Descartes „*Eu gândesc, prin urmare, eu exist*” și dictonul psihologului umanist „*Eu particip, prin urmare, eu exist*” au fost înlocuite de un nou dicton „*Eu sunt conectat, de aceea eu exist*”. Modul Dramaturgic de gândire este unul unic pentru epoca modernă.

4.3. Eul dramaturgic. *Eul dramaturgic* devine mai plastic și cu mai mult sport și un astfel de comportament tinde spre gândul de a fi mod normal, prin urmare, ideea de autenticitate se îndepărtează în importanță. Să fii „autentic” presupune un imuabil Eu nucleu, un psihic autonom. Eul dramaturgic, prin urmare, este deschis pentru două interpretări foarte diferite. Sociologul Louis Zurcher [15] sugerează că, dacă am abandona ideea Eului ca „obiect” și l-am crede mai mult ca „un proces”, apoi Eul este deschis „cele mai largi posibile experiențe” și poate să devină cu adevărat cosmopolit. Aceasta a subliniat încă o dată că Eul dramaturgic în societatea viitoare a interconexiunilor conștiințioase robot-om, bazate pe ideea de punere în aplicare a mijloacelor adaptabile în crearea ROBO-inteligenței adaptabile [16], va suporta investigațiile de adaptare în procesele de trecere de la „date” la „agenți” de tip: *date* → *operațiuni*, *date* → *instrucțiuni*, și *date* → *controale*.

Conștiința empatică [1: – p. 575] al Eului dramaturgic poate continua să crească și să devină liantul psihic și social pentru o conștiință globală. În cazul în care sentimentul de Eu ca un ansamblu unic de relații este pierdut și devine doar un „noi”, empatia este pierdută și progresul istoric spre conștiința globală

p. 570]. Empathy is the means by which we participate in deeper realms of reality, for reality is the shared understandings we create about the world by dint of the relationships into which we enter. Deep acting, then, can prepare people to extend the empathic bond, and, with it, deepen one's sense of reality.

4.2. Role-playing and myriad identities

What does **dramaturgical consciousness** tell us about the psyche of the millennial generation? Many psychologists – perhaps most – agree that in a diverse, complex, interconnected world of increasing novelty and fast-changing contexts, with children growing up in both cyberspace and real space, and in both a parallel and linear temporality, multiple **role-playing and myriad identities** are becoming the norm. They disagree as to whether dramaturgical consciousness is necessary leading to an advance in consciousness or possibly a disintegration.

Where privacy was the coveted value of a bourgeois generation which defined freedom in terms of autonomy and exclusivity, access is the most sought value of the millennial generation, which defines freedom in the terms of the depth and scope of one's relationships. Exclusivity has become less important than inclusivity, and the competitive ethos is becoming to be challenged – albeit tentatively – by an ethos of collaboration [1: - p. 571]. We live in a world in which getting and holding one another's attention becomes paramount, and relationships of all kinds become central to our existence. **Descartes's** dictum “**I think, therefore I am**” and the **humanist** psychologist dictum, “**I participate, therefore I am**” have been replaced by a new dictum “**I am connected, therefore I exist**”. The dramaturgical way of thinking is unique to the modern age.

4.3. The dramaturgical self

The **dramaturgical self** becomes more plastic and thespian and such behavior comes to the thought of as normal, the very idea of authenticity recedes in importance. To be “authentic” presupposes an immutable core self, an autonomous psyche. The **dramaturgical self**, then, is open to two very different interpretations. Sociologist Louis Zurcher [15] suggests that if we abandon the idea of the self as “**an object**” and think more as “**a process**”, then the self is open “to the widest possible experience” and become truly cosmopolitan. This underlined one more time that dramaturgical self in the future society of ROBO-Human consciousness interconnections, based on the idea of implementation the adaptable tools in creating the adaptable ROBO-intelligences [16], will help to develop investigations of adapters in the “**data**” to “**agents**” transformation processes: **data** → **operations**, **data** → **instructions**, and **data** → **controls**.

Empathic consciousness [1: - p. 575] of dramaturgical self can continue to grow and become the psychic and social glue for a **global consciousness**. If the sense of self as a unique ensemble of relationships is

moare. Aceasta se întâmplă, deoarece conștiința empatică este concepută pentru alții, ca și cum am fi noi înșine, care sunt ființe unice, muritoare. Când avem empatie cu alții, suntem conștienți de natura ei fragilă finită, de vulnerabilitatea ei, și că ea unică este viața. Noi experimentăm cu singurătatea existențială a empatiei, situația ei personificată și lupta ei pentru a fi și a reuși ca în cazul în care ar fi fost proprietatea noastră. Empatica noastră îmbrățișare este modul nostru de a o înrădăcina și de a celebra viața ei.

Prin conferirea posibilității, pentru persoanele fizice, să joace rolul lor de „*Eul adevărat*”, Internetul furnizează un stadiu virtual unic pentru încadrarea în muncă a *conștiinței dramaturgice*. În timp ce rolul este joaca Eului adevărat, exact ca și în cazul jocului unui spiriduș ideal sau real, acesta este rolul vieții. Forma factorială a permis milioane de oameni, în secolele XVIII și XIX, să găsească și să-și elibereze sentimentele cele mai intime și să dezvolte o *sensibilitate empatică* puternică. Ce este diferit, de data aceasta, este bogăția oferită de Internet și capacitatea a milioane de oameni de a se afla în contact intim direct unul cu altul pe scena publică la nivel mondial. Potențialul de a experimenta *sensibilitatea empatică* și de a o aduce și la nivel global, în prezent, a crescut.

4.4. Factorul faimă. Dar înainte de a obține prea mult de la *conștiința dramaturgică*, există o parte întunecată, în etapa de mijlocire tehnologică publică globală, care merită aceeași atenție – care este o putere incredibilă prin Internet pentru a insufla și amplifica la fiecare persoană dorința de recunoaștere – *factorul faimă*. Internetul este un instrument de schimb și de colaborare și, de asemenea, servește ca un forum de exhibiționism fără margini și narcisism. Același mediu, care deschide posibilitatea de a arăta Eul adevărat pentru alții și de a cultiva relații mai integrate împreună cu intimitatea partajată, poate pune persoana în centrul scenei pe Pământ, în fața celui mai mare posibil auditoriu în istorie.

Lovitura dată în tinereții de astăzi, care parcurg perioada de trecere de la copiii mici la tineri adulți, în anii lor, de aproape treizeci (fiecare născut după mijlocul anilor 1970) este, că ei (1) sunt codificați, (2) supraexpuși, (3) supraindulgenți, (4) cred în aceea că ei sunt speciali, (5) sunt auto-centrați – „totul este pentru mine” – și (6) sunt prinși într-un Eu-ism auto-absorbit umflat. Cu toate acestea, noi accentuăm, de asemenea [1:- p. 581], că ei (1) sunt mult mai deschiși și (2) toleranți, (3) cu mai puține prejucții, (4) cu viziuni multiculturale, (5) non-judecătore, (6) civice și (7) orientate spre servicii, și (8) mai participativi decât alte generații în istorie. Aici, deci, avem un instantaneu scurt a două sensibilități foarte diferite, care, se pare, pot fi ridicate una câte una din psihicul a două generații, care au crescut cu o conștiință dramaturgică.

Cercetătorii, de asemenea, au sesizat că sentimentul de a *alerga după faima* reflectă un nou sentiment de (1) singurătate existențială și (2) de o nevoie disperată să fie recunoscut. Dorința de *faimă* este, adesea,

lost, and becomes only a “we”, empathy is lost and the historical progression toward global consciousness dies. That’s because **empathic awareness** is born out of the sense that others, like ourselves, are unique, mortal beings. When we empathize with other, it’s because we recognize her fragile finite nature, her vulnerability, and her one and only life. We experience her existential aloneness and her personal plight and her struggle to be and succeed as if it were our own. Our empathic embrace is our way of rooting for her and celebration her life.

By affording the opportunity for individuals to play their “**true self**” role the Internet provides a unique virtual stage for the engagement of **dramaturgical consciousness**. While playing one’s true self is a role, just like playing one’s actual or ideal elf, it is a role of lifetime. A factorial form allowed millions of people in the eighteenth and nineteenth centuries to find and release their innermost feelings and develop a keener **empathic sensibility**. What’s different this time is overarching reach of the Internet and the ability of millions of people to be in direct intimate contact with each other on the global public stage. The potential to experience **empathic sensibility** and to take it to a global level is now within reach.

4.4. The fame factor

But before getting too carried away, there is a dark side to the technologically mediated global public stage that deserves equal attention – that is, the Internet’s incredible power to inflate and amplify each person’s desire for recognition – **the fame factor**. While the Internet is a tool for sharing and collaboration, it also serves as a forum for boundless exhibitionism and narcissism. The same medium that opens up the possibility of showing one’s true self to others and nurturing more embedded relationships and shared intimacy can put everyone on Earth on center stage, in front of the biggest audience ever assembled in history.

The rap on today’s young people in the age group that stems from toddlers to young adults in their early thirties (everyone born after the mid-1970s) is that they (1) are coddled, (2) overexposed, (3) overindulged, (4) told they are special, believe that to be the case, (5) are self-centered – “it’s all about me” – and (6) are trapped in their self-absorbed inflated self-esteem. We are also told, however [1: – p. 581], that they (1) are more open and (2) tolerant, (3) less prejudiced, (4) multicultural in their views, (5) nonjudgmental, (6) civic – and (7) service-oriented, and (8) more collaborative than other generation in history. Here’s a short snapshot of the two very different sensibilities that seem to be riding side by side in the psyche of the two generations that have grown up with a dramaturgical consciousness.

Researchers also sense that the **drive for fame** reflects a new sense of (1) existential aloneness and (2) desperate need to be recognized. The desire for fame is often driven by (3) fear of mortality and (4) the need to gain at least a fleeting sense of immortality or, if not

condusă de (3) teama de mortalitate, de (4) necesitatea de a obține cel puțin un sentiment efemer de nemurire sau, dacă nu e cazul, cel puțin (5) să cunoască faptul că o existență corespunzătoare este menționată, recunoscută și celebrată de către milioane. *Faima* (6) întărește ideea că viața lui are sens. Unii se întreabă dacă (7) natura precară a existenței umane în sine – cu perspectiva amenințării că schimbările climatice și Armageddonul nuclear pun în pericol chiar supraviețuirea noastră – nu ar putea juca un rol subconștient în generarea dorinței de *faimă* și nemurire.

Unii psihologi și educatori [1: – p. 583-585] cred că un factor care contribuie la *fetișizarea faimei* este mișcarea mării stimei față de sine, care s-a răspândit, în întreaga țară, în anii 80 și 90 și a devenit adânc înrădăcinată în practicile de creștere a copilului și, chiar mai important, în pedagogia și curriculumul școlar. Mișcarea stima-spiriduș s-a dovedit a fi un succes fără rezerve. Problema este că, atunci când atât de mulți tineri simt că ei sunt speciali și mai importanți decât alte persoane, ei (1) devin mai puțin toleranți cu alții și (2) mai puțin dispuși să fie criticați; ei sunt, de asemenea, (3) mai puțin capabili să gestioneze eșecurile, care reprezintă partea inevitabilă din viață și (4) mai puțin capabili să-și exprime empatia pentru alții.

5. Milenarii. *Milenarii* reprezintă prima generație, care a crescut în întregime cu *Internet* și a fost complet încorporată în rețelele sociale, mesageria textuală și în alte moduri de viață asemănătoare. Anchetările recente și studiile respective sugerează că natura distribuită a noilor tehnologii de informare și comunicare și relațiile colective suportate de ele sunt reflectate cu extensiune în psihicul colectiv al generației. *Generația Milenară* pare a fi mult mai legată de familiile lor și să se bucure de un sentiment mare de atașament familial și de adevăr. Copiii Milenari – în special în rândul clasei de mijloc – petrec mai mult timp cu părinții lor decât orice altă generație în istorie. Cincizeci la sută dintre Milenari își văd zilnic părinții și 45% vorbesc cu părinții lor la telefonul mobil în fiecare zi [17].

Sondajele arată, de asemenea, că *Milenarii* „(1) simt, se pare, mult mai multă empatie pentru alții din grupul lor și (2) pentru a căuta să înțeleagă perspectiva fiecărei persoane” [1:- p. 586]. Studiile, de asemenea, arată că ei sunt (3) mult mai înclinați să-și dea avizul de egală greutate fiecărui membru al grupului, (4) să facă lucrul în colaborare, și (5) să caute consensul de grup. Fiind crescuți cu *Internetul*, ei (6) acceptă cuvântul experților cu mai puțină probabilitate și (7) cu mai multe șanse cred în înțelepciunea combinată a mulțimii. Milenarii (8) au mai puțină încredere în comanda și controlul centralizat și (9) în exercitarea autorității de sus în jos, sunt (10) mai receptivi la cunoștințele participativ-colectate și găsite în modele de surse deschise de tip *Linux* și *Wikipedia*. Ei sunt (11) mai profund angajați în comunități mai mari și chiar globale. Milenarii sunt (12) mult mai mult preocupați de mediul planetar și, în special, de schimbările climatice, și mult mai (13)

that, (5) at least to know that one's existence is duly noted, recognized, and celebrated by millions of others. Fame (6) reinforces the idea that one's life has meaning. Some wonder whether (7) the precarious nature of human existence itself – with the prospect of climate change and nuclear Armageddon threatening our very survival – might not play a subconscious role in generating the desire for fame and immortality.

Some psychologists and educators [1: – p. 583-585] believe that a contributing factor to the **fame fetish** is the self-esteem movement that spread across the country in the 1980s and 90s and become deeply embedded in child-raising practices and, even more important, in school pedagogy and curriculum. The self-esteem movement has proven to be an unqualified success. The problem is that when so many young people feel they are special and more important than other people, they (1) become less tolerant of others and (2) less willing to brook criticism; they also (3) are less able to manage failures that are inevitable part of life and (4) less able to express empathy to others.

5. The Millennials

The **Millennials** are the first **generation** to have grown up entirely with the Internet and to be fully embedded in social networking, text messaging, and the like as a way of life. New surveys and studies suggest that the distributed nature of the new information and communications technology and the collective relationships they spawn are increasingly reflected in the collective psyche of the generation. The **Millennial Generation** appears to be much more connected to their families and enjoys a high sense of familial attachment and trust. Millennial children – especially among the middle class – spend more time with their parents than perhaps any other generation in history. Fifty percent of Millennials see their parents daily and 45 percent talk with their parents by cell phone each day [17].

Surveys also show that **Millennials** are “(1) much more likely to feel empathy for others in their group and (2) to seek to understand each person perspective” [1: – p. 586]. Studies also show that they are (3) much more disposed to give the opinion of each member of a group equal weight, (4) to work collaboratively, and (5) to seek group consensus. Having grown up on the Internet, they (6) are less likely to accept the word of experts and (7) more likely to believe in the combined wisdom of crowds. They (8) are less trusting the centralized command and control and (9) top-down exercise of authority and (10) more responsive to the kind of flat participatory knowledge-gathering found in open-source models like *Linux* and *Wikipedia*. They are (11) more keenly engaged in a larger community and even global community. They are (12) far more concerned about the planetary environment and especially climate change, and (13) more eager to support sustainable as opposed to unregulated growth. They are also more supportive of a (14) larger role by government than older generation. The Millennials’

dornici de a sprijini creșterea durabilă, spre deosebire de cea nereglementată. Ei, de asemenea, (14) susțin un rol mult mai mare al guvernului decât generația mai în vârstă. Milenarii (15) abordează mai empatic mediul înconjurător și (16) nevoile celor săraci, și (17) o mai largă comunitate, de asemenea, se manifestă într-o mai activă implicare civică. Generația Milenară (18) este, de asemenea, cea mai cosmopolită din istoria SUA [1:- p. 587]. Atitudinea lor cosmopolită se manifestă și în (19) chestiunea imigrației. O mai pronunțată conștiință empatică a Milenarilor este datorată, în mare parte, propriului machiaj: (20) ei sunt cea mai diversă, din punct de vedere rasial, generație din istoria SUA. Generația Milenară din lume, cel puțin din națiunile slab dezvoltate, (21) este mai tolerantă decât orice generație din istorie prin sprijinul său pentru egalitatea de gen și (22) cei mai dispuși să susțină drepturilor persoanelor cu handicap, al homosexualilor și al creaturilor noastre camarade.

6. Comunicații distribuite. Acum, când sute de milioane de oameni sunt implicați în manifestări voluntare din cauza unor circumstanțe economice, există oportunitatea de a comuta preocuparea fericirii de la accentul legat de avuție la relații semnificative și de la piața de capital a capitalului social.

Deplasarea accentului de pe la o calitate și valoare ale posesiunilor pe calitatea și sensul relațiilor – sau pe calitatea vieții – cere schimbarea orientării atât speciale, cât și temporale. Eul exclusiv-autonom, încorporat în relațiile de proprietate privată, dă drumul la Eul inclusiv-relațional, participând în piața globală publică atât virtuală, cât și reală (de tip ruptură-și-mortar). Utilizarea eficientă a timpului pentru a maximiza autointeresul material individual sporește utilizarea empatică a timpului la aprofundarea relațiilor civice și administrarea mediului.

6.1. Conștiința Biosferei. Dacă *Societatea „Calitatea vieții”* a devenit atât vis, cât și normă pentru întreaga lume în secolul XXI, noi, în final, am putea fi capabili să rupem dialectica istoriei [1:- p. 591] prin care creșterea empatiei inevitabil duce la creșterea entropiei. O mai mare distribuție echitabilă a bunurilor naturii ar putea permite oficial o supraindulgență de a parcurge un stil de viață mai durabil, prin care cei mai puțini beneficiari și-ar putea îmbunătăți soarta lor. O mai mare calitate a vieții durabile, în țările dezvoltate, combinată cu o mai mare responsabilitate față de promovarea traiului și bunăstării oamenilor în țările mai puțin dezvoltate, ar aduce civilizația umană în echilibru, totodată, aliniind obiceiurilor de consum ale speciei noastre la capacitatea de reciclare a naturii și refacerea stocului.

O mare valoare, pentru Cea de-a Treia Revoluție Industrială distribuită, constă în faptul că ne permite conectarea rasei umane la o îmbrățișare universală, utilizând doar energiile regenerabile, care inundă Pământul și într-un mod care permite tuturor accesul echitabil la sursele disponibile de energie la nivel local. Acest lucru ar aduce speciei umane insuflarea Conștiinței Biosferei în punctul culminant al economiei globale.

more empathic approach (15) to the environment, (16) to need of the poor, and (17) the larger community is also manifest in their more active civic involvement. The Millennial Generation is (18) is also the most cosmopolitan in USA history [1: – p. 587]. Their cosmopolitan attitude split over into (19) the question of immigration. The more empathic consciousness of Millennials is due, in large part, to their own makeup: they are (20) the most racially diverse generation in USA history. The Millennial Generation around the world, at least in developed nations, (21) is the more tolerant of any generation in history in its support for gender equality and (22) the most willing to champion the rights of the disabled, gays and our fellow creatures.

6. Distributed Communications.

Now that hundreds of millions of people find themselves having to voluntary downsize because of economic circumstances, the opportunity exists to shift the pursuit of happiness from emphasis on riches to a focus of meaningful relationships and from market capital to the social capital.

The shift from emphasis on a quantity and worth of one's possessions to the quality and meaning of one's relationships – or quality of life – require a change in both special and temporal orientation. The exclusive-autonomous self, embedded in private property relations, gives way to inclusive-relational self, participating in both the virtual and break-and-mortar global public square. The efficient use of time to maximize individual material self-interest makes room for the empathic use of time to deepen civic relationships and steward the environment.

6.1. Biosphere Consciousness

If the quality-of-life society were to become both the dream and norm around the world in the twenty-first century, we finally might be able to break the dialectic of history [1: - p. 591] by which increasing empathy inevitable leads to increasing entropy. A more equitable distribution of nature's wealth could allow the formerly overindulged to ease into a more sustainable lifestyle, while those less well-off can improve their lot. A more sustainable quality of life in the developed countries combined with the greater share of responsibility toward advancing standard of living and well-being of people in less-developed countries would bring human civilization into balance while aligning our species' consumption habits to nature's ability to recycle and replenish the stock.

The great value of new distributed Third Industrial Revolution is that it allows us to connect the human race in a universal embrace, while using only the renewable energies that bathe the Earth and in a way that allows everyone their fair access to locally available energy sources. This would bring the human race to the gasp of biosphere consciousness in a climax global economy.

All the stages of consciousness that human beings have entertained through history still exist and are

Toate etapele de *conștiință*, pe care ființa umană le-a găzduit în istorie, încă există și sunt vitabile în diferite nuanțe și grade. Majoritatea dintre noi suntem creați, într-o oarecare măsură, de trecutul nostru adânc istoric și păstrăm vital biți și piese de conștiință ancestrală, în forma cadrelor de referință *mitologică, teologică, ideologică, psihologică și dramaturgică*. Provocarea care stă în fața noastră constă în faptul cum să avansăm toate aceste etape istorice de conștiință care încă există în spectrul uman, la un nivel nou al *Conștiinței Biosferei* în timp, pentru a sparge blocada care încătușează *creșterea empatiei* către *creșterea entropiei*.

În lumea caracterizată prin creșterea personalizată și evaluarea bunăstării ființelor umane în diferite etape ale *conștiinței, biosfera* constituie unicul context care cuprinde suficient unirea raselor umane ca specie. În timp ce noile tehnologii de *comunicații distribuite* – și, în curând, a *energiilor regenerabile distribuite* – conectează rasele umane, ceea ce este atât de șocant este că niciuna nu ne oferă mai mult decât doar calea la care noi ar trebui să fim conectați. Noi vorbim despre accesul și includerea într-o rețea globală de comunicații, dar vorbim puțin despre ceea ce dorim să comunicăm exact unul cu altul pe o astfel de scară planetară. Această problemă este una și mai complicată, în timp ce în *Societatea Conștiinței, comunicațiile* vor fi nu numai de tip om-om, dar, mai ales, vor fi de tip *robot-om* [20].

6.2. *Estimările științei vechi și a științei noi.*

Deoarece conceptul de rețea devine tot mai proeminent în ecologie și ecosisteme, **gânditorii sistemici** încep să utilizeze modele de rețea la toate nivelurile sistemice, vizionând organismele ca rețele de celule, de organe și sisteme de organe, exact așa cum și ecosistemele sunt înțelese ca rețele ale organismelor individuale [18]. Acum evoluează o *nouă știință sistemică* ale cărei principii de operare și ipoteze sunt mai compatibile cu modul de gândire de rețea. *Știința veche* vede natura ca fiind compusă din obiecte; *știința nouă* vede natura ca relații. Știința veche este caracterizată prin (1) detașare, (2) expropriere, (3) disecție și (4) reducere; știința nouă este caracterizată prin (1) angajament, (2) reconstituire, (3) integrare și (4) holism. Știința veche este decisă să facă natura productivă; știința nouă face natura durabilă. Știința veche aplică puterea asupra naturii; știința nouă urmărește parteneriatul cu natura. Știința veche pune prioritatea pe autonomie de la natură; știința nouă – pe colaborarea cu natura.

Știința nouă se dezice o viziune colonială asupra naturii ca un inamic pentru a jefui și înrobi, îndreptându-ne spre o nouă viziune a naturii ca o comunitate de nutriție. Dreptul de a exploata, înhăma și stăpâni natura în formă de proprietate este temperat de obligația de a supraveghea natura și a o trata cu demnitate și respect. Valoarea de utilitate a naturii încet se îndreaptă spre valoarea intrinsecă a naturii [1: – p. 599-600]. Implicarea noastră (1) crescândă în rețele, (2) capacitatea noastră dobândită de multitaskuri și operări simultane pe piese paralele, (3) creșterea conștiinței noastre economice, (4)

very much alive, in various shades and degrees. Most of us are a composite, in some measure, of our deep historical past, and keep alive bits and pieces of ancestral consciousness, in form of **mythological, theological, ideological, psychological, and dramaturgical** frames of reference. The challenge before us is how to bring forward all of those historical stages of consciousness, that still exists across the human spectrum, to a new level of **biosphere consciousness**, in time to break the lock that shackles **increasing empathy** to **increasing entropy**.

In a world characterized by increasing individuation and made up of human beings at different stages of consciousness, the biosphere itself may be the only context encompassing enough to unite the human race as a species. While the new **distributed communications** technologies – and, soon, **distributed renewable energies** – are connecting the human race, what is so shocking is that no one is offered much of the reason as to way we ought to be connected. We talk about access and inclusion in a global communications network, but speak little of exactly why we want to communicate with one another on such a planetary scale. This problem is one time more complicated as in Conscience Society communications will be not only of the human – human type but, mostly, will be of the human – robot type [20].

6.2. *The old science and the new science views*

As a network concept become more and more prominent in ecology and ecosystems, systemic thinkers become to use network models at all system levels, viewing organisms as networks of cells, organs, and organ systems, just as ecosystems are understood as networks of individual organisms [18]. A **new Systemic Science** is emerging whose operating principles and assumptions are more compatible with network ways of thinking. **The old science** views nature as objects; **the new science** views nature as relationships. The old science is characterized by (1) detachment, (2) expropriation, (3) dissection, and (4) reduction; the new science is characterized by (1) engagement, (2) replenishment, (3) integration, and (4) holism. The old science is committed to making nature productive; the new science to making nature sustainable. The old science seeks power over nature; the new science seeks partnership with nature. The old science puts a premium on autonomy from nature; the new science on re-participation with nature.

The new science takes us from a colonial vision of nature as an enemy to pillage and enslave, to a new vision of nature as a community to nurture. The right to exploit, harness, and own nature in a form of property is tempered by the obligation to steward nature and treat it with dignity and respect. The utility value of nature is slowly giving way to the intrinsic value of nature [1: – p. 599-600]. Our growing (1) involvement in networks, our (2) newfound ability to multitask and operate simultaneously on parallel tracks, our (3) increasing

intențiile noastre de corelare și (7) intercooperare, (8) dorința noastră de acceptare a realităților contradictorii și a perspectivelor multiculturale și (9) comportamentul nostru *proces-orientat* totul ne predispune la *gândirea nouă sistemică*. Dacă noi putem înhăma gândirea holistică la o nouă etică globală, care recunoaște și acționează la armonizarea multitudinii de relații, care ne determină pe noi ca pe niște forțe de *viață sustenabilă* a planetei, atunci noi vom traversa diferența dintre economia mondială aflată lângă punctul culminant și *conștiință biosferei*.

6.3. Educația biosferică. Acum noua *conștiință* emergentă a *biosferei* este însoțită de curriculumul flexibil destinat să ajute tânăra generație să-și dezvolte un sentiment mai profund dezvoltat de interconectare și responsabilitate socială la nivelul psihicului lor personal. Metoda de gândire adaptabilă [16, 20] va avea posibilitatea să ajute saltul de la *gândirea veche la gândirea nouă* într-o nouă societate de conștiință a biosferei – *conștiință roboto-umană de activitate, învățare și relaționalizare*.

Ateliere și curriculumuri empaticе, acum, există în optsprezece state din SUA [1:- p. 601] și evaluările preliminare ale acestor reforme pionierești educaționale sunt încurajatoare. Rapoartele școlare remarcă: (1) reducerea agresivității, (2) a violenței și a altor comportamente antisociale, (3) descreșterea acțiunilor disciplinare, (4) cooperarea mai mare între studenți, (5) creșterea comportamentului pro-social, (6) concentrarea mai mare a atenției în sălile de studii, (7) dorință mai mare de a învăța, și (8) îmbunătățirea abilităților de gândire critică.

În mediile studiului colaborativ, *procesul* devine la fel de important ca și *produsul*. Vechiul model ierarhic de învățare este înlocuit cu căi de rețea de organizare a cunoștințelor. Învățarea seamănă mai puțin cu implantarea cunoștințelor – expert în creierile individuale ale studenților și mai mult cu gândirea colaborativă și critică. Ca să devină mai efectivă, *învățarea colaborativă* cere: (1) respectul reciproc între toți jucătorii din cohortă, (2) dorința de a asculta alte perspective și puncte de vedere, (3) deschiderea pentru critici, (4) dorința de a împărtăși cunoștințele și (5) de a fi responsabil și (6) apreciabil de grup ca un întreg.

Rolul profesorului în mediul studiilor colaborative este transformat. Noii formatori gândesc că predarea constituie un ajutor acordat formaților de a discuta cu facilități avansate în limbajul comunităților la care doresc să se alătore... [9]. Se subînțelege că învățarea colaborativă, cu: (1) accentul său pe atenție, (2) inițierea altora, (3) interacțiunea non-judecătore, (4) recunoașterea contribuțiilor unice a fiecărei persoane, și (5) recunoașterea importanței pentru participarea profundă și (6) un sentiment comun al importanței relațiilor încorporate, nu pot ajuta, dar favorizează un angajament empatic mai mare. Din acest punct de vedere [1: – p. 607], învățarea colaborativă transformă sala de studii într-un laborator pentru expresii empaticе, care, la rândul său, îmbogățește procesul educațional.

awareness of economic, (4) social, and (5) environmental interdependencies, our search for (6) relatedness and (7) embedness, our (8) willingness to accept contradictory realities and multicultural perspectives, and our (9) process-oriented behavior all predispose us to **system thinking**. If we can harness holistic thinking to a new global ethics that recognize and acts to harmonize the many relationships that make us the life-sustaining forces of the planet, we will have crossed the divide into a near-climax world economy and **biosphere consciousness**.

Now the newly emerging **biosphere awareness** is being accompanied by cutting-edge curriculum designed to help young people develop an even deeper sense of interconnectivity and social responsibility at the level of their personal psyches.

6.3. Collaborative learning

The adaptable thinking method [16, 20] can help to jump from the old thinking to the new thinking in the empathic Biosphere Consciousness Society – the society of **ROBO – HUMAN collaborative activity, learning and relationships**. Empathy workshop and curriculum now exists in eighteen states of USA, and the early evaluations of these pioneer educational reforms are encouraging [RE: – p. 601]. Schools report a marked (1) reduction in aggression, (2) violence, and other antisocial behavior, a (3) decry of disciplinary actions, (4) greater cooperation among students, (5) more pro-social behavior, (6) more focus attention in the classrooms, (7) a greater desire to learn, and (8) improvement in critical thinking skills

In **collaborative learning** environments, the **process** becomes as important as **product**. The old hierarchical model of learning gives way to network ways to organize knowledge. Learning becomes less about drilling expert knowledge into individual students' brains and more about how to think collaboratively and critically. To be effective **collaborative learning** requires (1) mutual respect among all the players in the cohort, (2) a willingness to listen to other perspectives and points of view, (3) being open to criticism, and a (4) desire to share knowledge and (5) be responsible for and (6) accountable to the group as a whole.

The role of the teacher in collaborative learning environment is transformed. New teachers think of teaching as helping students converse with increasing facility in the language of the communities they want to join... [9]. It goes without saying that collaborative learning, with its (1) emphasis on mindfulness, (2) attunement to others, (3) nonjudgmental interactions, (4) acknowledgment of each person's unique contributions, and (5) recognition of importance to deep participation and a (6) shared sense of meaning coming out of embedded relationships, can't help but foster greater empathic engagement. In this sense [1: – p. 607], collaborative learning transform the classroom into a laboratory for **empathic expression** which, in turn, enriches the educational process

3. Concluzii. Uniunea Europeană este prima instituție continentală de guvernământ din *Epoca Celei de-a Treia Revoluții Industriale*. UE deja începe să pună în practică infrastructură celor patru piloni pentru regimul energetic al întregii Europe împreună cu codurile, regulamentele și standardele de operare efectivă a transportului potrivit, comunicațiilor și rețelei de energie, care se va întinde, către mijlocul secolului XXI, de la Marea Irlandei până la pragurile Rusiei [1: - p. 615]. Uniunile politice continentale din Asia, Africa și America Latină sunt, de asemenea, pe calea de a institui, probabil, până în 2050, primele instituții de guvernământ pe continentele lor de perspectivă.

În era nouă a energiei distribuite, instituțiile de guvernământ vor semăna mai mult cu lucrul ecosistemelor pe care le gestionează. La fel cum locuințele funcționează în ecosisteme și ecosistemele în biosferă în Web-ul interrelațiilor, în mod analog, instituțiile de guvernământ vor acționa în rețeaua colaborativă a relațiilor, unde fiecare e integrat în altul și în întreg. Acest organism politic complex nou operează la fel ca și biosfera, care îl îngrijește sinergic și reciproc. Aceasta e politica biosferei.

3. Conclusions The European Union is the first continental governing institution of the Third Industrial Revolution Era. The EU is already beginning to put in place the four-pillar infrastructure for the European-wide energy regime, along with the codes, regulations, and standard of effectively operating a seamless transport, communications, and energy grid that will stretch from the Irish Sea to the doorsteps of Russia by the middle of the 21st century [1: - p. 615]. Asian, African, and Latin American continental political unions are also in the making and will likely be the premier governing institutions on their perspective continents by 2050.

In the new era of distributed energy, governing institutions will more resemble the working of the ecosystems they manage. Just as habitats function within ecosystems, and ecosystems within the biosphere, in the web of interrelationships, governing institutions will similarly function in a collaborative network of relationships; with each integrated into the other and the whole. This new complex political organism operates like the biosphere it attends, synergistically and reciprocally. This is biosphere politics.

Referințe bibliografice / Bibliographic references:

1. RIFKIN, J., *The Empathic Civilization: the race to global consciousness in a world in crisis*, Penguin Books Ltd., New York, 2009, ISBN 978-1-58542-765-9
2. LAYARD, R., *Happiness: Lessons from New Science*, New York: Penguin Press, 2005
3. TAPSCOTT, D., WILLIAMS, A. D., *Wikinomics: How Mass Collaboration Change Everything*, New York: Penguin, 2006
4. GOLEMAN, D., BOYATZIS, R. E., MCKEE, A., *The New Leaders: Transforming the Art and Leadership into the Science of Results*, London: Sphere, 2002
5. „PSI: Program on Social Intelligence”. www.gsb.columbia.edu/psi/about/faqs
6. HURTON, D., WOHL, R., *Mass Communication and Para-Social Interaction: Observation on Intimacy at the Distance. Psychiatry*, Vol. 19. 1956
7. GOFFMAN, E., *The Presentation of Self in Everyday life*, New York: Anchor Books, 1959
8. TODOROI, D., „Adaptable Processing: Stage Development”, *Journal of Literature and Art Studies*, Vol. 3, No. 5, USA, 2013, pp. 305-311, ISSN 2159-5836
9. BRUFFEE, K. A., *Collaborative learning: Higher Education, Interdependence, and the Authority of Knowledge*, 2nd ed. Baltimore MD: John Hopkins University Press, 1999
10. TOMKINS, R., „Cum să fii fericit”, *Week-end financial Times*, 8-9 Martie, 2003.
11. www.rprogress.org/sustainability_indicators/genuine_progress_indicator.htm
12. „Alternatives to the GDP” McGregor Consulting Group, March 25, 2003
13. OSBERG, L., SHARPE, A., „Human Well-Being and Economic Well-Being: What Values are Implicit in Current Indices?” *Center for the Study of Living Standards*, July 2003
14. „The Basics: Think Your Taxes Are Bad?” MSN Money. www.moneycentral.msn.com
15. ZURCHER, L. A., Jr., *Mutable Self*. Beverly Hills, CA: Sage, 1997
16. TODOROI, D., *Creativity in Conscience Society*, LAMBERT Academic Publishing, Saarbrücken, Germany, 2012. ISBN: 978-3-8484-2335-4
17. <http://pewresearch.org/pubs/278/a-portrait-of-generation-next>
18. GOFFMAN, E., *The Presentation of Self in Everyday life*, New York: Anchor Books, 1959
19. TODOROI, D., *Crearea societății conștiinței*. Materialele primei Teleconferințe Internaționale a Tinerilor Cercetători, 7-8 aprilie 2012, Chișinău / coord.: Dumitru Todoroi: ASEM, ARA, UAIC, ASE. ISBN 978-9975-75-611-2.
20. TODOROI, D., „IQ & EQ in Conscience Society”, *Society Consciousness Computers*, Volume 1, 2014, Alma Mater Publishing House, Bacău, /Honorary Editor Dumitru Todoroi, Editor in Chief Elena Nechita/, p. 25-40. ISSN 2359-7321, ISSN-L 2359-7321

DISEMINAREA REZULTATELOR ȘTIINȚIFICE PE BAZA PRINCIPIILOR ACCESULUI DESCHIS

Drd. Natalia CHERADI, ASEM

Lucrarea este consacrată strategiilor și mijloacelor Accesului Deschis care promovează noua paradigmă a comunicării științifice și oferă mai multe beneficii pentru știință și societate. Sunt analizate documentele care instituționalizează Accesul Deschis în Academia de Studii Economice a Moldovei. Implementarea Accesului Deschis în cadrul ASEM va îmbunătăți diseminarea cunoștințelor științifice în spiritul promovat de inițiativele și declarațiile internaționale.

Cuvinte-cheie: Acces Deschis, arhive și depozite instituționale deschise, Inițiativa Arhivelor Deschise, Reviste OA, Săptămâna Accesului Deschis.

JEL: D80, L17

Introducere. Menirea instituțiilor din sfera științei și inovării și a membrilor lor este de a genera cunoaștere prin cercetare științifică. Datoria morală față de societate, care plătește aceste cercetări, este ca rezultatele proiectelor științifice să fie accesibile tuturor și de oriunde. Astfel, au apărut mișcarea Open Access – OA (Acces Deschis), revistele OA, depozitele digitale care arhivează producția științifică (Repozitoriile Instituționale). Accesul Deschis permite ca varianta electronică a publicației științifice să poată fi citită pe Internet, tipărită, distribuită fără nici un scop comercial, fără nici o plată sau restricție.

1. Politicile Accesului Deschis. Acțiunile politice pentru sprijinirea Accesului Deschis au contribuit la apariția unei serii de declarații: *Inițiativa Accesului Deschis de la Budapesta* (2002) [1]; *Declarația de la Bethesda privind Accesul Deschis la Publicații* (2003) [2]; *Declarația de la Berlin privind Accesul Deschis la Cunoștințe în domeniul Științei și Științelor Umanitare* (2003) [3]. Conținutul acestor documente definește Accesul Deschis ca fiind accesul on-line nerestricționat la literatura științifică pe care autorii doresc să o facă publică fără a avea pretenția de a fi remunerați. Accesul liber la această literatură presupune ca ea să fie disponibilă gratuit, pe Internet, iar orice utilizator să poată să o descarce, să o copieze, să o distribuie, să o imprime fără limitări de natură financiară, legală sau tehnică, cu excepția celor presupuse de accesul la Internet.

La aceste documente importante putem atribui și *Manifestul Internet IFLA* (2002) [4] care promovează libertatea accesului la informații fără frontiere, *Declarația IFLA privind Accesul Deschis* (2003) [5] și *Declarația IFLA privind accesul deschis – clarificarea poziției și strategiei IFLA* (2011) [6].

Susținând inițiativele pe plan internațional, *Programul eIFL-OA Moldova* [7], instituit în anul 2008,

DISSEMINATION OF SCIENTIFIC FINDINGS BASED ON OPEN ACCESS PRINCIPLES

*Natalia CHERADI, Academy of
Economic Studies of Moldova*

Abstract: The paper is concerned with Open Access strategies and resources that promote a new paradigm of scientific communication and provide some benefits to science and society. It analyzes the documents that institutionalize Open Access within the Academy of Economic Studies of Moldova (AESM). Implementing Open Access within AESM will improve dissemination of scientific knowledge in a spirit promoted by international initiatives and declarations.

Key words: Open Access, OA archives and repositories, Open Archives Initiative, OA Journals, Open Access Week.

JEL: D80, L17

Introduction. The purpose of scientific and innovation institutions and their members is to generate knowledge through scientific research. The moral duty to society that pays for this research is that the results of scientific projects are to be accessible to everyone and everywhere. Thus, there emerged the Open Access movement: OA, OA journals, digital storage that archives scientific products (Institutional Repositories). Open Access enables the electronic version of a scientific publication to be read on the Internet, to be printed and distributed without any commercial purpose, without any charge or restriction.

1. Open Access policies. Political actions in support of Open Access contributed to the emergence of a series of declarations: the Budapest Open Access Initiative (2002) [1]; the Bethesda Statement on Open Access Publishing (2003) [2]; the Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities (2003) [3]. The content of these documents defines Open Access as unrestricted online access to scientific literature that the authors want to make public without claiming to be remunerated. Free access to this literature assumes that it will be freely available on the Internet and any user will be able to download, copy, distribute and print it without limitations of financial, legal or technical nature, except those implied by the access to the Internet.

To these important documents we can add *the IFLA Internet Manifesto* (2002) [4] which promotes freedom of access to information without borders, *IFLA Statement on Open Access* (2003) [5] and *IFLA Statement on open access - clarifying IFLA's position and strategy* (2011) [6].

Supporting the initiatives on the international level, the *eIFL-OA Program Moldova*, [7] established

asistă membrii Consorțiului REM (Resurse electronice pentru Moldova) în dezvoltarea Accesului Deschis la informație științifică. Scopul general al programului este de a promova conținutul informațional disponibil prin intermediul OA, precum și dezvoltarea unor arhive electronice deschise, încurajarea autorilor de a publica articole în reviste cu Acces Deschis. Programul eIFL-OA Moldova *pledând* pentru diseminarea cunoștințelor științifice globale și a creativității umane și pentru determinarea măsurilor care trebuie întreprinse de către instituțiile de cercetare, universitățile și bibliotecile din Republica Moldova au redactat textul și au propus pentru aprobare *Declarația Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova privind Accesul Deschis la informație* (16 octombrie 2009) [8].

2. Strategiile Accesului Deschis. Astăzi promotorii Accesului Deschis sunt Organizația Internațională pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, Asociația Universităților Europene și diverse instituții din toată lumea. Pentru a asigura Accesul Deschis la literatura științifică în măsură egală, sunt susținute două strategii: *autoarhivarea (institutional repositories)* și *revistele pe bază de acces deschis (open access journals)*. Avantajele Accesului Deschis pentru autori sunt evidente: oferă posibilități mult mai mari de diseminare publicațiilor științifice, mărește atât vizibilitatea, cât și impactul lucrărilor științifice.

Publicarea în Accesul Deschis este digitală, online, gratuită și liberă de restricții privind drepturile de autor și de licențe. Ceea ce o face posibilă este Internetul și consimțământul autorului sau al titularului dreptului de autor. Accesul Deschis maximizează investițiile în cercetare, dezvoltă expunerea și utilizarea cercetărilor publicate, facilitează efectuarea cercetărilor pe baza literaturii de specialitate disponibile și sporește progresul general al științei [13].

Accesul Deschis este pe deplin compatibil cu *peer review* (evaluare de experți, recenzare), iar toate inițiativele OA pentru literatura științifică insistă asupra importanței recenzării. Există două mijloace principale pentru oferirea Accesului Deschis la articole de cercetare: *arhive sau depozite (repositories) OA* și *reviste OA*.

Arhivele și depozitele OA nu realizează recenzarea, ci fac conținuturile deschise și la dispoziția tuturor. Acestea pot conține preprinturi, postprinturi sau ambele forme. Arhivele pot aparține instituțiilor, precum universităților și laboratoarelor, sau pot fi tematice, cum ar fi în domeniul fizicii sau economiei. Autorii își pot arhiva preprinturile, fără permisiunea cuiva, iar majoritatea revistelor deja permit arhivarea postprinturilor. Atunci când arhivele sunt realizate în conformitate cu protocolul Open Archives Initiative, acestea devin interoperabile, iar utilizatorii pot găsi conținutul lor fără să știe ce arhive există, unde sunt situate sau ce conțin. În prezent există software open-source pentru construirea și menținerea arhivelor conform protocolului OAI, reprezentând un impuls puternic la nivel mondial pentru utilizarea acestora. Costurile unei arhive sunt nesemnificative: puțin spațiu pe

in 2008, assists the members of the ERM Consortium (Electronic Resources for Moldova) in developing Open Access to scientific information. The overall goal of the program is promoting the information content available through OA, as well as developing open electronic archives and encouraging authors to publish articles in Open Access journals. The eIFL-OA Program Moldova advocates the dissemination of global scientific knowledge and human creativity and the identification of measures to be undertaken by research institutions, universities and libraries of the Republic of Moldova drew up and proposed for approval the *Moldova Library Association Statement on Open Access to Information* (16 October 2009) [8].

2. Open Access strategies. Today, the promoters of Open Access are the International Organization for Economic Cooperation and Development, the European University Association and various institutions around the world. To ensure Open Access to scientific literature there are two strategies equally supported: *self-archiving (institutional repositories)* and *open access journals*. Open Access advantages to authors are obvious: it enables them to spread their scientific publications and increases both the visibility and impact of scientific papers.

Open Access publication is digital, online, free of charge, and free of copyright and license restrictions. What makes it possible, is the Internet and the consent of the author or the copyright holder. Open Access maximizes investments in research, develops exposure and use of published research, facilitates research using the available professional literature and increases the overall progress of science [13].

Open Access is fully compatible with *peer review* (expert assessment, reviewing), and all OA initiatives for scientific literature emphasize the review importance. There are two principal *means* for providing Open Access to research articles: *OA archives or repositories (repositories)* and *OA journals*.

OA archives and repositories do not review but make the contents open and available to everybody. They may contain pre-prints, post-prints or both. The archives may belong to institutions like universities and laboratories, or may be discipline-related, such as to physics or economics. The authors may archive their pre-prints without anyone's permission and most journals already allow post-prints archiving. When archives are made in accordance with the Open Archives Initiative Protocol, they become interoperable, and users can find their contents without knowing which archives exist, where they are located or what they contain. Currently, there is open-source software for creating and maintaining archives according to the OAI protocol, representing a strong impetus for global use. The archive costs are insignificant: some space on a server and some of a

un server și puțin din timpul unui tehnician. Pentru a realiza căutări în mai multe repozitorii instituționale, se utilizează Directoriul *OpenDOAR* (2500 arhive digitale) [9] și Registrul *ROAR* (3621 arhive digitale) [10].

Revistele OA trebuie să treacă procedura de recenzare înainte să fie oferit accesul liber la conținutul lor. Cheltuielile se suportă pentru recenzarea articolelor, pregătirea manuscrisului și disponerea spațiului pe un server. Revistele OA își asumă cheltuielile pentru diseminarea conținutului, plătind costurile de producție, astfel accesul poate fi gratuit pentru toată lumea. În anumite cazuri, revistele au subvenții de la universitățile care le găzduiesc sau de la societăți profesionale. Alteori, revistele percep un comision pentru procesarea articolelor acceptate pentru publicare, care urmează să fie plătit de către autor sau sponsorul autorului (angajatorul, agenția de finanțare). Revistele OA cu subvenții instituționale tind să nu impună taxe de procesare. Platforma cea mai populară pentru revistele OA este DOAJ (*Directory of Open Access Journals*), care conține 9 709 reviste academice din 133 de țări și publicate în 50 de limbi [11].

Principalul motiv din care universitățile trebuie să-și creeze arhive instituționale constă în sporirea vizibilității și impactului cercetărilor realizate. Arhivele vor ridica statutul facultăților, profesorilor și cercetătorilor, precum și al instituției în întregime. Peste tot există universități care se ocupă de crearea arhivelor cu acces deschis, fiind alocate fonduri de bani pentru a sprijini modele de publicare care să permită o distribuție imediată, on-line, dar și accesul la rezultatele cercetării științifice. Accesul Deschis la arhive poate îmbunătăți accesul la cercetare și accelera disponibilitatea on-line a articolelor științifice recenzate. Instituții, precum Universitatea din Ottawa, Universitatea Bielefeld, Universitatea Lund, Universitatea din California-Berkeley, Cornell, Harvard, Universitatea din Bergen, mențin și gestionează cu succes aceste arhive.

„OAI-compliant” înseamnă că arhiva creată corespunde protocolului de recoltare a metadatelor pe baza *Inițiativei Arhivelor Deschise (OAI)*. Acest protocol asigură interacționarea arhivelor, astfel metadatele din mai multe arhive se agregă în una globală. Utilizatorii pot realiza căutările în arhive conforme OAI, fără a lansa căutări separate. Prin urmare, protocolul OAI face conținutul mai vizibil, chiar dacă utilizatorii nu știu de existența și conținutul unor arhive. Există aproape 12 pachete *open-source* pentru crearea și menținerea arhivelor OAI-compliant, cele mai importante fiind patru: Eprints (Southampton University), DSpace (Massachusetts Institute of Technology), CDSWare (CERN) și FEDORA (Universitățile Cornell și Virginia).

O participare largă înseamnă știință mai performantă. Acest principiu este acceptat în comunitatea științifică, chiar dacă mulți cercetători întârzie să-l pună în practică. De asemenea, Accesul Deschis poate încuraja și permite un mai mare angajament al societății pentru știință. Dar dincolo de toate acestea, Accesul Deschis la informația științifică ajută cetățenii să-și exercite dreptul de a beneficia de cunoașterea produsă din finanțarea publică.

technician's time. To make searches using several institutional repositories there are used OpenDOAR directory (2,500 digital archives) [9] and ROAR register (3,621 digital archives) [10].

OA journals must undergo the reviewing procedure before free access to their content is provided. Expenses are incurred for reviewing articles, preparing the manuscript and arranging space on a server. OA journals bear expenses for disseminating content, paying the production costs, thus the access may be free for everyone around the world. In some cases, the journals are subsidized by the host universities or professional societies. In other cases, the journals charge a fee for processing the articles accepted for publication, which is to be paid by the author or the author's sponsor (employer, funding agency). OA journals with institutional subsidies tend not to charge fees for processing. The most popular platform for OA journals is DOAJ, Directory of Open Access Journals, which contains 9,709 academic journals from 133 countries published in 50 languages [11].

The main reason for universities to create institutional repositories is the increase in visibility and impact of the research carried out. The archives will raise the status of faculties, teachers, researchers and the institution as a whole. Everywhere there are universities dealing with the creation of open access archives, money funds are allocated to support publishing models allowing open access, immediate online distribution and access to scientific research results. Open Access to archives can improve access to research and accelerate the online availability of the scientific articles reviewed. Institutions such as the University of Ottawa, the University of Bielefeld, Lund University, the University of California-Berkeley, Cornell, Harvard or the University of Bergen successfully maintain these archives.

“OAI-compliant” means that the archive created corresponds to the metadata harvesting protocol based on Open Archives Initiative (OAI). This protocol ensures archives interaction, thus aggregating metadata from multiple archives into a global one. Users can do searches in OAI-compliant archives without launching separate searches. Therefore, the OAI protocol makes content more visible even if users do not know of the existence and contents of an archive. There are almost 12 open-source packages for creating and maintaining OAI-compliant archives, the four most important are: Eprints (Southampton University), DSpace (Massachusetts Institute of Technology), CDSWare (CERN), and FEDORA (Cornell University and Virginia University).

Extensive participation means more efficient science. This principle is accepted within the scientific community, even though many researchers are lagging behind with putting it into practice. Also, Open Access may encourage and enable society to make a greater commitment to science. Furthermore, Open Access to scientific information helps citizens to exercise their right

Dreptul de a accesa liber rezultatele științifice nu este doar în beneficiul cetățenilor, ci și în folosul instituțiilor finanțate. Examinarea publică a rezultatelor de cercetare va îmbunătăți modul în care sunt alocate fondurile pentru cercetare.

3. Accesul Deschis: rolul bibliotecilor. Ca centre importante pentru inovare și comunicare academică, bibliotecile încurajează membrii comunității universitare și academice, administrațiile locale, studenții și publicul larg să participe la manifestările și activitățile din *Săptămâna Internațională a Accesului Deschis*, care se organizează anual încă din 2008. Săptămâna OA invită comunitățile academice să participe direct la mai multe sesiuni on-line și evenimente. Pentru a cunoaște cele mai importante realizări din lume privind Accesul Deschis, a fost creat site-ul Săptămânii Internaționale a Accesului Deschis [12].

Săptămâna OA conectează comunitatea științifică la impulsul global al unor schimburi deschise de păreri și idei și promovează modificarea politicilor la nivel local. Universități, colegii, instituții de cercetare, finanțatori, biblioteci și centre de informații au folosit Săptămâna OA ca pe o platformă pentru a difuza mesajele universităților privind politicile Accesului Deschis, pentru a emite rapoarte privind beneficiile sociale și economice și pentru a oferi noi fonduri în sprijinul publicațiilor cu Acces Deschis.

Instituțiile din întreaga lume promovează politici instituționale de încurajare sau de solicitare a depunerii în arhive electronice deschise a rezultatelor cercetărilor, inclusiv Massachusetts Institute of Technology, Universitatea din Kansas, Universitatea din Edinburgh, ETH Zürich, Universitatea din Birmingham, Universitatea Simon Fraser și altele. Cercetătorii, în calitate de autori, au multiple oportunități de a sprijini Accesul Deschis, de a extinde accesul la rezultatele cercetărilor prin revistele OA, arhivele electronice deschise și de a-și gestiona drepturile de autor.

În Republica Moldova, activitățile de promovare a Accesului Deschis s-au intensificat pentru a deschide tuturor părților interesate valoroasele resurse culturale și științifice și calea către un nou model de acces și diseminare a acestora. În bibliotecile universitare și publice, au fost realizate diverse acțiuni de promovare a Accesului Deschis în cadrul ședințelor senatelor, catedrelor, Zilelor de Informare, prin intermediul site-urilor, postării pe YouTube a videoclipurilor etc. În cadrul acestor activități, sunt prezentate arhivele din diverse țări, pentru a promova acest model de organizare a informațiilor științifice în mediul cercetătorilor. Este o bună modalitate de a atrage atenția senatelor universitare, administrațiilor locale, pentru a dezvolta politici de acces, și o mare oportunitate de a informa pe oricine despre natura și importanța Accesului Deschis.

4. Implementarea Accesului Deschis în ASEM. Pentru implementarea Accesului Deschis în Academia de Studii Economice a Moldovei, o serie de Biblioteca sa Științifică și-a propus și a realizat o serie de obiective: elaborarea politicii Accesului Deschis în ASEM;

to access to knowledge produced through public funding. The right to free access to scientific results is not only to the advantage of citizens, but also useful to funding institutions. Public examination of research results will improve the way funds for research are allocated.

3. Open Access: the role of libraries. In attaching importance to academic communication and innovation the libraries encourage members of the university and the academic community, local governments, students and the general public to participate in the activities of the International Open Access Week, which has been held annually since 2008. OA Week invites academic communities to directly participate in several online sessions and events. The International Open Access Week site has been developed for people to become aware of the most important achievements on Open Access in the world [12].

OA Week connects the scientific community with the global impetus for open sharing and promotes policy changes at the local level. Universities, colleges, research institutions, funders, libraries and information centers have used OA Week as a platform for getting university messages on Open Access across to people, to issue reports on the social and economic benefits, to provide new funds to support Open Access publication, and many others. Institutions around the world have institutional policies on encouraging or requesting submission of research findings into open electronic archives, including the Massachusetts Institute of Technology (MIT), the University of Kansas, the University of Edinburgh, ETH Zurich, the University of Birmingham, Simon Fraser University, and others. Researchers as authors have multiple opportunities to support Open Access, to expand access to research findings through OA journals, open electronic archives and to manage copyrights.

In the Republic of Moldova Open Access promotion activities have intensified to open the minds of all interested parties to valuable cultural and scientific resources, the way to a new model of access and dissemination. In public and academic libraries there were performed various actions to promote Open Access at the meetings of the senates, departments, on Information Days, through websites, YouTube videos posting, etc. Within these events there are presented the archives from various countries to promote this model of scientific information organization among researchers. It is a good way to attract the attention of university senates and local administrations to develop access policies, as well as a great opportunity to inform anyone about the nature and importance of Open Access.

4. Implementing Open Access within ASEM. To implement Open Access within ASEM, the Scientific Library has set and achieved the following objectives: Open Access policy development at ASEM; ASEM Institutional Repository regulation development; special meetings (at the chairs) with ASEM authors regarding the electronic publication of

elaborarea regulamentului privind Repozitoriul instituțional ASEM; organizarea ședințelor speciale (la catedre) cu autorii ASEM privind publicarea electronică a documentelor în repozitoriul instituțional, beneficiile utilizării și respectarea drepturilor de autor; crearea Repozitoriului Instituțional ASEM pe baza sistemului DSpace.

Biblioteca a elaborat două documente importante pentru a instituționaliza Accesul Deschis, care au fost aprobate prin Decizia nr. 2/3 a Senatului ASEM din 24 decembrie 2012.

Primul document este „*Politica instituțională a Academiei de Studii Economice a Moldovei privind Accesul Deschis*”, prin care este recunoscută importanța strategică a Accesului Deschis la informație pentru diseminarea cunoștințelor științifice în spiritul promovat de inițiativele și declarațiile internaționale.

Scopul general al Accesului Deschis este de a beneficia de conținutul informațional internațional și de a asigura crearea și distribuirea conținutului local. ASEM este interesată de promovarea unei noi paradigme a Accesului Deschis, pentru a oferi mai multe beneficii științei și societății. Publicațiile cercetătorilor vor avea o vizibilitate crescută, un impact și prestigiu mai mare în comunitatea științifică. Accesul Deschis va îmbunătăți diseminarea rezultatelor cercetării realizate în cadrul ASEM.

Astfel, Academia de Studii Economice a Moldovei se angajează să disemineze rezultatele cercetării finanțate din fonduri publice și din proiecte pe baza principiilor Accesului Deschis; să încurajeze cercetătorii să-și manifeste sprijinul pentru Accesul Deschis, publicând articole în reviste cu Acces Deschis și în repozitoriul instituțional ASEM. Prin urmare, se vor face anumite progrese: încurajând cercetătorii/câștigătorii granturilor să publice lucrările lor în conformitate cu principiile paradigmei Accesului Deschis; dezvoltând mijloace și căi de evaluare a contribuției la realizarea Accesului Deschis în scopul menținerii standardelor de calitate.

Strategiile de bază ale ASEM se rezumă la cele ce urmează:

1. Implementarea Accesului Deschis la publicațiile științifice, prin două modele complementare: *Autoarhivarea în repozitoriul instituțional ASEM* și publicarea revistelor ASEM în registru internațional DOAJ (*Directory of Open Access Journals*).
2. Politica sa instituțională prevede ca toate publicațiile științifice, elaborate în baza proiectelor de cercetare finanțate de stat și din granturi, să fie incluse în Repozitoriul Instituțional ASEM la data publicării lor sau, în caz de embargo, nu mai târziu de șase luni după publicare.
3. Permisivitatea acordată de către autori reprezintă o licență, neexclusivă, irevocabilă care exercită toate drepturile în conformitate cu drepturile de

documents in the institutional repository, the usage benefits and respecting the law of copyright; the creation of AESM Institutional Repository on the basis of the DSpace system.

The library developed two important documents to institutionalize OA, which were approved by Decision no. 2/3 of the AESM Senate dated 24 December 2012.

“*The Institutional Policy of the Academy of Economic Studies of Moldova on Open Access*” recognizes the strategic importance of Open Access to information for disseminating scientific knowledge in a spirit promoted by international initiatives and declarations. The overall goal of Open Access is to benefit from international information content and to ensure the creation and distribution of local content. AESM is interested in promoting a new paradigm of Open Access to provide more benefits to science and society. The researchers’ publications will have increased visibility, greater impact and prestige in the scientific community. Open Access will improve dissemination of the findings of the research carried out within AESM.

Therefore, the Academy of Economic Studies of Moldova is committed to disseminate the findings of research financed from the budget and projects based on Open Access principles; to encourage researchers to show support for Open Access by publishing their articles in Open Access journals and the AESM institutional repository. In the long run, we intend to make progress by encouraging researchers / grant winners to publish their papers in accordance with the principles of the Open Access paradigm and developing means and ways of assessing the contribution to Open Access achievement in order to maintain quality standards.

The basic strategies are summarized as follows:

1. Implementing Open Access to scientific publications through two complementary models: Self-archiving in AESM institutional repository and publishing AESM journals in the international registry DOAJ (*Directory of Open Access Journals*).
2. The policy requires that all scientific publications which are written with state and grant financial support be included in the AESM Institutional Repository on the date of publication or, in case of embargo, within six months after publication.
3. Permission granted by the authors is a non-exclusive, irrevocable license that exercises all the rights under copyright; it allows Open Access distribution of materials published on condition that they will not be used to gain profit.
4. As long as this policy does not apply to other types of didactic publications other

- autor, ea permite distribuirea în Acces Deschis a materialelor publicate cu condiția că acestea nu vor fi utilizate cu scopul de a obține profit.
4. În timp ce această politică nu se aplică la alte tipuri de publicații didactice, altele decât articole (de exemplu, monografii etc.), autorii sunt încurajați să includă aceste publicații în repozitoriul instituțional al ASEM.
  5. Adoptarea unui proces *peer review* (de recenzie) eficient, pentru a asigura calitatea publicațiilor științifice.
  6. Politică instituțională a ASEM privind Accesul Deschis se va înregistra sub formă de mandat instituțional în registrul ROARMAP (*Registry of Open Access Repositories Mandatory Archiving Policies*), care autorizează Accesul Deschis la rezultatele cercetărilor științifice, realizate din fonduri publice. Repozitoriul instituțional ASEM va fi înregistrat în Registrul Arhivelor cu Acces Deschis (*ROAR, Registry of Open Access Repositories*).
  7. Este necesar de a studia cadrul normativ al instituției, pentru a iniția corect procedura de implementare a Accesului Deschis la informația științifică, a conlucra cu responsabilii de activitatea științifică, pentru a stabili cerințele legale care trebuie îndeplinite.
  8. Politică se va aplica la toate articolele științifice publicate în perioada când autorul activează în cadrul ASEM, cu excepția publicațiilor realizate înainte de adoptarea acestei politici.
  9. Toate părțile cu relevanță – departamentele care găzduiesc și sprijină cercetarea științifică, cercetătorii care generează rezultatele cercetărilor, bibliotecarii și alte persoane interesate – să promoveze trecerea rapidă și eficientă la publicarea în Acces Deschis.
  10. Biblioteca Științifică va asigura funcționarea Repozitoriului Instituțional și va elabora un raport anual către Senat.
  11. Serviciul Știință va monitoriza asigurarea conformității prevederilor politicii cu interesele autorilor.

Al doilea document, „Regulament cu privire la organizarea și funcționarea Repozitoriului Academiei de Studii Economice a Moldovei”, definește Repozitoriul instituțional, determină scopurile, principiile creării Repozitoriului ASEM, reglementează relația cu autorii articolelor științifice, identifică tipurile de materiale, care sunt plasate în Repozitoriu, stabilește ordinea plasării publicațiilor în Repozitoriu, formulează interdicțiile de utilizare. Repozitoriul este creat în baza software-ului cu acces liber *DSpace*. Accesul Deschis nu anulează drepturile de autor. Drepturile morale ale autorului nu sunt alienabile și se păstrează după autor, indiferent de metoda de publicare. Dreptul exclusiv la publicație autorul îl realizează prin luarea în mod voluntar a deciziei privind prezentarea publicației sale pe Internet.

- than articles (e.g. monographs etc.), the authors are encouraged to include these publications in the AESM institutional repository.
5. Adopting an efficient peer review process to ensure the quality of scientific publications.
  6. AESM institutional policy on Open Access will be entered in the form of an institutional mandate into ROARMAP (Registry of Open Access Repositories Mandatory Archiving Policies) that authorizes Open Access to the findings of scientific research carried out with public funds. AESM institutional repository will be recorded in ROAR (Registry of Open Access Repositories).
  7. It is necessary to study the legal framework of the institution to adequately initiate the procedure for implementing Open Access to scientific information, to cooperate with the persons responsible for scientific activities, in order to establish the legal requirements to be met.
  8. The policy will apply to all scientific articles published during the period of the author's work at AESM, except for publications released before the adoption of this policy.
  9. All relevant parties – the departments hosting and supporting scientific research, the researchers that generate the research findings, the librarians and other people interested, should promote a rapid and efficient transition to Open Access publishing.
  10. The Scientific Library will enable the Institutional Repository operations and will report annually to the Senate.
  11. The Department of Science will monitor the process of ensuring full compliance of policy provisions with the authors' interests.

The second document is “The Regulation on the Organization and Operation of the Repository of the Academy of Economic Studies of Moldova” which defines the institutional repository, determines the goals and principles of the AESM Repository's creation, governs the relations with the authors of scientific articles, identifies the types of works that are submitted into the Repository, establishes the publications placement order in the repository, and imposes bans on usage. The Repository is created on the basis of the open access *DSpace* software. Open Access does not invalidate copyright. The author's moral rights are not alienable and are retained by the author, regardless of the publication method. The author exercises his exclusive right to publication by taking voluntary decision on presenting his/her publication on the Internet.

5. Concluzii. Realitatea în care existăm impune o receptivitate sporită la schimbările ce se produc în toate sferele vieții, în special în domeniul informației și comunicării. În aceste condiții, rolul bibliotecii în popularizarea cunoștințelor științifice pe diverse căi și prin diferite metode crește enorm. Accesul Deschis este una dintre cele mai progresiste mișcări în comunitatea informațională din lume. Accesul la informații și schimbul de informații sunt esențiale pentru dezvoltarea cu succes a societății, iar bibliotecarii joacă un rol crucial, de lideri, pledând pentru promovarea accesului liber la informația științifică digitală.

Accesul Deschis asigură o mai bună rentabilitate a cercetării, în care a investit instituția academică, prin deschiderea rezultatelor cercetării publicului larg. Formarea susținătorilor Accesului Deschis în rândurile utilizatorilor Bibliotecii Științifice a ASEM (cercetători, cadre didactice, doctoranzi, masteranzi, studenți) va îmbunătăți calitatea învățământului, va asigura un suport informațional eficient pentru cercetarea economică și va conduce, prin intermediul depozitului digital instituțional și publicarea în Accesul Deschis, la o mai mare transparență și promovare a autorilor ASEM în spațiul virtual de informare.

5. Conclusions. The reality in which we exist imposes increased responsiveness to changes that occur in all spheres of life, particularly in the field of information and communication. Under these circumstances, the role of the library in promoting scientific knowledge through various ways and methods increases enormously. Open Access is one of the most progressive movements in the world information community. The access to information and information sharing are essential for the successful development of society, and librarians play a crucial role of leaders, pleading for the promotion of free access to digital scientific information.

Open Access provides a better return on research sponsored by the academic institution, by presenting research findings to a wider audience. The formation of Open Access supporters among AESM Scientific Library users (researchers, teachers, PhD students, master students, undergraduates) will improve the quality of education, will provide effective information support for economic research and will lead, through the institutional digital repository and Open Access publishing to greater transparency and promotion of AESM authors within the information cyberspace.

Referințe bibliografice / Bibliographic references:

1. *Budapest Open Access Initiative* [online]. Disponibil: <http://www.budapestopenaccessinitiative.org/read>
2. *Bethesda Statement on Open Access Publishing* [online]. Disponibil: <http://legacy.earlham.edu/~peters/fos/bethesda.htm>
3. *Declarația de la Berlin privind Accesul Deschis la Cunoștințe în domeniul Științei și Științelor Umanitare* [online]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/docs/dd/int/39.pdf>
4. *Manifestul Internet IFLA* [online]. Disponibil: <http://www.ifla.org/files/assets/faife/publications/policy-documents/internet-manifesto-ro.pdf>
5. *IFLA Statement on Open Access to Scholarly Literature and Research Documentation* [online]. Disponibil: <http://archive.ifla.org/V/cdoc/open-access04.html>
6. *Declarația IFLA privind accesul deschis – clarificarea poziției și strategiei IFLA*. [online]. Disponibil: <http://www.ifla.org/files/assets/hq/news/documents/ifla-statement-on-open-access-ro.pdf>
7. *Programul EIFL-OA Moldova* [online]. Disponibil: <http://eifloamoldova.wordpress.com/>
8. *Declarația Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova privind Accesul Deschis la informație* [online]. Disponibil: http://www.abrm.md/files/comunicat_ifla.pdf
9. *The Directory of Open Access Repositories – OpenDOAR* [online]. Disponibil: <http://www.openoan.org/>
10. *Registry of Open Access Repositories* [online]. Disponibil: <http://roar.eprints.org/>
11. *Directory of Open Access Journals* [online]. Disponibil: <http://doaj.org/>
12. *International Open Access Week* [online]. Disponibil: <http://openaccessweek.org/>
13. ȚURCAN, Nelly. *Comunicarea științifică în contextul Accesului Deschis la informație*. Chișinău: CEP USM, 2012. 324 p.

RECENZIE DE CARTE

Un valoros set de materiale didactice în sprijinul pregătirii jurnaliștilor și viitorilor specialiști în comunicare

Recent a apărut la Chișinău un pachet de trei valoroase lucrări cu conținut statistic și caracter didactic:

- *Interpretarea Datelor Statistice în Jurnalism;*
- *Statistica în Comunicare;*
- *Ghidul de înțelegere și relațare a statisticilor. Resursă pentru jurnaliști și comunicatori.*

Scopul acestor lucrări este să le ofere viitorilor jurnaliști și specialiști în comunicare competențe suplimentare în valorificarea informațiilor statistice și să le permită să utilizeze corect și în cunoștință de cauză datele statistice, pe care să le interpreteze într-un mod profesionist, asigurând astfel calitatea produsului mediatic pus ulterior în circulație.

Cele trei apariții editoriale sunt rodul materializării unui proiect de cercetare, având conducător pe conf. univ. dr. Mihail Guzun. Proiectul a fost sprijinit de către Biroul Național de Statistică (BNS) al Republicii Moldova și a beneficiat de suportul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), Entității Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitatea Femeilor (UN Women), Fondului Națiunilor Unite pentru Populație (UNFPA), Fondului Națiunilor Unite pentru Copii (UNICEF) și al Guvernului Suediei în cadrul Proiectului Comun ONU „Consolidarea Sistemului Statistic Național”.

Preliminar elaborării acestor materiale didactice, curriculumul facultății de jurnalism a fost adaptat, cele trei lucrări au fost analizate și validate de către conducerea Universității de Stat din Republica Moldova, în baza analizei Syllabus-ului atașat.

Colectivul de autori este format din: Ludmila Andronic, Georgeta Stepanov, Igor Guzun, Ion Pârțachi, sub coordonarea conf. univ. dr. Mihail Guzun.

Aceste discipline, nou incluse în curriculumul Facultății de Jurnalism și Comunicare a Universității de Stat din Moldova contribuie la formarea unei viziuni sistematice și multiaspectuale privind funcțiile instituțiilor mediatice și rolurile comunicatorilor în exploatarea corectă și diseminarea datelor statistice, precum și privitor la efectele materialelor elaborate, care reflectă diverse aspecte prin utilizarea de informații statistice.

Obiectivele principale ale proiectului sunt:

- instruirea studenților, care urmează studiile la facultățile de jurnalism și științe ale comunicării, în materie de statistică;
- familiarizarea viitorilor lucrători din mass-media și serviciile de relații cu publicul, a comunicatorilor în general, cu procedeele de obținere a indicatorilor statistici;
- dezvoltarea cunoștințelor și formarea abilităților necesare în vederea utilizării datelor statistice, identificării modalităților de punere în valoare a datelor statistice în textele publicate sau difuzate prin mijloacele electronice, găsirii soluțiilor de evitare a capcanelor, cu care, după cum ne demonstrează și practica ziaristică, se poate confrunta aproape fiecare jurnalist.

Un alt obiectiv urmărit a fost înlesnirea conlucrării dintre cei care produc datele statistice și cei care le utilizează, identificarea modalităților de amplificare a acestei conlucrări, formarea deprinderilor de utilizare a paginii oficiale a Biroului Național de Statistică în procesul de căutare a datelor și metadatelor, în special apelând la Banca de Date.

Bunele practici demonstrează că, pentru a obține calitate și credibilitate, este absolut necesar ca specialistul din domeniul jurnalismului și al relațiilor publice să consulte, să interpreteze corect și să valorifice datele statistice. Așa cum subliniază autorii: *„Mergând mână în mână, statistica, comunicarea și jurnalismul pot genera consecințe benefice pentru comunitatea umană. Pot ajuta oamenii să înțeleagă și să conștientizeze ce se întâmplă în jurul lor și să-i implice astfel în activitățile practice. Pot mobiliza autoritățile să obțină performanțe comparabile cu țările spre care tindem să ne integrăm. Sau, pur și simplu, să-i ajute pe toți să știe și să cunoască mai multe, să se orienteze mai bine în labirinturile lumii contemporane, să procedeze în mod conștient, să se dezvolte și să trăiască o viață productivă”*.

Cursurile **„Statistica în comunicare”** și **„Interpretarea Datelor Statistice în Jurnalism”** – ce sunt adresate studenților și masteranzilor, se corelează armonios cu alte module fundamentale și speciale din curriculum și țin de comunicarea publică. Toate acestea, în ansamblul lor și în interdependență, contribuind la abordarea științifică și pragmatică a activității specialiștilor din acest domeniu. Disciplinele oferă studenților cunoștințe teoretice referitoare la măsurarea, prin indicatori adecvați, a proceselor economice și sociale și valorifică concepte, precum: „statistică”, „analiză statistică”, „indicator statistic”, „valoare medie”, precum și noțiuni-gen: „date statistice”, „interpretare statistică”, „roluri mass-media”, „efecte mass-media”, „funcții mediatice”, „disfuncții mediatice”, „analiză”, „comparație”, „Birou Național de Statistică” etc. prin prisma rolului, importanței și specificului lor în asigurarea calității produsului informațional contemporan. De asemenea, cursurile acordă atenție conceptelor-cheie ale comunicării publice: „masiv informațional potențial”, „proces de documentare”, „sursă de informare”, „informație statistică”, „dreptul la informație”, „responsabilitate socială”, „imparțialitate”, „libertate de expresie”, „obiectivitate”, „echidistanță” etc.

Aceste discipline vor contribui la formarea unor noi competențe viitorilor absolvenți, precum și abilități în:

- soluționarea problemelor specifice cu utilizarea statisticilor în contextul domeniului de formare profesională;

- aplicarea de cunoștințele teoretice în efectuarea activităților aplicative;
- colectarea, interpretarea și utilizarea datelor statistice relevante din domeniile investigate;
- aplicarea tehnicilor fundamentale de documentare și de redactare a materialelor informative care cuprind date statistice;
- cunoașterea principiilor de organizare, normelor și principiilor de funcționare a instituțiilor producătoare de date statistice.

Câteva teme, selectiv preluate, din cuprinsul celor două manuale:

- Prezentarea, prelucrarea și interpretarea datelor statistice sub formă de serii statistice, prin tabele statistice și sub forma reprezentărilor grafice;
- Logica și modalitățile de determinare a mediilor și de evitare a capcanelor;
- Indicatorii economici relevanți pentru descrierea și interpretarea economiei naționale;
- Indicatorii sociali relevanți pentru descrierea și interpretarea aspectelor demografice și sociale;
- Modalități de utilizare a datelor statistice în jurnalism;
- Analiza știrilor: faptul ziaristic și informația statistică; scrierea reportajelor cu utilizarea corectă a statisticilor;
- Surse, tipuri de statistici, modalități și reguli generale de documentare și utilizare a datelor statistice în comunicarea publică și în comunicarea corporativă.

Cele două manuale sunt însoțite de un instrumentar ajutător – *Ghidul de înțelegere și relatare a statisticilor. Resursă pentru jurnaliști și comunicatori* având caracter utilitar, plin de exemple și cazuistică jurnalistică. Sunt dezvoltate aspecte precum: limbajul statistic, erorile comune în calcul și interpretare, scrierea și prezentarea cifrelor, ilustrarea statisticilor: de la grafice la infografice și videografice.

Lucrarea se încheie cu prezentarea aspectelor etice ale utilizării datelor statistice. În viziunea autorilor, problemele etice legate de utilizarea și comunicarea datelor statistice presupun respectarea unor principii de bază precum:

Înțegritate: care impune, ca jurnaliștii și comunicatorii, când utilizează informații statistice, să fie onești și să aibă întotdeauna în vedere interesul public, iar datele să fie corecte.

Competență profesională: presupune cunoașterea realității și reflectarea ei prin cei mai adecvați indicatori statistici, precum și conștientizarea limitelor profesionale proprii, motiv care impune, când este cazul, apelul la consultarea avizată a specialiștilor. Ei trebuie să țină seama de faptul că articolele și materialele de PR elaborate au întotdeauna un impact asupra publicului, fapt ce impune un grad mare de responsabilitate.

Confidențialitate: Informațiile confidențiale nu vor fi divulgate, cu excepția cazului în care există permisiunea specifică, acordată de către părțile vizate, dacă acest fapt urmărește interesul public, sau cu excepția cazului în care comunicatorul este obligat să facă acest lucru prin lege.

Deci, utilizarea datelor statistice în elaborarea materialelor jurnalistice, impune respectarea strictă a **codului deontologic** al profesiei de jurnalist – comunicator.

Principalul obiectiv al cărților îl reprezintă cunoașterea teoretică și valorificarea practică a metodelor și indicatorilor statistici, utili în fundamentarea materialelor de presă, reunind concret tehnici statistice de analiză și predicție.

Lucrările sunt o apariție originală și valoroasă care răspunde unor specializări din domeniul jurnalism și al comunicării, o încercare cu reușită deplină de a forma deprinderi de calcul și interpretare pentru studenți și masteranzi care nu au dobândit o prealabilă pregătire statistică economică aprofundată.

Elementele de succes ale acestei lucrări, așa cum se poate constata atât din cuprinsul cărții, cât și din conținutul detaliat, se desprind din ideea educațională dominantă, axată pe formarea unei gândiri științifice statistice și, conving prin dorința de a conferi vizibilitate caracterului original și simplității statisticii văzută ca instrument de fundamentare a unor judecăți asupra unor procese economice și sociale.

Un **Glosar** de termeni încheie lucrarea, sporind și prin aceasta caracterul utilitar al primelor două manuale.

Bibliografia, atașată fiecărei lucrări, detaliată și la obiect, atestă și ea, dacă mai era necesar, că autorii au realizat o temeinică documentare, oferind celor interesați și posibilitatea studiului mai aprofundat al problematicii statistice aplicate.

Ilustrările și cazuistica înserate în lucrări sunt deosebit de bogate și puternic ancorate în realitățile țării, fapt de natură să consolideze cultura general economică a viitorilor absolvenți.

Dincolo de aprecierea cărții și propunerea ei spre difuzare în afara sferei studențimii universității, se impune a fi făcută și o invitație autorilor de a continua periplul statistic, cu același interes și aplecare, motivare educațională și spirit inovativ.

Prof.dr. emerit Al. Isaic-Maniu
ASE – București

Bun de tipar 08.07.2014.
Coli de tipar 21,12 . Coli editoriale 22.
Tirajul 85 ex.
Tipografia Departamentului Editorial-Poligrafic al ASEM
tel. 402-986